

4150

256
4B

1939 ✓
vol 16 = 1939

1134
H

112
111-1
R JULY 1939.

Registered No.

బ స వ పు రాణ ము

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి

కరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. వెల 2-8-0.

పండ్రెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమత ప్రతిపాదకమగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవమతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు, తత్పూర్వులు తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను సరసముగను, పాఠకులు మనసు కర శివస్మయ లగునట్లుగను, కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృద-మధురములగు జానుడెనుగు పలు కుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులుగురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్న భిన్న మండలములకు జెందిన పెక్కు తాళశత్ర నూత్నకలతో నరి చూచి కరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. కరిష్కర్త రచించిన అమూల్యమగు పీఠిక (129 పుటలు) ఇందు గలదు.

త్వరవడుడు! శ్రీ మల్లికార్జున త్వరవడుడు!!

పం డి తా రా ధ్య చ రి త్ర

(శైవమత ప్రతిపాదకమగు ద్విపదకావ్యము)

పాల్కురికి సోమనారాధ్యకవిరచితము

ప్రాచీన ముద్రితాముద్రిత పుస్తకములను సమగ్రముగ కరి శీలించి, లేఖక ప్రమాదాదిదోషరహితముగా సంస్కరించి, చక్కని పాఠములను సమకూర్చి, అనేక పాఠభేదములతో సహా ప్రకటించి యున్నాము. డా. చిలుకూరి నారాయణరావుగారు అనేకదినములు పాటుపడి దీని నిట్లు సంస్కరించినారు. క్రొనుసైజున పెద్దయక్షరము లతో గ్లేజుకాగితములపై ముద్దుగ ముద్రింపబడినది. దాదాపు వేయి పుటలగ్రంథము. దీక్షా, పురాతన, వాద, మహిమ, శర్వతములను పంచప్రకరణములును ఒకే సంపుటమున గలవు. కొలదిరోజులలోనే అమృతమునకు సిద్ధమగును. ఇంత నిద్దుప్తముగ నీ గ్రంథము నిదివర కెవ్వరును ప్రకటించలేదు. చక్కనిదైండు.

వివరములకు వ్రాయుడు:—

ఆంధ్రగ్రంథమాల, తపాలపెట్టె 212, మదరాసు.

రామమూల

చిత్రకారిణి :
క. న. ర. వ. క. త. ప. వ.

భారతి - పోడశ సంపుటము-భా. ౨.

వ్యాసముల అకారాది సూచిక

* ఈ సర్దుగలవి ౧౨-వ సంచికలోని వ్యాసములు.

	సం.	పుట
అశుంభయతిచర్మ—పోతుకుచ్చి సుబ్రహ్మణ్యకాశ్మీగారు	౧౦	౪౫౬-౪౬౧
అఖిలభారతకావిజ్ఞాన పరిషత్తు - జాని ఆచార్యకతా— దేవసుప్తపు విశ్వేశ్వరరావుగారు	౧౧	౫౫౭-౫౬౧
* అశ్వేషణము—సంపత్ (ప)	౧౨	౬౬౪
✓ అమరావతీకళావిశిష్టత—పుట్టపర్తి శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	౧౧	౫౮౯-౫౯౭
అరుణావలంబించి లేఖ—సోరిస్	౧౧	౫౬౫-౫౭౧
అరుణోదయము—భీమవగారు	౮	౧౫౮
✓ అపి, యిలి—వేటూరి ప్రభాకరకాశ్మీగారు	౧౧	౫౭౫-౫౮౭
అశాంతి—భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు	౧౦	౪౬౩
ఆంధ్ర రేఖము—సంసూరి బంగారయ్యగారు (వా)	౧౧	౫౭౩-౫౮౭
“ “ “	౧౦	౪౩౯-౪౫౩
“ “ “	౯	౩౧౫-౩౨౬
“ “ “	౮	౧౮౯-౧౯౮
* “ “ “	౧౨	౬౯౭-౭౦౬
* ఆంధ్ర దేశము-పరిశ్రమలు—సి. వి. దీక్షితులు గారు	౧౨	౭౫౯-౭౭౦
ఆంధ్ర ప్రభ—శివరామంగారు (ప)	౭	౨౪
✓ ఆంధ్రులు - సంగీతము—వింజమూరి వరాహవరసింహా చార్యులుగారు	౧౦	౪౩౧-౪౩౮
* “ “ “	౧౨	౭౦౭-౭౧౩
✓ ఆంధ్రులు - సంస్కృతిసంబంధాలు—పుట్టపర్తి శ్రీనివాసా చార్యులుగారు	౯	౩౪౧-౩౪౬
ఆధునిక ఆర్థికజీవనము—యలుసు వేంకటేశ్వరులుగారు	౭	౬౮-౭౩
ఆనందము—వేటూరి శివరామకాశ్మీగారు (ప)	౧౦	౩౯౧-౩౯౩
ఆరోగ్యదర్శముల క్రమవికాసము—దండా వేంకటసుబ్బా రెడ్డిగారు	౮	౨౪౧-౨౫౦
ఆర్థవాదము—గుజ్జం వేంకటసుబ్రహ్మణ్యంగారు (ప)	౧౦	౪౧౬
ఆర్యసము—వేటూరి శివరామకాశ్మీగారు (ప)	౭	౧-౨
ఇంటిదొంగ—అయ్యగారి వీరభద్రరావుగారు	౧౦	౪౧౭-౪౨౩
ఇండియాలో ఇన్స్పెక్షన్ వ్యాపారము—కామ్రేస్ కోట సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౬	౩౬౯-౩౭౮
* ఉగాది భీమకుండు—భట్టిప్రోలు కృష్ణమూర్తిగారు (ప)	౧౨	౭౩౧-౭౩౩
ఉడుత ఉసురు—కవికొండల వేంకట్రావుగారు	౮	౧౪౯-౧౫౩

	సం.	పుట
*చైతన్యము—వడ్డాది సీతారామాంజనేయగారి (ప)	౧౨	౨౫౦
జెండా—పెనుమర్రి కామేశ్వరరావుగారు (ప)	౯	౩౬౨
టాకీ తీసి చూడండి—కొడవటిగంటికుటుంబరావుగారు	౯	౩౦౯-౩౧౪
బార్నిలైటు—'కరుణామర'	౧౧	౫౪౯-౫౫౨
రబపు—శ్రీపతి కృష్ణంబకరావుగారు (ప)	౮	౨౨౮
తెనుగుకల్లి—శివరామంగారు (ప)	౧౦	౪౦౬
*తొలిమాపువలపు—శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తిగారు	౧౨	౩౧౧
*తోపూరుయందము—కు. సి. గారు	౯	౩౩౩-౩౪౦
*త్యాగం—వి. నరసి కాంధరావుగారు	౧౨	౬౭౪-౬౮౦
✓ "వామరము అమ్మన న్ద్రుగంట" —వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు	౮	౨౦౬
వాగుట్టు—'పరాశర'	౧౧	౬౪౮
✓ వాటకకళ : లక్ష్మయ్యగారు—అల్లిలి మార్కనారాయణగారు	౩	౧౨౦-౧౨౩
వాటికా!—'పారశి' (ప)	౧౦	౪౩౦
శివరక్షరాస్యతను నిర్మాణించటం—బుర్రా వెంకటసుబ్బాస్వామిగారు	౧౨	౩౩౩-౩౪౦
నిరుద్యోగి—అయ్యగారి వీరభద్రరావుగారు (వా)	౯	౨౭౫-౨౯౦
నిలవచెయ్యవం—చంమూరి నాగేశ్వరరావుగారు	౧౦	౪౮౩-౪౮౬
నివారణ—పోతుమాచి ముద్రాస్వామిశాస్త్రిగారు (ప)	౩	౧౧౯
నైరాశ్యము—ఆదిభట్ల రామమూర్తిగారు (ప)	౧౧	౫౪౮
పరివేదన—గుట్టప్పడియ ఆంజనేయులుగారు (ప)	౧౧	౫౬౨-౫౬౪
పలవరించెను మనసు భాను! భానూ యమచు...		
కీ. వేం. కృష్ణమాచార్యులుగారు (ప)	౩	౪౦
పసిమాన—జవనుంచి కామేశ్వరరావుగారు (ప)	౧౦	౪౦౬
పాచిక—ఇల్లందల సరస్వతిగారు (క)	౧౧	౬౩౩-౬౪౦
పించినీపుచ్చుకొన్న ఉద్యోగస్థుడు—పారవంచి జగన్నాథస్వామిగారు	౧౦	౪౩౧-౪౩౬
పిలుపు—గుట్టం వేంకటసుబ్బాస్వామిగారు (ప)	౩	౧౩
పురాస్కృతి—'సంపత్' (ప)	౩	౨౩
పూదడి—'భార్యవ'	౮	౨౦౮
పూలకోర్కె—కుంటిమర్రి శేషశర్మగారు	౯	౩౩౫-౩౩౬
పైపెచ్చుట, తిప్పమాడట—భువిశిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	౩	౩౩-౩౯
పాల్గొంటామని భాగ్యం గ్రహించు—రంగారావునిప్పాటిగారు	౧౦	౪౬౩-౪౬౯
✓ ప్రాచీనాంధ్రులు: వారి వలసరాజ్యవిహ్నాలు—భావరాజువేంకటకృష్ణారావుగారు	౮	౨౨౯-౨౩౩
ప్రాణప్రతిష్ఠ—వేటూరి శివరామశాస్త్రిగారు (ప)	౮	౧౨౯-౧౩౦
ప్రార్థన—శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తిగారు (ప)	౧౦	౪౧౩
ప్రేమలోకము—వేటూరి శివరామశాస్త్రిగారు. (ప)	౧౧	౫౬౬
బుకర్ నాషింగ్ కో—దిగవల్లి వేంకటశివరావుగారు	౯	౩౨౩-౩౩౪
భారతదేశము: లక్ష్మీపరిశ్రమ—వడ్డాదిరామారావుగారు	౧౧	౬౨౯-౬౩౫
భావన శిష్యుల—'హిమానీ'	౧౦	౪౦౩-౪౦౫

భాస్కరాచార్యుడు—విజయస్థి సుబ్బయ్యకాశ్రిగారు	౮	౧౩౧-౧౩౪
“మక్కువ నిక్కమేని”—పులివర్తి శరభాచారిగారు (పు)	౮	౧౫౩ ఆ
మద్రాసు సహకారకేంద్రధర్మిణ్ణానంఘము—వరసింహదేవర		
సుందరరామకాశ్రిగారు	౧౧	౬౦౯-౬౧౪
“మరతు మన్న మరపురారు”—‘బుచ్చిబాబు’ (క)	౩	౫౫-౬౩
*మాంచాలతో—గుంటుపల్లి వేంకటేశ్వరరావుగారు (పు)	౧౩	౩౪౧-౩౪౩
*మార్గములో—ఎన్. ఎస్. రంగస్వామిగారు (క)	౧౩	౩౩౧-౩౩౬
మెనపవోధము—చిలుమూరి వారాయణరావుగారు	౩	౧౩౪
మాక్కి—తెన్నూరి శ్రీనివాసమూర్తిగారు (పు)	౯	౩౬౬
ముట్టవేదాంతము—‘వనమూల’	౮	౩౦౧-౩౦౫
*మేఘసం దేశము మహాకావ్యముట—ఇంద్రకంటి సానుము		
చ్చాశ్రిగారు	౧౩	౬౫౯-౬౬౩
*మైవారిటిల సమస్య—వేమలజగన్నాథంగారు	౧౩	౬౯౧-౬౯౫
యాచక—జ. దుక్కోణాపకాశ్రిగారు	౧౧	౫౯౮-౬౦౮
యుద్ధము: ధరలు—సి. వి. దీక్షితులుగారు	౧౦	౫౦౩-౫౧౦
యుద్ధము: విదేశవ్యాపారము: పరిశ్రమలు—సి. వి. దీక్షితులుగారు	౧౧	౬౧౫-౬౨౮
యేమూరి వెంకట్రామయ్యగారు—సి. వెం. రాఘవరావుగారు	౩	౧౧౩-౧౧౮
*యోగదర్శనము—‘చైతన్య’	౧౩	౩౧౫-౩౩౩
రక్తశృంగ—‘హిమానీ’ (పు)	౧౧	౫౩౩
రత్నావళి (కళ) పరిక—జే. రామదాసుగారు	౮	౧౩౩-౧౮౩
“ “	౩	౪౧౫-౪౨౩
రాజయోగి దిట్టయ్య. బి. యాల్స్వస్థురి—		
లోపల్లె శివకామేశ్వరరావుగారు (పు)	౮	౩౦౩
రైతురక్షణ: ఆమెరికా ప్రయత్నాలు—‘ఉపాధ్యాయ, బి. సి.’	౯	౩౬౩-౩౬౮
‘లిరికల్ పాయిట్రీ’ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	౧౦	౪౩౩-౪౩౮
లేఖిని—జంగా సానుమయ్యచౌదరిగారు	౩	౫౩-౫౪
వసంతిలేవనము—ఇంద్రకంటి సానుమచ్చాశ్రిగారు (పు)	౩	౧౧-౧౩
వసంతిలిలక—పిలక గణపతికాశ్రిగారు (పు)	౮	౧౬౦
విప్లవగానం—సింగంపల్లి రామమూర్తిగారు	౮	౩౩౪
విముక్తజీవనాశ్రిమణము—అల్లిలి స్వరాజ్యలక్ష్మిగారు	౧౧	౬౪౧-౬౪౪
విమోగరాధిక—పాలెపు వెంకటరత్నంగారు (పు)	౮	౧౫౩ ఆ.
విమోగగానము—నేలూరి శివరామకాశ్రిగారు (పు)	౯	౨౫౯-౨౬౦
విధివాటకరి—‘అనూరాధ’ (వా)	౩	౯౯-౧౦౪
వేడికోలు—కొలుమూరు ఆంజనేయశర్మగారు (పు)	౮	౧౩౮
వణికిణ్ణంకాలు—ఇంద్రకంటి సానుమచ్చాశ్రిగారు	౮	౧౬౧-౧౭౦
*వంకరకవి: మల్లారెడ్డి—వంపటి శ్రీనివాసమూర్తిగారు	౧౩	౬౬౫-౬౭౩
వంపాలిరి—చెళ్ళరాజు వేంకటరమణుడుగారు (పు)	౩	౩౩
*వారాహసావయంగము: ఆంధ్రుల శిష్టత్వము—మంథా మార్గ		
వారాయణగారు	౧౩	౩౪౩-౩౪౯
శిలాక్షరాలు—కర్రా చంద్రశేఖరంగారు (పు)	౧౩	౧౩౩
శిలరక్ష—విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు (పు)	౧౧	౫౩౫

✓ శ్రీ రామకృష్ణపరమహంస—కోన్నలగడ్డ సత్యనారాయణ మూర్తిగారు	౧౧	౫౫౩-౫౫౬
శ్రీ రామారాయసంస్కృతి—పి. గణపతికాశ్రమిగారు	౧౦	౪౨౯-౪౩౦
శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు విమర్శ-పరామర్శము— విశుపాటి విశ్వేశ్వరకాశ్రమిగారు	౯	౨౯౭-౩౦౬
సత్యసందీప్తమైన సాహిత్యము వైకుంఠమునకు సహపాతికావా? కోన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౭	౧౮-౨౨
*సాంత్వనము—గుప్తం వేంకటసుబ్రహ్మణ్యంగారు	౧౨	౬౯౬
సారూప్య వైద్యకాశ్రమము—బోరేటి శే.రాజుగారు	౭	౧౦౫-౧౧౨
*సావయధమ్మ దుహా—పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులుగారు	౭	౩-౧౦
సాహిత్య శిక్షాస—కోడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు	౮	౧౩౯-౧౪౩
సిగ్గుండ్రాఘాడ—బి. కుప్పస్వామిగారు	౧౦	౪౬౩-౪౬౬
సీమనటుడుగా తయారవాలంటే—యస్. జగన్నాథగారు	౮	౨౩౫-౨౩౮
సుధాశ్వాస—కొంఠెల్ల జనార్దనరావుగారు (ప)	౧౦	౩౯౬
సుమేరునాగరికత; భారతదేశము—టి. వి. కృష్ణకర్మగారు	౧౦	౪౮౭-౪౯౫
✓ సూచనలు—రాయప్రోలు సుబ్బారావు, మ. శ్రీ గోపాల భూపతిదేవవర్మగారు	౧౨	౭౭౮-౭౭౯
✓ సోమయాజీశ్రీధర—విశ్వనాథ ఆచార్యదేవనారాయణులుగారు	౭	౨౫-౨౬
స్వేచ్ఛ శిల—మధునాపంతుల సత్యనారాయణకాశ్రమిగారు	౮	౧౯౯-౨౦౦
స్వేచ్ఛాజీవనము—‘సంపత్’	౯	౨౭౪
!! స్వేచ్ఛావిశాంగము—బెల్లూరి శ్రీనివాసరావుగారు (ప)	౧౧	౫౮౮
*సౌందర్యోపాసనము—కోన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు	౧౨	౭౫౧-౭౫౬
హిందూదేశము: కాశిత్రపు పరిశ్రమ—సి. వి. దీక్షితులుగారు	౯	౩౫౩-౩౬౧
హిందూదేశపు బట్టలతానుల వ్యాపారము—సి. వి. దీక్షితులుగారు	౭	౮౯-౯౮
హిట్లరు : జర్మనువ్యవసాయము—కోచ్చెర్లకోట సత్యనారా యణమూర్తిగారు	౭	౭౩-౮౨
హిట్లరు : జర్మను (స్త్రీ) ఉద్యమం—కోచ్చెర్లకోట సత్యనారా యణమూర్తిగారు	౮	౨౦౯-౨౨౦
హైదరాబాదు సంస్కరణలు—యస్. రామాచార్యగారు	౯	౩౪౭-౩౫౨
హైదరాబాదు సంస్థానము : విద్య—యస్. రామాచార్యగారు	౮	౨౨౧-౨౨౭

త్రివర్ణచిత్రముల ఆకారాది సూచి

	సంచిక
పాదపూజ; చిత్రకారుడు—కె. యస్. రంగస్వామిగారు	౯
ప్రేమలేఖ; చిత్రకారుడు—యస్. యస్. కుమారస్వామిగారు	౮
రాసలీల; చిత్రకారిణి—శ్రీమతి పి. సీతాదేవిగారు	౭
శివతాండవము; చిత్రకారుడు—గుర్రం మల్లయ్యగారు	౧౦
శ్రీ శివాజీ; చిత్రకారుడు—శ్రీగోపాలకృష్ణగోక్షేగారు	౧౧
*సంధ్యావైభవము; చిత్రకారుడు—కె. రామమూర్తిగారు	౧౨

కాంగ్రెసు చరిత్ర

పట్టాభి శీతారామయ్యగారి యింగ్లీషు గ్రంథమునకు తెలుగు అనువాదము

ప్రతి 1 కి ధర రు. 2-8-0.

ఈ ప్రతులు ఆంధ్రపత్రిక ఏజెంట్లు ఆంధరివద్దను దొరుకును.

మేనేజరు:—ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుకెట్టి వీధి, మద్రాసు.

తయారైనవి!

విశ్రయమునకు సిద్ధముగనున్నవి!!!

ఆంధ్ర పత్రిక శ్రీ విక్రమనామ సంవత్సర పంచాంగములు

100-కి రూ. 4-8-0. 1000-కి రూ. 40-0-0. (ఖర్చులు ప్రత్యేకము)

1000 ప్రతులు ఒకేదశ కొనువారికి

చిరునామా ముఖపత్రమునందు ఉచితముగా ప్రకటింపబడును.

వలయువారు:—మేనేజరు, ఆంధ్రపత్రికాకార్యాలయము,

7, తంబుకెట్టి వీధి, మద్రాసు.

1. ఆంధ్ర ప్రదేశ్ - శ్రీ వెంకటేశ్వర వరాహము - 1-2
2. 'సావయ భక్తులు' - శ్రీ పుష్ప పత్రికా సంపుటము - 3-10
3. 'వసంత' వసంత - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 11-12
4. 'సంతోషము' వారము - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 13-17
5. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 17
6. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 18-22
7. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 23-24
8. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 24
9. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 25-26
10. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 27-32
11. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 32
12. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 33-34
13. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 41-52
14. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 53-54
15. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 55-67
16. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 68-72
17. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 73-82
18. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 83-88
19. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 97-106
20. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 99-104
21. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 105-112
22. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 113-114
23. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 115-116
24. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 117-118
25. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 119-120
26. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 121-123
27. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 124
28. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 125-126
29. 'సంతోషము' - శ్రీ 'అంధ్ర' కంటే వసంతము - 127-128

౧౬ సంపుటం.

ప్రమాది, ఆమాధమాసము (1939) జూలై

సంఖ్య

ఆ హ్వ న ము

(శ్రీ వేలూరి శివరామకౌన్ది)

౧

ప్రతి లేని తెలుఁగు దేశపుఁ
ప్రతి పరమాలుపు విచిత్ర పరిణామ కథా
న్వితమై చిచ్చక్తి పరి
స్కృతమై వేనోళ్ల నిన్నుఁ జీరెడు నిదిగో !

౨

నాలుగు శ్రుతుల కామూలాగ్రముగ నర్థ మాలపించిన మాది దల్లివిల్లు
న్యాయదర్శన విమర్శాయత్తి మాతర్క మరసి చెప్పిన తల్లి నలయెలుంగ
అవ్వైత వేదాంత ముఖలంబు కరతలామలకంబు నేసినమ్మ దలఁల్కు
అతిభట్టమా నన్వితాభిధానమరెఁబు నలవరించు నవ్వితి దల్లికూయి

రాజసినిని నకలంబు రాజముఖము

తో నచించిన జనయిత్రి దా వచస్సు

దేవభాషకు నెదురుగా దేశభాష

జెల్లజించిన జనని దా విమలవాణి.

3

ఏవతే దేశమందు జనియించుట యెవ్వతెభాష నేర్చుట
 కేవలదేశ్యసంబు పరియించుట పుణ్యఫలంబుగా మహా
 ద్రావిడుఁ డప్పదీక్షితుఁడు తా వచియించెనో యట్టి యాంధ్రభూ
 దేవిది చూడు మీపిలుపు కీనము దివ్యముగా విసంబడున్.

౪

పలపలని తెలుఁగుపాలిమే
 రల పడుమల సమరనూపురధ్వనితోడన్
 మిళిలి మయి నేడు పలుకూ
 బల ఘూర్కారంబు వినఁగఁబట్టుట లేదే ?

౫

శ్రేష్ఠాదేవి రథంబు నెచ్చటను లక్ష్మీరథ్యముల్ లాగె సం
 గుప్తంబున్ విధిలీల నెచ్చటను స్వస్రోధంబులం గూల్చె భూ
 యిష్టంతా దురదృష్టరేఖ యెచటఁ హీరధ్వజం బాయె నా
 నిష్ఠాశాలిని యాంధ్రభూమి పిలుచున్ నిన్నున్ ననున్ మిమ్ములన్.

౬

కటకం బాదిగఁ జెన్నపల్లెనముదాఁకఁ భాగ్యదేశంపుఁ జ
 క్కటి యాద్యంబుగ దత్తమండలముదాఁకం బొల్పు జ్జ్వాలయ
 చ్చటలందుండి విశాల దీర్ఘ బహుళచ్ఛాయా స్వయాపంబుతో
 అటనంబుం బొసరించు చొక్కరితె యాహ్వానించెడిన్ వింటినే !

౭

నినుచో ముందరి కరుగుము
 మునిముందరి కరుగు మింక, - "ముందుకుఁ జనుమా
 చనుమా ముందుకుఁ జనుమా"
 యని నన్నుని యైతరేయ్యుఁ డనగాలేదే ?

‘సావయధమ్మదుహా’

శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు

తైనమతమునందలి, సామాన్యధర్మములను, సరసముగఁ జూపి చెప్పిన దీగ్రంథము. పుస్తకము చాల చిన్నదియే. విషయము గూడ సాధారణముగ నందరకుఁ బనికివచ్చునదిగాక ప్రత్యేకమైనది; అనగా, జాలవరకుఁ బారిభాషికి మన్నమాట. భాషాబంధము జాలమందిది. అలంకారిములలోని నయగారము, ఛందములయందు వాని జోడించుట యందలి చమత్కారము, కవికొక ప్రత్యేకతను గల్పించినవి. అన్నివిధముల మెలిదిరిగినదాతని సిద్ధపాస్త్రము. మలయమారుతములు, చల్లగా, సున్నితముగా పీచునుచున్నులలో అల్లిన విచ్చుకొనుచున్న పూమొగ్గ లాతని యుపమానములు. భాషనుఁ దూది, గభీరగమనమునఁ బరువెత్తించు శిల్పవిద్య యితని కలవాటు. పామకొన్న ఛందమా! చల్లని వెన్నెలలో, ఒంటిపాటున మెలికలు ద్రిష్టకొనుచుఁ బ్రయాణించు సెలయేరువంటిది; శరత్కాలములో, మధుర మందగమనమున పరిచేలఁ బరుగులెత్తు గోదమనాగువంటిది; అస్థలితములగు లయలతో భరతకన్య యాడి చూపించు, విషమనాట్యమువంటిది— కందములోనిపరుగు, ఆర్యావృత్తిములోని యందము, నాకలించుకొనినట్లున్న దోహవృత్తము. పదిపదునొకండు శతాబ్ద

ములనాటికి దోహఛందము చాలనూ బహుశః ఇదియే దోహఛందములోని దీగ్రంథ మగునేమో! ప్రాకృతకవజవిచూచిన వారికి, గాథావృత్తిము గాదు గదా! అన్నివిధముల, గాథామునకన్న పదును, ధారాశుద్ధిగల నీ ఇంతమాత్రము, జాలును దానిప్రత్యేగోష్ఠదనమునకు. ధమ్మపదము, భవంతి యుత్తమోత్తమగ్రంథము గాక ఆ తెగలోని యుత్తమ గ్రంథములయొకటి. అందుకు సందేహములేదు. యీ గ్రంథము వాటినలె సంపుటికగాదు. ప్రత్యేకవ్యక్తియొక్క కలమజన్మించినదియే. ధమ్మపదము బుద్ధుఁడయలేదనియు, సంతకుముందే ప్రచానున్నవాటిని వరుసగాఁ గూర్చినా నొకవాద మున్నది. ఇది యట్టిది టిని. అంతే.

దీని నిజమగుపేరేదో మన మెఱుంగు సామాన్యముగా తైనవాఙ్మయమున ధములను శ్రావకాచారము అనియు నుపాసకాచారము అనియు నందురు. సంప్రదాయము ననుసరించి యీగ్రయొక్క ప్రాతప్రతులలో! “శ్రావక

క" అనియు, "ఉపాసకాచార"² అనియు
ది. మూలగ్రంథము నందు, మొదటి
వృత్తములో మాత్రము, "సావ
య్య" యని వాడినాడు కవి. తేకోక
మందు, గ్రంథాంతమునందలి శ్లోక
"దోహ బద్ధ వయధమ్మం" అని,
మిది; అనగా "దోహ బద్ధ వ్రతధర్మ"
యర్థము. కాగా "సావయధమ్మ దుహ"
యో, లేక "దోహ బద్ధ సావయధమ్మ"
యో కవి యభిప్రాయమై యుండెనని
మూహింప వచ్చును.

కొంతమంది తైనపండితులు, దీనిభాష
గానియని పిలిచిరి. కాని యది యర్థమా
నీ యని, ఖచితముగాఁ జెప్పలేము.
దీని మొదలగు నితర ప్రాకృతములలో
జీరదు. అంతవర కొకరీతిగా నిర్ణయింప
వచ్చును. ప్రాకృతములు దేశభాషలుగా
వ్రతకన్నఁ బూర్వరూపము లిందున్నవి;
ప్రాకృతములయొక్క వికసితరూపము
ని, లేక ప్రప్టరూపములుగాని యని చెప్ప
వచ్చును. కాగా, దీనియందలి భాష "నవ
హిట్ట" మనుట సమంజసము. దీనినే వారు
హిట్ట" యని పిలుతురు. సంస్కృతము
యధికారము గొంతకుఁగొంత తగ్గిన
నాటి, ప్రాకృతములు, వాటి యవధ్రంశ
జనసాధారణములై, సంస్కృతమున

కన్న మధురము లనిపించుకొన్నవి. విద్యా
వతి కాకూరు మహాశయుఁడు దసగ్రంథ
మగు "కీర్తిలత" యందవధ్రంశము సంస్కృత
ప్రాకృతములకన్నను నాజాతైనదన్నాడు.³
పదియవశతాబ్ద ప్రాంతముల యందు,
నీయవధ్రంశభాషయే యుత్తర దేశమున విరిసి,
యల్లికొని యుండినది. ప్రస్తుతగ్రంథము,
మాల్యదేశప్రాంతములయందు రచింపఁబడిన
దగుటచే, సామాన్యముగ, పశ్చిమ దేశము
నందలి యవధ్రంశము లెక్కువగఁ జోటు
గలిగించుకొన్నవి. ఆచార్య హేమచంద్రుఁడు
ప్రాకృతవ్యాకరణకర్తగదా! అనిఁ దవధ్రంశ
మును సోదాహరణముగ నియమించినాడు.
అతనిసూత్రములు, దీనికే చక్కఁగా నను
వర్తించును. తరువాతి "నాయకుమార చరి
తము" నందుఁగూడ, మాల్యదేశప్రాంతీయ
మగు నవధ్రంశమే యెక్కువ. ఈరెంటినిఁ
జోల్చి చూచిన, నీ నమ్మక మింకను బాగుగ
స్థిరపడఁగలదు.

"సావయధమ్మదోహ" మునకు తైన
వాఙ్మయమునందు సమృద్ధమగు గౌరవ ముం
డె నని మూహించుటకుఁ జాల నవకాశము
లున్నవి. దీనియందలి సుందరములగు దోహ
వృత్తిములను సమకాలికులును, దగువాటి
వారునుగూడఁ దమగ్రంథములయందు దాహ
రించిరి. "దోహ పాళుడ" మను గ్రంథము

2. జయపుర:— పావోదీతైవమందిరప్రతి:
"ఇతి ఉపాసకాచారే ఆచార్య శ్రీ లక్ష్మీదండవరచితే".
3. గమకాశేఖర సంధనరు, నూరదలి మనుహాకమ్ము.
సంఖ్యే వేషమపకరణి — అక్క విహవ మధమ్ము:—
4. ఇమదోహ బద్ధవయధమ్మం - దేవనీనై ఉపదిట్ట లహమ్మురమత్తై హేమోపయగళమంతు.
5. సక్కుయవాటి బహువభావయి పాపయరసకో మమ్మనపావయి
దేవీలవయవా సబ్బజనవిట్టా తైతై సనజంపవో అవహట్టా.

నందు, దీనియందలి దొకదోహవృత్తము న్నది. “దోహపాశుక” మధ్యభంతభాష లోని యొకకావ్యము. అది యొకనుఁ బ్రహ రించఁబడలేదు. ఇందిత హరిలాలుగారు ఈదోహవృత్తము “దోహపాశుకము” న నున్నదని తమ భూమికయందు వెలువొనఁగి నారు. శ్రుతసాగరుఁ డనునతఁడు వేరొక తైనకవి. ఇతఁడును గొంతెవరకుఁ బ్రసిద్ధుఁడే. అననిచే “పట్టప్రాథమిక” రచించఁబడి నది. అందులో “సావయథమృదుహా”లోని యెనిమిది వృత్తము లుద్భృతకరించఁబడినవి. బ్రహ్మసేమిదత్తకృత మగు “ప్రీతింకరచరి తము”నందును రెండుదోహవృత్తములున్న వేట. పై వాక్యములు హరిలాలుగారి భూమిక యందలిచే. ఈ గ్రంథములు గొన్ని యొకను వెలువడలేదు. వెలువడినవియుఁ బ్రకృ తియు సా సమక్షమున లేవు. కాఁగా, మనము మహానాయులగు హీరాబా లుగారి మార్గమునే యనుసరించుట నము చితము. ఇంకను, పెరుకవలయు ననియు, నవ త్యము మరికొన్ని గ్రంథములయందును దీని నుదాహరించియుండు రనియు వారే సెల విచ్చియున్నారు. దీనికి రెండు వ్యాఖ్యాన ములు గలవు. ఒకటి, లక్ష్మీచంద్రుఁడు వ్రాసిన పంజిక. వేరొకటి ప్రభాచంద్రముని వ్రాసిన “తత్వదీపిక”యను వృత్తిగ్రంథము. “పంజిక” కును, “టీక”కును, “వృత్తి”కిని భేదమున్నది. హేమచంద్రాచార్యుఁడు “టీక” కును, “పం జిక”కును సీరితి భేదముఁ గల్పించినాఁడు. “టీకా నిరంతరవ్యాఖ్యా పంజికా పదభం

జికా”; అందులకు టీక “సుమానా వివ రించ నిరంతరవ్యాఖ్యా యస్యాం సా తి “విషమూక్త్యవధాని భవత్తి పదభంజి అవఁగా కఠినములగు పదములకుమా వ్యాఖ్యానము వ్రాయుట “పంజిక” యు సరళములగువాటికిని, విషమ పదము నన్నిటికివ్రాయు వ్యాఖ్యానము టీక య సభిప్రాయము. “వృత్తి” యనుద బ్రాచీనఁరిభాష యెందును దొరక సరళమగు ననువాదప్రాయము వృత్తి నేమో; అవఁగా వాంఛ్యమునందలి para వంటి పన్నమాట. పూనాయందలి ర్కనుగారి విద్యాలయమునం దొక యున్నదట. దానిముఖ్యత్రముపై “దోహక శ్రావకాచార” లక్ష్మీచంద్రకృ తికాసహిత” అని వ్రాసియుండిరట. గురించి, పండిత హీరాబాలుగారి య యమిది :

“హేమచంద్రనూరి ఁరిభాష సరించి దీనిని “పంజిక” యనుటకు వీలు దీనియందు విషమపదములకేకాక స లగువాటికిని వ్యాఖ్య యున్నది. మూఁడువోటుల బాగుగనే యను నాఁడు. కాని మొత్తముపైన దవధో గాని మూలమును సరిగా నర్థముఁ జేసి డు. ఇతనికి సంస్కృతజ్ఞానము చాలఁదక్కి లింగవచనములను, తిదాత, కృదంతమ గూడ నితఁడు గమనించఁడు. మూల దలి యమూల్యములగు నుపమా నెన్నిటినో, దనయనువాదధోరణిచే

6. పూవా:—భండార్కర్ రిస్మి యిన్స్టిట్యూటు ప్రతి:—మూలం మోగింద్రదేశస్య-లక్ష్మీ పంజికా, వృత్తి, ప్రభాచంద్రమునే రహితీ తత్వదీపిక.

ఇతనివృత్తి యంతయు వెదకినను, ననువదించిన ఛందము లొకటి నెక్కువ లేవు. కవిహృదయమును గమనించుడు. తెలిసిన విషయ సరిగా వెల్లడించుచుంటి సంస్కృతము గూడ నున్నట్లు దోషము. "ఈ ప్రభాచంద్రముని దేశముగాని, యాజీవించిన సమయముగాని, మనకు స్పష్టమై చెలియదు. భారానగరనివాసి, యొక చంద్రముని యున్నాడు. అతడు "పుతుని" కావ్యములకు టిప్పణి వ్రాసెను. త్రిగ్రంథకర్త యాతడు మూర్ఖము. తైనవాబ్బయమున, "ప్రభాచంద్ర" చాలమంది గలరు. అయిన లక్ష్మీధరుగారు "పండిత" గణించినట్లైనా? కాదు, గ్రారునందలి, "పాటోర్" తైనమందిర"ని వ్యాఖ్యయే లక్ష్మీచంద్రకృతమని హరిలాల్ గారు నుడువుచున్నారు. చంద్రుడు, గగిగిల ప్రాంతములని, యిప్పటివరకు గావించిన పరిశోధి ట్టి తేలుచున్నది. గ్రంథము రసవత్తరమైనది, ప్రసిద్ధి, సలక్షణమైనది. కాని, యీ గ్రంథ

మును వ్రాసిన మహాకవి యెవ్వరు? గ్రంథము యొక్క ఆద్యంతములయందు కవినామము గాని, కాలముగాని లేదు. అతఁ డేయూరి నుండెనో తెలిసికొను మార్గములును లేవు. వ్రాతప్రతులనుఁ బరిశీలించఁగా ముగ్గురి నామములు దేలినవి—యోగీంద్రదేవుడు, లక్ష్మీశ చంద్రుడు, దేవసేనుడు. "సావయధమ్మ దోహము" యొక్క వ్రాతప్రతులలో నాలుగిటియందు లక్ష్మీ చంద్రుడని గలదు. విద్యానందియొక్క శిష్యుడగు శ్రుతసాగరుడు దన "పట్ ప్రాభృతటీక"యందు, దీనియందలి దోహదము బుడాహరించుచు, నడుమ నడుమ "తథాచోక్తం లక్ష్మీచంద్రేణ గురుగా" యనియు, "తథాచోక్తం లక్ష్మీధరేణ భగవతా" యనియు వన్నాడు. ఆ లక్ష్మీధరుడు, సిలక్ష్మీనంద్రుడు నొక్కరి యూహింపవలసి యున్నది. "పట్ ప్రాభృతటీక"యందలి శ్రుతసాగరుడు, దాను వ్రాసికొన్న స్వవిషయమునుబట్టి చూడ, వీ రిరువురను సమకాలికులని తోచుచున్నది. బహుశః లక్ష్మీచంద్రుడు గురువీతమువాడగుటచే నతనియందలి గౌరవమువలన నుదాహరించినేమో! వారి గురువరంపర యిది. యోగీంద్రుడు,

7. చూడుడు: "రత్నకరండరాదికాచార"; పండిత అగరిశోర్ చిత్రారకృత భూమిక.
8. పాటోర్ తైనమందిర ప్రతి:—
"ఇతి ఉపాదికాచారే, ఆచార్య శ్రీ లక్ష్మీచంద్రవిరచితే, దోహకమాత్రాణి సమాప్తాని. స్వల్పి సంకల్పర గురువద్ద, కార్తిక శుక్ల గుప్తోమే శ్రీమూలసంఘ సరస్వతీగచ్ఛే, బలాత్కరగణే అగ్రయ విద్యాపండితై మల్లిభూషణ తద్విషయ లక్ష్మీధరాచార్య దోహ కావకాచార".
మరియెందు ప్రతులలో నీ రీతిగనే గలదు.
పూవా: భండార్కర్ యన్వేషిట్యాటలాని ప్రతి:—కావకాచారదోహకం లక్ష్మీచంద్రకృతం సమాఖ్యం యోగీంద్రదేవస్య, లక్ష్మీచంద్రస్య పంకా ప్రభాచంద్రముగీంద్రస్య మహతీ తత్వదీపికా, మరియుక ప్రతికలా:—
ఇతి ఉపాదికాచారే ఆచార్య లక్ష్మీచంద్రవిరచితే దోహకమాత్రాణి సమాప్తాని.

మల్లిభూషణుడు, లక్ష్మీశచంద్రుడు. అని. కాని పూనాలోనివాత్రప్రతులయం దిందుకు విరుద్ధముగా నున్నది. దానిని బట్టి చూడ మూలకారుడు యోగీంద్రదేవుడనియు, పండికాకారుడు లక్ష్మీశచంద్రుడనియు, వృత్తికారుడు ప్రభాచంద్రముని యనియుఁ జేలుచున్నది. దీనికిఁ దోడు జయపూరునందలి ప్రతియంగు, “మల్లిభూషణ తచ్చిష్యః ॥ లక్ష్మణపరనార్థ దోహకావకాచాత్” అని గలదు. కాఁగా మూలమును విద్యానంది పట్టభద్రుడగు మల్లిభూషణుడు వ్రాసెననియు, నది తన శిష్యుడగు లక్ష్మణుని పరనార్థము వ్రాయఁబడెననియుఁ చెలియుచున్నది. లక్ష్మణచంద్రుడు గురువీరము నెక్కుటకు ముందు లక్ష్మణుఁ డనుపేర నుండియుండవచ్చును. వై జయపుర ప్రతిలోని “లక్ష్మణచంద్రవిరచితే” యనుపదము పొరపాటు. “లక్ష్మణచంద్రలిఖితే” యని యుండవలసి యుండెను. దానికిఁ దరువాతి వ్రాయనగాండా రష్ట్రదుపాతమును జూచి మోసపోయియుండురు. వాస్తవమునకు “లక్ష్మణచంద్రుడు, ప్రాకృతమునందుఁగాని, సంస్కృతమునందుఁగాని, దేనిని వ్రాసినట్లు గానరాదు.

ఇక రెండవవాదము యోగీంద్రదేవుడు వ్రాసెనన్నది. భండార్కరువిద్యాలయము

నందలి ప్రతిలో మూలకారుడు యోదేవుఁ⁹ దనియే యున్నది. తైనవాజ్ఞానందు, యోగీంద్రదేవుని గ్రంథము లి నాలుగు¹⁰ మాత్రము గానఁబడినవి. కా రెండును, బ్రస్తుత కావ్యమువలెనే దిబద్ధములు. మూడవది ప్రాకృత యోగీంద్రదేవుని పరమాత్మ ప్రకాశము వృత్తములకు ప్రస్తుతగ్రంథములోని కిదోహలకు గొంతవరకు సామ్యము పోలేదు. కాని యవి గతానుగతికముగా ననే; అనఁగా, ప్రతియొకనికిఁ దెలిసిన, యథములు కొన్ని దానియందును, దీనియందున్నవి. ఈ స్వల్పసామ్యముచేతనే, గీంద్రుఁడే దీని కర్తయని నిరూపింపఁబ థాపానిషయమున, నక్కడక్కడ గననలతియలఁచిపోలికలు, వాడుకచేయుండునేగాని వేరుగాదు. వైగా, యోద్రుడు, సార్థకనామధేయుడు. ఆ ప్రాకృతియంతయు నాత్మమయమే. ఆధాదృష్టితో నింి తొలుకున వారనిములు. గురువు, 11 శాస్త్రము—యొకందరాని దాతనిజ్ఞానదృష్టి. అట్టివాఁడు పూజా, ఉపవాసాది మహత్వ ప్రతిమగు దీనిని వ్రాసియుండుననుట సగదు. గృహస్థాశ్రమములో నున్న వ్రాసియుండు ననుటకును వీలులేదు.

9. మూలం యోగీంద్రదేవస్య లక్ష్మీచంద్రస్య పండికా, వృత్తి ప్రభాచంద్రమునే ర్మహాతీ తత్వదీపికా

10. పరమాత్మ ప్రకాశము, యోగసారము, ఆమృతాశీతి, విజ్ఞానాద్వైతము.

11. చూడుడు:-

దేవతాదేవది సద్గురురు తిగురవే ఉచితవృత్తి.

వర్ణజాతీసయికుసుమియపుష్పంబునాహో సయిసవృత్తి.

(—పరమాత్మ ప్రకాశము.)

కాను సమాహితర ఉకో అంచక ఫోపు అఫోపు కరివికోపంచక

హలసహ కలహితేణ సహ్యుణః జహిజహితోపచక తహి అప్యహః.

[—యోగసారము

త్యక్త కాశమువంటి మహా ద్విగ్రంథమును
 గ్రంథమును కవికలమును నిందు లేదు. భాషా
 తో జూచిన, నిది యాతని గ్రంథముల
 గొంచెము పెళుసు. కాఁగా, యోగీంద్ర
 డే, దీనిని వ్రాసియుండు ననుటకు, ప్రబ
 థారము లేనియుం గావము.

కాండల గ్రంథమాలయందలి, వ్రాత
 యందు, "దేవసేనై ఉపదిట్టి" యని
 న్నది; అనఁగా "దేవసేనోపదిష్టం" అని
 యున్నది. దిగంబర వైకృతపులయందు, దేవ
 సేన మహాప్రసిద్ధుడు. దర్శనసారము,
 భావసారము, తత్వసారము, సయ
 మము, ఆలంకారము, భావసంగ్రహము అను
 గ్రంథము లాతనివి. దర్శనసార మొకటి
 దక్షిణయన్ని గ్రంథములును బ్రతు
 కులైనవి. భావసంగ్రహమునకు సావయ
 వ్యదోహకు భావసాదృశ్యములు చాల
 కున్నవి. కొన్నిటి స్క్రింద జూపుదును:

(౧) మృదువు సుమధు పరిపరహి
 కరిపంచుంబరమరి [భావసంగ్రహం.]

[మధ్యమును మాంసమును మధువును
 రము చేయుము. పంచోహంబరముల వద
 కు.]

మహామజ్జిమసంపిరయా చాక్రిణ ఉంబరగా
 ప్తాం [భావసంగ్రహం.]

(౨) తిం అపత్తు ఆగమిభిజి ఉ
 గయవయవం నిలుబాసు
 శిష్యులెట్టి ఉచకోయితోను
 జహా పినిరికహాసాను.

[దర్శనము వ్రతము లేనివాఁ డపాత్రుఁ
 యాగమము లున్నవి. వాని కొనఁగిన
 మూసరక్షేత్రమువలె న్యర్థము.]

కసురభిస్తే దీహం కుష్టం గుష్టము
 శీరయహి నేతి
 జవాతహదాగ మవస్తే
 దిగ్గం ఖు శివత్థయం హోయి.
 [భావసంగ్రహం.]

(౩) ఇక్కుచి తారయి భవజలహి
 విహుదాహారసు పత్తు
 సుపకోహణ ఎక్కుచివిహుయ
 దిహుహారహుజేను.

[సుపాత్రుఁ డొక్కడే, యనేకులు
 దాతలను భవజలధినుండి తరింపజేయును.
 మంచివాప యొకఁడు చాలమందిని గట్టుచెర్చు
 చున్నది.]

జహావాశిద్ధిహ
 తారయిసాగవారే
 తహ పంసారసముజ్జే
 తారయిసాహియంపత్తు
 [భావసంగ్రహం.]

ఇట్టి వనేకము లున్నవి. తిట్టలు చూచు
 కొందు రనుకొందును. మొత్తముపై రెండు
 గ్రంథములకును భావసంపత్తియందును,
 భావసంపత్తియందును, గడకుక్తిపీఠేషము
 నందును జాలసాదృశ్యము లున్నవి. పదములు
 గూడఁ జాలవరి కిచ్చిపుచ్చుకొన్నట్లున్నవి.
 దానవిరూపణము, దానపాత్రనిరూపణము,
 సర్వరసాభిషేకవిషయము, అష్టద్రవ్యపూజ
 మొదలగునవి రెండుగ్రంథములయందును,
 నొకటేదోటున, నభిన్న సూక్తి విశేష
 ముతో నున్నవి. కొన్నికొన్ని విషయముల
 కొకదానిలో నుల్లేఖమాత్రము, వేరొక
 దానిలో నవిస్తరవర్ణనము నున్నది. అష్ట
 మూలగుణముల విషయము, పదిరెండువ్రత
 ముల విషయము భావసంగ్రహమున ౩౭౨

మరియు, 343 గాథలలో సంకుచితముగా నున్నది. ఏతన్నిహావణమే “సావయధమ్మ” ౪3 దోహావృత్తిములలో నున్నది. “భావసంగ్రహ”మున 3౭4 వ గాథలో సప్తతీర్థంకులయుల్లేఖముమాత్రమున్నది; దీనిలో కావ్యఫక్తిలో వారివర్ణనమున్నది. “సావయధమ్మ”లోని ౨౧౨ వ దోహాలో, సిద్ధచక్రముయొక్క స్థావనా విషయమున, సూక్ష్మోల్లేఖముమాత్రమే గలదు. ఈ విషయము, భావసంగ్రహమున విస్తృతీకరింపబడినది. ఇట్టివే మరికొన్ని. ఇంతేగాక, “సావయధమ్మ”లోని ౯3-వ దోహా, భావసంగ్రహములోని ౫౧3-వ వృత్తిముగా నున్నది యున్నట్లే చెక్కు చెదరికయున్నది. భావసంగ్రహమునకు, రెండు వ్రాతప్రతులున్నవి. అం దొకదానిలో, యీ వృత్తిము “ఉత్తంచ” యను మకుటముతో నున్నది. ఆ ప్రతీకము, మూలకారునిదే యని నమ్మితిమేని, యొకరితిగా, “సావయధమ్మ” మొదటి గ్రంథ మనియు, “భావసంగ్రహము” తరువాత దనియు, బూర్వకృతమగు గ్రంథములోని శ్లోకములు, ప్రసంగాంతరమున నుదాహరింపబడిన వనియు నిర్ణయింపవచ్చును. ఈ యలవాటు దేవసేనుని యితర గ్రంథములయందును గానవచ్చును. “దర్శనసారము”లోని యనేకశ్లోకములు “భావసంగ్రహము”లో నున్నవి. దేవసేనుని గ్రంథములలో “నయచక్రము”గూడ నొకటి. ఈనయచక్రము “అఘనయచక్ర”వామమునఁ బ్రచురింపబడినది. వేరొకటి “బృహన్నయచక్ర” మున్నది. అది మాహల్లదేవకృతము. ఇతఁడు దేవసేనుని శిష్యుఁడే. దేవసేనుని నయచక్రములోని

విషయములు “బృహన్నయచక్రము”యొక్క యంతమున,

మరియు, “సావయధమ్మ”లోని ౯౩-వ దోహా, భావసంగ్రహములోని ౫౧౩-వ వృత్తిముగా నున్నది యున్నట్లే చెక్కు చెదరికయున్నది.

భావసంగ్రహమునకు, రెండు వ్రాతప్రతులున్నవి. అం దొకదానిలో, యీ వృత్తిము “ఉత్తంచ” యను మకుటముతో నున్నది.

ఆ ప్రతీకము, మూలకారునిదే యని నమ్మితిమేని, యొకరితిగా, “సావయధమ్మ” మొదటి గ్రంథ మనియు, “భావసంగ్రహము” తరువాత దనియు, బూర్వకృతమగు గ్రంథములోని శ్లోకములు, ప్రసంగాంతరమున నుదాహరింపబడిన వనియు నిర్ణయింపవచ్చును.

ఈ యలవాటు దేవసేనుని యితర గ్రంథములయందును గానవచ్చును. “దర్శనసారము”లోని యనేకశ్లోకములు “భావసంగ్రహము”లో నున్నవి.

దేవసేనుని గ్రంథములలో “నయచక్రము”గూడ నొకటి. ఈనయచక్రము “అఘనయచక్ర”వామమునఁ బ్రచురింపబడినది.

వేరొకటి “బృహన్నయచక్ర” మున్నది. అది మాహల్లదేవకృతము. ఇతఁడు దేవసేనుని శిష్యుఁడే.

దేవసేనుని నయచక్రములోని విషయములు “బృహన్నయచక్రము”యొక్క యంతమున,

మరియు, “సావయధమ్మ”లోని ౯౩-వ దోహా, భావసంగ్రహములోని ౫౧౩-వ వృత్తిముగా నున్నది యున్నట్లే చెక్కు చెదరికయున్నది.

భావసంగ్రహమునకు, రెండు వ్రాతప్రతులున్నవి. అం దొకదానిలో, యీ వృత్తిము “ఉత్తంచ” యను మకుటముతో నున్నది.

ఆ ప్రతీకము, మూలకారునిదే యని నమ్మితిమేని, యొకరితిగా, “సావయధమ్మ” మొదటి గ్రంథ మనియు, “భావసంగ్రహము” తరువాత దనియు, బూర్వకృతమగు గ్రంథములోని శ్లోకములు, ప్రసంగాంతరమున నుదాహరింపబడిన వనియు నిర్ణయింపవచ్చును.

ఈ యలవాటు దేవసేనుని యితర గ్రంథములయందును గానవచ్చును. “దర్శనసారము”లోని యనేకశ్లోకములు “భావసంగ్రహము”లో నున్నవి.

దేవసేనుని గ్రంథములలో “నయచక్రము”గూడ నొకటి. ఈనయచక్రము “అఘనయచక్ర”వామమునఁ బ్రచురింపబడినది.

వేరొకటి “బృహన్నయచక్ర” మున్నది. అది మాహల్లదేవకృతము. ఇతఁడు దేవసేనుని శిష్యుఁడే.

దేవసేనుని నయచక్రములోని విషయములు “బృహన్నయచక్రము”యొక్క యంతమున,

మరియు, “సావయధమ్మ”లోని ౯౩-వ దోహా, భావసంగ్రహములోని ౫౧౩-వ వృత్తిముగా నున్నది యున్నట్లే చెక్కు చెదరికయున్నది.

భావసంగ్రహమునకు, రెండు వ్రాతప్రతులున్నవి. అం దొకదానిలో, యీ వృత్తిము “ఉత్తంచ” యను మకుటముతో నున్నది.

ల్య మెక్కువ. అందువలనఁ బండిత్య
వ్యవస్థను “సయచక్రము” మార్చబడినను
భారణగృహస్థధర్మముల మాత్రము వివ
రించు “సావయధమ్ము” యథారీతిగనే
వర్ణింపబడినది.

దేవసేనునికాలవిషయమున సంతకా
ము లేదు. దర్శనసారమునందు దాతఁడే
యముగాఁ దా నాగ్రంథమును, భారానగ
నందునది, పార్శ్వనాథమందుఁ గూర్చొని
నీతినిని చెప్పియున్నాడు.

ఆ శ్లోకము లివి:—

యతి యో యాయోగావోయో సంవిదోఽవిమృశ్య
తవీగణితా భారాయే సవ్యవంతేః.

యో సంవిదోఽవిమృశ్య తవీగణితా భారాయే సవ్యవంతేః
సంతకావోగేహే సువిమృశ్యే మాహుర్వ్యవహితేః.

మూలవ ప్రాంతములయందు నాటికి,
నీతి విక్రమార్కశకమే ప్రచారములో
న్నది. దర్శనసారమునందును కంఠో
“విక్రమకాలస్సమరణ ప త్త స్స”
కవియే యన్నాడు. తాను విక్ర

మార్కశకము, ౯౯౦ మాఘశుద్ధ దశమి
నాడు గ్రంథమును ముగించితి నని వ్రాసి
యున్నాడు.

భారా నగర మానాడు పండితులకుఁ
బండితసన్మానములకుఁ జాలఁ బ్రసిద్ధము.
ప్రాకృతములఁగూడవరస, పాఠసములుసాగు
చుండినవి. ప్రాకృతములకుఁ బ్రాచీన
తమమగు కోశము “పాయియనామమాల”
నించే ధనపాలుఁడు గూర్చెను. పుష్పదంత
కావ్యటీకాకర్త ప్రభాచంద్రముని యీనగ
రమువాఁడే (చూ. నాగకుమార చరిత
భూమిక). కనుక దేవసేనుఁడు భారానగరము
నందుండెనాయని మనము సరిశయింపనక్క
రలేదు. ఇంతవరకుఁ దేలిన యాధారములఁ
బట్టి చూచినను “సావయధమ్ము” కర్త “ధన
సేనుఁడే” యని స్పష్టముగఁ దేలుచున్నది.
“సావయధమ్ము” లోని కవితావిశేషముల
గురించియు, దక్షిణ యితర కావ్యగుణముల
గురించియు మరొకమారు దర్శించుట
యూచితము.

వ సం త జీ వ న ము

(శ్రీ ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి)

౧

నానద్యాటకు ప్రాణదాత, త్రిజగన్మాధుర్యకేళికళా
సోపానమ్ము, విశుద్ధ శారద నవజ్యోత్సాన్ని తనూపల్లి మ
త్పావహాళనగాంగవేణిక, కృపావద్దేవతాశీర్యచో
హాప్రప్రాప్తి, హతాత్పసన్నయయి, మేల్కొల్పెన్ మృతప్రాయునిన్.

౨

ఆయమ, తీవ్రయావనభయంకరి గాదు, విలాసగాఢవాం
ఛాయురతీవి గాదు, వికసన్నవపుష్పసుగంధిలాంకిక
శ్రీయును గాదు, పూర్వకవిసింహులు చెక్కినకావ్యనాటక
ప్రేయసి గాదు, జన్మల వర్తితతఃఫలసిద్ధిమూర్తియా.

౩

నాప్రియురాలు, నీలగగనాంతవికస్వరతార కాసుమ
వ్యాప్రియమాణదేహ, సరవాసన కిట్టని దేవకన్య, తా
నై ప్రియుగా వరించెను పునాదుల కంట పెకల్చి స్వర్గమున్
ప్రీప్రము నాదువాకిటికి చేర్చెను కూర్చె సలోకమాధురుల్.

౪

ఒక గాఢాంధతమస్ఫులో, చెలియ దివ్యోద్యానప్రాంతావనిన్
వికసింపన్ దొరకొంటి జీర్ణతృణపృథ్వీభాగపుం బూవునై,
నకలోద్యానము, వాసనాధరిత పుష్పశ్రేణి సర్తింపగా
సఖ, యేతెంచి యనుగ్రహించె, తృణపుష్పమ్ముక ననున్ వేణిలో. —

౫

ఆ సుముహూర్తమందు మొదలై సఖవేణిలోని పూవులో
దూసుకువచ్చె, సౌరభమధూదయరేఖలు రాగవాహినుల్
ఈసుమనోమనమ్ము భరియింపదు పొంగినపాటపిసి, నీ
కోసము పాడివైచు, వినగోరెదవో — రసికప్రియాతిథి!

౬

ఆమెకపోలపాళి దరహానము వెల్లును ; నా హృదంతరా
శామలదుగ్ధవార్నిధి వియత్సథ మంటును యర్వరీతిగా
కోమలి వీణానోలె పలుకున్ పలు కొక్కటి, నాదుగీతము
ల్లిమ్యదుపుష్పమాలిక నలీల గళమ్మన వైతు కాన్క-గా.—

౭

ఈ గహనాలయమ్ము వెలిగించినలక్ష్మీ, నిరాశ లేలు నీ
రాగవిపంచి మీటిన సరస్వతి, యీ మృతశీతలాద్రిపై
నైగమమంజుగీతముల నాట్యము నల్పిన గారి, నామనో
రాగిణి నన్ను దివ్యపదరాజవతంసుని జేసె రక్తిమై.

౮

అల జయ దేవనర్కవిగిరాంపథగీతమధూత్సవమ్ము నా
వలపులరాణీసాహృదము, పండితరాజవిలాసకావ్యపుం
బులకీతభావముల్ తరుణిముగ్ధవచోరచనమ్ములోని సౌ
పులు భవభూతిభావరసమూర్తియె మత్ప్రియమై గనంబడున్.

౯

జాజలు పూచినన్, సవనసంతదినాంతహిమాంశుమూర్తి నీ
రాజన మెత్తినన్, దిశల రాగసుధారసకంఠనిర్గళిత
కూజితగానముల్ కలికికోయిల క్రోల్పినభంగి మోగినన్
భ్రాతృమూర్తి మత్ప్రియ తలంపున బారు, హసన్మృఖజ్జయై.

౧౦

ఈ యమృతానురాగకథలే, బ్రదు కెల్లడ పూచి పూవులై
తీయని యెన్ని పద్యముల దిద్దునో,—యెన్ని కథానికల్ ఫల
శ్రీయయి లోకమెల్ల మధురించునో.—తీరని కాంక్ష లెత్తగా
వేయి యుగమ్ములైన ప్రభవంతును కమ్మని తెన్గు తోలలో.—

క వి త్ర య ము వా

రఖండయతిని బాటించినారా?

శ్రీ పాతకుద్వి సుప్రహ్లాద్యాకాష్మి

“కవిత్త్రయమువారు తమభారతము లో సఖండయతిని విరివిగానే యుపయోగించిరి. కాని పరిష్కర్త లట్టిపాఠములనెల్ల సంస్కరించి ముద్రింపించిరి” అని మనఃపరిశోధకు లెందఱో యభిప్రాయపడుచున్నారు. అట్టి యాశయ మెంతవఱకు సత్య మనఁదగియున్నదియో స్థాలీపులక న్యాయముగా విమర్శించి చూపెదను.

సన్దయః

“సీ. నీలకమాతెంబులీల వాఁడేమిచి

నల్లనై తోతెంచు నల్లగృహము
(భార. ఆది. ౬ఆ. ౨౦౧౪.)

సీ. ... ..
నల్లనై తోతెంచునట్టితక్షపు

“ఇదియే సాధుపాఠము. మనఃపరిష్కర్త లఖండయతిభయముచే బైరీతిని మార్చి యున్నారు. కాని వైపాఠమున సర్థమే పాడైనది; లేనిదో సర్థమేమి?” అని రావుసాహెబు శ్రీగిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారు తమ యభ్యుపేయ విమర్శనమునఁ బ్రశ్నించె.

నే నీసందర్భమున మదరాసు, ఓరియంటల్ ప్రెస్ లోని చాల్కరతులను బరిశోధించితిని. నా చూచినంతలో నన్నిటను ‘తోతెంచు నల్లగృహము,’ ‘తోచిన యల్లగృహము’ అనియే కానవచ్చినది. ఇందుచే

బంతులువారే వైపాఠమున సర్థము లే నూహతోఁడా మిట్టిపాఠమును గల్పించి యురా? యని యూహించవలసివచ్చుచున్నది. ‘కాలమేఘంబునుబోలె విశాలమై, సీదేహంబు గ్రాలుచుండ’ (భార. ఆది. ౨౦౧౪) అని సన్నయభట్టారకుఁడు హిడి సురుని వర్ణించినవర్ణన మిట్టి పాఠకల్పనఁ బీరికిసాయపడి యుండవచ్చును. ఈ సందర్భమున సంస్కృతి మూలమును బరిశోధించి వాగనుశాసనము డెట్టిపాఠమును గ్రహి యుండునో తెలియవచ్చును. ఈదర్శన భీముఁడును హిడింబు సుగుఁడును యుద్ధతేరించు సమయమున మేల్కొని తనకత్తె నున్న హిండింబను జూచి యామెవృత్తమునెల్ల నెఱుంగఁదలంచి కుంతి ‘నీ వేదాన విట కేల వచ్చితి’ వని యడుగ హిడింబు తనవృత్తాంతము నెఱుకఁజూచు దర్భము లోనిది. (వైపాఠమున ‘నల్లనై తెంచు= నల్లగాఁ గనఁబడు, అల్లగృహము, అ(కనఁబడు) గృహము, (ఇట ‘తోతెంచు’ అల్ల, అని యుండ సంధిలో సగాగమన ‘నల్ల’ యయినది.)

ఈ పాఠమే మూలానుగుణమై యవిధముల సాధుపాఠ మెనఁదగియున్నది.

మూలం

‘కన్య త్వం పరగర్భాశే, కావాలి మరమ్మ
కేస కాశ్మణి మభిశే, పర గృహమునం

... ..
 తత్వ మను త త్వం, క మర్థం చేపా నిర్మి.
 కుంతి ప్రశ్నింపఁగా హిడింబుచెప్పిన
 ధానము వినుడు.

కుదేశ త్వ్యసి కసం, నీలమేఘనిధం మహాత్,
 సాహో రాక్షసైవ, హిడింబస్య మమైవం.
 త్వ హం రాక్షసేంద్రస్య, భగిసిం విద్ధి భావసి."
 డి వేశ్యము గృహభోధకము (చూ.
 విశ్వనిఘంటువులు.)

పై మూలములోని 'నీలమేఘనిధం
 త' అనుదానికి 'నీలజీమూతంబులీల
 పించి, నల్లనై' యనియు, 'య దేశ త్వ
 వనమే' అనుమూలమునకే 'తో'తెంచు
 గృహ'మనియు నన్నయభట్టారకుని తెని
 యున్నది. తక్కినవద్యభాగమును
 చినమూలమునే వ్యక్తపఱచుచున్నది.
 'శబ్దమునకు నిర్దేశార్థమున సూర్యరాయ
 టకర్తలును దీనినే ప్రమాణీకరించిరి.
 సందర్భమున భారతము లక్ష్మీపతి సోమ
 జులుగారు సీక్రిందివిధముగా వ్యాఖ్యాన
 చేసిరి.

"నీలజీమూతంబు.....తో'తెంచు నల్ల
 ము," &

గానల్లమబ్బును అక్షేపించి నల్లగానున్న
 యిల్లుగల యనుట —

కుదేశ త్వ్యసి కసం నీలమేఘనిధం మహాత్

యున్నది." (లక్ష్మీపతి సోమయా
 వారి వ్యాఖ్య), 'నీలమేఘనిధం మహాత్'
 మూలములో నున్నను 'నీలజీమూతంబు
 నాక్షేపించి' యనియే నన్నయ వ్రాసెను.
 యువమానమే వైశాల్యమును దెలియఁ
 ది యిక్కడి మహదర్థమును సంగ్రహిం

చునని యీతినియాశయము కానోపు. ఇది
 వఱలో నే నుదాహరించిన హిడింబాసుర
 వర్ణనమే యీ యువమానము సీతఁడు వైశా
 ల్యమునఁ గూడఁ బాటించె ననుటకుఁ దా
 ర్కాణము. ఈరఁ డిట్లే మూలమున 'నివా
 సో రాక్షసేంద్రస్య హిడింబస్య మమైవచ'
 అని యుండఁగా నట్టిగృహముకలవాఁడు
 హిడింబుఁడు మాత్రమే యని చెప్పించెను.
 అరిశేతయుఁ లిత్యవిహీనయునగు కన్య
 భ్రాతృగృహముననే నివసించును గావున
 "మమైవచ" అని చెప్పట పునరుక్తిప్రాయ
 మని యీతఁడు భావించియుండును. ఈసం
 దర్భమున నిట్లంతయు నొక్కపదమేనియు
 విడువక తెనుఁగుసేతకుఁ గడఁగిన నన్నయ
 యిక్కడి ప్రకృతసందర్భమునకు ముఖ్య
 మును మూలమునఁ బై ప్రశ్నమున కనవర
 మగు సీవిషయమునుమాత్ర మేల విడిచి
 యుండును? ప్రకృతమున కేమాత్రమును
 సందర్భపడని హిడింబాసుర వర్ణనమును బున
 రుక్తిప్రాయముగ నేల పొందుపఱచును? ఇది
 యునుగాక తనభారతభాగమున నంతటను
 సీనపద్యమును బ్రాసయతితో నారంభించినఁ
 బ్రాసయతితోడను, కేవలయతితోఁ బ్రారం
 భించినఁ కేవలయతితోడనే తుదకుట్రించు
 నలవాటుకలవాఁడై సాంకర్యమున కలవ
 డని నన్నయ యీపద్యమున నెల్లఁ బాటించి
 చిన ప్రాసయతి నిటమాత్ర మేల విడుచును?
 తెనుఁగు గ్రంథములలో హెచ్చుపరిశ్రమము
 చేసినా రనుప్రసిద్ధిగల శ్రీపంతులుగా రిట్లు
 నన్నయనియమముల నెఱుంగక యఖండ
 యతిని వాడినాఁ డనుట మిక్కిలి విచార్యము.
 ఇట్లు మూలమున కేమాత్రమును సంబంధ
 ములేక యన్నివిధముల వసంబద్ధముగాఁ

గాన్పించు శ్రీపంతులువారిపాతము సాధుపాత మగుటెట్లు? సర్వవిధముల నుచితముగాఁ దోచు వైపాకము పరిగ్రహము కా దనుటెట్లు? ఇన్నిప్రశ్న లేకరూపముగా నిట్టిపాత మునే ('తోతెంచు నల్లగృహము' అనుపాత మునే) యెఱుకపఱచుచుండఁ బరిష్కర్తలే యీపాతమును గల్పించినా రనుటయు నెంత మాత్రము విశ్వసనీయము కాదు. మతయు ననాలోచితముగా నన్నయ కఖండయతి నతి కింపఁజూచుటయు న్యాయము కాదు.

తిక్కన:

పీ. ...చెప్పి

యన్నవాఁడవు నిద్రయును లేకయున్న ని
పడగంపడియొ దీయదనిలోన

(భార. పా. ప్రి. ౧౮. ౬౧. అని

లేవప్పెరుమాళ్ల య్యగారి ప్రతి.)

పీ. ...చెప్పి

యన్నవాఁడవు నిద్రయును లేకయున్న ని
లేనిరపడియొది వేల యంత

(అని ప్రాత్రప్రతులు - విశేషణిగముగార్లపాతము)

లేవప్పెరుమాళ్ల య్యగారి ప్రతిలోఁగూడ నిది ప్రాత్రప్రతిలోని పాతమనిక్రింద నుదాహరింపఁబడినది. ఇక్కడి ప్రాత్రప్రతులను బరిశోధింప స్క్రికిందిరీతిపాత మగుపడినది.

పీ. ...చెప్పి

యన్నవాఁడవు నిద్రయును లేకయున్న ని
పడగంపడియొ దీయదనిలోన

నిచ్చి...

నా పరిశోధించిన ప్రతులన్నిటను 'నీవు పెడగురుపడు', 'పెణంగురుపడు', 'పెడకటపడి యెడి యదవి' అనియే కానవచ్చినది. ఈ 'పెడ గురుపడు'టనే మన దేవరాజునుధి 'ఎడగర పడు'గా గ్రహించినాడు. ఇతని కేదేని

యొక్కప్రతిలో నిట్టిపాతము గాన్పించి డెనో లేక 'నీవు పెడగురుపడు' అను మునే గణభంగమును బరిహరించుటకు నిట్లుసంస్కరించెనో చెప్పఁజాలము. ఏమైనది 'పెడగురుపడు'గాని 'ఎడగరపడు'క వలసియున్నది. కావుననే మననిఘంటులెవరును వైపదమును గ్రహించియుండలే ఇది యెడగరపడుటయే యగుచోఁ దరుకవు లెందఱో యీపదమును దమగ్రంథాలలో నిట్లే వాడియుందురు. అట్టి కేడి భాషాప్రపంచమునఁ గాన్పించదు. ఇక మూలమునుబట్టి చూచినను నీసందర్భము 'పెడగురుపడియదు' అనుపాతమే సమముగా నున్నది. (ఇది నిద్రఁబోవు పాంచాలూరురెల్లి సర్ధరాత్రమునఁ దెగట దృఢనిశ్చయుండగు నశ్వత్థామతోఁ గచార్యుఁడు చెప్పవాక్యము.)

మూలము:

"అపాభ్యాం పహిత కృత్రూక, శ్వోనిహతాపహ విక్రమ్య రథివాంశేష పాభ్యాలాక్ పపరాసుగా కక్తస్వమసి విక్రమ్య విక్రమస్య నిగ మిమాన్, చిరం తే జాగరికం తాత స్వపతాకన్నికా మిమాన్ విక్రాత్రేభి నివిద్రక్ష్వ స్వస్థది త్తేభి మానద, సమేత్య పురుక క్రూకా కథిమ్యసే న సంశయః"

పైమూలమున 'శక్తస్వమసి' యను 'శ్రాస్తస్వమసి' అని యుండునని తోచున్నది. ఇట్టితప్పులు భారతములోఁ యున్నవనుటకు 'స హర్వా రథివాంశే ... కేతు మున్నహతే కశ్చిత్' అనునది నిదర్శనము. ఇట్టి వనేకములు. వానిశ్చ ప్రతిలోనేగాక యీపాత మితరప్రతులఁ గూడ నిట్లే కానవచ్చుటచేఁ గొంచెమా చింపఁదగియున్నది. ఇనను మూలము

చూచుచో 'శక్తవ్యవస్థ' 'విశ్వమ్య' పాఠము స్వరసముగా సమస్వయితక రుక్మిణాయ మగుచున్నది. కావున 'శా వ్యమసి' అనుపదయే ప్రాచీనపాఠ మన యున్నది. కనుకనే యీ సంవర్ధమున కవిబ్రహ్మ 'దస్సియున్నవాడవు' అని ంధికరించెను. ఇక 'చిరం తే జాగరితం త' 'సనిద్రశ్చ' 'స్వప్నచిత్తశ్చ' అనువైమూల తే "నిద్రయును లేకయున్నేని, వెడఁగురుప ండియడవిలోన" నిల్చి, కప్పి దేహ నిద్రం అని తెలిసిగించెను. మూలములోని చ కా పాత్వర్థకము. సనిద్రఁడగుట చేత స్వప్న ండగునని యర్థము. ఈయాంధికర మునందలి 'వెడఁగురుపడు' అనుదానికి 'స్వప్నచిత్తుఁడగు; మాంద్యము నహించు' యర్థము. ఈపద మిట్టియర్థమున నిర్ధార గా హరివంశాది ప్రబంధములలో దరువాతికవులచే వాఁడబడియున్నది. ప్రయోగమే వారికి ట్టి ప్ర ంగమున మార్గదర్శకము కానోవు. నిద్ర యయడల స్వప్నచిత్తుఁడ వగుదు వను లమునే భంగ్యంతరమున నిద్రలేనిచో నచిత్తుఁడ వగుదని తిక్కనార్యుఁడు ంగుచేసెను. ఇక శ్రీ వీరేశలింగము లువారును ప్రాతప్రతులనుండి గ్రహిం 'వేగిరపడియెడవేల యింత' యను ండయలిపాఠము మూలమున కేమాత్ర మ సంబంధము లేకయున్నది. ఇట్టిపాఠ ండయతి భారతములోఁగూడఁ గల క కఖండయత్రిపియు లెన్వరో మూల ము బరిశీలించక కల్పించియుండురు; లేక ంగురుపడియె డియడవిలోన' అనుభాగ ము కాకయేని యిట్లు దిద్దియుండురు. ంనను నిట్లు మూలానుగుణమై బహుళ

ముగాఁ దాటియాకుప్రతులలో, నేకమూఁ యుగాఁ గాన్పించు సాధుపాఠమును బోఁద్రోసి తిక్కనగారి కంఠమున కీయఖండయతి నురి వోయుట సాహస మనకతప్పదు.

ఎట్టిసః

౧. పీ. నీవును వారియు శేడును వాడును
వియమునఁ బాలించు వాడతోట,
మధువనం బదె...
(భా. ఆర. ౭ ఆ. ౯౪.)

౨. పీ. నీవును వారియు శేడును వాడుఁ ట్రి
యమునఁ బాలించు వాడతోట
౩. పీ. నయముతోఁ బాలించు వాటతోట
౪. పీ. ... ..
అవయము బాలించు వాడతోట

ఇందు మూఁడవపాఠము శ్. ర. గ్రహిం చినది. 'నయముతోఁ బాటించు వాడ తోట' యని ప్రాచీన ముద్రితపాఠము. ఏమైన సీరెండుపాఠములు నఖండయతితో డనే యలరారుచున్నవి. నాచూచిన ప్రతు లలో శ్. ర. పాఠ ముదని తిక్కనవేసి దొర తనెమో చెప్పఁజాలము. ఇందలి నాల్గవపాఠ ము శ్రీ వీరేశలింగము పంతులువారు గ్రహించినది. ఇది చాలవఱకు నాచూచిన రెండవపాఠము ననుసరించీయున్నది. దీనినే శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటుకర్తలు తమ నిఘంటువున నాడతోటలోఁ బ్రమాణీకరిం చిరి. ఇక్కడి మూలమునబట్టి చూచుచో నాయుదాహరించిన మొట్టమొదటి పాఠమే నిజమగుపాఠము కాఁదగి యున్నది.

మూలము :

"వక్షితుం వారినా యత్రిత్, స్థితం మధువనం మహత్"
త్వయాచ శ్చవగ్రక్తే, తచ్చుక్తే పవనాత్మకః
వారిపు త్రింగవత్ప్రక, యేచాఽక్యే ప్లవగ్నభా"

పైమూలములోని 'రక్షితం' వాలినా
యత్తత్ 'త్యయాచ' అనుదానినే 'నీవును
వాలియు నేడును నాడును బ్రయమునఁ
బాలించు' అని యెత్తొప్పెగ్గడ యాంధ్రీకరిం
చెను. మూలమున 'రక్షితం' అని యుండు
టచేఁ బైరీతిఁ 'బాలించు' అనుటయే యుక్త
ము. ఇక మూలమున 'స్థితం', 'మహత్',
'మధువనం' అని యుండుటచే 'వెద్దతోట,
మధువనం బదె" అని యాంధ్రీకరణమై
యున్నది. కావున నాయుదాహరించిన మొద

టిపాఠమునే ప్రబంధ పరమేశ్వరుఁడు గ్రహీ
చియుండును. ఇక 'నయముతోఁ బాటి
నాటతోట' యను శ. ర. పాఠము కే
మఖండయతికొఱకే యెవరో మార్చిత
దరని దృఢముగాఁ జెప్పవచ్చును.

కావున భారతములోని యఖండం
పాఠము లెల్లఁ బాలవఱకు మనఁజిప్ప
సంస్కరించినవే యనియు, నఖండయతిరీతి
పాఠములే ప్రాచీనపాఠములు కాదగియు
వనియు మనవి చేయుచున్నాను.

పిలుపు

శ్రీ గుఱ్ఱం వేంకటసుబ్బాస్వామి

వివరి నూరక పిల్చెదవే పికాంగ
నామణీ, యూరివెలుపల నామ్రశాఖ
మాటునం దాగి, తహతహ తేటపడంగ
కుహుకుహూ యని సలలితోక్త్యాజనముల.

నిన్ను విప్రలబ్ధ నోనర్పు నిర్ణయుండు
నీటుకాఁ జెవ్వఁజోగాని, నీరవము శ్ర
జోయిగలి జూటి మరుకోలనోలఁ బ్రణయి
లోక మరలకుతల మొనర్చును నిజమ్ము.

ఉలవవెల్లగిలు పడుచు లుల్లముల ది
టవుమఱచుకొనెదరు పని నవలఁ బెట్టి;
చెంత వరికుప్పఁ ద్రొక్కించుచిన్న కాపు
పశువు నదలింప మఱచు సప్రత్యయుండు.

ఇచ్చటికి నాగరికు నన్నుఁ దెచ్చినపని
మల్లు మాన్యంబులుకా జనులే మఱచిపో
నిల్చు నాస్మృతిపథమున నిశ్చయముగ
నీ పిలుపుతీపు నీమావితోపువలపు.

సత్యసందీప్తమైన సాహిత్యము వైకుంఠమునకు సహపారికాదా?

శ్రీ జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తి

ప్రకృతి, ప్రణయము, భక్తి హృద్యజాతముల
మీ టు క క్తు లు. ప్రాచీన ప్రతీతి కవుల
వేద్యముభావ ప్రకాశమున కై పులికిపడెను. భారతీ
ల సంఘము కేవలము మన ద్యుప్రపంచముకే యిమిడి
పడలేదు. పూవులును, పండ్లును, కుజములును, కుంజ
మును, పక్షులును, గుమ్మరములుగూడ భారతసంఘ
ముచితస్థానము నందినవి. కావుననే భారతకవులకు
ప్రకృతి, రంగస్థలమున కులవుల నెవకనుండు దృశ్యమే
ముందక వారి హావభావములందు, ప్రసంగములందు
పాల్గొనుపాత్రయై వెలసినది. కనుకతల అర్థ
పండి కరులచుండ గణ్యముచేయి వ్యభవించి
దా? చెలిమికత్తలైన అనగూఢాప్రియంపదలే భిన్న
వస్త్రాలా? ఆశ్రమాంగగమించితి మృగములును, లతా
లములందలి నవలను, చెట్టుకొంపనుండి కిక్కిరియు
నగూడ మిగుల మునికితంపదలేదా? తనకన్నక గణ్య
"కనుకతల" యను పేరల పేటైనో యెఱుగమా?
ప్రకృతియనుచు, ప్రకృతిప్రాణివిద్యమువహించిన పక్షు
డు మాతృభావమున నాపెను పినుమటచేగదా!
నాచీపురినతలమున నిలిచి శ్రీరాముడు "యత్ర
నా అపి మృగా అపి బంధనో మే" అని పరికి
పులికి దనకును గల చుట్టుటిక మెట్టిదో ప్రక
పలేదా? రాముడు వీరము పరిత్యజించినను, ప్రకృతి
త ఆమెను పరిత్యజించక, ఆమెమఱియున బాల్గొన
దా? ఆమెవలె తానుగూడ భిన్నవదన కాలేదా?

ఆమెకుతోడును, కిడును జావలేదా? ప్రాచీనసాహిత్యే
పరికిలించితిమేనీ, యీ బాంధవ్యభావము వగడందె
కవళకదృష్టాంతములను గనబాటుదును. ప్రతీచీనసా
త్యము వెంత గానించినను ఏతాదృశదృష్టాంతము
నొక్కండైన గనబాలము. ప్రకృతిలో నీత్యరసంశే
మును పడవినవారును మునులైన భారతకవులే!

క్రమముగూడ ప్రాచీన లాభ్యాత్మిక దృష్టిగోశే
నీక్షించిరి. ప్రణయప్రదీపకలిక ఒక్క జన్మయందే లేజరిల్లి
నిర్వాణమునకును మరకవు లేన్నడు విశ్వసించలేదు. జన్మ
జన్మలందుచీనిదివ్యరూపులు తల్లివుట నీ రెఱుంగుదురు.
నిండుమాలాల్లె తనమునకు తరలి వండురు వీర భానిధ
వమున గూడ రాముడే తనభర్త కావలెనని, ఆవుడు
తా నిడుబాటు వెఱుగరాదని దురంతహృదయవేదన
మున బాగులుచు, మహాత్మ్యవృద్ధులైన తన యోగ్యమును
వ్యక్తికరింపలేదా?

సాహిత్యమునకన్న, మరలమునకన్న సన్నికల్ప
సంపర్కముండి తీరునని నేను వాదించును. క్రైస్తవము
తము భవవరంపరను విశ్వసించును. మరణాంతమున జర
నాకనూ దిరవరకనూ! ఆత్మకు లభించునని దానియుద్దేశ
ము. క్రేమ మహత్త్వము మరీపుట్టువునగూడ ప్రకాశమున
నని క్రైస్తవకవు లెట్లు విశ్వసించురు? ప్రాచీన సంప్ర
దాయమువై భక్తిపూరితదృష్టి విజయవీరి ధిమరేదేశపు
టుపికవి డాంపె, తన క్రేయవీరి భిన్నాత్రికతో
నన్యలోకమున ముసలెను (Vide, Dante's Divine

1. ఇందలి లోపము ఈశ్వరకాంగుగమున కెదుట ప్రక్క చిహ్నమును నిలుపునదని క్రైస్తవపండితులు గుర్తిం
; క్రీ. శ. ౧౪౨౯ లో ఫ్లోరెన్సులో జరిగినపహుచేళమున స్వర్గముగాని నరకముగాని కానితావు (Purgatory)
ని తెలిపిరి. ఆత్మ అనుకాపముందులకు కొంత అవకాశమును పడయునని ఘరార్ మున్ను క్రైస్తవవిజ్ఞాన బనిరి.

Comedia). ఈ కవి దృష్టాంతమున కంజరిపుట్టిందనియు, ప్రేమము గీర్చిందనియు (Vide, Shelley's "Love's Philosophy") పెల్లికవిగ్రంథుడు ప్రతీచి ప్రపంచమున ప్రాప్తి నందుట నిక్కమే! కాని యీతని ప్రేమ తాత్త్వికము. సాహిత్యముతో నువాత్తమైవదికాదు. బిక్కాక యవధితో కొంతకాలము చెలిమిచేసి, తన సంతస తాదాగ్రహిణి దేకముకతన పెల్లి ఒక్కొక్క మువ్వము వ్రాయువాడు. "హీరియట్ వెస్ట్ బ్రూక్, ఎలిజబెత్ హిచ్మన్, మేరీ, టెరిసా, జేకబ్ స్మిత్ యువకు లీ కవి సవ్యములందు ప్రత్యక్ష ముచుండుదురు. శాంతిగతి రలించిన "Vita Nupva" తో పెల్లికవి విరచితమైన ప్రేమ గీతి "Epipsychidian"ను పోల్చి చూచితే మేరీ, వారిదృక్పథము తెలియజేసి తెలియును. మన చంపక భువ్యమును దలచి పులకిత స్వావయమైన పెల్లికవి, మన సంప్రదాయముం దని పీయూషమును గ్రోలినాడుకాదు. పెట్రార్డు, భాస్కర్ సియో, వర్ణిల్ మున్నగు వైశోపియను మహా కవులైనను మనమహాకవులవలె తాత్త్వికచింతయందు (మానససోదరమింపిలి కలహంసలవలె) మనుగీత నీద జాలరైరి.

సంయములు కావున భారతకవుల కన్నులం దాధ్యాత్మికదృష్టి లేజారైవది. దిక్వరూపసంకల్పన భాగ్య పెట్టియో స్వానభవమునలన దా నెటిగి వ్యాస భట్టారకుడు తన ప్రధానపాత్రలలో నొకరిద్దటికి దాని నలవడజేసినాడు. దివ్యదృష్టిగల మహాపురు ఆతిలోక చిత్రముల నెన్నిటితో విరాళించి ముగిసిరి. మహిమో పేతమై ఆధిర్దృష్టి (Mystical Vision అని వ్యాఖ్యవచ్చును) మహాస్మృతికే లభించును. భక్యభావ ములను ఆత్మవీధిములందు దీపశిఖ లావరించుకొని, వ్యాధిచలంపున మహాపురు మహాశక్తిస్ఫుష్టములైన రచనములను సృష్టించి, ఎదుర్కొనని హాస్యాత్మకమహా నీయుల కైమోముల నందిరి. వీరివలె నుజ్జ్వలచక్రిగ్రు లైన రచయితలను హాస్యాత్మకమంధరలో గొనము.

బాలీయత్వమును గాక అంతర్జాతీయత్వమునే మహాపు లారాధించిరి. భారతాంబు తనదీక్షల నొక తీటునను, విదేశీయుల నింకొక తీటునను, తనమత

మును, తనసాహిత్యమును ఒక దృక్పథమందును మతములను సాహిత్యములను అవ్యదృక్పథముం దిక్షించినదికాదు. గ్రీకులు, రోమనులు, పీతీయ పిరును వారు నవనేల దిమ్మ తేరబాలెడివాటికి వారిం కియు లెట్టిచైనను, స్వాగత మొసగినది. ఈ సమయిద్ది ఈ సమాధిర సంప్రదాయమును భగవద్గీతయే భా భగవద్గీత గలుపినది. భారత ఋషికవులు "సర్వ జ నుభవో భవంతి!" అనువాక్కు మచ్చరించి ఇద్దరై వైభవులై జగద్దితమును మహాకావ్యములచే రచిం కాని "మాదేశమే మాపాడిపంటలే!" యని సా గావము లాలపించిరికాదు.

ప్రపంచ పరిస్థితుల ననుగమించి, చరిత్ర కాని అదేశము నన సరించి, సవ్యభావములు ప్రజా వ ములులందు బ్రవేశించి స్వీయచరితార్థత గాంక్షించ

అంగ్లయుగమున నీభావములు భారతమున నాగ్రయించిన వని యొప్పుకొనక తప్పదు. అంగ్లం దునిన ఘనత అంగ్లయులదని తలపజెల్లదు. అం దిర్భావమును, సమస్త సమంధరలో జనించిన భావోద్వేగమును ఒక్క సమయమున తలమాపు అంగ్లయుగ మని భారతీయులము తలయగ చేకొ దుము. కాని, అవ్వరి భావస్ఫుష్టి అంగ్లవాద స్వావయమున సంపూర్ణప్రవేశ మందుటచే వాద కాలమున వాంగ్లభావయోష లోకోత్తరప్రా మును పడసి, నవయుగ సందేశమును భారతీయు దెలుపు రెండవ భారతీయైవది. సర్వాంగసుంది మున ప్రవేశించుటలే ఆమె మహలక్షించుదృష్టి ననుసరిం ఆమెవలన చేరులుపుల ముందును. ప్రాముఖ్య గ ప్రవేశము గావించినపుడు, చాలకాలమునుండి నల్ల వివేకి కన్నులెత్తయై ప్రవ్యమొగి, విద్యాబుద్ధులు పురు పండుముతయిరువైన స్త్రీలలామును జనుపు బాచుట చెప్పరాని చేటు చేతకు దలపడుటకాదా? అం గమున గాక్షిణాత్మ్యం మిందులకు గడంగిలి తెలుపుట సత్విమారము కాదు.

పంగీయులందు అత్రోకోదండ్రుగ అంతిగా రాదు నవనధువును పండుముతయిరువైన గృహిణి

దశరథమును క్రొన్నవయును కలికారమున వెలు
దులల) వంగావరిలో చలసి, వంగజేశమున వత్సావ్య
దర్శనపుష్టి గావించిరి. ఇంతకుమున్ను మనము పరిచిన
చీత్రవీరసాహిత్యపరికిలన వి యివ్వరగునిమర్మ
!

తమభాషయెవలను, దానితల్లియైన సంస్కృతము
లను గల భక్తి కిందుకలైన భంగమురావీయక యుచి
నాంగ్ము నాదరించి వంగసాహిత్యోపాసకు లిరు
లనుండి చేరులుపేళ్లు గైకొని, తమమాతృకకు సమ
దిరి. పదేతన సంప్రదాయ నూతనభావనై భవముల
వనమ్యేశనము చేటి వంగసాహితిని పరిలిించి
దు గోచరించి మనమునకుల కంలేని యానందము
నపును. విభులపరికిలమున బహుళదృష్టాంతములను
నవలలును. కాని స్థలపరికిల ఇందులకు సమ్యుతిం
గ. పూర్వపశ్చిమ సంప్రదాయములకు తమరచనలందు
నికలిపి చేకూర్చిన ప్రజ్ఞాధురీణు లగుదు మైకోర్
నమాదన బంకించెదరులును, గిరిచంద్రవ్యతేంద్రులును,
చంద్రవర్చంద్రులును ప్రాచీనతీనీ వసుంధరలందు
నభేరి మోగించి, దిగంతవికాంత కీర్తిమంతులైరి.
రచనములను విలసింపించువుడు విద్రేకములైన దృశ్య
లు మానసగోచరమును. గిరిచంద్రహాస్య ఆధుని
! కాని యాతనిరచనలు ఆధ్యాత్మికవిభవముతో

వ్యయ, రామకృష్ణపరమహంస వివేకానందస్వాముల
సంపదనవిని. మహిమోపేతిమైన వైతన్యస్వామి జీవి
నితడు నిరుపమానకాళమున జీర్ణించినాడు.
తేంద్రుడు క్షేప్రపీయమహాకవి ననుకరించె నని
వాచానలోపేతముగ నీతని వాటకముల వాంఛికరించు
క్షేప్రీదులకు మున్నే ఆంధ్రపతిలకు
నీరిని. ద్విజకవిని కొండలు వంగవాసులు
క్షేప్రీయము మహాకవితో పోల్చుచుండురు.
రిత్రకవాటకములను కేకభక్తిని ప్రధానాశయము
వించుకొనిన రూపకములను మనచేకమున లేవంటిని.
ంతిదనుక ద్వితేంద్రు జీవోపమును మ పుచ్చేతెనని

వదింతును. స్వాతంత్ర్యమునకై, ఆత్మగౌరవమునకై,
హిందూ భర్తృరక్షణమునకై, ఉదారాశయిద్ధిలై రస
పుత్రవీరులును రసపుత్రమణులును ప్రాణములు పరి
త్యజించుటకైన సంకయింపనిధిగము నీతి దత్తకన్యక
ముగ దనపాత్రల క్రొవకలూపమున, కులీలపుల చరిత్ర
గ్రథనమున దృష్టాంతకరించెమగదా! ద్వితేంద్రుని
దృష్టాంతము నమకరించి, రమేశచంద్రుని చారిత్రకనవల
లను చేకొని అమృతలలో చక్కని రూపకములను
రచించినాడు. బంకించంద్రునకును స్కాట్లకును చాల
పోలిక లున్నవి. "దుర్లభవందసి", "బకేష్ వా"లను పరి
కించినపుడు నీరిభావసామ్యము గుఱోగకముగును. ఈ
మహారచయిత లిరువురును దనుతము ప్రజాశీర్షిములను
చక్కగ జీర్ణించిరి. ఇకో వెక, గాల్స్ నర్సీ ప్రభృతుల
మేలిరచనలు పాఠనూహింపదల కరచ్చుంద్రుని లేఖని
నవ్యభావోద్రేకముతో చరించినది. హిందూసంఘ జీరి
తమందలి ఉడుకులెల్లపులు ఈ మహారచయిత మనమున
కొరబడినవి. పదపది అపూర్వపాత్రస్పష్టియిం దాత్మ
ప్రకాశలు నందినవి. వంగసాహిత్యగవమున నీక్కిముగ
చంద్రాబ్దులై యుదయించిన కరచ్చంద్ర రవీంద్రుల
సంఘజీవికమున ననిమేమలోచనమై విడిచి నూతనా
లోకమును దానిపై సారించి తమోనివయమైన వెం
కుల నరిగినిరి.

అదర్శకవి నారజమువివంటివాడు. ఇతడు
త్రిలోకసంచారి. చేత మానవ జీవితములు నడచుతెలుగు
నీతి ననుకూలము పరిక్షించుచునే యుండును. మానవ
సంఘమందు నడచు నాటకమును రంగస్థలమున కెక్కిం
చును. వెక్కిరించి, నెదలిపోవుట నీని యాశయము
కాదు. సంఘసమర్థరగ మీతిని ప్రధానోద్దేశము.
నోద్రోషన విమలగాంధర్వము వినిపించి, హృదయమున
నీతి దత్తార్థమైన పులకలు కేపును. ఇట్టికళోపాసకుడు
రచిండుడు.

ఉపనిషద్విభులనుండి జాల్మ్యురుభాగధుని
రివిరచనమున గలదు. రరివాక్కులు దివ్యబోధలు.

2. స్యువరి కల్యాణి మానసి మహామాయలు రాజాశ్రుతప దుర్గాదాసు గోవిందంబా ధినుంబుల
ను విరచ్యరణయులు కాశికా ?

సత్యసందీప్తమైన సాహిత్యము వైకుంఠమునకు సహసాపికాదా?

జనుజేత మెల్లలను, చండివాసు కీటులును ప్రణయ పరివ్యంగములందు పరితోషమందుచు వానియందు గాడుచుండును.

ఆధునిక యుగమున నద్భుతప్రళప్తినందిన ఆశయములు — దేశభక్తి, దరిద్రవారాయణసేవ — దిక్పముందిరముతోలు రవిరచనమున శంఖారవఘంటానివలయులు సలుపుచుండును. ఈశ్వరుని నృప్తి సమక్షమందిడికొనియే యెట్టి యంతర్కృప్తాదర్శములైన నీతడు ప్రస్తుతింతును.

ఆధునిక యుగమునకు మున్ను ఆస్తిత్వమే యెఱుగని వంగసాహితీ కొన్ని దశాబ్దాలలో ప్రపంచ ప్రళప్తి నంద, నవబ్రమైన పూర్వనిభనముకల నవర్ణమైన ప్రస్థితనందిన ఆంధ్రవాద్యయును నవయుగమున వసుమతీసాహిత్యములలో నింకను స్థానము నంద బాలకసాయను.

మనరంబులకు బాహ్యప్రపంచముతో జోక్యము గలిగిండుకొనిరికారు. వీరిలో వాంగ్లమునకు పరిచితులైనవారిండుమిందుగ లేరనియే చెప్పవచ్చును. కొం

దటి కాంగ్ల మనన నలనొప్పి. భావబంధురమైన వాతూలము రివ్యురివ్యున పిచుచుండు దిగువులు కొని శిష్యులుండు వాము పడియుండి, న సోమతో వీరు కాలక్షేపము చేతుకొనెడిరి. మును చదివిన కొలదిమంది ఉత్కృష్టములను సోలను పిడికీట బట్టుటకే అక్కటైన ముక్కముక్కున బట్టిరి. వీరి హృదయమున శిష్టాసారపుల్కావలేదు. వీరు రచయితలు కారు. ఆంగ్ల వసుకలిన దనుకును, తమ సాహితీని, సంఘమునకును, తమ సీమకును పీరు చేటుదచ్చిరి మేలును గాదు. దైవందినవ్యవహారములనుండి మును బహిష్కరించి, ఆంగ్లమును (వీరిలో తానది మిడిమిడి జ్ఞాన మేయెను) ఆహ్వానించిరి. విద్యావిధానమునకు వీరి ప్రకృతి కంగి సలూ మెనరిం

శిష్టాసాన్ని వంగహృదయమున ప్రజ్వలింపఁజేర్చుకై గతకతాబ్జమున వివిధ విజ్ఞానాంగము మహాద్భుత ప్రజ్ఞా ధరంధరులను విశ్వదిగ్విలాసినివీనపును ఆంధ్రధూమి ఒక రామమోహన రాం

8. ఐట్టిసేవ గ్రామతీవితమున విశేషముగా నివ్వజిలనని ఈతని దృఢనిశ్చయాను. రహిండుని పలు పరికిలింపుడు :

“Our object should be to try to flood the choked bed of village with the stream of happiness. For this, the scholars, the poets, the musicians, artists have to collaborate to offer their contributions. It is fulness of life makes one happy, not fulness of purse.” మధురభాషామయలండే కాలము కడపిచేయక, రాగపూరితంకరంగుడై, అర్థకతాబ్జమునండి స్వీయరాష్ట్రమందిరి పల్లెవాసులపైకోభివృద్ధికై పదిత్రమైన శృషిసలుపుచున్నాడు.

4. రహిండుని కవిత్వమహత్త్వము మదితభంగి వగ్గడించుట కిందు తావులేదు. పూర్వోక్తంక దృష్టాంతకరించుట కాకహిండుని గీతంజలి వాక్కుల నొన్నిటినిమాత్ర మిండు మల్లేఖించుచుంటిని:

“My poet's vanity dies in shame before thy sight O! Master poet! I sat down at thy feet. Only let me make my life simple and straight like a flute reed for thee to fill with music.” “Here is thy footstool.....lost.” “When I t bow to thee.....and lost.” “God is there.....on the dusty soil.” “Come out of meditations...sweat of thy brow.” “Misery knocks...of night.” “Yes, I know.... forehead.” “The morning light.....touched thy feet.” “This is my prayer.....t will with love.” “Where the mind is with-out fear and the head is held high..... that heaven of freedom, my father, let my country awake.”

ఈ పనిచేయుటలు రవివాక్కులందు మెండుగా గలవని పాఠకులు గ్రహింపగలదు.

ఒక కేశకచంద్రునిగాని, ఒక రామకృష్ణ పరమ
మగాని, ఒక విశ్వస్వామినిగాని, ఒక జగదీశవం
గాని, ఒక ప్రభుజ్ఞచంద్రునిగాని, ఒకరసవిశోరి
ఒక లాలహేమిహమనిగాని, ఒక గుళింద్రుని
ఒక ఆఘకోషునిగాని, ఒక రమేశచంద్రునిగాని,
యదాదాగునిగాని, ఒక హేమేంద్రునిగాని, ఒక
శ్రునిగాని, ఒక గిరికచంద్రునిగాని, ఒక బంకిం
నిగాని, ఒక రసింద్రునిగాని, ఒక కరచంద్రుని
పృష్ఠింపలేదు. ఇందఱు యుగపురుషుని నొక్క
యన నొక్కరాష్ట్రము కనుట ప్రపంచచక్రత్రయం
రంగవసుమతిలో వెట్టివర్చియైనను, ఆంధ్ర
ధరలో ప్రతివర్చించి తీరును. దివాలకు లేది ఆం
ధ్రపుడు వావాదికల బగునలెలెవరు. బంగళమున
రించిన భావోద్యమతత్త్వమును మనపెద్ద లెవఱు
యంగమును గావించుకొనిరి? ఈశ్వర చంద్రవిద్యా
ని దునించు మహావీయు దొక్కొండు తెలుగు
బుట్టుట నిక్కమే! ఈతడు క్రొత్త
దీనిన మహాపురుషుడే! ఈతని సాంఘికోద్య
మ చేతగల ఆంధ్రులు పాల్గొనుట వాస్తవమే!
వీరు తమనాయకుడైన వీరేశలింగమునకై వాంఛ
త్యాభివృద్ధికై నడుము గట్టిరికాదు. మాతృభాషా
గములు విశేషముగ విస్మృతించి, పూజాదులను
నములను పరభాషలోనే పాగనిచ్చిరి. స్వభా

మను మఱి, భావస్వారంభ్యమునునుజ్జించి పర
భాషలో మహాపద్యాపము లిచ్చుట నిరుద్ధ్యత్యక్తి
మనియు, స్వవచనదిసూతమునకు దలపడుటనియు వీరు
గ్రహింపకుండుట శోచనీయును. పరిచోపాస్పదమైన
ఈ దృశ్యము మహారాష్ట్రమునకు గోచరింపలేదు.
నేడైనను ఇది మన రాష్ట్రమునుండి అంకిర్చితము
కాదీను.

ఈ యంశము నిక్కమైనను అప్రియమైనది.
మనసును చేధించునది. తోడిసోదరుల నుచేకొనునది.
అప్రియమైన దైననెటు సత్యము నిత్యాగ్రాహము నంది
తీరకలెను. సత్యాక్రీషి సాహారద్రవ్యాభిసాయముల
కదురేరవాడు కావున సత్యాధారమునకు తలయొట్టి
తీరవలెను. శేడుగామన్న శేపైన సంఘ సారస్వతము
లకు కల్యాణము చేపూర్వగా డీతడే! ఆత్మపరిశీలన
మీతని ప్రభుకర్తవ్యము. అంతరంగములోనికి ద్రిప్తు
బడిన వెచ్చిలైటుకే ఆత్మపరిశీలన ముందును. ఈ
పరిశీలనమున దొంగ గోచరించును. అబద్ధమే దొంగ.
గుర్తింపబడిన అవృత మరనిముపమైన నిలవదు. అంధకార
మంతరింగవపు చాలోకము కనులపండు నొనరించును
గదా! అవృతము అంతర్ధాన మైవంతన శ్రీ విష్ణుపునరె
సత్యము ప్రత్యక్షము కాదా? సత్యపండితమైన
సాహిత్యము వైకుంఠమునకు సమాపాతికాదా? సాహిత్య
వైకుంఠము హంద్రనసుంధరలో వెల్లును చూతుమో!

పురాస్తృతి

“సంసత్”

ఎవరు పలికింతు రా జరావ్యజినవీణ
శ్రుతి లగింపక, మూర్ఖనాగతులు లేక
ఒకదరిద్రాణజీవితశకల మింత
కలతవడి — ఒక్కస్మృతికీల కలవరింప.

శిథిలజీవితతంత్రవిశిష్టగీతు
లుదితకీలావ్రతానమ్ము లుజీమికిందు
నన్ను, నాలోని జీవనానందసుధను
ముసురుకొనివచ్చి, నిశ్శబ్దముగ దహించు.

ఆ సుఖస్ఫూర్తి ఎన్నడో అంతరించి
హృదయమే మననమ్ముగా నిదురవోయె
శకలితమైన మధురప్రశాంతి కింక
లేదు నవజీవనారుణలేశమేని.

లనదుషస్వప్న పరిమళలాలనముల
సంతరించిన మధురోహ లంతరించి
శీర్షదానందపరిహృతచిక్కణావ్ర
మధువు చపకమ్ములో త్రాగుమని యొనంగ.

ఒక వసంతానుభూతిలో నుండనీక
ప్రతిముతువుకూడ న న్నేల బాధపెట్టు
పాయ లైపోవువలపుల తీయదనము
లెద భరింపని స్మృతికీలలే మిగిల్చు.

నవవసంతాల శైశవానందకేళి
ప్రథమచుంబనవరిసి క్తరసికరేఖ
వెలి పెలుంగని యావనోద్వేలభరము
స్వాప్ని కామృతసీమాతుమార మయ్యె.

ఏదో శూన్యము నిరుపేదయెద వసించి
ప్రత్యఙ్గువులోన శూన్యభావమై నింపు
తెలతెలని వేగు మొయిలుదారుల చలిం
బలమెలుంగదు నాగరుచ్చలనమేని

బ్రతుకు నిశ్శబ్దమున కూలిపడిననన్నె
ఈవిసోదమ్ము చవికొన నీడ్తు రేల?
పవలెలుంగని నామనఃపద్మమునకె
ఆది సంధ్యారుణోత్సవ మందురేల?

అంగనాశ్లేప పారవశ్యమువకన్న
ప్రణయినివియోగవిషాదభరమె ప్రియము
కృప్రపరికల్పితశ్లేషకృతులకన్న
తలిరుటెడదకు భావగీతమై ప్రియము.

నాకుటీరమ్ములో నేను శోకమూర్తి
నిదుల తెరలందె శూన్యపుటిరుకులందె
కూరుచున్నాను శిలవోలె గొంతులేక
కుమిలి హృదయమ్ము తాపాన కొట్టుకో

చుకన్నీరు పిరకటాక్షాంచలముల
ది తొలుకాడ పొన్నపూనెలత, విరియు
రముతోడ చిటువవ్వుకెళలు దేర
చు నిశ్శాన్వసరిమశోర్ముల నొకింత.
మునిద్వరలో నిశాన్ధవిరివిణ
నోద్యోజితాలాపవిహృతి నింప
క్షతీవికఁ గదలించు సుమనీసు
మ్మలాశాపథాంచలలాస్యములకు.

శరవ్రోచ్ఛాయలో నొక స్వప్నశకల
మమ్మతఁజైతల్యభాస్వస్మహఃప్రకీర్ణ
కామువీన్వర్ణతోరణకాంతి విరిసి
శమితజీవితప్రణయప్రశాంతి నిచ్చు.
మూసికొనిపోవ నయనాలు-మూగవోవ
గళమునందులలోని గద్గదికకూడ
ఒక్కమొఱు పేదొ జీవక కొత్తిగిల్లి
మధురవైతవ్యమూర్తిగా మంతరించు.

ఆంధ్రప్రభ

(శ్రీ) శివరామం

యుగాలనుండి జగాల నిండిన
అనంతశక్తే ఆంధ్రప్రభరా
పూర్వావరతైలోర్వులు పండిన
అరుణజ్యోతే ఆంధ్రప్రభరా!
ఆంధ్రప్రభ నీహారాహార్యం
మస్తకనిస్తుల మహత్వశత్ర్వం
ఆంధ్రప్రభ క్షీరాంభోధితరం
గాంతరవిస్ఫురదసితవికాసం.
వీరకరాచిత దారుణాసిధా
రాంచలబలమే ఆంధ్రప్రభరా
తరుణీమోహవతరదరవికసిత
హసచ్ఛవీయే ఆంధ్రప్రభరా!
వాడవాడలూ ఆడే మాటగ
పలకర ఆంధ్రప్రభగాథావధి
గుంజగుంజలో మండేపాటగ
పాడర ఆంధ్రప్రభగీతావధి.

సోమయాజి ప్రతిభ

శ్రీ విశ్వనాథ అచ్యుత దేవరాయలు

“ అశ్వత్థామ ప్రముఖరథిక్త్రయంబు
సత్వరంబున నచ్చట (రాజరాజు పడియున్న
చోటున) కరుగుదెంచి, యరదంబులు దిగి,

“కడుచెట్టిదంబున గాలిచే నూరిన
నుహనీయపాలధూరుహముపోర్కిఁ
బ్రబలకిరాతమార్గణములఁ దెల్లిన
రాతితవవ్యవారణముమాడ్కిఁ
గల్పంతివాయూసఖమ్మరణంబున
వివిరిపోయిన నుపశ్చవముకరణిఁ
గాలిపవర్యయమునఁ నూరి మేదినిమీదఁ
బడిన పూర్ణేందులింబంబుపగిది
దుఃఖంఁదైయుండియును నొప్పవోలుగనున్న
యన్న రేళ్ళరుఁ గనుగొని యవలచెడలఁ
దొడ మేనులు దూలగఁ కొట్టునదునుఁ
కేరి యాతనియట్లు నాసేను దైరి.”

ఇది తిక్కనసోమయాజి రచించిన శల్య
పర్వద్వితీయాశ్వాసమునందలి చివరిపద్య
ము. ఇందలిభావము కృప కృతవర్మాశ్వత్థా
మలు పడియున్న రాజరాజును గనుగొనుట.

ఇచ్చట ఉపమానములు చాల సాగ
సుగా కూర్చబడినవి. దూరముననుండి రథిక్త
త్రయము రాజరాజును జూచిరి. ఆపడియున్న
దొక మద్దిచెట్టువలె నున్నదట. ఊరిబయట
అగుటచే పడియున్నది చెట్టునుకొనుట సహ
జము. ఇంక కొంచెము ముందునకు వచ్చిరి.
ఆవస్తు వంత నువిస్పష్టముగా కనపడకపోయి
నను అవయవములు కనపడజొచ్చినవి. అందు

వలన కిరాతమార్గణముల దెల్లిన పన్య
రణములతో పోల్చినాడు కవి. వారు మ
నది యుద్ధభూమికి. కాన వా రావస్తు
జూచి పడిపోయిన ఏనుగుని భ్రమసిరి. ప
బుద్ధి ఎప్పుడును తత్పరిసరములకు నన్ని పి
ముగా నాలోచించును. నున మరణ్యము
నున్నా మనుకొనుడు! ఏచెట్టు కనపడినను
టిలో ఎలుగుగొడ్డుగా భావించుము. కాన
యున్న దుర్యోధనుని ఏను గనుకొనుట ఔ
త్యము. రథిక్తత్రయము మరికొంచెము
రకు వచ్చిరి. ఆపడియున్న దొకమనుజు
తెలిసినది. శక్తి యుడిగి పడియున్నాడు.
ధువలన కవి ఆయనను వివిరిపోయిన మ
ర్ణవముతో పోల్చినాడు. వారు రాజరా
వద్దకు వచ్చిరి. ముఖము కనపడినది.
యున్నది దుర్యోధనుడు. అందుచే ఆయన
కాలిపవర్యయమున మేదినిమీదఁ బడిన
ద్రువితో పోల్చినాడు. ఈవిధముగా ఉప
సములు ఒకదానితరువాత నొకటి నవ
ముగా వ్రాసి, వారు రథమునుండి దిగి దు
ధనుని వద్దకు వచ్చిరన్న మాటను సాగన
చెప్పినాడు.

ఇక ఇందు దుర్యోధనుని పాత్ర చ
గా పోషింపబడినది. సాధారణముగా
చెట్టు ఎంతగాలికిగాని పడదు. కిరాత
తదితర పన్యమృగములను చంపును
ఏనుగును చంపుట ఎచ్చటనోగాని ఫల

గాదు. నముద్ర మెందుట, చంద్రుడు
యిమిద పడుట ప్రళయకాలమున గాని
గవు. అట్లే దుర్యోధనుడు గూడ కష్టసా
డు. ఆయనను జయించుటకు పాండవులు
బంధు పరిచ్యుతులైరి. కృష్ణుడు చేయ
నన్ని యన్యాయములు చేసినాడు. అప్ప
కాలవిపర్యయమువలన గాంధారిసూ
ఁడిపోయినాడు. ఈ ఉపమానముల
లమున కవి కురురాజసూనుని శౌర్య
ధ్వనించినాడు.

పాలవృక్షము, అడవివీనుగు, నము
య, చంద్రుడు— అవి యిప్పు డే స్థితియం
ను, ఉత్తమజాతికి చెందినవి. దుర్యో
డిప్పడు దీనావస్థయందున్నను రాజాధి
కురువంశసూనుడని ధ్వని. దుష్టుడె
డియును ఒప్పుదొంగకున్నాడనుట.

పడియున్న దుర్యోధనుడు కిరాతమా
మున చంపబడిన ఏనుగువలె నున్నాడట!
గును అడవిలో చంపగలిగినది ఒక్కసిం
ముమాత్రమే. అదిగూడ కష్టముమీద
ంచును. అందువలన ఏనుగు అడవిలో
చారముగా తిరుగును. రాజరాజ ద్వం
ముద్ధమున ముడించిన ఏనుగువలె తిరిగి
. ఆయన ఊర్ధ్వకాయము వ్రజశిలా
త్వము. అధఃకాయమును రక్షించుకొన
రములేదు. ఎందువల్ల ననగా ధర్మయుద్ధ
అధఃకాయమున కొట్టరాదు. కాని

భీముడు కిరాతమార్గమున అధర్మయుద్ధమున
తోడమీద కొట్టి జయించినాడనుట వ్యం
గ్యము. ఎంత అర్థమును ఒక చిన్నపాదము
న కుదించినాడు కవి!

దుర్యోధనుని ముఖమును చంద్రునితో
పోల్చినాడు. చంద్రుడు రాజులకు రాజు.
దుర్యోధనుడు గూడ రాజరాజు. ఎంత
చక్కటి ఉపమానము!

అట్టివైన్యావస్థలో నున్న దుర్యోధనుని
పాత్రను అంతచక్కగా పోషించిన తిక్కన
గారి శిల్పము రమ్యతమముగా నున్నది.

ఒకానొకకవి చిన్నభావమును విస్త
రించి చెప్పను. మఱియొక డొకపెద్దభావ
మును కుదించి చెప్పను. రెండవది మహాక
వికి లక్షణము. అందుననే తిక్కన ప్రతినద్య
మును అంత అర్థవంతముగా వ్రాయును.
ఈయన కవిత్వయందు వ్యర్థపదము లుండవు.
బైచిత్యము ననుసరించి శబ్దార్థములు కూర్చు
ట కీతని కీతడే సాటి. ఈయన వ్రాసిన ప్రత్య
క్షర మంత యర్థవంతముగా నుండును!
ఇట్టికవిత్వాశక్తి కిది నాతోచినంతలో ఒక
ఉదాహరణము. ఇంతటికవిత్వాశక్తి వలన
కర్మయందేకాకైతయందుగూడ సోమయా
వత్వమును స్థిరపరచుకొన్న కవిబ్రహ్మ,
ఉభయకవిమిత్రుడు తిక్కనార్యునకు నా
నమస్సులు.

క వి త్వ ము

దానితత్వము : అధికారము : స్వరూపము

శ్రీ బొడ్డపాటి కుటుంబరాయశర్మ

గణబద్ధమైన రచన కవిత్వ మని మహాజన (People at large) అభిప్రాయము. కవిత్వము వ్రాయు మగాని, చదువరుగాని యొక్కమా? లేక కేవల కాల యాపవాదాత్మోపయోగమేనా? అమూల్యమైన మన కాలాపహరణము చేయుటకు దీని కంత యధికారము గలదు? ఇంతకును కవిత్వ మనగాణిమి?

కవిత్వ మొకకళ; లలితకళలయం దొకటి. ఇంద్రి యములకు ప్రతీధించు భావకర్మకీకరణమే కళాయావ ర్ణ్యము. వస్తువులు ఆయా ఇంద్రియముల పరముగ ఋణామాశ్శమన రసభావముల (Emotions) ప్రేరేయను. అప్పుడే రసనిష్పత్తి. “విభావానుభావ వ్యభిచారిణం యోగాద్రవనిష్పత్తిః” అనిన యూత్రమున భరతమహర్షి కాంక్షించిన మహార్థ మిదియే.

శిల్పమునకు శిలయు, చిత్రలేఖనకు రంగును, సంగీతమునకు స్వరమును, కవిత్వమునకు శబ్దార్థములును వ్యక్తికరణసాధనములు. శిల్ప, చిత్రలేఖన, సంగీతములం దాయాయు కళల సమసరించి వానిని విశేషింపించు సాధన వస్తువులు క్రమపరిణామముగ మచ్చుకనొందుట ముఖ్య ప్రియము, మహాదేయము వైయున్నది. సంగీతమునకు సాధనమైన స్వరముకంటె కవిత్వకు సాధనమైన శబ్దము యొక్క గౌరవప్రాముఖ్యము సర్వత్ర విదితము.

శబ్దము భావమునకు సంజ్ఞ; అనగా భావదోహ లము. కాని శిలయు, రంగునా, స్వరమును భావగర్భిత ము లనిపించుకొనవు. వైచిర్య కవిత్వమువలె నది యది చిహ్నకార్యకలాపము నపరే చిత్రింపలేవు. శబ్దములకే యీకళ కలదు. ఇట్టిశబ్దములచే సృష్టింపబడినదియే తప్ప కవిత్వ మన నే తేదియాలేదు. మనచిత్తము నాకర్షించు

ప్రతిపద్యమునందలి సమ్మోహనశక్తియు నీశబ్ద కీకరణప్రభావమే!

అనుచో శబ్దమునకును మనకునుగల సంజ్ఞమేమి? అది మనశీకన సాధనోపకరణములు. తమకు తామై మన జీవితముతో తాదాత్మ్యమునా సగభాగములు. బ్రహ్మ యాజీవస్సృష్టికీ కారణభూతి యెప్పు ఖైరాగవాదులు భాషాధిదేవతయైన సర్వ వాతవి యర్థాంగిగ నేయుట, యావిషయమును మూల నిమిత్తమేమో! మొదలమొదల భాషయు, మానవ మును అన్యోన్యార్థితములు. ఏశబ్దమైనను మనస్థూలము అనగావాన మగునట్లు అభిప్రాయసంజ్ఞాకర్మమే కాదు; అది మానవకృత్యత్విజ్ఞానముచే దోహ దేయబడి, పరిపుష్టమైన భావమును కన్నులకు గ రసదోహరి. శబ్దబ్రహ్మశక్తిప్రకృతి యిట్టిది.

ఇందుచే కవిత్వము భావసంపూర్ణమైన రచనావిధానము లన్నిటికంటె మౌన పద్యము రస సమగ్రమును నిర్వివారము. కనుకనే క మహాకవిపద్యరచనను... “The best words in best order,” అని నిర్వచించినాడు. కవిత్వము శబ్దతయోగమునకుగల ఆర్థసాకల్యమే దీనికి కారణము. ఇందుచేతనే రసభూయిష్టమైన పద్యమునం యొకపదమును మార్చి యవ్యవధముచే దానిని పూ నవ్వకు ఆపద్య మాచమటు ద్రవ్యమగుచున్నది. క కవులు శబ్దార్థములు రెండును నిండాది తొలుత ట్లుపయోగించు పదజాలముయొక్క మార్పుపద్యమున పరంపరాగతముగ శబ్దము తనయం దిబిడించి మహార్థతటస్థమును నేర్చి బ్రతుకునాటి కవి య మనము గ్రహింపదగును. కవికి శబ్దము కేవలము

ధియేగాదు; అనగా బుద్ధితోనే యోచింపడు. తుస్సంబంధియు, వ్యాదయానుభవసంబంధియు బిక్కిక్కళ్లు మొకానొకరసమూర్తియగు స్ఫురించినచో నది యాతని మనఃస్వమున నెడలేని పరిభ్రమలతో ప్రతిస్వరించి ప్రతిస్వరించి, రంపర్యసంపాదితమగు రసభావాగ్రములచే నరెవ పుల్కులెత్తి యదకు పగువట్లు నేచనముచేసి, సుధవస్త్రిగలనా, తత్తదనుభూతకాలమందలి నది చిత్తవృత్తిని, యిప్పుడు దృష్టిగోచరము చేయజేసి అనగా జొక్కొక్క శబ్దము మానవానుభవస్వృతి కలం సప్పాదయాల కన్నులకు గట్టవట్లు చేసి త తానయే మనోవిధియం దానందతాండవద్రమల చే వెలుగొందును.

“శబ్దాద్ధా సహిత కావ్యమ్” (Form and content well-matched is Poetry) అని భావిండును, “ఉష్టార్థవ్యవచ్ఛిన్నాపవాదతీ,” (Poetry is a collocation of beautiful words harmonised with the desired sense) అని శ్లోచారుడును, “రమణీయార్థప్రతిపాదకః శబ్దః కావ్యమ్” (Poetry is a composition which expresses a fine idea) అని జగన్నాథపండితుడు, “కావ్యం రసాత్మకం వాక్యమ్,” (That composition in which developed a Rasa alone constitute Poetry) అని విశ్వనాథుని పలుకుటలోని యభిప్రాయ మిదియే! పని గవనదప తనతో నెట్టి సంబంధములేని గణితకాస్త్ర ప్రతిబోధి కేవల సంజ్ఞవలె నుపయోగింపబడు ముదలగాక, శబ్దము కవి వారాధించి వాడుక కాలానుగుణముగ చిత్రమిత్రనూత్న మాత్మార్థవములతో వాసించు ననిమాత్రము ప్రస్తుతము బండుకొందము.

ఇక కవిత్వమన అమూల్యమైన కాలము నపయింపకు గలయర్హత యెట్టిది? ఇది వ్రాయనుగాని పనుగాని యోగ్యమా? అను ప్రశ్నలున్నవి. ఈ రెండుకాకే ప్రశ్న త్రయము గలదు. దానినైనను చాల సమయముగ చెప్పి విడుతము.

చార్లెస్ డార్విన్ మహాశయుడు వస్తుపరిణామ శక్తియనునకు ప్రాప్తనవాడు; ప్రకృతికాస్త్రకృతమగు అంతటి మహాకాస్త్రవ్రీయుడే ప్రవర్తనకృతాస్త్ర తనకున్నచో కాస్త్రపరిశీలన వజ్రసింది, నిండుమనస్సుతో తనయందలి కవిత్వప్రకృతిని పెంపొందించేకొందునని చెప్పెను. ఇట్టిచో కవిత్వయం దెంత యధికారములేదు? దీనియొక్క యాధిక్యము పతితయొక్క యధికారమునుబట్టి యుండును. అందరకును దాని మహత్త్వనిర్ణయము సాధ్యము కాదు. అంగ్ల సంస్కృతాంధ్ర కవి కలలో ప్రకృతివ్యాఖ్యాతృగౌరవముచే కవిత్వానింహాసము నధిష్ఠించిన రసమూర్తులు, కవి శిల్పిని ననుజేయరు, కాళిదాస తిక్కనాదులు నిర్ణయింపవలెనేగాని, లలితకళలయందు కవిత్వమునకుగల యగ్రస్థానమును, సప్పాదయాల దానికి బట్టర బ్రహ్మరథమును మనకు నిర్ణయింప నలసిగానివి. అనుభవైకవేద్య మగుటచే కవిత్వముయొక్క యాధిక్య మేమి యని కవులైనవారు ఎత్తరు నడుగరు. సప్పాదయాల నడుగరు. తదితరులం దాలోధ యంతయు వ్యర్థమగుచో విస్తప్తముగ తెప్పటకు దీర్ఘకాలము పట్టును. కవిత్వమహత్త్వమును, అంతమునునది యరుగవట్టి కాలపే యెరుగును; విశాలమగు ధారుణియే యెరుగును. సత్యసంకల్పలై, కవిత్వము పొషించిన మహారాజులును, రాజకవులును, కవిరాజులును ఎరుగుదురు.

అట్లయ్యు కవిత్వాధిక్యమును ప్రాకరిణికముగ నిచ్చుట మహాకవుల కొందఱిపలుకల మాలమున విచేదిం చెదను. కవిత్వము జగత్తునందలి సత్యమైన వస్తువును గూర్చి బోధించును. సత్యం, మందరం, శివమ్- ఇదియే కవిత్వమున కాశయములు. దీని సేమరనిదియే కవిత్వము. రసము లన్నియు కాన్తిసంధమునుండి యుద్భవించుచున్నవని “దీప్తిరసత్వం కాన్తిః” (కావ్యాలుం కార మూర్త III--II--౧౮) అని పలుకుచున్న వామనాచార్యు లొకటి రెండుమాత్రములలో “కావ్యం గ్రాహ్య ములంకారాత్” అనియు, “సౌందర్య ములంకారః” అనియు ప్రశంసించెను. ఇట్లే:

“A thing of beauty is a joy for ever ... It will never fade into nothingness”... (About art and Artistic)

కవిత్వము దానితీ త్త్వము : అధికారము : స్వరూపము

అని మనోకవి కీట్టు నుడివివాడు. అంతియే కాదు : "Beauty is truth, truth beauty- that is all you know on earth, and all ye need to know" అని నిర్దించివాడు.

కవిత్వము సత్యం, సుందరం, శివమే అనువాద యముల బొందుటనిగా వికస్రీలాకారగర్భిత మను బ్రహ్మ పంకల్యమునకు వ్యాఖ్యానము జేయుటయని యర్థము. ఒకేవాక్యములో చెప్పినచో కవియనువాడు సర్వకావ్య పృథ్వయములలోను వొచ్చి యోదంప గలగవలెను. మానవకోటియొక్క క్షేమము తప్ప తదితరాపేక్షలతో నిట్టికవులకు జరుగరులేదు.

ఈ యంశము ఆంధ్రకవి చింతామణియందలి "విశ్వేశ్వర్య కావ్యం" (పంజాపతి-మూలం, ౧) అను నూత్రిమువల్లను, వన్నయభట్టు "మహాభారతసంహితా రచనబంధురై దివ్యో జగద్ధితంబుగన్" అనుటవలనను, 'కృష్ణచైత్యపాయము దిద్ది లోకహితనిధ్యం బూని గాది' చె ననుటవలనను, 'ఆంధ్రావలి మోదముంబొరయు'బై తిక్కన భారతాంధ్రకరణమునకు గౌరవించి ననుటయందును నిరూపిత మగుచున్నది.

అనుచో కవిత్వ మెట్లుండవలెను? నూత్నముగ చెప్పవో నిది య ప్ర య త్ని లభ్యుగను, ర సా వం ది జ న క ము గ ను, స ర్య జ న సా ధారణ స్వ భా వ సిద్ధ ము గ ను నుండవలెను. "It should strike the reader as a wording of his own highest thoughts and appear almost a remembrance" అని కీట్టు ఆక్షేప మె. అప్రయత్ని లభ్యుగనే గాక భావములు మనో త్కృష్టములుగ నుండుటయు కవిత్వమున కొవశ్యకము.

ముఖ్యముగ కవిత్వమునకు కావలసినది యాంతర ప్రేరణ (Inspiration). దీనిచే తీగ మొగ్గులు వొడిసి సంత స్యాభావికముగ కవిమానసవిధియందు భావము లుండురించు చుండును. కవిత్వము నేల రచింపవలెను? ఏల చదువవలెను? అని సహృదయులు ప్రశ్నింపరని యను కొంటిమి; ఏలయనగా కవికి యది యంత సహజసిద్ధము.

I do but sing because I must,
And pipe but as the linnets sing"

అని టెన్నిసక పల్కెను. ఇట్టియొక్క కృతి: ననివార్యమునను వాంతర ప్రేరణయే కవిత్వరచన కారణము.

"ఒకడు దిగుకొనిరము మేయుమందు గంధ కోయిల కుహూకృతుల రీతిఁ గ్రోల్చు నేమి నా తొలగిరించు భావవేళాతిశయము గదుర కూలించెదక లేత కంఠమెత్తి"....

అని శ్రీ కుటుంబరాయశర్మగారు పాడుకొనిరి.

"సారథము లేల చిమ్ముఁ బుచ్చువలంబు?"

అని శ్రీచేపులపల్లి కృష్ణకామ్రాగారు ప్రశ్ని చున్నారు. పాండ్యనందజనకపారవశ్యమును, ఆం ప్రేరణవల్ల మద్భరించు వాడేకమును మనోకవిత్వ నకు కారణములు, ఏదో విధమైన యానందసంపాదన గదా ప్రతీతివియు నీవిధాల ప్రపంచమునందు వాంఛి నది? ప్రతికళయు, ప్రతిరసమును, ఆనందమునే పరి వధిగా సంగీరించును. అనంద మక్కరలే దన రుండురు. జననమాది మరణపర్యంతము మనమెల్లరయు ప్రతిబుష్పిస్వామియును కోయనది యానందమేగదా అట్టి యానందవిశేషమునే కవిత్వ మొనగుచున్నది. నది వ్రాయను, చదువను, అనందింపను అర్హామిశ్రమ అవతారపురుషులు సంసారముచే బడలిన యనేకల వచ్చరణారవిందములకడ కెట్లు గొనిపోవుదురో, య కవులును తమతోపాటు సహృదయుల నందర వా వివశులకేయి క్షణిగలవారు.

కవిత్వము గలబద్ధ మేల కావలెను?

మనోపారముగ నున్నచో వచనముపైత్యము త్వము, లేక వచనకవిత్వము (prose poetry) శేక్ష్మవలదన నని తేల్చుటవాదము. అయ్యది గదా మైవేదనవనే మన మీవాగ్యసమున పరిశీలించుచుండు దీనియొక్క యత్కృష్టతాతిశయముల నించుక ప్ర వింతము. ఇట్లు చేయుట వచనమును నిరసించుట మాత్రమును కాబాలరు.

"భావస్థిరాని జనవాంతరసాప్యవాని" సందర్శకళమున కామనలములో (అం గల్లె కావిదాసమహాకవి నుడిచెను. ఏభావస్థి రసభావ

ands and Emotions) సుందరమైన సందర్భవా
లైన జన్మజన్మాంతర సంస్కారబలపరిణామ
స్థాయిభావమును, కవిత్వరచనామూలముగ జేయు
చో ఆభావస్థితి రసభావములే ప్రతిమధురములు,
సుందరములు, కుతిమృదువులు నగుపడదులలో కవి
యను ముక్త్యపరమమన్నది; అనగా కవిత్వ
స్వరూపేన రచించిన యేరచనగాని మధురము, సుంద
రములు, మంజులములై యున్నచో నది
విధమగు గణములచే నిబద్ధమైన పద్యమో, లేక
విశేషమో యుండును.

"The distinction between poets and
e-writers is a vulgar error" అని తన
ence of poetry మును పలికిన షెల్లీ
కవియును, ".....nor does verse make
whole difference between prose and
try" అని చెప్పిన హెడ్జిట్ పండితుడును, మఱి
గుఱించి యనేకరీతుల పల్కిన తదితరులును
తమకు తామే కొన్ని నిబంధనల శీర్షరచికొనియు
చిరి. ఇట్టి గణనిబంధన మొకవిధముగ వాసంద
మగుటవలనను, కవులు తీర్క్రమము నవలం
కురు. యోచింప వలదు భావమును భావము
ను అనివాభావసంబంధ మొకటి గోచరించును.
దరమైన భావమెప్పుడును సుందరమైన భావ మైవు
మొగ్గును. కావున కవిత్వము గణబద్ధమేల కావలె
ప్రశ్నకు తావులేదు. వృద్ధాచారముని (Tradition)
దింపక గణనియమును కవిత్వోద్భవమునకు కార
మ గాకపోయినచో, అదనా కవిభావమున కై నీయు
న్నదనియిన మన మంగీకరింపవలెను.

భాషాపరణిగల లయ (Rhythm) యపారము.
భాషాపరణి మెప్పున జ్ఞించులు తీర్చి, మెరుగులు దిద్ది
చిరిచినచో గద్యముకూడ పద్యమునలె లయాన్వితమై
నుండును. నేటివఱకు మనకు లభ్యపడిన యాంధ్ర
మలోని గద్యకంటె వాంగ్ భాషలోని గద్యము బహు
ద్వయము. ఏ భాషయందైన నేవిధరచనయందైనను
యింద్రియార్థముల కనుకూలమై మాన్యునట్టివిగ
దనవలెను; అనగా శ్రవణమును నిర్ముటావశ్యకము.

పదపాఠమ్యమునే కల్గజ్వరకారిక మన్నచో నది. పద్య
మైనను గద్యమైనను పర్య జనాదనపాత్రమై నెలయుదు.
పద్యమందలియు గద్యమందలియు లయకు నీ మధ్యేదము
లేకపోలేదు. కవిత్వము లయ యనునగుమునే యతి, గణ
ప్రాసాదులను పేరితో క్రమప్రకారమున నేర్చి కూర్చి
నేర్వరుపద్ధతులకు చెచ్చి యాయాయి మాన్యుపద్ధతులకు
కాద్యులోత్పలాదులని పేరిక్షుచున్నది. దీనిచే గణ
నిబంధన మునుచున్నాయి. ఇట్టి నిబంధనారూఢమైన
శబ్దవాంఛత్వము భావము ననుగ్రహించుటయేగాక, భావ
మున కొక విలక్షణమును సాగమును పొందించుచున్న
దని పూర్వమే గ్రహించికొంటిమి.

అయ్య మరియుకొక్కసంగతి గలదు. విశ్వ
సాహిత్యముం దెల్లెడను కవిత గణబద్ధ మగుట స్పష్టము.
పర్యభాషలందును కవులు గణనిబంధనను పరిగ్రహించు
టకు కారణము భావము నందగింప జేయుటకేనా? లేక
స్వార్థాభిలాష యేమైన మన్నచా? దీనికి జవాబుగ
నొకవిషయము స్ఫురించును.

కళాసాందర్య మొకవిధమైన ప్రవీణతను,
నానాభవసంకుతు ప్రకటింప నాన గొనుచుండును.
ఇట్టిది లభింపకనే కవి శిష్యులును కొందఱి పద్యవిశేష
ముల (Species of poetry) యొక్క బాహిరస్వరూ
పమే (External form itself) నీరికాయక మును.
బెంటనే వా రీ యాగణబద్ధమైన పద్య మియ్యా భావ
ప్రకటన కనుకూలమైన దనికూడ స్వానుభవముచే నిర్ణ
యించురు. దీనిచే వృత్తైవిత్వ ముండును. వృత్తముల
యొక్కయాదిత్యావాదిత్య నిర్ణయమున కధికారి
కాత్యాయనమహర్షి. ఇతడు "వీరస్య భుజదక్షావాం
దగ్గనే ప్రధరాధిపే" అని చేర్వరు రీతులుగ విధించి
యున్నాడు. రస, భావ, విష మానుగులులుగ వృత్త
ము బుండవలెనను కీకాత్యాయనుని యాదేశముచే భావ
మానులు పరికోధించి తమగ్రంథములలో స్థాపించిరి. ఇట్టి
నిర్ణయమునందు చాలపత్వము కలదు. కనుక పరితయొక్క
ఆమందముమైనను ఆలంకారికుల కొక కమ్మన్నది. పరిత
కానంద మెట్లు కల్లునో విచారించినచో మన కొకరహ
స్యము గోచరించును. ఆచారముగ వచ్చుచున్నదగుటచే
పద్యబాహిరస్వరూపము పరితకు పరిదితము. పద్యాంతర

కవిత్వము దానితత్త్వము : అధికారము : స్వరూపము

గ్రంథభావము అపరిచితము కనుక చదువరుల యానందము పరిచితమైన పద్యాంతగ్రంథభావముయొక్క సుగ్రహణ కత్తితో పరస్పరసంబంధము గల్గి యుండును.

ఇదియేగాక గణబద్ధ మగుటచే సంగీతభారణి యేర్పడి పద్యము పాఠకుల కింకాకవిధముగగూడ ఆనందము గల్గించును. మఱియు నిది చదువరుల జ్ఞాపక శక్తికిని సాహాయ్యపడును. ఒక చెట్టున కుండు అకులన్నియు నేకసామముచే వ్యవహృతమగుచున్నను దాని యాకారమునందు వ్యత్యాస ముండును. అట్లే భగవదగతేత్యాదిగణబద్ధ మయ్యెను ఒకానొకవృత్తము నందలి వాల్చుపాదములలోని కల్పములయొక్క ధ్వనియు పరస్పర సమానమై యుండును. అక్షరద్విత్య, చిందు సంయోగాయోగాద్యంతరభేదములచే శ్రవణులు మలం దాకేపద్యములోని సమగణబద్ధమైన భిన్న భిన్న పాదములు కలిగించు ధ్వని పృథక్పృథక్పరితముల గలిగియున్నది. ఇది కవియొక్క శబ్దోపయోగ విశిష్టతనుబట్టి యుండును. నిర్ణీతమైన యిట్టి పద్యరూపం దవ్యవహృతు గల్గు సీమద్వ్యత్యాసములచేతనే కుండరమైన వక్రపులపై మనకు మొగముమొదైక ఆనంద మధికమగుచున్నది.

ఈ విధముగ గణబద్ధమైన కవిత యొకెన్నియో మనము తెలిసికొనుటకై శ్రమింపలేవన్ని విధములచే మన కానందమును గల్గించుచున్నది. ఈ బాధ పడలేకయే రాబర్ట్స్ బ్రిడ్జన్ అను వాంగ్మవిమర్శకుడు

"We can hardly imagine it (the necessity of metre) and may therefore take metre as a necessity of the conditions justified by results." ('Necessity of poetry' - పుట 24 నందు) అని అతడు.

గణబద్ధమైన కవితను హెన్. బి. చార్లెటన్ అను వాంగ్మయ విమర్శకు డిట్లు ప్రశంసించెను :—

"Verse is the voice of the extra-ordinary, the exlited, rare, it moves on a higher plane than the actual" ('The art of Literary study'-పుట 117.)

ఏదేవ శతాబ్దమందు కవితకు 'సుల'మే ప్రమని చెప్పిన కుబంధండును సంస్కృతకవి వాచనదత్త (౧౧. ౧౧) సత్కృతుల ఫణితియందే, యవగా సంయోగమునందే యొగవిధమగు మాధుర్య మున్న పలికెను.

"అవిదితనుదాపి సత్కృతిఫణితి

కల్లేమదమతి మధుధారాఽఽ,

అవధిగతపరిమలాపి హి

హరతి దృగం మాలతీమలా—"

కనుక నింతటితో కవిత్వ బాహిర స్వరూప విమర్శనమును మాని దానియందలి రెండుప్రధానముల గూర్చి తెలిసికొందము.

స్థూలదృష్టిరి పద్యరచనను ద్విధాకరిం యొకటి మానవుల నులించియు, సంఘటనల నిదియు, కొన్ని కొన్ని స్థలములనుండియు చెప్పు వస్త్రాక్షయకవిత, లేక విస్తుకవిత యనియు; రెండ మానవ భావస్థితి రసభావములు మొదలగు వాం విషయముల గూర్చి చెప్పబడు రసభావ ప్రధానక లేక భావకవిత యనియు బంకవచ్చును. ఆంగ్లయ వినీనే Narrative and Lyrical types of poe అని యందురు. పర్యపాధారణముగ నీ రెండు లోకవాని నొకటి యాక్రమించుట (overlapping) తప్పింపుచుండును. అది అనివార్యము. మఱియు ఖ కవిత వక్రకవిత కాదే యని విచారించుట, రం మాచి యూర్వకాదే యని వగమలుపఁజిది. విధము వస్తు, భావప్రధానము నను గట్టిభేదముల కింపక కవితయనుదాని వైవిధ్యదృష్టితో పరిశీలించి దానియొక్క తత్త్వమును మార్కుముగ వివరించినవి భూమిపైనున్నను, మడినమువనై వన, దుర్జినముననై న. ఉత్తరదిక్కునే యాకర్షించు వయస్కాంతమువ కవిత్వ మే రూపమున వ్యక్తమైనను రస మను ము మూత్రముచే నవిభజమైనదియే గాని యవ్యయలేదు—

"వాక్యం రసాత్మకం కావ్యమ్" అని వి వాధుండు పలికిన దీపింకముననే! రుద్రధట్టాచార్యుడు (భృంగార తిలకం, ౧-౬ ప్లో) ఈ తాత్పర్యము బోధించుటకే

"యమిని వేంచువా యత్ర నారీభరమణం వివా, ఇట్టితను తను కవిత్వశక్తు (Poetic genius)
 లక్ష్మీనిక బుర్రోత్థాగాత్ వాణిభాతి నీరసా." భిన్నభిన్న కవులు భిన్నభిన్నాభిరుచుల మాలమున
 కనుక కవిత్వము రసార్థిక్ మనుట త్యక్తము త్యక్తపరచిరి.

శంపాలత

శ్రీ దేశరాజ వేంకటరమణుడు

గుంబయ్యెద చెఱుగు గాలులకు నెగుర
 ననగపిధి మబ్బుల కాఱుద్రోవ
 యలు గిల్లుగిల్లు మటంచుమ్రాయ
 తవఱకట్టులను బయనింతులతిక ?
 యుకేశుని జడవాగువోలె మెఱసి
 జల నభోవినిమఁ దొలఁచి, మెలఁచి
 ములుగర్చుమును దింకిపాడు నింత
 ల్పమగు జీవి వఱప్రాణమైన నున్నె ?
 చీకటి చెఱుగుటాచలముఁ దివిచి
 మునుకు నడ్డముగఁ దల మునుగు నునిచి
 గనినయంతనే గిరుక్కున మరలెవ
 త చిన్నారి సిగ్గు గడించినావో ?
 లకకన్నులఁ బసిఁడి జ్యోత్స్నలను గురిసి
 రిసికొని యట్లు మాయమైపోవుచుండు

వమృతగతి యగుదివ్యపదానుపదివి
 గూఢజన్మాంతములు నీకుఁ గూడఁ గలవో ?
 విరిసిపోయిన చిన్ని విరిమల్లె బుగ్గని
 గ్గులు వెన్నెలలవన్నెఁ గలసినట్లు
 నభినదళములఁ గన్నుల నిద్ర విడిచి యు
 మశ్శోచులుదయాంశు జాతినట్లు
 చిఱునవ్వునవ్వుకొన్నురువు మొత్తమువాఁగుఁ
 దరఁగజొంపములందు దాగినట్లు
 చదల మబ్బులు రేచు సంజపుప్పొడిధూళి
 లరుగాకాంతములందు నడఁగినట్లు
 నొకట ముజ్జగములను సమున్మిషించి
 ముదిమి చీకటి కప్పుఁ గొప్పన నదృశ్య
 మగునినుం గను ప్రతివేళయందునేలొ ?
 నాచిఱుత గుండలోనె యణంగిపోవు.

"ఏలలక" నుండి

వైవెచ్చుట, తప్ప మాదిట!

శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

ఒకనాడు రాగయ్య మేం నరసగా కలుసుకుంటాండే చోటికి కాల్గికుచుంటూ కళేబరం తేలేసి బస్తాలాగ ఒక్కరీలో కూలబడి ఉన్నామంటూ ఈ కిందిమోస్తరుగా ఏకరెట్టడం ప్రారంభించాడు. అప్పుడప్పుడు మేం ఏదేనా ప్రశ్న వెయ్యడంలో నెగ్గినా, అతడు తను మాట్లాడుతూనే అది వినేసేవాడుగాని, సాధారణంగా ఆగి వినేవాడు కాదు. అందుకని రమారమి అవిచ్చిన్నంగా ఉన్న అతని ఉపన్యాసం మేం, రైల్వే మందుల ఏజంటు అప్పగించే ఉపన్యాసంలాగ, శబ్ద గ్రాహిలో ప్రతిఫలించే ఛాయాన్యాసంలాగ, సశబ్ద చిత్రంలో ఉద్భవించే అఖండ గానంలాగ, ఆ వెయ్యడానికి ఏలులేని అనన్ధంలో నివలినాచ్చింది:

“వైవెచ్చుట, తప్ప మాదిట! సెబాసు. సిగ్గుఉండద్దూ! ఎవడేనా నవ్విపోదూ! తనజాతి భనియాలజాతి, చేష్టలు కోతిచేష్టలు, బుద్ధి కుక్కబుద్ధి, నడక ఏతనడక. ఉన్న సాధుశ్రవణం ఇదీ, దీనికి సాయం నేనా పాపాలేకుండా శ్రీ రంగసీతులు. వీడిభార్య! — బాబో, అసలు మాట్లాడలేం. వీళ్ల నేరాలు జాస్తీ అయిన కొద్దీ వీళ్ల నబబులుకూడా తోరుచేశారు. వీళ్ల పెకనరం బండలుగానూ! వీళ్లు ఎవరికో నాబోటి మేకలాంటివాడికి ఘోరాన్యాయం చెయ్యడం, వాడు ఎందు కొచ్చిందని సాత్వికంగా నోరు నొక్కుకుని ఉరుకోడం, అయినా ద్రోహబుద్ధి వీడించడంచేత వీళ్లు ఉరుకో

లేకపోడం, అక్కణ్ణించి ఆసాత్వికుడికి తన జరిపిన ద్రోహమే ఆసాత్వికుడువల్ల త జరిగిందని వీళ్లు ఏడుస్తూ ఎదురు తిరిగి, తిరగేసి, నోరుచేసుకుని, అమృతక్షుల్లాగ నామీదా వినేవార్లమీదా విజృంభించ అప్పుడు మధ్యవర్తి లంతా అవతలవ సాత్వికుడుల్లా కనబడుతున్నాడేగాని ద్రోహి అనుకోడం, నిజంగా బాధపడ్డది అనుకోడం. సత్యం ఏదో అసత్యం తెలియకుండా పూతపూసి వీళ్లు ఉరుకు న్నారా, సత్యమే అసత్యంఅని జనం నమ్మ గోలెత్తడం, అసత్యానికి సత్యకారణం తె చి నెక్కడం. ఏక చెంద్రుకోడం, ఏక ఎడ్డే చెలితే గర్వం అని ఏడుస్తారుగాని, నేన మాయింట్లోవాళ్లంటే, మేం అంతా సాత్వికులం! దిక్కుమాలి నక్కలాల్లా వచ్చి నన్ను ప్లేట్రగి కొట్టకపోతే, కోసినా — చాకు మీయిస్తాం. నచ్చి తెండి ఎదునెట్టి — కోపం ఉందా! ఇం జోలి నాకు కావాలా! ఏళ్లకి మరీ వచ్చి నా అద్దెవాటాలో నేను చేరడానికి పూర్వమే తను అవతల చక్కవాటాలో లాగ పోగై కూచుని, తనమీదికి నేను వచ్చానంటాడు, వీడిదుంపతెగా! నేను నావాటాలో దిగి దిగకుండానే నాతో మాతో పోటీ ఎందుకండీ వీళ్లకి! అదిగో లేకగానీ! మల్లీ వీళ్లు ఎల్లాంటి నమర్థిం కున్నారు, మహా ఋషులకేనా ఇ

లు చెల్లవ! నాకు ఉద్యోగంలేదని ఎంత ఏడుచా! నాకు ఉద్యోగం కాలేదం నీ ఏళ్లు ఇంత ఏడిచేటప్పుడు, నాకే యోగం అయితే ఏళ్లు బతుకుతారా ! బ్రాహ్మ! నాలుగు తినేస్తున్నారు. నేగలేకం ఉన్నాం. అమ్మయ్య! ముగుడే ముగుడు, మే పెల్లాం! పల్లెతో నహ ఏళ్లని ఎల్లా సంపుటిచేశాడోగాని అబ్రహ్మ!"

ప్రశ్న — ఎవరిమాటా ను వ్యసనీ!

రా — ఏళ్ల వాళ్ల మాట! ఎవరున్నా మా పాకుగువాటాలో అద్దెకుంటూన్నా ను!

ప్ర — పేర్లు!

రా — వాడిపేరు గుండయ్య. భార్య మమ్మ.

ప్ర — ఏహో! ఉమ్మడిస్థలం గురించిన లా? ఆమెరియమ్మా మీకూచమ్మ కూ డట్టింపులుపోతుంటారు గావును !

రా — అంతటితో కుదిరిందా! హాలా ఉమ్మడి. నావాటా తూర్పుది, నాడి రా పడమటిది. మధ్యహాలులో చెరివహ గీత గీసుకున్నాం. కాని, అచచ్చినాకు తిమమ్మల్ని కునకనిచ్చి ఆగిత మావా కేసి జరిపేస్తూంటాడు. కానీ, వాడిగీత గారం వాడికి అవుతుందని ఊహకుంటిని , ఊహకుంటూన్న కొద్దీ వాడికి నో సిపోతోంది, పోటీ విగిసిపోతోంది.

ప్రశ్న — అసలు కమామీషు ఏమిటి?

రా — అసలా? వాళ్లు గొప్పవాళ్లనీ, అల్పులంలనీ; వాళ్లు ఉద్యోగులనీ, మేం గనీ! వాళ్లు డబ్బున్న వాళ్లనీ మేం లేని

వాళ్లంలనీ! ఏముందీ! గుండయ్యకి కొడుకు ఏడున్నాడు. వాడు అచ్చంగా బూడిదిగుమ్మడి కాయలా ఉంటాడు. ముహం కొండముచ్చ ముహం, ముక్కు చిచ్చుబుడ్డి. అంతోటి కుమారస్వామీ తమరికి ఉన్నాట్టా, మాకు లేట్టా, అందుకని నేనూ మాలవిడ ఉడికి పోయి, పెల్లె, మాచెల్లెలిగారి అబ్బాయిని తెచ్చుకున్నాంట తమరిమీద పోటీకోసం! ఈ మాట పట్టుకుని మమ్మల్ని అడ్డమైన వాళ్ల దగ్గిరా నిరవన! వాళ్లచ్చి నాతో చెప్పరనే గావును ఈజోడిగాడి ఉద్దేశం!

ప్ర — మీరు అక్కడికి వెళ్లెంతరవాతే, వాళ్లకి విల్లాడున్నాడు అని తెలిసెంతరవాతే, ఒకపిల్లాణి మీరుకూడా తీసి తెచ్చుకున్నారు గావును!

రా — సడ! మేం మా చెల్లాయిగారి అబ్బాయిని అనేకమాట్లు, ఈగుండయ్యకి కొడుకుకుంక పుట్టకపూర్వమే అపేక్షకొద్దీ తీసి తెచ్చుకునే వాళ్లం. నీమలికిగాని పోటీ మాకెందుకు ఉంటుందీ! గుండయ్య అంత టితో ఊరుకోవచ్చా, తన కుర్రబెధవకి తోపుకుబండి ఓటి కొన్నాడు. కొన్న మూడోనాడు, మాలవిడ, — చెడి బలిగావా బలిచెడ్డవా అన్నట్టు, స్వతహా అయినింటి బిడ్డగనక — నాతో: "తిరా మనం పిల్లవాణ్ణి ఓడ్డే తీసి తెచ్చినవాళ్లం అవసలేయంగదా! ఊళ్లోవాళ్ల కుర్రబెధవ లందరికీ తోపుకు బట్టు ఊరేగుతూన్నప్పుడు మనం అంతచెడి పోయామా, అంతకీ చాలమా, అంతా చెయ్యమా? పాడురకాలకిగాని మనబోటి గాళ్లకి పోటీబుద్ధి ఎందు కుంటుందగనక! మనం తీసికట్టు అని ఋజువుచెయ్యదనికేట వాళ్లు బండికొన్నది! ఈపిల్లాడికిమూతం బండిమీద

మక్కువ ఉండనేఉండదా, కుర్రనాగమ్మ
విప్పి చెప్పకోలేదుగాని! మీరుకూడా వీడికి
ఓటి అల్లాంటిదే కొని గౌరవం నిలబెట్టండి”
అని సన్నసన్నంగా నమంజనంగా నాభార్య
చెబుతూంటే ఆవిడమాట వినకపోవడం అనేది
మహాపాతకం అనిపించింది. కాని, బులబులం
చల్లారితరవార, తీరా బండిమీది వ్యామో
హం రెండుపూటల్లో గతిస్తే, కొన్నబండి
మల్లీ ఎంతేనుగో? అని, నేను ఆలోచించు
గుని, ఓబండి ‘బుంపారీ’గా తెత్తాంగదా అని
మర్నాడు చీకటడ్డతరవార ఓవడ్లబత్తుడింటి
కెల్లి, అక్కడికి మరమ్మతునిమిత్తం వచ్చిన
ఓబండి చూసి, బదులుచేసి తెచ్చిన ఓపావలా
వాడిచేతిలో పడేసి, మర్నాడు సాయంత్రా
నికి అది మల్లీ అప్పగించేనే పరతుకి ఇంటికి
తోసిగెల్లాను. పొద్దున్నే మాబిల్లాణ్ణి అందులో
కూడోపెట్టి ఇంకా మావాటాలోనే ఇటూ
అటూ తివ్వతూంటేనూ, గుండయ్యగాడు
పిరికిపందలాగ వెనకాలే — వీడికాల్లు పడి
పోనూ — వచ్చి, — వీడివేళ్లు అంటించా
— అంటుగునేట్టు ఒక్క చరుపునమ్మ చరిది,
పిల్లాణ్ణి కింద పడగొట్టి, బండి లాక్కు చక్కా
పోయాడు. అల్లరవుతుందని అప్పట్లో వాణ్ణి
నేను కొట్టలేదు. న్యాయతపో చెప్పచ్చుగు
కొట్టవలసింది. ఇహ వడ్లబత్తుడితో ఏం
చెప్పనురా బాబూ అనుకుంటూ వాడిదగ్గరి
కెళ్లేసరికి ఆరాలుగాయికనిగాడు నీలుగుతూ,
‘సిత్తం. అది గుండయ్యగారిచేసండి. మర
మ్మతుకోసం అంచాదు’ అన్నాడు!! ...ఇది
గుండయ్యవనే అయి ఉంటుంది, వీడికొమ్ములు
ఎల్లా కొట్టెయ్యడమా, నేను తనంతవాణ్ణి
అని వీడికి పాఠం చెప్పడం ఎల్లానా, నాగౌరవం
నిలుపుకోవడం ఎల్లానా అని నాకు అనిపిస్తూ
ఉండేది.

ఎల్లానో పోసి అయింది దిగమింగి
పెట్టుకుందాం అని యత్నిస్తూండగానే,
యమ్మ ఓచీర కొంది. అందులో విశే
షమీలేదు. దానికి అంచు మా
పచ్చగా నడరగా ఉంది. ఆ
సింగారించుగుని, మెడ పెక్కించ
తాళప్రకారం నడుస్తూన్నట్టు నడవ
బయ్యారం ఒలక పోయడం, ఉమ
హాల్లోకి రావడం, మాఅవిడ్లి వచ్చి కూ
మనడం, అర్థ లేని కబుర్లెట్టుడం ఎందుకి
మహాఅక్కడికి చీరకొందికాదు ఎల్లాగో
వెధవచీరా! — నోరు తిన్నగారాదు న
ఏమను కున్నారోగాని — ఆ సింగారంఅం
ప్రకటించుకోవనికి! ఆమాత్రం మేం కొ
క్కలేంఅనే దాని ఉహా! మాఅవిడ
యమ్మగర్వం చూసి ఊయింది కిమ్మనకు
ఉరుకుంది. ఇంకోత్తి అయితే అచ్చ
అల్లాంటిచీర నుంచున్న పాట్లు తెస్తావా
రానికి ఉకోసుగోమన్నావా అని ము
అంచాన్ని బట్టి రానేనేదే. కాని, మా
అల్లా చెయ్యక, రెండోవాణ్ణి బాధలేకుం
అన్నంమాత్రం మానేసి బొట్టు చెరిపేసు
అతిశ్రావ్యంగా లయయుక్తంగా రా
పెట్టాడు. ఇలాగంటియిల్లాలి కంటినిరు తా
నముద్రాలు ఏకం అవుతాయని భయం
చటుక్కున నాఉంగరం తాకట్టెట్టి రా
రాత్రి వెళ్లి నేనూ అల్లాంటిచీర గాలించి
గుని తెచ్చి మా అవిడికిచ్చి, అదిఅవిడ ధో
తూర్పు తెల్లారకుండా ఉమ్మడిపోల్లా
పీట వేసుకుని కూర్చుని, మిరియమ్మని పి
ఆవిడతో పోడివేస్తే, అప్పుడు మిరియ
మారెక్కువ ఏముందో తన ఎక్కువ
వచ్చిందో బోధపడి సిగ్గురావచ్చు గ
అల్లా కానిమ్మని మా అవిడతో చెప్పా

, ఉదయాన్నే నన్ను లేవగొట్టి మా ఆవిడ
బంధం మొదలెట్టింది. ఏమంటే నే
నచీర అందుకంటే మిరియమ్మ చీర
ను, రంగులో, ఒత్తుగా ఉండటం. నిజమే
మరియుంది. రాత్రి నాకు ఆనదు. ఇంతే
అనేసి ఆలస్యంకాసికుండా నిలుపు
మీద పచ్చసిరా తీసి తెచ్చి మాచీర
మీద ఒక 'కోటింగు' వేశాం. దాంతోటి
యమ్మజలులు వదిలిపోయిందను
న్నాం. కాని, మిరియమ్మ మర్నాడు ఒక
తై యెట్టి బజార్ చీర కొంది. మా ఆవిడ
నం తనకి గారవహాని కలగడం కనిపెట్టి,
బాగుల్లి గనక ఎంతోంత చిన్నబుచ్చు
తన పాతనాగరిమూ ట్టిడా కరిగించి
మ్మ తెప్పించి, అతెట్టి శుద్ధబజార్ కొని,
యమ్మకుంటే ముందు కట్టెనుగుని ఉమ్మడి
లో కూచుంది.

ప్రశ్న - కొంత పోటీభావం మీలో
ఉంటావా?

రా - ఏదీసిగట్టి ఉంది. ఇదా నీతిర్లు!
యవాళ్లు ఎప్పుడు ఏం పనిచేసినా తమరి
త్తం కాదు, ఎక్కడున్న మాడరిద్రం, మా
త్వం, మా అభిమత్యం, మా అజ్ఞానం
డి చెయ్యడానికి అని మాకు తెలుసు.
"నవిజం" మీకేం తెలుసు! నాకు నీ
గాని, గుండయ్య లక్ష్యంగాని,
మెడమీద తెలఉన్న వాడిలక్ష్యంగాని
నా గారవానికి భంగం వస్తూన్నప్పుడు
అన్నం వడ్డించేవాణ్ణయినానరే పొడి
ను. అవసరాన్ని బట్టి నేను దేవుణ్ణి
లక్ష్యం చెయ్యను. నమయం వచ్చే
అనలు నా అంత తల్లికిందులు
దావాడు ఉండబోడు. ఇంతలో

గుండయ్యగాడు ఓకుక్కపిల్లని కొన్నాడు.
'దొంగభయం దొట్రభయం ఉండదు.
భైరవం అవతారాల్లో చేరుతుం దన్నాడు.
ఓకుక్కపిల్ల ఉండడం మనికిమంచిది' అని నా
అర్థాంగి నాకు అప్పటికి పదిహేజుల క్రితం
నించీ సకారణంగా నూరిపోస్తూంటే వాడె
ప్పడో విసేసి చేసినవనే అది. మా ఆవిడ
మాటల్లో ఉండే యాభాధ్యం మరి తో సెయ్య
లేక, మర్నాడు నేను కుంభయ్యగారి కుక్క
పిల్లని ఓ మాటు అరువిమ్మని అడిగి, గోలుసు
శుభంగా తీసుకొచ్చి, మా స్తంభానికి ఇల్లా
కట్టెస్తూంటే, ఆ కుక్కపిల్లకి ఏం అను
మానం తగిలించో, లటక్ మని నాకాలు
పట్టకుంది. 'బాబో, రావే రావే' అని
మా యిట్లో వాళ్లని ధైర్యంకోసం కేకేశాను.
గుండయ్యకుంక ఇంట్లో లేడు. వాడి కుక్క
పిల్ల ఏమనుకుందో దానితాడు తెంపు
గుని వచ్చి నే తెచ్చిన కుక్కపిల్ల మీద
పడబోయి- అది తెప్పించుకోగా- నా రొంజో
కాలు పడేసి పట్టుకుంది. ఇంట్లో మూల తేరేసి
ఉన్న మన్యపుకర తెచ్చి మా ఆవిడ ఉమ్మ
డిగా, దంచి తిరగేసింది. నాకాలికి కొంచెం
దెబ్బ తగిలినా నేను లెక్కచెయ్యలేదుగాని,
కుంభయ్యకుక్కపిల్ల కుయ్యో మొర్రో మని
మొరుగుతూ గిరగిరా తిరిగి పడుకుంది. గుం
డయ్యకుక్కపిల్ల దెబ్బ నగిల్చుట్టేకేదు.
అప్పుడు నేను లోపలి కెల్లి చేంతాడు తెచ్చి
దాన్ని కాళ్లమీద ప్రాణావశిష్టంగా ఉతిగి
మల్లి మా వాటాలో అడుగుపెట్టడానికి ఏల్లే
కుండా ఏర్పాటు చేసేశాను. మిరియమ్మ
ఏడుచుగుంటూ ఇదంతా గుండయ్యతో
చెప్పగుంది.

వైవెప్పుట, తప్పు మాదిరి!

ప్రశ్న — కుంభయ్య తన కుక్కపిల్ల కోసం పేచీ పెట్టలేమా?

రా — ఎందుకూ! అది చావంచే! ఊరికి వడింది. గంజోసి లేవదీశాం. అక్కణ్ణించి గుండయ్యమొహం చూడకూడదు అన్నంత అనవ్యం నాకూ మా ఆవిడికి కుడా వచ్చునుంది. అదిలగాయతే, నిద్రాహారాలు మానుకుని, ఆ వెధవ ఏ కొత్తవస్తువు ఇంటాకి తెచ్చుకుని బడాయి కొడుతూనో కొట్టకుండానో ప్రకటిస్తూంటే మూడు మూర్తులా అల్లాంటిదే నేనూ తమతమే తల తాకట్టెట్టుకుని సరే తెచ్చి నాయుట్లో వేచేసి, "ఏమిటా నీ గొప్ప! ఎవడికి భయంరా ఇక్కడా! నేను తక్కువ తిన్నానుట్రా! చూస్తూరా!" అని నేననుకుంటున్నానని వాడికి బోధపడేట్లు చేసేవాణ్ణి. మిరియమ్మ చెవలికి గరిగమ్మల్లాంటి లోలకులు చెయించింది. మేమూ చెయించాం. అవిడకాళ్ళకి చక్కిలాలు చెయించింది. మేమూ చెయించాం. అవిడ వెండిగ్లాసు కొంది, మేం మా పల్లెటూరిలో స్థలం అమ్మేశాం — లేకపోతే ఏళ్ల పొగరు అగేసి ప్రపంచం బాగుపడేట్టు కనపడలేదు. ఆ డబ్బాచ్చింది. మేమూ వెండిగ్లాసు కొన్నాం — అల్లాంటి పలకల వెండిగ్లాసే. అవిడ పోటీ కోసం ఇరవైకాసు లెట్టి ఒడ్డాణం చెయించింది. మేం రహస్యంగా గిలుబుది కొన్నాం. అవిడ గంగాళం కొంది. మేమూ కొన్నాం. అవిడ దాసీదానికి కుడికన్ను గుడ్డి. కుడికన్ను అల్లానే ఉన్నవాళ్లు ఆ ఊళ్లో దొంగక్క మేమూ దాన్నే పెట్టుకున్నాం. గుండయ్య గాడు ఫిడేలుకొని మొదలెట్టాడు. నేనూ కొని వాయించడం మొదలెట్టగానే అది విస

దానికి వాడికి చెప్తున్నేక తను వాయించడం మానేశాడు. వాడు లెక్కరు ఇచ్చానేనూ లెక్కరు ఇచ్చినట్టు ఒకవిలేఖరికి రూపాయి లిచ్చి పత్రంలో వెయించ వాడు పుస్తకం చేశాడు. నేను ఓడి రాయించి వాడికి అయిదు రూపాయి లిచ్చి, నాకర్పిత్యం దానికి పెట్టించాను.

కాని, కొడదానికి ఏదేని వస్తువు కొన్ని కొన్ని వాడికి సక్రమిస్తూ ఉండే నేను ఒకటోరకమైన ప్రజ్ఞగలవాణ్ణి న. ఒక్కొక్క వడినుట్టే చాటువాణ్ణి. వా ఉద్యోగం ఉంది లెండి. వా డల్లా అనుకున్నాడుగాని, వాడి ఉద్యోగమూ దగ్గిరున్న గుడ్డి వ్యా సమానం! ఓ నా వాడి అధికారిగారి రొండుగుర్రాల 'సార' ముప్పైతి దానిమీద తనింటికి వచ్చి వా దిగడం నాకు తెలిసింది. తనంతటి ఉత్తరాలికి జీవితేశ్వరుణ్ణి అయిన నేనుకుడా అలా రావడం చూసినప్పుడు గాని తనకే చల్లగా ఉండ వని నూ యుట్లోది ప్రకటిస్తోంది. ఊళ్లో అల్లాంటి 'కోచి' మరో లేడు. పోనీ రెండు విడిగుర్రాల్ని మాట్లాడాల్సి వచ్చింది. ఒకెక్క వేచేసి, దానిమీద వదిలించి మాయింటియెదుట దిగయ్యమ్మ, ఎవడో ఇదేమిటని నవ్వితే, ఓరికుంకా, రెండుగుర్రాల బట్ట అనేకరకాలురా, అని బయింపచ్చు, అనుకుంటే, అంత సమంపడి గుర్రాలు దొరకవండి, ఏమాత్రం విషమం వడిచినా చిక్కు, అని గుర్రాలవాళ్లన్నానీ అందుకని, ఆ అధికారింటికే దొడ్డిదాని నేనూ వెళ్లి, ఆబండితోలేవాడి చేతిలో ఓపా లేవ పెట్టి, ఆబండి అధికారిగారికోసం వెంటపప్పుడు మావీధిలోంచి పోనిమ్మని వాణ్ణి అ

నాను. వాడు అట్లా చేశాడు గాని నన్ను
కాలం ఉండే బట్ట చెక్కమీద కూర్చో
నాను. అక్కణ్ణించే దగ్గరను. దొంగతనంగా
దారు పట్టులు బోలెడుకుని కొందరు
దూరం వెనుకూండే వోటులు అది.
దొంగ, మిరియమ్మ, ఒళ్లు తిప్పగంటూ
యిలుగిరవలేస్తూ, కట్టు మీటగరిస్తూ,
చేమిటి! మీ వారు అక్కణ్ణించి
కేమిటి?" అంటూ ఈదించి
బూడింది! మా అవిడ మళ్ళీ రాగా
తనముచ్చట్లన్నీ అట్లానే ముక్కలైపో
య్యాయి కుములిపోయింది. బండితోలే
నన్నిహితంగా పృథ్వభాగంలో
వోడంకంటే వెనకాల పోయిమంటూ
తీర్మాండేవోట కూర్చోడంలో నామర్దా
పోడూ అని తెగేసి ఈ మాటు మిరి
మ్మకి సమాధానం చెప్తే సరి అని మా
నీ సమదాయించాను. ఏదో వోటి
ననే ఉంది. గుండయ్యగడికి విందు
పు గురించి ఓకాట్లు వచ్చింది. నే యింట
న. అయింధతిలాంటి బోవవంతురాలు
నీరక్కేదం అయినట్టు అయి మా
నీ రాగానే ఆమాట నాతో చెప్పింది.
దినవా రెవరో తెలియదాయ్ది. అయినా
న్నాను కొంచెం కాట్లు అరిగేటట్టు తిరిగి,
మనం దొరక్క, ఇది పనికాదని చెప్పే
నీ, ఆ చీట్లు అమ్మకొట్టిన ప్రెస్టు పట్టు
నీ, అక్కడ అటువంటి చీటి ఒకటి ఓకాఫీ
నీ పాడేసి సంపాదించి, దానిమీద నా
నీనే ఎడంచేత్తో రాసుకుని పట్టిగెల్లి
భార్యకి తూపింది, అవిడయొక్క బాధ
లగించి, అవిడకి ఆనందం కలిగించి, అది
నాతో పెట్టుకుని భోజనానికి వెళ్లి తరదీగా
మమకు లోపల ప్రవేశించాను. గుం

డయ్య యత్నాలన్నీ మమ్మల్ని కొంచ
నబద్ధం అనే. అందుకనే వాడికి తెగ నష్ట
యిలు అవుతాయి యింటికి. ఓమాటు ఓపల్లె
టూర్నించి వాడికి గేర్లూడలాంటి పనన
పంపానూ నిలువెత్తు తెల్ల చెక్కరకేరీ
గెలానూ వచ్చాయిట. కాని, వాళ్ళ
పుగ్యమా అని, ఆ సమయానికి మిరియమ్మ
వాళ్ళా ఎక్కడికో భోయినాని కెల్లారట.
మాస్తూ మాస్తూ అతంత పంపవైన ఫలాలు
చెయిదాటపెట్టుకుంటే సంపాదం మెడకి
చుట్టేసుకుంటుందో అని మా అవిడ భయ
పడుతూ "ఎవరికి" అని పట్టుగొచ్చినవాళ్ళ
అడిగిందిట. వాడు — గుండయ్య అన్నేక
గావును — 'గున్నయ్య' గారికేనండి అని చీటి
ఇచ్చాడట. మా అవిడ అచీటి విప్పి చిరునవ్వు
ముఖంతో అది చదవడం అభీషయించి,
"మా కీ! ఇక్కడికీ! లోపల పెట్టు పట్టుగొచ్చి!
అపేరు మాయాటాయన చిన్నప్పటి ముద్ద
పేరు!" అని వాడితో చెప్పి, అవియొట్లో పెట్టింది,
వాడి కింత ఊరగాయ పడేసి ఇంత మజ్జగ
దాహించిచ్చి, దెయ్యాలలాగ మిరియమ్మ
వాళ్ళా వచ్చిపడకుండా వాళ్ళి తరిమి కొట్టేసిం
దిట. నేను వచ్చింతరవాత ఇదంతా మా అవిడ
నాతో చెప్పగానే, వాళ్ళకి తెలిసినాకుడా
తగాదా లేకుండా మా అవిడ వ్యవహరించి
నందుకు నేను తెగ ఆనందించి, తెగనవ్వుకుని
అవిడప్రజ్ఞ తెగపొగిడి, స్వజనవిషయం
అయినా తప్పనిసరివల్ల చాలా మెచ్చుకున్నా
ను. ఒకనాడు ఈమధ్య నేను ఇటూ అటూ
తిరిగి ఇంటి కొచ్చేసరికి మిరియమ్మ పోక్కుం
టోంది. ఏమిటని కనుక్కుంటే వేవిట్లు అని
తేలింది. సరే. మరిఅఖరు. మనం ఆత్మగౌర
వం నిలబెట్టుకోవడానికి ఇంతిబాధా పడు
తూంటే వాళ్ళ అధికృత భాయపడడానికి

పై పెచ్చుట, తప్పు మాదిట!

దేవుడుకూడా సంతోషించాడు కాబోలు అని నాకు దిగులు పట్టుకుంది. ఎల్లాణ్ణంతు తెచ్చాం గాని, ఇ వెళ్ళో నే నిల్లానే ఒకనాడు ఆలోచిస్తూ కూచునిఉండగా, మాఅవిడా డోక్కోడం మొదలెట్టింది. వెళ్లి చూస్తే రాగిచెంబుని చిలుం అరగతిసి నోట్లో పెట్టుకున్నా నంది. ఆవేళకి మాఅవిణ్ణి అంతటితో ఆగమని, అది ప్రాణాపాయం అని అవిడతో చెప్పి మర్నాడు ఒకకాకి ఈక తెచ్చి అది గొంతిగలో తిప్పుకుని డోక్కోడం అభివయించ మని అవిణ్ణి ప్రార్థించాను. ఆవిడ అల్లానే చేస్తోంది. వాళ్ళిద్దరి రోగాలూ చచ్చగా కుదిరాయి. కాని, గుండెలు బద్దలుచేసే పిడుగు పడ్డట్టు, గుండెయ్యకి మూడువేలు లాటరీలో కొట్టుకొచ్చింది ఒక్కమాటుగా! మాఅవిడ మంచం

పట్టి, “మనకి మానప్రాణాలు నిలవాలి అనుకుంటూ లాటరీలో మీపేరు మోగాలంది. నేను తక్షణం లాటరీ అధికారులను మాట్లాడాను సామ్యు అడక్కుండా ఆదివ్యయం నేను భరించేమరతుకి, లానాకే వచ్చేట్టుగా కార్యక్రమం వడవగా అనివాళ్లు అన్నార. ఆఖర్కు మొత్తం మొదల ‘వెయ్యి’ అని అన్నా చివరికి అయిదు వందల అని స్థిరపరిచారు. నాకు రెండవరాలభు ఉంది. అది అమ్మి వాళ్ళకి అయిదువందల ఇచ్చేశాను. లాటరీ ప్రతిఫలం రేపే మారాలి. పోటీకుంకలవల్ల ఆర్థిగారా భంగం వచ్చేటప్పుడు అష్టకష్టాలూ పడసాస్తే పట్టావడాలి, పడుతూనూ ఉన్నా అయినా సరే, పై పెచ్చుట, తప్పు మాదిట!

రాజమోహన హేరాయలు

శ్రీమంతుల కుకాదనగల కల
నూ. పెదమన చల్లదనమూ
కలిగింది కంట్రుకలకు అభివృద్ధి
చేయటలో అత్యుత్తమ మయనది.

కలరూపు, మామరూపు, కళా
కేదీమి, యంతు మొదలగువాటిని
పోగొట్టి కన్నులకు చలక వోపంగి
కంట్రుకలకు మృదువుతరచి, కల్లగా పెంచటంలో
అత్యుత్తమ మయనది.

శ్రీలకు ఆనందమను కలగకేయను.

కీటా 1-8 ను, 0-12-0 క నీసాలు ను. 4-4-0

కాపీక ప్రశ్నోకము.

వి. శి. వి. అందు కంపెని,

అయ్యార్యదనమాచం,

పరిచేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

వేటూరి సుందరకావ్రి గారి

సర్వ సుందరరసము

సర్వసామేవామలకుసంజ్ఞే

గుణముప్రత్యక్షము
అనుభవనిర్దము. ఇదెక్కన్లు
అవసరంలేదు. ఎటువంటిసవా
మహాలనైనాకు దుర్బును
బుమాదుక.

ఆర్చరసాంపునకాలముక్త్యు

పలవరించెను మనసు భాను! భానూ! యనుచు

శ్రీ కో. వేం. కృష్ణమాచార్యులు

౧

య వారాళిలోనల పొంగు కెటాల
ససి తుంపెనలాడు మోటు జేడినమీల
గు చుట్టుబగుచు నాడుచుండెను మనసు,
వరించెను మనసు-భాను భానూ యనుచు;

౨

గమమ్ములలోని యంతరార్థంబగుచు
గమంజల మగుచు—
రాగరంజిత మగుచు

గ కారణమై విరాగ కారణ మగుచు
గ పూరితమై విరాజిల్లు సీయాపు,
నంద మూర్తి యయి,
నంద హేతు వయి,
నంద మయ మగుచు నలరారు సీయాపు,
రాస సమ్మనకు సంధ్రమము వాపాడించె—

౩

రణేయమై ఉర్రున్నరణేయమై జగత్
ర్మరణేయ మయి నదావరణేయ మయి పాలుచు
రుణ మగునీమూర్తి—
అరుణ మగు నీమూర్తి—
రుణారుణం బగుచు హాటకాత్మక మగుచు,
రసిజాక్షంబయి యెసంగు భావిమూర్తి
రణేయము నడంచె-
కన్నులను భ్రమియించె—.....

౪

జలములోనల నిల్చి
జలబిందువుల రాల్చి
కులపాలి కా వృత్తమున కాలమును నేల్చి
అలకద్దిన నతి ఆస్యపద్యమ్ములో
వలరాజు ములుకు లయి

చెలువారు కులుకులయి
తరుకులు బెళుకులయి
ఎల జేటివలుకులయి

అలరు క్రొందమ్ముల యందాల కేకులై
చలియించె నాకనుల్—.....

౫

చలము నెల్ల యడంచె జలములో నిలముంచి
నలిల పూరమ్ము దోసిథులలోన నింది
అలుకుచును
లుకుచును

అంజలుల నలుకుచును
అలరాకె—నామనసు హర్ష గర్హ మగుచు,
అలివేలురీతి పరాసత్త మయ్యెనో ?
అలివేలువలె చంచలాత్మకం బయ్యెనో ?
పలవరించెను మనసు.....
పరితపించెను మనసు.....

రత్నావళి (కథ) — పరీక్ష

౧

శ్రీ నే. రామదాసు

(౧) కనుభూతితో రత్నావళి :— ఎక్కడ కాళాంబి! సమస్తము చేతను ఎడసిని, ఎక్కడ నీంహ శయ! వర్షకంఠికి, జరాశిఖిలపర్యాయండు తాను మాత్రము వచ్చి, పలుమారు ఇహ్యవన్న వానినే పిల్లను అడుగుటయు! మంత్రిమాత్రవహాయముగా సింహభుండు పిల్లను పెండ్లికి పంపుటయు! ఏమియిది! డిభకోత్తర ముగా ఇక నెన్నడో యథావిధిగా పెండ్లిః కరుగవచ్చుదు తల్లిదండ్రులు (తిక్కిన బంధువులు) వస్తురు, అంతవలకు అన్యాయు ధారక అక్కడె నుండునుగాక యని పంపు టయా? అటు మేనల్లుడు, కాదా, ఇటు దగ్ధవాసవ దత్తవంబుగముచే కొంటియల్లుడు, పలుకెఱుగులం బరచిగురు ఉదయముఁజే; ఆతినికడకు అమ్మయిని ఇట్లే ఈపాటిగానే పంపవచ్చునందురా? దగ్ధవాసవ దత్తవాసవమునకు వంపఁబడు నీపిల్ల, వానవదత్తుకు భగి నియో! యగుటచే, కథమైనను ఇది గుఱిమిశ్రితమని, వారు ఇందు ఇంతకన్న సరంబమును పన్నాహమును ఓర్వరా? ప్రియదర్శికలోను మాళవికలోను ఆరణ్యికా మాళవికలు అట్లు నిర్మమాలిన వారగుటకు పుట్టింట చేకవిష్టవ యుద్ధ పరాజయ బంధువాకాది సంగతి కలదు, ఇందు అట్టిది యేది? (యావభంగము తరువాత, దైవాగతము!) సుదూరమగు కాళాంబికి ఇట్లే ఇట్టి పరిమిత ప్రధాన జనమును పంపఁ దలమగాని, స్వయముగా రాజు చిర దూర ప్రవాసము నేయుట నీతిగాదనియా? పరాక్ రుముచేతను పన్నకముచేతను 'అవిధిగా' కొనివచ్చిన వానవదత్తుకు 'యథావిధి' పెండ్లి నివకార్తింప అన్న కుమారగోపాలుడు పంపఁబడినట్లు ఇప్పుడు ఇటు మంత్రి కనుభూతి పంపఁబడినాడు, చాలు; అట్టిది ఆజ్ఞ కాలంబు యాచారము అని యరిసికొనందగునా?

(౨) కనుభూతి-కోసలము :— సరి, ఇది యెంత గాక. వారు ఓడపయనము వచ్చుచున్నారు. పోతము కేడు 'సిలాకో' అని వ్యవహాయముగా 'రావణలంక'య యగుచేని, అటునుండి కాళాంబికి టకు ఓడదారి ఏ దనును? రామేశ్వరముకడనే ఇ రేవనుచేని, దూరము అలరియి, ఇంతలో ఓడ పగ టయా? పగులక ఆరేవుం దాకినను తరువాత ఆ కి నుండి ఉత్తరముగా కాళాంబికి నేలపై ఎ పయనములు! కనుభూతియు విపత్తిం బొందియు ఇ వెనుకకు సింహాళమునకు చేరువున నున్నదానికిం గ ముందు కుదూరంపుఁ గాళాంబికిం బోవ నేలసముకట్టు ప్రియదర్శనవిపత్తింగన్న యంగరాజుకంఠికి అప్పు ఆపదం దిప్పించుకొన్న అంగరాజుకడకే పోయి కాబట్టి అట్లుగాదు. తూర్పుతీరముననే ఓడమీఁద కాళాంబికి చేరుపగువలకు సమస్తప్రయాగమే య యూహింపఁదగును. కాళాంబికి నీకాదు సింహాళము రాకపోకలు కావించుటయు దీనినే నూచింతును. దైభుక్యముం బట్టి ఓడపగులం గారణము సుసం మునును. సాగరిక సూలువుగా కాళాంబిం జేరుటయు పడును. కనుభూతికిని మరల బాధ్రప్రస్థం గలసికొ వానికి, రుమగ్ధ దశస్థుంధిర వింధ్యజేక పరిసరము అక్కడికి చేరను సులువగునట్లు, గట్టెక్కినవానికి, వా దత్తదాహము ప్రవాదమాత్రమే యని ఇప్పు డెఱిం వానికి కాళాంబిప్రయాగము సుసంగతపడును.

(౩) మంత్రినూత్రులదైవము :— "దైవం ద్యాంసః ప్రమాణమస్తి" అని అన్నాడెట చ మ్యుడు, మార్గరూఢ్య ప్రతిష్ఠాపకుడు. మఱి యం కుం గుట్టిలోనివాడు కావోవును. అమార్గములకు

ఈ యోగంధరాయణుడు; ఈతడు వైవమును ప్రమాదీకరించు చున్నాడు, ఒండెడ ఎవడు ప్రవాహైశ్వ యైశ్వ కాప్రద్యైశ్వ మప్రితైశ్వర్యైశ్వ. ఇటు వయల మజ్జమావా సమర్థుతాః' (స్వప్న)

ప్రశంసించినాడో! 'శృత్యాపి'లో కవి ఘటవసు వైవమును ఇంత ఆశ్రయించినాడు! ఎవను చెప్పిన అనుకూలవైవసహకృతమైన యాతని త్యాహము, అదే ప్రయత్నకారము ఇటు మెండుకొని వచ్చి వచ్చారు. సరే, మఱివాఁడో, మూత్రధాగఁడు, ము ఒక్కతే మాకురు. దాన్ని నీవు ఏలాగో వేతాం లో ఇచ్చినావు. మఱి దూర కేళంబో వున్నవను దానికి పెండ్లి ఏలాగవుతుందా అనే వింతచేత న ఏమీ లోచించలేదు. అని నటి యవగా 'ఆర్యా' ఁడు మాత్రమేయని దిశలుపడకు ఇదే మాడు,

కడలివడుమునండి, కడలి కావలిమండి,
యొండొందీగడవండి తెచ్చి
నిమమమాత్రలో సమహర్ష్యతో విధి,
యభిముఖుండయేని యభిమతియును.

విధ్యాభిముఖ్యవిలాసముంగూర్చిన యీగుభా మునే పాడవేల? వధూవరులు మదురవపుడు ఎవని ద్వుతో ఎవలెంగూర్చుతో విధి యని విధిచేష్టం దవపుట ను; నిశ్చితఃకరించి, దు ర్దేశకక్షునికే యుగఁగాక, నిల్ల పెండ్లి నెఱవేర్చుటలో, ధవజవస్త్రాదికముం ద్రుఁ బురుషకారము మిక్కిలి కలసివచ్చి, యభిముఖ్యము అంతపరామృప్తవ్యమా? ఇది మఱియు త్యాద్యవధి! ప్రస్తావనలోనే రీజోపక్షేపముతో ర్రధార వాక్యముం గొని పాత్రము ప్రవేశించుట కగోచ్యతమును! చమత్కార సంపాదన ద్విగుణిం! వరుడు మదిరినను బెడిసిపోక, రాకపోకలు ఆదీ లములలో అంత కులుపుకొనివి జరిగి, ధవము అంది, యంతరములు విష్ణుములు కలతలు లేకుండ, కడనెల్ల జీవితవదా? దానికి వైవము అభిముఖము కానే దా? పెండ్లి చేసేమాడు. అనుపామెలలో ఇదియు తథ్యాతము కాదా. మూర్తిని మంత్రిని ఆమునంత

వని ఇంకను కావలసియున్నది. అని, యొకతెలుగు తెలి విడి ఇటం వాత్సల్యమా?

(౪.) పెట్టి, రత్నమాల—రత్నమాల చిహ్నముచే కాశాంబికజిహ్వా పాగరిక ఆనవాలుపట్టుట యెట్లు? ఆమాల ఆమ్మాయిని తరలించువపుడు నాయన ఆమెకు ఒపంగివాడెగు. దీనికి సదుపాయము ఎంతవెదకినను కని దొరకజీయఁడు. ఒకచో ఇట్లు కానవును. వణిఁ దెలుటచేతన, సింహాశ్రయవశం బోయి వచ్చువాఁ డెలుట చేతను ఈమాల ఆతనికిదనే దీక్రమబాహువు ఆమ్మాయి కోసము కొన్నదనివా? అనుచేరి ఈయభిజ్ఞవాదికము మగను మననని యొంచుచును. కాకున్న మఱియు అయానవాలుపట్టుట సేవపడు.

(౫.) రత్నవలీ వాసవదత్త కడ పాగరిక యగుట :— ఆనవాలుపట్టిన పెట్టి 'అమ్మాయి, నీవు సింహాశ్రయ మాకురు రత్నవలీని కావా' అని పరా మర్శించి గుండును; ఆమాలనే చెప్పి యోగంధరాయ జునికి ఆప్పించి యుండును. కాకున్న, పాగరిక రత్న వలీ యని యాతఁ డెట్లెఱిగి సంతోషించును? ఇత యోగంధరాయణుడు వసుధూతి బాధితృప్య నెదురు మారుచు వేదిక రసాస్యముం శెప్పక ఆ బాలను 'సగౌ రవముగా' మాత్రము చేతనుంచుటే? నిజము చెప్పిన నేమి? అది యెట్లు కథకు ధంజకమును? అంతట నాటకము అగిపోవును కాఁబోలు లే! వసుధూతిచే ప్రత్యభిజ్ఞాతకాకున్న 'ధగినికను' వేది సవతాలుగా స్వీకరింపవా? ప్రియదర్శిక దేశవిష్టవ యధ్వసంరంభా దికముచే తింజనమునెల్లఁ గోలుపోయి, వింధ్యేశ్వరు డుమాగీభ్రాంతిచే విజయవేమనిచేత అసితయయి వేదికి ఆప్పింపఁబడింది; తానై తన యభిజనాదికమును అటం శెప్పవొల్లదుగాక. మాగేవికయు అట్లే సకల బంధువియ్యక్తయయి మంత్రిమహత్కృపనీ త యయి, మమతింజంపిన శంకుదండుపాలై, ఆ వీరసేననాయ నికి పట్టువడి, ఆతని యక్కయగు నమ్మిమిత్రరాణికి ఉపాయానికిరింపఁబడినది; తానై తన యభిజనాదిక మును అటం శెప్పవొల్లదుగాక. ఎఱిగిన కాలియు (సాంకృత్యాయని?) తాను, ఒకానొక కాపావ సానయును ఆపేక్షించి ఎఱుకవలుపైతి ననును. ఇటు

యోగంధరాయణుడు యోగంధరాయణుడును
 ఎఱుంగుదురు. వారు రత్నావళి అంటున్నది రత్నావళి
 తా నెఱుంగును. ఆరత్నమాలయు విశేషధాత్యము,
 సందేశాజనకము నిర్వహణమునం బ్రయోజకము, మిదలో
 నుండలేదా? లేక దానిం దాదుకొన్నదా? ఎటువలె?
 మఱి తానై తన్ను రాణికి, తన భగినికి, తెలుపుకొన్న
 నేమి? తెలుపుకొనమియే? మంత్రి ఏమేని కలదావా?
 సాగరిక మంత్రితో పరికా? అట్లు గాదు ఇన్ని యేల?
 విభగిని దగ్ధయనితాను రాణిగారి ప్రేక్షితయై, పయద్ర
 మగ్నోర్ధియు, ప్రవర్ణాత్ ప్రాయమునై ఇట్లు చేరినదో,
 ఆమెకడనే ఆరత్న కొలువుచే నింపవలసివేసి, నుభాద్య
 తకారి ఈదెవమామయింపి ప్లు మేల్కొనునా, తాను
 ఏమిచెప్పగల్గును? వానివదత్త అదగ్గయు ఇట్లు విభగి
 మన నుండునాది తా నెంతో యెఱుంగుచోయి కోట
 మాటరాక యున్నదా? అట్లుకాక, 'ఇప్పుడు ఈ మాట
 అహ్మయి! తెలియనీయ మావారు' అని దాహప్రవాద
 సాగరికకుం చెలియకుండ వాయవచే రక్షింపయేవా?
 మాటాభిజ్ఞతయై, వనిగానితయై మంత్రిసమర్థితయై చేరి
 న్యస్తయై సాగరిక తాను, మజ్జన మరగములు తప్పి
 బ్రదుకంగంటినను తప్ప, ఎక్కడికి కొనిరాలిపినదో,
 ఎటునుండువినదో, కాళాంధి, మంత్రి, రాణి, భగిని,
 ఈవివరము ఏదీయు ఎఱుంగకయ్యయ్యునునా, ఒకచేర?
 కోసమని వింగ్యునుగనము కాళాంధికి 'కొలది దిన
 ముల' (రత్న - iv) పయనములోనిదే. అందు యుద్ధము
 ఒక్కదినమే, కాదా ఒకపూటయే. అప్పటికే నుమిన్య
 దానిలను కలసికొన్నారట బాధ్రవ్యవసూధాతులు.
 ఇక ఎంత 'మెల్లనిపయనముల' (రత్న iv) వచ్చినను
 వారముదినముల కెక్కువపట్టును. శ్రీయదగ్గళో వింగ్య
 కేతుని ఇట్లే వింగ్యప్రాంతయననున్న దొరన పయింపం
 జోవను మాడుదుదావారు పట్టును. మరలంబడును అంతే.
 మఱి అన్నాళ్లకా ఈదాపటికము? సాగరిక
 యోగంధరునిచేతికి వచ్చుటయు వసుధూతిబాధ
 వ్యులు నుమిన్యంతం గలసికొనుటయు ఇందుమించుగా
 పనుకొలముననే యుండు; రెంటికి ఒక్కటవే మంత్రి
 పమాన్యపము పొందుచున్నాడు. మఱి చేరిచేతం దెట్టి
 ప్రయోజనమును (వసంతికవాక్యముగా - పు. ౬౦)

యోగంధరాయణుడు ఇట్లు అంగీకరించును—'అం
 పురంతో ఉండేది అంతఃపురంతో ఉండేవాడికి ను
 పుగా కంటబడుతుంది' అని. సాగరికరూపముచూ
 మాత్రం గలిగిన యావన్యోకే చేరి సాగరికను రాజు
 టంబివేసికుండ మెలకువ వహించునుగదా? అట్లు
 'యాశ్చిన్యో' వహించునని మంత్రి శంకింపరా? మ
 యాయలంతికాలములో వారికి దళవనకాళము
 అభిలాషాంకురోద్భవమువకుం జాలినది, చేరిని ఏమి
 యనది, ఎట్టిది ఏహిటిది కలుగునని తలంచెనో! మ
 విక శ్రీయదగ్గళలలో ఇందుమించుగా సంవత్సరక
 మున్నది, దాపటికమునకు, చాలినకారణ మున్న
 కవివన్నాగము పరిపడును. ఇట్లనో? ఇట్లు సమాధా
 ముననా? 'ఏల, అంతఃపుర ప్రవీణ-అనాదుగనో
 నడిమిది- ఎన్ని యడ్డంకులన్నను ఎంతలో నైవను రా
 కంటంబివచ్చును' అని. కాదా, ఇట్లును గావచ్చు
 రాజునకు చేరికి తెలియనీకుండ దాహప్ర
 వాదము, బాధ్రవ్యసందేహ మంది 'ప్రవృత్తవచారి
 తాను ఈపని చేసిపాడు. అప్పుడే తటాటన చేరికి
 నైవను చెప్పను జంకెను. అలంతికాలమైనను వ
 యుత్యాదులు వచ్చునప్పటికి ఎట్లు ఏయంతురము వా
 మురిందుకో; సాగరిక తానై తన్ను ప్రకటించుకొను
 చేరికి; కాలినత మనోవైక కలజత దుర్జవచరిత్ర వాక్యం
 ఇట్టిది యడ్డంకి యగునా; రాజు తనయనా
 లదా; తగిలి తానై కన్నెచై నువనుపడునీని తరా
 తనకుఅంతయు నిర్భయము నులుపు. — అన్నింటికి
 పెట్టెవవని తలం చెం గావలయు.

(౬) ప్రవాదము, చేరి, 'నావదనంబున' :—
 గంధరాయణుడు పశువ దాహప్రవాదము రాజు ఎ
 గడు; చేరియు ఎఱుంగుదు. మఱి యెందు ఎట్లు పం
 నాడో! ప్రవాద తనంతట సింహాశేయన విక్రమాద
 చెరిం బడవలదా? అట్టే సంగదా తప్పగా విక్రమసి
 మనునా? బాధ్రవ్యునిచే తొలియెచ్చరికయగుననీ,
 చేరిగూర్చి తనవలెనే అమంగళము పలుకుటయగు
 యటుండ, చేరిసాంతికంయికిమాటయే యగును, దా
 ప్రవాద యవజనదు. రాజునకు చేరిని తెలియ
 పరే; కాళాంధిలో వ్యాపించినదా, వత్సచేతయన

నివదా? ఉజ్జయినిలోకో, అది చేసివుట్టినిలే? లావా
గత చేపిదాహమున కథాసరిత్సాగరమునను, దానిం
న్న స్వప్నవాసవదత్తై తాపనవత్సరాజములయందును
ప్రాయ మేమనగా లావాణకము వత్సమగధ
ల యెల్లలోని జేశము, వత్సంతర్భూతము అక్కడి
ది దాహప్రవాదమును ఇప్తముచొప్పున పద్మావతి-
భయవత్తై ఎందు పర్వీంపవలయునో ఆరుగధమున
పాయములచే బర్వీంపను, ఎందు పర్వీంపరాదో
వత్సజేశమున ఉపాయములచే మాన్యము శక్యమగును.
దా, వానియందు మంత్రిపన్నాగమున దేని 'మరీకు'
యి నిజముగానే మాటువేదమున అపవిత్రమునుగావు
ని, రాజును వియోగమృతమున అల్లాదుమగావునను
నిని వత్సజేశమున వారింప నక్కరలేదు. ఇందు
సాశయనకుం బర్వవలయు దేవీమరణప్రవాదమును
వాణకదాహజనియంగా నిబంధింప చేసి? దాని
న సేవాశక్తి ప్రియాశక్తి యెట్లు? ఇందలిపన్నా
ముబడి ఉదయనవాసవదత్తైలకు లావాణకదాహవ్యాజ
న అన్యోన్యవియోగము ఆవశ్యకమని తోచదు. వియో
ముకలిగియున్న, అది యెట్లు తీటి ఇందు ఈ
లుగంకములందును సంయోగకథ సాగినది? స్వప్న
పనములందు ఆదియోగమే ప్రధానకథావస్తువు.
ందు అట్లు గాదు. మఱి.

'వాచవనంబునక' పౌదయ

నాయకుఁ బాపెను దేవి యత్తైకో'

నికీ మూలపాఠము.

'దేవ్యా మద్వచనా త్తదా(కా)భ్యుపగతః
భ్యు ర్వియోగో మహాకో'.

'వాచవనంబునక' - అనగా దేవికి యోగంధరుడు
ని చెప్పినాడు? ఎంత చెప్పినాడు? ఇందును పన్నక
యన దేవి 'మరీకో' యగు నేని ఎంతవట్టు? ఆపక్షమున
గరికంఘూర్చి దేవికడ మంత్రికి దావలక మేల?

రాజు:—(అపవారించి) దేవి, ఏమి యిది, నీ
మామంత్రి యిప్పుడు అవృతము పల్కు
చున్నాడు!

వాసు:—(విసుర్చించి) ఆర్యశ్రుతా, ఇందు
ఎవరు అవృతము పల్కుచున్నాకో నే నెఱుఁగును.
(రత్న. iv)

ఈ యపవారితకమున విశ్వపరామర్శలో
దాహప్రవాదాద్ధానమే, 'మరీకు'నుగామియే ఆ
పత్రివరియెవ, ఆ'మహానుభావురాలి'యెవ తోచును.
పర్వమును యోగంధరుని స్వచ్ఛందచారితియే. కాగా
మూలపాఠాంతరియ,

'దేవ్యా మద్వచనాత్ ప్రథా మపగతః

పశ్యర్వియోగ ప్రదా(కా)'

అనునది శ్రేమత్తరమగును. ఆపద ఇప్పుడు
వసుధూతిభాషితములవలననే; కాదా, తిన గారడి
వానిమాటలవలననే; కాదా, అవిలంబితముగా ఇతర తాన
చెప్పవలయుమాటవలననే; దేవిదిత్తయనం శ్రుయ్యకొనఁ
బోలును. కావున అదియిచ్చడే సవత్స సంఘటనతోబాటు
తనకు శ్రవణశ్రుతిలం గొలుపును. ఎన్నడో పుట్టింది
యెఁగిందనియు నగునేని ఆప్రవాదప్రేరణకు ఇప్పుడేల
శ్రీపాది? ఇప్పుడు సవత్స సంఘటనకు మాత్రమే శ్రీపాది
తగును. అట్లుగాక ఉత్తవసుధూతవచనముచేతని నిజ
ప్రేరేత్తైద్రబాలికవాక్కుచేతను చక్రీయూనిజవచనము
చేతను ఇప్పుడే దాహప్రవాద దేవిచెందిబడిటయు, సవత్స
ఘటనతో శ్రవణకుణశ్రుతిలంకారంబొక్కల్యయం
గూర్చుటయు. (రత్న. iv. 86) ఇటువలెనా, లావాణ
కదాహప్రవాదమును సిద్ధా దిప్త పార్వభాను తాపాదక
నాయకాసంయోజనమును ఉపదీపించుట! ఎక్కడ
'స్వప్న' కవి యల్లిక! అదెక్కడ 'తాపన'కవి
యల్లిక! ఇదెక్కడ ఈరత్న కవియల్లిక?

(2.) కాకాంది సేవాశక్తియలు:—ప్రసంగవశమున

ఇది యొకటి. మగధమన్నను మశకమన్ననుఁ అంగ
మన్నను కళింగమన్నను, ఉత్తరకోసలమన్నను, దక్షిణ
కోసలమన్నను, విదేశమన్నను విదర్భమున్నను, కాం
భోజమన్నను గాంధారమన్నను, ఉత్తరాపధమున మఱి
యేమన్ననుగూడ రత్నైవళికభయ ఇంతకన్నను తగి
యందఁబోలును. అట్లుగాక, ఉదయనచరితమున
నంతగావొరని దక్షిణాపధమేనియుం గాక (దిగ్విజయ

మున తరువాత వరుసలో గోదావరి దాటి చోళముం
 బాటి మరలివాడులే. క. స. పా. 3-1) గురూర
 ముగా గాలమును విసరి ఈ సింహాశ్రమము, సముద్రయా
 వక్షాపాదిక ముపేక్షించుదానిని కళ్ళలోనికి ఆకర్షించి శేరి
 ఆరీకతామతి పొడయునట్లు అందు అవంతిమతాబంధువు
 లను, మామనో విన్నివో భగినినో ఇట్టివారిం బుట్టింప
 శేరి? కాశీరామమూలవికనుండి నిర్గుణమతులు చచ్చిలెం
 ద్రవ్యులున్నాడు. మఱి ఇందు ఇట్లున్నది; కాళాంబి
 లోకాంతరమనఁ జెల్లు సింహాశ్రమతో వియ్యమందు
 చున్నది క్రమయోజనముగా పౌరిత్యముగా మాపపన్న
 ముగా చచ్చితలో కల్పన చింతాకూరికారి యగును;
 అన్యము అన్యమే యగును ఇట్టిదే ఉత్ప్రేక్షిక
 (Original) కథాశరీరమునకు రిధి యని ధ్వనికాదుడు.
 (iii-౧౦) 'సారితవాహవాదిమను యేషు యాకదపదావం
 త్రాయశే, శేషు తవహ్యూరి మన గవ్యమాన మనుగుణ
 శ్వేన ప్రభాసశే; వ్యతిరిక్తంతు శేషు తేవ ఉపనిబధ్య
 మాన మనుచిరిమ్.....వృత్తాదవిత కథాశరీ
 రాత్ ఉత్ప్రేక్షికే విశేషః ప్రయత్నకా భవతి
 క్యమ్. తేరిహి అనధావాత్ స్థలః కవే రత్నత్వేరి
 సంభావనా మహతీ భవతి.....కథా మార్గే
 న చాతిక్రమః.....' 'సారితవాహవాదివిషయమున
 ఎంతచరిత్ర దృశ్యము వివరించుచున్నదో అంతమాత్రమే
 అనుసరించిన అనుగుణముగా వోయను; అంతకు వ్యతి
 రిక్తమైన అనుచిత మగును..... జరిగినకథకం పె
 కల్పితకథయందు కవి మఱియు మెలఁతుక కలిగియుండె
 దగును ఏలన, అక్కడి పాఠపాటు కవి తెలివితక్కు
 వను మఱింత బయటపేయును..... ప్రసిద్ధకథా
 మార్గమందు అతిక్రమము కూడదు.....
 లోచనాచార్యులను కథాశరీరమున 'అరీకతామతి'ని
 సప్రయత్నముగా వారించు మన్నాడు. అసంభావనా
 స్పద మేదో ఆది మానవలనినది అని యన్నాడు
 వ్రామాచార్యుడు. వత్సనాగుండైన యువయనుని
 ఉజ్జయినివాడుడు ఇంత ప్రబలుడు ఇటు పాష్టి
 గ్రాహకుడు, వియ్యమై అనపూరు దాయెను; అట్లే
 విగధనాగుండు అంతప్రబలుడు అటు పాష్టిగ్రాహ
 కుండు; అతఁడును వియ్యముననో మఱియెట్లో అనుపూ
 రుదాయెనా, అంతట నిరాపూరుముగా దిగ్విజయసిద్ధి

యగును; సార్వభౌమత్వము కలుగును. మగధక
 గూర్చిన సిద్ధాంతాదృష్టమున ఈ పురుషకార
 రము మగధవేరిసర లావాణకదాహముం దోడంగి,
 తమతికారి దాగుదుమంత లాడుచున్నది. సీరి
 కన్యం గూర్చిన ప్రకృతిమునందు అట్టిది ఆపారవ
 తోడదు.

అయినను ఇట్లు సమాధానము కావోలును.
 దేశము శేవలతైవయోగమున అమానుషభుటనచే
 ర్మితముగానే ఎత్తెట్లు నేనిం గూర్చురారు - అని.
 ద్వికే ముంను శేవయ, పెండ్లికిలివన, ఆయోగము
 యన, శ్రుదుఁడును (అట్లే వీరద్వ్యపరీతమును) అరి
 సంఘిగా ననునదృశ్యము లోకచరితమునం గదిగ
 కావన సిద్ధాదిప్తసార్వభౌమతికు దాదులు ఎ
 కలుగరారు! 'అర్థవా భవితవ్యావాం ద్యా
 భవన్తి సర్వత్ర.' మఱియు ప్రవహణభంగముం జె
 చేతను కట్టిప్రస్తావముచేతను, వాడు కాళాంబి సి
 ములకు సముద్రమార్గమున-శేరిమీఁదం గారు - ధ
 ముగా రాకపోకలు, వ్యాపారమును జరుగుచుండెనని
 ప్రవాద నోటినుండి నోటికిని పొరినుండి యూరికిని
 పై అజ్ఞానోపక తిగినజనుని (జనుల) నుండి సము
 మీరుగా సింహాశ్రమవకు అంది విక్రయింపఁబడెనని
 సముద్రమార్గము క్షౌర్యమైనందునశే దూరము నెం
 చాపాస మనక, రత్నావళి ప్రవహణమునం దర
 బడినదనియు ఇట్లు సర్వమును ఉపపన్నమే, అ
 తమే. కాళాంబిసింహాశ్రమము ఈకడ నాకడ నుం
 యులు, నానాధనగులభాంతిపాతిసముద్రములు,
 వియ్యముచే సంబద్ధములు కాఁగా తస్యగ్యగతి సర
 మ్యక్రమణము సార్వభౌమతీయు సంభావనాధ
 యగును.

(౮) కోసలయుద్ధము:—యోగంధరా
 రాజంగూర్చి 'విక్రాంతవిగ్రహుండు' అనును. రా
 తానై అనును - 'సమయంతేసితి వైరులకొ' అని.
 కము (=పట్టుకొలు)ంతో శి నమరు నీరెండు మా
 నదును అసద్విశమును విపరీతమును ఈకోసలయుద్ధ
 మేమి? ఇంచుకయు పొసంగుచున్నది. ఇప్పుడు వన
 త్సవము ప్రకౌంతమగుచున్నది. ఇంతలో శి

నిర్భావము కాఁజేయుచున్నది, అయోగాభిలాషం
నికి వాయుకౌముదూర్వల పర్యం
, అవరతము నలవకుండ సుకుమారముగా అలం
దములు కలుసునట్లుగా ఆఘాతస్వాదితమును
ప్రవృత్తచందమున, యథాసందర్భముగా పెంపొంది
గ్రహణంభోగమునం బర్యవసించుచు శృంగారము
ంగంకముల వాస్వాదింపఁ బడంగలదు. ఆప్రపావక
ఈ 'పుడుక' యేల? విజయవర్య వృత్తాంతము
రుద్ధమువలననే అట్లు 'పుడుక' యయ్యె గొంతు
గొని రసమున 'అకాంక్షిచ్చేసి' దోషమును
పొంగదా? మఱి కోసలని ఈ విశ్రాంతి
కొఁడు ఏల సమయంపవలయునో, ఇపుడు
గము చెప్పఁడు. ఆతఁడు అసదుకం గాఁడు.
మని సుహృదరాక్రమమున, ఆతఁడు వచ్చేకుని
బలములను సయితము చిరుపుటయు వజీంపఁ
ది. కోసలని పురుషకారము ప్రశంసించఁజూడును.
అచ్చటను ఏలాకో యుద్ధము, అట్టివానిం జంపు
కో, కారగము మూచితముగారు. కట్టకడవటను
'కోసలా' అనుమాట కలదు. అది యూరక
ంగినదానిని యథాచారముగా ముగించుటే కాని
ము కాదు. తెనుగున కాష్ట్రులవారు కోసలలను
లని' విశేషించివారు. ఆదంత సమధాయకము?
గుట్టు ఏమనగా— నిరీక్షాపాఠమునకు వసుధూరి
తను. అప్పటికి ఒడవునట్లుగా ఇప్పటికి ఆతని
గంకాలయెడమున నుంపవలయును. అందులకు
ను విలంబమును సాధించుటకు కోసలని ప్రకర్షమున
సూచితమధ్యదాది మేళనము ఇట్లు యద్భుతవిద్య
కవిచే ఉమహర్షబడినది. మాళవికలో వైదిక
స్థము, కంటకోత్పలనయాత్ర మనఃబడుటయొ కాక
లి యుపపన్నముగా నిబంధింపబడినది.

(౯) 'సగౌరవముగా'—యోగంధరాయణుడు
రికను తనచేత 'సగౌరవముగా' పెట్టెనే; క్రియద
ం గూర్చిన 'భగినీబద్ధా' అనునది ఇందులకు టీక
లోలుకే; కాబట్టియే ఆవహల - రత్నములయొ
గ్రహణమయి గౌరవముచే తోఁపించుచుండెడి(?)
నేదిచే అగౌరవము ప్రదేశిత మగుచున్నదా?

యోగేష్వర్య మాత్రము ప్రకటితమగుచున్నది గాని.
సాగరిక తన యాత్మ పరప్రేమణకళితము అనును.
అట్లేగదా, పూజాద్రవ్యములు కొనివచ్చుట యుండెనీ
అది దేవతాకార్యమునకు—గౌరవంకం జూచుకొనుట
తప్పక యూహిగమే యగును. అట్లుగాక ఈ గౌరవము
దేవయందలిది అందులేని ఇటు నిప్పుడు దానిం దవక
నేల? అది యుండుఁగాక.

(౧౦) కారిక, పంజరము, సాగరిక—ఏటికి
ఈగౌరవంకం జూచుకొనుట? సకలపరిజనులు సయి
తము మైముఱచు నచ్చెనమనమ సాగరికయో, సుసంగ
తయో ఈగౌరవంకము కాచుకొని యుండుటేమి?
రాజమందిరమున మఱి గౌరవంకలు లేవా? చిలుకలు
లేవా? ఒక్కొక్కదానిని ఒక్కొక్కరి వసమందు
ఉంచెయిన్నదా? కాక, ఇది 'మేధావిని' అని దీని
యందు ఎక్కువ డక్షపాతమా? వానివానిచోట పం
జరాలలో గౌరవంకలు కేమముగా నుండవా? ఉను
యన పరిజనము చూచుకొనదా? వానిం గాచుకొనుచు
ఎవరైనను ఉత్సేహస్వమమును కొఱుకడఱుచు కొననేల?

'యత్ర పుష్పశర కాస్త్రకారికా సారి కాన్యపీఠ
నాగవదలికా
భీమాజా నీమధపార్వతౌమయోః ప్రత్యైకత రతే
కృతకృతే.'

అట్లు (వైషధ-౧౦-౧౫) పదుకటింటినాగ
దింతవ పదిలముగా తిలింపరాదా? సాగరిక గ్రహ
ణారముచే సారికను మోయునుగాక, సారికకేమి,
క్రాంతగా క్రితమా, ఎందుండియైనం ప్రేషితమా? బాణుని
మాదిగపిల్ల అప్రశంసాయనపంజరమును కూడ్రకునికొ
గంపొపుటకై మోయును. సాగరికను రాజకంటం బడనీ
కుండుటకు ఇదియూ యుపాయము? దానిని సుసంగత
చేతి విచ్చి తాను ఎంచుకొని పొపుచునేయున్నదిగదా.
కవికి తోఁపకున్నను ఇంతకన్న సుపాయము వాసవదలి
కు దోషలేదా? ఇట్లు పత్రికల పరిరక్షణమామే అది
తరువాత అరినికి కావలెనపుడు సాగరిక విప్రంభాలప
ములను మింగి ఆతనికి కావలెనచోట రాజాచెవిలో
క్రక్తి మఱి సాగరికకుగాని సుసంగతకుగాని రాజాకే
గాని వాసవదలిత్రకుగాని దొరకకుండ చూయుమగును. అం

తల సాగరికకు గౌరవంకం జూచుకొనుచున్న యూదును, మాళవికలో సాముయ్యద్రయుంగరము కాకుంజలములో అయ్యట్టుంగరము ఆ వనశ్రీశ్రీలపై ఆహారము అడుకు గాక పాతవస్త్రము గాక అకొండెరిసాగ్గరము పొందక తీగలో చీగలుగా మెగ్గగా పొడవును మరుగున వికరించును చాలియుంటోవును, పర్వము చిత్తపాదకేయకను.

(౧౧) వైతాళిగీతము - 'ఉదయన' సాగరిక:—

ఈ వైతాళిగీతమును విక్రీరి ప్రాధాన్యగర్భముగా ఆచార్యుల ధనిక విశ్వవాధాదుల గ్రహించివారు; ఇందు అక్కడికి తెలి అంతమొందుచున్న కథకు ఉదయనానుగ్రహముచే పైలంక, అన 'బిందువు' కుడరినది, అని. అది యిట్లే. దానినే కదా కవిలంక చేసి కొన్నాడు. అది యుండినది. మఱి యథాగురుము (i) వైతాళికుడు భృత్యవికేవము ప్రభువువానుగ్రహము 'ఉదయన' 'ఉదయన' అని చేయుట మందము. తొర భృత్యుని సామదానముగ్రహము - 'దేవేరి నృపతి రావ్య భృత్యప్రకృతికి ప్రకా' అని సంగమస్థినిజ్ఞానిక. మఱి యిట నది కేసున్న వైకథి సాగుదు కదా! (ii) సాగరిక కాళాంబి దేవీయశ్రయమును చేరి కొలదిదినములు (౪, ౫) ఆయ యుండిపోయెను. తాను ఉదయనని యంతఃపురమునను తన యల్లవారుకుడను ఉండుట దెలుగదా? అట్లు ఇయ్యబడినదానికి అట్లు పంపబడినదానికి అట్లు చేరినదానికి ఇట నిట్లున్న దానికి, ఇవ్వాళ్లు ఆయనంగూర్చి చిత్త మెట్లుండెనో. ఇది నాటుకొన్న వలపు మొజమెతలగుటయో, ఇదె నాటుకొనుటయో? శ్రవణముచే పొడవు యానభంగాది దుర్దైవపాతిచే అడగిన యభిలాష ఇప్పుట్టిట్లు దళనమున చిగించుచున్నది కావలయు. (iii) మఱియుకటి. వైతాళిగీతికి అవ్యవహితముగా ఈసాగరిక భాషితము 'ఉదయన' (దా ఈయన!) అని యుండరాదేమో. అందరి 'యదయన' నిరీక్షము ఈపూజ్యమానునికిం కెందుననియు, అతడు మార్తెగొన్న కాముడు గాడు; అతనిం దించుపణుచు వాయదయనడు అని సాగరిక యెల్లెలుంగుమి? ఆగరికను రాజు అందుకొన్న స్వస్థి, మాటయో చేప్తుయో, స్వప్నముగా నుండవలదా? ఇట్లు రాజు చంద్రోదయపద్మమునకుం దనువారి సుంధులు

సాధియగునదేమో! మఱి యాచార్యులెల్లరు ఈయన హితపాతమునే గ్రహించినట్లున్నది. ఎటువలె ప్రాధానము? సాగరిక సెంపాళరాజుకూతురు వైతాళిగీతలను ఎఱుంగును. ఇందును కొన్నాళ్లుగా వినుచు పోయెను. అది రాజుకు కాలమానకావారమని ఎఱుగును. రాజునకు దేవీపూజకై పిలుపు కలదని వినియోదేమో. 'ఏమీ ఎంతప్రమాదము పరిజనలకు' అను మాటలో ఇది యిమిడియున్నదేమో. గీతి వివరము ఇక్కడవన్నరాజు సాగరికుడాయెం గావలయు. ఆపత్నీయన 'ఉదయన' అని చేరు చెప్పకున్నను ఇంతే కాదా? చెప్పిన వికేవ చేమి? అట్లు కా తొలినుండి మదపూజ చిత్తమును ఆక్రమించియుండున తొలలి కామూ డని భ్రమగొనెను. వైతాళి వివరగానే భ్రాంశి తొలల రాజు, ఉదయనందనిజ్ఞమైనది. అంతట అట్లు తాపై నిశ్చయించుకొన 'ఈయన ఉదయన' అని; అట్లేలావం కెందనది.

ఈసంజరూర్ణన చంద్రోదయ సమయమున నరలకు రాజు కొలదియవలయుట, ఇదేమి? ప్రతిది ఈవేళకు అట్టికొలుపు కలదా? పున్నమనాడు కలుగునాడు చిత్రపూజిణము మదనోత్సవమని ఆవేశయదళనము కొరుటయో? ఉత్సవకేమని రాజును ఉప్రత్యగగుని అభినందింప వచ్చుటయో? ఇదేమి గాక, సంధ్యాకాలనివేదనమూత్ర ప్రయోజన పరము. 'పట్టి' యవచారమా? కవి ఏమియు నూచనచేయు

(౧౨) 'కుణాకో' 'సమదనాం' 'కంకు

తిల:— ఇది యేదినము? ఇప్పుడు ఏవేళ? ఆపున నాటి సాయంకాలము చంద్రుడు దయవేళలో సాగరిక ఉదయనం జూచినది. చిత్తచిత్తచిత్తకారము పుట్టినది. ఆర్కాతి యెట్లు నదో. మఱుపడినదము పూర్వాస్తామన ఇట్లు ఒంట అరటియింటం తొచ్చి చిత్రలేఖనవిద్యోదయం జూచినది. తొలిసాయంకాలము మదనపూజకు తారితో మాధవవమాతికను చూచినాడు, దేవీకామలలు. అప్పటికింకను దానికి పూతపట్టింప తొర ప్రతిదివశ్రమపడుచున్నా రమకొన్నారు. సాగరిక పటి పూర్వాస్తామనకంటె ఎక్కువకాలము, కిది నాలపాటిగా, చిత్రలేఖన విద్యోదమని పొందక

లేదు. ఉచితముం గాదు. గ్రాహకరహితమునం
అంగకాలలోనే యైవలయున, తపాతప. అదివఱకు
గా ఆకృష్ట ప్రభువానికే శ్రీపర్యత శ్రీఖండ
యందు వచ్చినాడు. అతనియొద్ద నేరుకొన్న
నాదము, ప్రయోగమునది నవనూరికను. మాత్రం
తాత్పర్యహానియే తపనీయకొకమును మనుమిత
నేయుటకు పంచరాత్రాధి కలదు. శ్రీఖండుని
నాదము, ప్రయోగించినమాత్రాన నవనూరికను మొగ్గ
పెరిగియును. అట్లే పరిపరియు. 'బరిరా! శ్రీఖండ
మహా బలి! నీతోహవాన్ని ఉపయోగించినమాత్రాన
నాదం నవనూరికను నది...' అని పాగువాడయి పలు
రాజులను లలి 'క్షణాత్' ఉద్ధామోత్కలికయు
రథబృంధయు అయినదిని సంతోషించును.

[ఇటుం బ్రసంగవశమున నొక విచారము:—
జాత్' తోకమున ఉన్నది. 'హండువును సోక్కి
అను మొదలను నమవాదమున లేదు. కనుడు.

'హండువును సోక్కిలిక మీరే త్రాప్తబృంధ
నవిరళ కృష్ణవర్ణ మాయానితాత్మక
గంతుయిత లాతిపకే బోలె గనుచు లతను
బావరి నెద దేవిముఖమున గినుక కెంపు.'

మూలము:
'ఉద్ధామోత్కలికం విసాంధురరదించి
ప్రారంభబృంధం క్షణాత్
ఆయాసం కృష్ణవర్ణమై రవిరళై
రాతవ్యతీ మాత్మకే,
అత్యో చాన్వలత మిహం సమదవాం
నారీ మహావ్యాం గ్రంథం
పశ్యత్ కోపవిపాలరగ్ధరి ముఖం
దేవ్యాః కరిహ్య మృహమ్.'

నది సాహిత్యప్రపంచమున నతిప్రసిద్ధశ్లోకము.
నానిషితరు దెల్లకు ఉదాహరించట ఒకయెత్తు. ధ్వని
నుడు ఉదాహరించుట, అతి యొకయెత్తు. 'రస
నకు అంగి అలంకారము అంగముగానే ఉండుట
ప్రభు; అదియు ఏమిటచే అరసరముననే గ్రహించు
వలయును, అని యుపదేశించునెడ ఇది యువాహృ

తము. దానికి 'లోచనమున' 'సమదవాం' అనుదానికి
సంయతము 'మదన మనువృత్తిని శేషమున అల్లుకొన్నది'
అని నీకుపన్ను యుగా చెప్పిన యావరజాతికేమధుసంబు
వోదని యామదనమున ప్రాకు నాటి శేషము నిర్వ
హించినవారే ఆచార్యాధినవనపులవారు 'క్షణాత్'ను
అంతగా వలంబలేదు. 'క్షణాత్' తస్మిన్నే నావనలే
ప్రారంభా బృంధా వికాసో యయా; బృంధాచ మనః;
భక్త్యతోద్బలమదే' అని లోచనము. 'హంధావ్య
లును తన యలంకార విశేషమందు లోచనపంక్తికే
తనదిగా ఉదాహరించుకొన్నాడు. మఱి లతపక్ష
మున 'క్షణాత్'ను బృంధోతో మాత్రము గాక 'ఉద్ధా
మోత్కలికం' యస్మింబితో నవ్యయము పరియగు
టయు, 'మహాయాకవృత్తమున అట్టిది అంతసమంజసము
కాకపోవుటయు, అట్లు భర్తసామాన్యముగాను వీరవిశే
షముగాను ఉద్భయప్రయోజకముగా మార్పు అలరిగా
మియు, 'క్షణాత్'ను శ్లోకమునం తొనపుట కవియ
ఏమిత్కృతారిత యని తలంచుటయు, కథాకాలగతిమూచ
నయో యనిన అందులకు 'బరిరా! శ్రీఖండదాసుడా
నీతోహవాన్ని ప్రయోగించినమాత్రాన' అనిన 'మా
త్రాన' యోగముతోడి సాగువాడయి చాలు ననియెం
చుటయు, ఆకవిపండిత సన్మాదము చక్రవర్తి కావ్రి
మనోత్తరుల యాశయము కానోవును. 'మాతం చ
నవమల్లికా' అన్నట్లు మాతంబుల వసంతపుర బూరే
తీరీ యాములకులు మొక్కవోవుచున్న యాసమయ
మున 'తాగ్గిమ్మ మయ్యలను' చెక్కునీ పరకుగనకయ,
మంత్రోపగుల మహిమదే గావలయు, తనకు పంచా
భ్యధికములను నా మొగ్గములకులు ఒక్కపాటిలోనుం
బోలె ఆ నవనూరికయును మెల్ల ముక్కగా దానిపట్టన
ఉన్నాడు మదమడు అని లతపక్షమున 'సమదవకు
వారి శ్లేషనిర్వాహము. కావుననే 'లతయు కంఠయులే.'

ఒక చిగురాకుగొమ్ము ఒక,
మొక్కప్రమావలత గ్రహిం దేం
ట్టికఫలకాళు రాచిలక
యూక, దోదనీయగ గాడ్చుబాండు నా
యక, పయివెన్నెలలో వోలయ నా
మని పొంపులనింపు తొంపనా

నొక యెలమిక్రింద మరు:

నోయనగా వరు: నుండె నయ్యెడిక;

(విజయవిలాస ౧-౨౧౩).

ఇది యెలమిక్రింద మన్నేక్షితుడైన మరు నితో ఉపమితుడు నెవమాళికపజ్జర ఈ మదనఁడును. శ్రీరాష్ట్రులన రీతి ప్రకటింపఁ జూచుకొనియును 'గృహీతపాణేయో భవ' యనువాద మెట్టిదో రత్నావళిలో ఈ 'క్షణాత్' లేని 'కందుయ్య'యు అట్టిది. మఱియు కవియవ్యవారికిని అక్కఱయగు నాయక స్వీచాయం గూర్చినారు, రాష్ట్రులవారు 'లాటిసి' యని. అనువాదంపుగాలియొకటో వానికి మూలమునను నులకువపడు వానికి విశుంధిహరముగదా! అది యుండుఁగాక.]

మఱుపడిదికే, కృష్ణప్రభుడే, కాకున్న మరల నిట్లు కారికను ముసంగతచేత పెట్టి అట్లు పోగలుగుటయు సంభవింపదు. నిష్పాపాయంకాలము లెచేత పెట్టినది తోటలో ఉత్పన్నము మానె బోవునపుడు. తరువాత మరలం గైకొన్నది (?); దానికాపు తనపని గావున. ఇపుడు మరల స సంగతచేత నుంచినది; దానిం జూచుకొను నోపికయు తనకు లేక, చిత్తము ఇతర కారణమున కూర్చుండుచున్నందున, కొన్నాళ్లు, ప్రతి పూట, తాను కూర్చున్నప్పుడు యెట్లు తనపని తాను చెప్పినను ముసంగత చేయువా, తనకే విడువగాని ఇతరుల నిరోధముగాని లేకుండ? కాబట్టి ఇది కృష్ణప్రభు మయ్యే.

ఇది పూర్వార్థము అపరాధము యనిన— 'క్షణాత్' పూర్వార్థమైనది, రుద్ధిరిలంబము వచే షింపనిది, ఈవోపాదము ప్రాకారాంత కాలమునే చూచియును. కొఠిగొరవంకలు ఇరువంకల నాక షికంచును. మఱి యీతావరసెజ్జచే స్ఫూరిత మైన శకుంతలతామరకృష్ణము, ఈసంవిధానముచే స్ఫూరిత మైన మాకవికళుట్టులులోని 'దీపసకేష' ప్రస్తావమును అపరాధమును తివ్రము. అపరాధము ప్రియదర్శిక లోను. విక్రమార్కలో నన్ననో ఉదయము గ గంటలకును మట్టమధ్యాహ్నమునకును మధ్యకాలము పూర్వార్థభాగమే. నికృతమెట్లో ఇది కవి నూచింపఁడా? ఏల, నూచింపనే నూచించివాడు. ఇది

పూర్వార్థము కానోపును. ఎట్లన, సారికాచిత్రము తోడి యరటియింటికథ యేవఁడు అరి. అనాటిసాయంకాలమునకే 'నేటి సాయంకా' అమరు ముసంగత 'మాగవీలతామండు పసంకేత' ఏర్పడించి విచిత్రమగుదిశిం తెప్పను. అంత ఆయపరాధముననే అరటియింటిపందర్భ ము కాలము చాలు. రాణి దొంగలగుని ప్రకృతింబుటకును రాజు అస్వాస్థ్యముం బెందకొనను గంటలకాలమైనను అవసరము. వాడే యనునే దానికే పూర్వార్థమునుండి వాల్చుప్రాద్దువలకు అవకాశము చాలునా, కదగృహమాధునిమంబులకు, ఇది వేఱుదినములుగా నుండవలదా, యగుగఁదగును. ఏల? అంతయు నా'బు'లోపలికథయే, గ్రాహంతరముచి విశుకృష్టాంత కాదు. 'నేడు' అని కంకోక్తమే. సాగరి కాంతలు రాణికుంటంబక తప్పించుకొన్నారగావున యముగా ముసంగత సంతేయనకై పనిచేయు; నకును ఆయానింగనము అంతలో దీనియేతోయి అసంపది చూపియోనే యని యాతహాతహ దిన సహము కాకుండును. రాజనకును అట్లే. మఱి దీంద్రమునుఅనున, రాణి ప్రకృతిపొంది తాను అసావ్యాజము స్వీకరింపఁగలుగుటచే; కాలాంతర అనఁగా దినాంతరవిలంబమును పీర్వఁడు.

మఱియు నిది యొక గమకము, సవ్యాద అవలంబింపఁదగినది. అరటియింటికథకై సాగరిక ముండఁగల భయమును, ప్రత్యక్షమునో అర్థమునో నుటించి, అపరాధమున రాజు కలపోయెడు తెజంగు-

'ఎఱుగుదు రెల్లనుం దనదు

మృత్యు నందుకొందు నాందు,ని

ద్దలు తమలోనఁ బ్రకీకొనఁ

దన్న నుటించియి యందు నుల్కెడు

పెజ్జరలక సఖు ల్నుగినఁ

తెల్లంగఁ బూనవలెక భావముక

మఱిగఁగదె నిట్లు ప్రాణసఖి

మాతసన్నిధి భయంబుపెంపునకా'

యిది సయితము 'అదివ మే అవతివ్యవహిత
అది జరిగియుండవలెను; ఇందుకయ ప్రాతవడి
'దు.' అని తత్పూర్వప్రాయమునే మోచుచును. ఒక
ఒక ఎక్కువ గవదినను ఎటుగనే ఎటుగనుదురట
కాదా—ఎటుగనే ఎటుగరట) ఇక తలవ్రాల్చు
పల్లకొనుట మానదురట, ఇక నుల్కపేల?
దురట—ఇక నిపుడును, ఇందులకును ననువైలకొ
కాగా ఆమనకులోని భయమురీతియ
'ఇదిగో, ఇందాకటిదే ఆకాశ'యని స్పష్టముగా
యనును.

౧౩. అరటియిల్లు:—ఇది యరటియింటి కథ
అరటియిల్లు ఉత్తరచరితముందలి
ఇదిం తదేవ కదిరీపవ మగ్గవర్తి
ప్రాసఖ్య కయియిలొలం గే"
కాంతతోడినీకు కమనియశయన మా
నితర్ది యిది యరంటివనిని."

దానిని స్మృతికి ఎలయించుచున్నది. ఆకాశ
ననుగుళియ్యుడు దీనినే కాక, వాసంతి యేనుగు
బాలకదంబము దానిమీది నెనులిదొర జానకి
తో మేపిన తల్లు మొదలగువానితోడి గోదాతీర
న్ని కేశముచేతను తీగయిండ్లతోడి మానినీరము
ని కణ్యాక్రమములోని యననూయాది సహిత
లచరితమును వనశ్యోత్పన్న బాలసహకార
గాబాది పరామర్శ సహితమును సర్వమును స్వీక
తత్యగ సాభాగ్యము ఎక్కింది ఆయనకు దక్షిణ
తీర్థి లోకమును తీర్చిరాకుండ అవ్వవలెచివాడు.
యారత్న వరీకనియు అట్టిదానిని ఈకాశాంతి
లోటలోనికి ఎంత దింపవచ్చునో అంత దింపం
నాడు. బౌగాక. ఎట్టిది యాయరటియిల్లు?
లోటలో ఒక్కడ చుట్టరానాటివచ్చెట్లు మాటలు
యావరించిన ప్రదేశము నిధిస్థలము కాబోలును.
గో రాజా విక్రమించుటకు రాలితిన్నె, ఆరాముని
ముముబోనిది ఇకమీద అగవడును; మలే అంత
సాగరిక ముసంగతలు కూర్చుండుటకు ఏముంది
పరుండుటకు ఏముండినదో, నెలకట్టో ఇను
, ఆతామరాకులపత్రును ఎంతో ఎట్టో ఏమియు

మోచింపడు కవి. అయినను సర్వము వట్టికేమిదాదే,
అరటిచెట్టుకుండగినదానియందు అని యూహింపఁ
దలను. ఏలన, ఇందు ముసంగత చేటియే గదా, ఆనెకు
అంతకన్న నెక్కువ అసవాదివరికరము అక్కఱలేదు.
సాగరికయు తత్కల్పయే. కేలమీదనే మోకరించును,
కూర్చుండును; అట్లే వ్రాయును, అటనే లేచును, మరల
ముసంగతం గలపుకొని కూర్చుండును; మదనబాధ
పడును; కేలమీదనే తామరాకుల పడుకయు; అంతే
సాగరిక పారలాడుటయు; కొద్దిభయమువకు అందుం
డియే ముసంగత సాగరికము తేవుట, అవరికిం బోయి
యేకాంతమున నిలుచుటయు. రాలితిన్నె యున్నను
సాగరిక దానిపై కూర్చుండెడు; ముసంగత తామరపడుక
నైనను దానిమీద నమర్చదు. ఇట్లు చేరిస్పృశమైన
దీనికి నిర్వాచము.

౧౪. శారిక భాషితము:—శారిక 'మేధానిని'యట;
కావున శ్రుతధరమై అసల్లాపమును సజ్జోకమును శ్రుత
మును అట్లే ధరించి పలుకునుగావలయు! దానిని వినుట
యందు రాజా వాగరకుడు, వృత్తన్న తరుడు వసంత
కునికన్నను ఎక్కువ యక్కఱ వహింపదలను. అరినిని
విని చెప్ప మనుట సరిగాదు. 'దారిమాపు' అను దానిం
బోని రాచజీకపుటాచారోక్తికి ఇది చోటు గాదు.
ఆతనిం ద్రోసి తాను ముందు నిలువదలను.
అది అనివయమా? కాదు. దానిం గమ్మకొను
టకు శారికపలుకు లనువచ్చుకము సంవరణ మును.
ఆదిలోనే ఆమాటల ధోరణిని గ్రహింపఁదా? కుతూ
హలితుడు గాఁదా? కాగా తసంతకుని యనువాద
మును వ్యాఖ్యానమును నడుమనడుమ అనుమతింపఁ దగి
నవి కావు. అసందున ఎంతయో చెబిరి తప్పిపోవును.
విమావకుడు ఏమేని చెప్పటకు 'వయస్కుఁడా' అని
తోడంగఁగానే 'చాలించు; విందము కుదముట్ట' అని
యనిండనను. ఈసమయాన రాజాకు పరధ్యానమును
కులభయగాదు, ముహూర్తయముం గాదు. కుతూహ
లితుడు ఏకధ్యానముగా నుండవలదా? అదికాదా
మనస్సుకు సరియైనదారి? కాక, అంతలోనే ఎవతె
యగువా ఆచెలవ, ఎవడెగువా (నేను కొనా?) ఆచె
లవుడు అని తడవుకొనుచు పరధ్యానమా? (తక్కురి

చేతను మనస్సు చపలము. సరే. అదియే తత్ప్రయోజనముగా కలిచే ఉద్దిష్టమును. కారిత పాగరికమాటలంబోలే సుసంగతమాటలను అనువదించడా? పాగరికాదు సంగతల సర్వభాషితమును వివిషింపక, రాజవిదూషకాదుల వ్యాఖ్యానాదులం జేసితి, కావలసినమాటలను మాత్రమే వివిధివాడు కలి. ఇది నైపుణిగా అధ్యవసితము కావలె! అనుగాక. ఇందు రాజవిదూషకుల మిథోభాషణమున ఆనుమంగికముగా ఇందుక సరస హాస్యము కలదు.

౧౫ మాధవి నవమాలికలు:— విదూషకుడు అరటియింటిచెంత జేవింగూర్చి యనున- 'అట్లే జయము మాజేగదా?' అని. దీనిచేత నవమాలిక వికాస ముంగూర్చి రాజరాణులకు పంచెము ఉండెనని యాహింపదగును. (౨) తోలులో మాధవి రాణి పెంచుకొన్నదట. నవమాలికను రాజు పెంచుకొన్నాడట. ఇట్లు రాణితో పంచెములుజేసికొని తీగలం పెంచి పూతగొల్పటం దీరలతిమిదికి సవ్యకవ్యాపారము కావలెను. కరుంతలయే సఖులును పెంపుడుచెల్ల నీటిపొతలకు పంచెము జేసికొనగా కరుంతల స్రయంపదకు రెండు వృక్ష సేననములు బాకపడును. అగ్నిమితధారిణులు వాట్యాచార్యులయెడ, వారి శిష్యులయెడ, శిష్యుల ప్రయోగములయెడ అన్నింటను పొటిజేసికొన్నబాధ; రాజు వాచార్య శిష్యులను నిరావతిని రాణియాచార్యు శిష్యులను మాళవిక మించును. అట్లే ఇటు నుదయన వాసనదత్తలకు నవమాలికామాధవుల పూతలో పోటి! (౩) ఇప్పుడు మధుమాసము రాగాననే మాధవి తనంతల పూచినది. నవమాలికకు ఇది ఋతువు గాదు. నవమాలిక విరజాతి; ఇదియు జాతిభేదమై వాసకాయనం బూచు సదియు, వసంతకీర్తియు అనునా? కాదు. 'వికాస కారి నవమలికానాం దలద్విరీషప్రసవాభిరామః- గ్రీష్మయం...' అని హైమవివేకము. అట్లే కాలిదాసు గ్రీష్మమున కరుంతల పెంపుడు చెల్లెలయిన 'వనశ్యా త్స్నాన', నవమాలికనే, చూచి 'నవకుసుమయావన' యన్నాడు. అగ్రీష్మముననే 'ఇటు వెనకు విరజాతిని చేర్చి క్షద్రపుడు' అని కరుంతలకు సఖులు అక్రిమి ముం జేయమికి దృష్టాంతముం బలికిందివాడు. కావున

కాలిదాసుకు నవమాలికపూత గ్రీష్మముననే నూయెను. ఎట్లేనను, ఉదయమనినవమాలికపు ఇది ప్రాప్తకాలము కాదు! వాసన లేమాధవిపు ఇది ప్రాప్తకాలము. మఱి ఆరెంటికిని పంచెము మును కాదా? రాజుకును రాణిని వేర్వేలు వసలనే పెట్టి వానిపూతపార్యాపర్యమున పంచెము ధిందియున్న సరియగును. (౪) అకాలమున పూత పను రాణితో ఈ పంచె మేమి, రాజుకు? రాణి త్రోవధములయందు నమ్మకము లేదా? ఉండ అట్లు శ్రీపర్యత శ్రీఖండదాసుడు వచ్చి మంత్రి కీమధితో ప్రయోగింపగా, దాన నవమాలిక పూయన్న అందు రాజునకు జయ మేమి? రాణికి అమేమి? మణిమంత్రివధుల ప్రభావము అచింత్యం ఒక్కటే. అంతే. ఇక రాజుకు రాణికి ఎట్ల ఆశ్చర్య సంతోషములుమాత్రమే. ఇందు రాణి ఉరాలు, మహామభావురాలు ఈమపూని కామరసల సంత యేమున్నది? ఎట్టిది యామల్లిక? ఎట్టిది తేరమున జూయనయనము? (౫) ఎట్టిదో ఒకం యనుగాక. మఱి మొదటియంకాన వీరినవారు పట్టింపను ప్రతిదినప్రభుపమయన్నా రని ఉప్ప మైనది. తరువాతి ప్రవేశకమున శ్రీఖండుని దోహదానింపబడినది. రెండవయంకమున అపూత చూచులకు వసంతకునితో రాజు బయలుదేరిన దారిలో కారితపాగరికలు తగిలివారు. వారియొగ నవమాలికదిదృక్ కొంత అంతరించినది. తరువాత వచ్చినది; అది స్మృతితమైనది. ఈనుచే నామె, చూచినది చాలుమలే, దానిపూత తెలియును! దానిని వేలుగా చూచుట యెందులకు? అమరు ఈ రాజు అనుదారముగా పలికి చెవకకు మరలినది. అచిత్రళుకపాత్రకటనములు, విచారణ, కేవికో వీనితో కథ ముగిసినది. అమెను జేర్చ రాజు లో పావును. ఇక నవమాలిక ప్రస్తావన లేదు. రాజుకు ప్రతిదినప్రభు మోర్వదగినంత గారాబుది; అచింత్యమధిప్రయోగప్రభావమున 'కుటాలో' పూచినది; కనుబంటి జేరి విచారించినది; రాజవిదూషకులు చు బయలుదేరినది, రాణియు అట్లే బయలుదేరినది,

మఱి యిట్లు ఈవాటకమున ఎవరిచేతం జూడఁ
అకాండ తిరస్కారము పొందినది. మాళవికలో
నాట్యము కథలో కంటికి అక్కఱలేని దగు
నిల్పివైసం బడియేటివది! ఇటునో ఇట్లు!

అహోహా, కారికగతి, రత్నమాలగతి, ఈనవమాలిక
తైరచరితమున రాముఁ డొకతెఱుంగున నలవోక
యగా చెప్పిన గూఢాటలు — భాగిరథిం
నిది—

‘సా త్వమంబ...స్మ మయా మరుద్ధ తీవ సీతా
శివానుధ్యావపరా భవ.’ (ఆతిల్లీ, నీవు శోడలు
ందు అగుంధరియుం బోలె శివమును అనుధ్యానిం
క. (ధూతభాగ్రిం గూర్చినది— ‘భగవతి వసు
ధూయం దుహితర ముచేక్షస్వ బావశీం’ (భగవతి
రా, ల్లాఘ్యము నీహంతును కాపాడుము జాన
అనునది అట్లు సత్యములై నిర్యూయగములై ఇతి
యన కెక్కి వెళ్ళినది! ఆదేవతలనం బనికొన్న
దు ఇక్కడికి దిగినయాదిదేవుఁ డని జ్ఞాపకము
బడినది. మాళవికలో దోహదమునకై ప్రస్తావించ
, దోహదముం బొందినది, ‘తపగీయశోకము’
మాళవిక రాజులపెండ్లికి నాయకానాయకుల
ంగమునకు అగ్నుతిసంకేతగృహ మైనది.

— (సమ్మితిమ) అజ్ఞాత క్త ఏసో దే ఆహ్మిహిం
అదపహాఅస్స అసోఽఽ సంకేతిఘరణం సంకప్తిహి’.

(ఁజూనవ్యుత్) అర్యపుత్రా, ఈయశోక
వృత్తిని తరుణీజనవహాయునికి నీకు సంకేతగృహం
చేసెనాము.)

కాకుంఠలమున శకుంఠలతీరగచల్లలు వనతోగిల్పన్న
తొలియంకమున మఱి కడవెఱుగు నీళ్లతో సంభాని
తయగుటను కాక, రమణీయసహకారయోగముచే
శకుంఠల పెండ్లితలంపును లేపుటయు కాక, కడల
వాలనయంకమున,—

మాచేన సంశ్రితవతీ వనమాలి కేయం
అస్యా మహం త్వయి చ సంప్రతి వీరచిద్రుః.
సంకీర్త్యన్ సహకారుఁగూడి కనె స్వాప్య్యం దీ
వనతోగిల్పన్నయుగ;
‘సంకే’ దానిని నిన్ను నుం నుచిది నాకుం బంత యి
ష్టాక్కటా.

అని కాశ్యపులవారికి ఁంతం పోలుటయు కాక,
సాగిన కొమ్మచేతులతో శకుంఠలక్కరు ‘హస్తీ’కు
తరలుచున్నదానికి ఆలింగనానుంఠ్రణములు సమకూర్చి
అంతట కళ్లనుండి కాశ్యపాశ్రమమే నివర్తిల్లగా తానును
నివర్తిల్లినది. ప్రతిభకు విస్మృతి లేదు, వ్యాపాతి లేదు.
నిద్ర బోధ అని—‘off’ ‘on’—అని రెండు లేవు. అంత
టను బోధ — ‘on’— ఒక్కటే. ‘రసవ విహి వస్తూని
.....ఏకదైవ ప్రయత్నేన నివ్వర్త్యస్తే మహాకమే’;
అన్యవాదోక్తి: ...ప్రాతిభం చక్రుః’

లేఖిని

శ్రీ జంగా హనుమయ్య దాదరి

సంపూర్ణ పూర్ణిమా చంద్రచంద్రత్వధాచారంబులకు నిట్టె మూడిఁ ద్రిప్పి
అంగనాగీతానుషంగకోకిలకుఁజూరంబులకుఁ దప్పఁదారిఁ బట్టి
రాజరాజసభావిరాజమానవిద్యోదకల్పనాదళి నెల్ల కాలఁ దన్ని
శశికాంతసోపానసరసీనసంతోషనవిహారములకు స్వస్తిఁ జెప్పి

అమల భారతి గర్భరత్నాకరమున
నుదయమై మాతృదాస్యంబు నుజ్జగించు
నేర్పరుల వ్రాయుఁ గవిలేఖనీవహూటి
ఘర్మనంపి క్త కస్తూరికాద్రవమున.

తలదిమ్ముఁ బట్టె పుష్పలతానికూజ సంపదల నఱ్ఱాడు తుమ్మెదల రొదల
నోకిరింతలు పుట్టె నురుతరాచామపుంస్కీలాసీక కుఱూళ్ళరములు
విసివి జేసార సంభృత రాజ్య గర్వాంధ బంధుర దాంభికప్రస్తుతులను
ఁజ్ఱు బుజ్జనసాగెఁ జిన్ననాఁటి పురాణకావ్య నాటక కథాకల్ప మవిస

దేశమాతృకదాస్యంబుఁ దీర్చుచీమఁ
గంకణముఁ గట్టి నిష్కామ కర్మయోగి
శ్రమజలమ్మున వీరరక్తమును గల్పి
నాయకుల గీతికలు వ్రాయు నాకలమ్ము.

వినుతిఁనొల్లదు విశ్వవిఖ్యాతులౌ సంస్కృతాంధ్రాంగ్లేయ సత్కవులను
గణుతింప దర్శికిఁ దృణసమానమ్ముగా ధనము, బ్రాణము విన్ను దాత్మమణులు
చూపునెట్టదు సమర్థోపాయ దక్షులౌ సన్మంత్రివరుల రాజవ్యఘ్నముల
లెక్కనేయదు మహావిక్రమంబున శత్రుకోటి నుగ్గాడిన మేటిదొంగల

సర్వసంకల్పమేతయా జననిశ్లిష్ట
దాస్యబంధము నూడ్చఁగాఁ దనువు, ధనమఁ,
బ్రాణమును బాటినేయకఁ బాటుపడెడు
నాయకస్తోత్ర మాశించు నాకలమ్ము.

ఉన్నట్లుఁజై కాంత నురుతరాటవి వీడి లంకఁ గాల్చినవాని పొంక మొత
గురుబాంధవశ్రేణిఁ గుటిలత్వమునఁ గూల్చి పెక్కులాడినవారి బింకమొత
జారవోరత్యాతిశాయియై కల్లబాల్లుల కిక్క యగువాని కులమ దెంత
ఋమతస్థుల నెల్ల బాధించి లోకవిద్వీషులౌ ప్రవక్తల విషయ మొత

ఒకట బాధింప రన్యతంపు నరణి లేదు
బహువిశాలాశయులు మతసహనమూర్తు
లాత్మదేశస్వరాజ్య ప్రయత్నపరులు
వీరి నుతిలేని కల మది వీతిఫలము.

వైస్రాయీకిని బీదవానికి నమముగాఁ, జిఱునవ్వు మధురోక్తిఁ జలుకు నొకఁడు
సర్వస్వ మర్పించి క్షణమైనఁ బోషిక దేశదాస్యము దీర్చఁ దిరుగు నొకఁడు
హృద్రోగ బాధ సహించి కాంగ్రెసుకు వెన్నెముకయై నిల్చు నుత్తముఁ డొకఁడు
బహుధుకంఠబీభత్సనున కేమిథయము లే దని కీడుఁ బాపు నొకఁడు

రైతులోకంబు సవ్యమార్గమున నడిపి
ప్రభుత నెదిరించి విజయమ్ము లభయు నొకఁడు
మన జమీందార్ల పొగరెల్ల మట్టు నొకఁడు
ఇట్టివారల నుతి వ్రాయ కేమి కలము ?

“మరతుమన్న మరుపురారు.....”

అంకితము :

చోమాలను దాచుకొనే రహస్యజీవులకు.

రచయిత :

‘మచ్చిబాబు’

“ప్రతియోగిపుంగవునికీ భూతకాలం వున్నట్లే

ప్రతిపాపికీ వాకభవిష్యత్తుకూడా వుంటుంది”

—అక్కాన్ వైలు.

౧

పాపాత్మ్యపీయలు చోక ఉత్కృష్ట గ్రంథాన్ని తెరిచి జాగ్రత్తగా పఠించి చోకగ్రంథకర్తని తెలుసుకుంటామని చవవనం ప్రారంభిస్తాడు. తీరా చివర దాకా చదివితే, చాలాకీ కలిపించేది సాధారణ మానవ మాత్రుడే. సాధారణ మానవుడు జరిగిపోయిన విషయక రమైన అనుభవాలను మరచిపోయి సహజమైన నిర్లక్ష్య వ్యక్తిత్వాన్ని చంపుకుని సంఘం యేర్పరిచిన ప్రతిక ఆదర్శంలో తనవర్తమానాన్ని యిమడుపుకుంటాడు. ఎవరైనా జరిగిపోయిన సంగతులను జ్ఞప్తికితెస్తే మరచిపోయినట్లు నటిస్తాడు. ఈ జరిగిపోయిన విషయాలతోనే కథామధురజ్ఞుడైన గ్రంథకర్త చోకపుత్కృష్ట గ్రంథం రచయించేస్తాడు. సాధారణ మానవుని కీరం లోంచి తెలికి చిందిన ప్రతి రక్తపు చుక్కను, జీవిత కపాఢ్యం తెలుసుకున్న వ్యక్తి కయ్యగన్నీటి చిగువులుగా మార్చగలడు. తను మనపారా భేదించి మరచిపోయి కప్పిపుచ్చబడిన సంగతులు తేవుని తెలుసుకోవడం లోనే జీవితరహస్యం దాగివుంది. కొంచెమింకీ పట్లం తర్వాత తను యొక్కవొచ్చిన మెల్లిన్ని మరచిపోయి నవ్వుకు మల్లా క్రిందికి దిగడానికి మార్గంలేక మృత్యువుని ఢిక్కరించి క్రిందకి నూకుతాడు. అందుకు ధైర్యం లేకపోతే, “మీ రహస్యం యిక్కడికి రాతేకోయ్” అని చప్పట్లు కొడతాడు. మొత్తంమీద రెండువిధాలా ప్రపంచానికి నూకుడవుతాడు. అట్లా నూకుడుకాకుండా వున్న ప్రతివ్యక్తిలోనూ చోకగ్రంథకర్త నిర్మించిరిరతాడు. వీరికి విషయాలూ వ్యక్తులూ మరచి

పోవామన్నా మరుపురారు. కాని వీరికిరక గ్రంథం లోని మొదటి అధ్యాయాలను వ్రాసుకుని పదిమంది తెలిసేట్లు ప్రకటించలేదు. కొందరు పాపాసింది వాని నటించిన నాటకాన్ని హాస్యగా తెలిసేట్లు ఉపాహార చరించగలడు. ఇట్లాంటికొందరిలో చోకవ్యక్తి తనకింక గ్రంథాన్ని తిరగవేకాదు.

“అధ్యాయం మొదటిది : సాయంకాలం అన్న దులోంచి వెనుకంపే, పూరింటిమందు మట్టిఅరుగు మీద చిన్నపిల్లాడితో ఆడుకుంటూన్న పన్నెండు దశ్చిరాలిల్లిను చూశాను. దుమ్ములో నూలిపోయి నిలిచి పరికిణి కట్టుకుంది. పైభాగం అంతా నిలిచిపోయి చోక్కాలోంచి కనిపిస్తూనేవుంది. జాట్లంతా అట్టకట్టి చచ్చిన నల్లత్రాచు పిల్లలలాగా అల్లులుపోయింది. మగ్గగా నాపిక అడ్డం తేలిందికొని లేకపోతే కొండు నేత్రాలూ నోవేకన్నులూగా కనిపించేంతటి వికారంగా వున్నాయి. మురితో దానులుపడ్డ ఆముఖంలోని తెల్లటికళ్లు ఆతెలుపు మగ్గలో నలుదిక్కులా నాట్యమాడే నల్లటిపాపలూ, బొమ్మల బుట్టలో పాలచెంబు దాచిన ఉపమానాన్ని స్ఫురింపజేసినవి. క్రిందికి వాలిన కళ్లమీది కనురెప్పల నీవ బుగ్గలపై పొడుగాటి గీతలు గీసింది. ఆగీతల మగ్గనే రెండుచులానీ మెగ్గుల వికసిస్తున్నాయి. నే నల్లా పిల్లన నాలుగైదు రోజులు అక్కడే అట్లానే ఆడుకునేది. ఆరోజున నేను కొంచెం నవ్వి చూశాను. దానికి జవాబుగా నాకడుపు నిండేలాగా పీసిలేచి లేతపెదవులను కదపింది. అట్లానే పదిహేను దినాలు.....”

"అధ్యాయం చెండు : నన్ను పక్కనందులోంచి తీసి, బోపలికి రమ్మించి. గదిలో నెవారునుండమిద నున్నాను; నోవని అద్దం, అద్దంనుండు బిల్లు, బిల్లు లాద తీర్చుయోగాదిగావున్న పాత పోర్చుగిజెట్టి వున్నాయి. నోవనిద తీసివీవున్న పటాలు రెండయినా, పేరుకా, పేరుకన్నా చాలావున్నాయి. మార్పునీ, ముద్రపడిందిమిమిలా మాట్లాడతేక పిటిని పరకాయించి మానగలిగాను.

"ఏమిటి మీరు మా పిల్లని పెండ్లిచేసుకుంటారని ప్రకారం బయలుపేరింది. మీరు యిప్పుడేకే, మీ వాళ్లు మీరూ ఆనరుట, నిజమేనాంకి ?"

వాదగ్గ అనంది సమాధానం లేదు. మల్లా అరం దింది 'మా పిల్ల కోణ మిమ్మల్ని నుంచే చెప్పకుంది ద్దట్టామాదా అదే వలవరిం. పిచ్చిముండా! ఆనన సవకులంబాళ్లని యొక్కవ చేసుకుంటారే అంటే, నందంకి. మీకు ఆదంటే, చాలా యిప్పునునీ, మీరు పెండ్లి చేసుకోకపోతే ఆఖరికి మీ యిట్టే, పూరికే సరిపడతేనా చేసి వుంటాననీ, యిచే కలుగ్లంకి అత్త గాను... ఏమింకి, విజంగ చేసుకుంటారు... ?"

"అచ్చే పెండ్లిచేసుకుంటారని యెవ రన్నారు? నావాళ్ల కేమాట తెలిస్తే అమ్మా! యిం కేమన్నా వుండి! అది కాకపోయినా, నా కప్పడే పెండ్లిమిటి మీకరేనా నవ్వుతారు? అన్నాను

"నురవులే, ఎందుకు కోణ మీరు అట్లా మా ల్లకేసి చూసి నవ్వడం ?"

"అచ్చే పూరికే. దోవలో పోతుంటే మనం ందర్నీ చూడమా? ఏదో మీ పిల్ల నా కండ్లకు గానుంది.?"

"అందుకనే పెండ్లి చేసుకోరారు ?"

"అచ్చే — బాగంటే, చూడదానికి బాగుం న్నమాట. వైగా మేం బ్రాహ్మణం : మానాన్న పెద్ద ప్రవోక్త; నా కేమీ యీ విషయాలలో స్వతంత్రం ందా లేదు. మా వాళ్లలో నా కేస్తామన్న పిల్లలాగా వుంటుంది మీ ఆహ్వానం ఇప్పుడే పిల్లకి పెండ్లయి గోయింది. ఆ పిల్ల జ్ఞాపకంరావడంవల్ల అట్లా మాస్తాను.

అంతేకాని, యీ సంగతులు మల్లా యెవళ్లతోనేనా ఆచేవుగవక."

మేం మాట్లాడిటప్పుడు, పువ్వు ఆ గదిలోలేదు.

* * *

"అధ్యాయం చూడు : చెజావునుంది నీళ్ల దింత భుజాన్ని చెట్టుకనీ, నా యెదురుగా వొస్తోంది. పరికిణీ, చొక్కా, వైబ్ ఓటీ పూర్వంలా కాకుండా, కుద్రంగా వున్నాయి. కేరంంలోకి రాకలసిన స్థలాలే, పొడుగు వొచ్చాయి. అప్పుడు నాలోకి చూసిన చూపు నన్ను, అప్పుడే జన్మించిన పసిపాలలా మార్చింది. దింతలోని నీళ్లు వొలికి కేరంమిద పడి, బిల్లును బిడిపివాయి. ఓటీ క్రిందికి వాడుకుంది. దాన్ని పడేందుకు, దింతమిద నుంచి, చేతిని కిందకి లాగు కుంది. దింత కిందకు పడిపోయింది.

నేను యెదురుగా నిలబడ్డాను. సిగ్గతో తల వొంచుకు, పమిలమాదా నర్తుకోదు. తిడిసిపోయిన తెల్ల రెవికలోంచి చూశాను—కల్లపూసలతాడు చిక్క పడిపోయింది. రెప్పలు మైకెత్తి, నన్ను భయంతో చూసి, రెప్పలు దింది, దింత తీడుకుని, తనంతలతానే 'నిన్ను రాలేదే ?' అని, నలువైపులా చూసింది. అప్పుడే నల్లటి చీకటి వ్యాపిస్తోంది. శబ్దపుట్టుకు, వొకరిద్దరు తిప్ప, యెవ్వరూ లేరు. నేను, వొణికి పోతున్న అర చేతిని, ఆమె చల్లటి బుజంమిద అనించాను. మల్లా వేతాలు నాచేతివెంపు క్రిప్పి, రహస్యంగా, నిశ్చ ఋగా నవ్వింది. పూర్తిగా వికలించిన నులారీ పువ్వుం, ఎందుకో నుడుతుకుపోయి, మల్లా చిన్న మొగ్గకింద మారిపోయిట్లుగా, నా చేతికింది తనచేతిని దాచింది."

* * *

"అధ్యాయం నాలుగు : ఆ సందులోంచే, ఆ యిట్టోకే వెళ్లి ఆ గదిలోనే మార్పున్నాను. పువ్వు అక్కడ లేదు. దాని తల్లి యిదివరలాగానే, గదిలోకి వొచ్చి తిలంపుడగల నిలబడి మాట్లాడింది.

"మల్లా యిన్నిదనాలకు చూమిద దయ కలిగించా?"

“మరతుమన్న మదుత్రరాదు...”

“అల్లాగంటావే, రోజా నేను మీ యింటి ముందునుంచే చెడుతున్నాగా?”

ఈ సారి ధైర్యంగా మాట్లాడినట్లు కనబడుతున్నా.

“అవుతే, పెండ్లిమాట విశ్వయించేకారా? పువ్వు చంపుకు తింటోంది అవకముని. కానీకి తగనిసిద్ది. అది, అసలు నాకు పుట్టవలసిందే కాదు. రోజా రాత్రిత్రాట రాగాలూ; అన్నం తినకు, యింట్లో పని చెయ్యకు...”

“పెండ్లిపిటి యెవరేనా నవ్వుతారు. నే వింకా బోలెడు చదువుకోవాలి. పైగా మీకులం మాట అల్లా వుంది, మీ వ్యవహారాలూ, మీరు వుండే విధానం మా వాళ్ళకే తెలిస్తే...”

అని, యింకా బోలెడు చెప్పబోతున్నా.

“చాలైంది. అల్లాంటి మాట్లాడకండి. మాకులం తక్కువలే; భగవంతుడు మా కిల్లా రాసిపెట్టాడు. అంతమాత్రంచేత, మేం బలారు ముండల మనీ, నీతి వాడీ లేనివాళ్ల మనీ అవడం మీకు తగదు. మీకు కోపంవస్తుంది భయపడుతున్నా కానీ, మీకులం వాళ్లే యీమధ్య అన్ని విధాలా చెడిపోతున్నారు. కానీ మీ మగవారు, పాపం అమాయకులు. అన్నీ కప్పేసుకుని, యేదో చాటుచాటుగా కాలం వెళ్లబుచ్చు తున్నారు. ఎటూవీ, మా కులంవల్లా, దీదతనంవల్లా మేం అందరి నోళ్ళల్లానూ పడుతున్నాము. మీ కేమా గోత్యంగా వున్నార. అంతే భేదం. నిజంగా చూస్తే మా నిల్లలాంటి పిల్ల మీ కుటుంబాలలో వుండనే వుండదు. నే నొక టడుగుతా చెప్పండి. మీలో ఆప పిల్లలు “అమ్మా, నే నా ఆద్రాపిని ప్రేమించావే, నాకు పెండ్లి చెయ్యండి” అని అడుగుతారు? అందాకా యెందుకు, పెండ్లయిం తర్వాతేనా, మొగుడితో మన సిద్ది మాట్లాడితారు? అత్తలమీద కోడల్లు, యిద్దటి మధ్యనా మొగుళ్లు పడి, గుడ్డలాడినం తప్ప మీలో యేముందో చెప్పండి. కరీబాలని చొక్కలికి మనమ్మని వేరొక్కరికి వప్పల్సి, నిశ్చేపంలాంటి సంసారాలని వల్ల కాటికింద మార్చేవారు మీలో ఎందరు లేరు?...”

ఈ పువ్వువ్యాసం నాకు చాలా కష్టం కలిగించింది. నీచకులంలోని పిల్లని ప్రేమించి, దానికోసం సంధుల్లో

దూరి, యిల్లా వెధవ తాత్కాలికసౌఖ్యంకోసం, కుటుంబాన్ని, నాకులాన్ని మాపించినా విని కోడం అమానుషమైన సంగతిని తెలుసుకుని, ఆ బాధిస్తోన్న విషయం బైటికి వెళ్లగక్కాను.

“మీఅమ్మయ్యా, యీసంధులో గోవింద సమావాసం, నిజమేనా? అతను మీపిల్లకి సంగీతం తాడుట. నే పెండ్లి చేసుకుంటానన్న ఆశవల్ల ఆ మీయింటికి యీమధ్య రాకుండాచేస్తున్నారటగా.”

“ఎవతే, యిది మీతో అన్నది...” అని బోయింది. ఇంతలో యెట్లా వచ్చిందో. పువ్వు లోపల కొచ్చి, వాళ్లమ్మని బైటికి నెట్టి, తలుపు లో గొల్లెం తగిలించి, చురచురా వచ్చి, నానడుం వారిపోయింది. తనచేతులను నాపెదవట్టూ వేసి కొంచెంయూ, యేదవడం మొదలెట్టింది. మధ్యలో యే ఆపుతేసుకుని, నాకేసి ప్రణయవిహంగంలో చూసి కంకంలొనించి వొచ్చే వోవీగలేని యేడ్పు, యే మధ్యలో తిడబడి మృదువైన స్వరాలు, కండ్లలో కాలవలగా కారే ఆవచ్చని కన్నీరు, నామన లోపలనుంచి యివతెలికి లాగి, మూగవనిగా మ రాయి. ఆయాసంవల్ల వొచ్చే నేడేపిట్టారూ, ప్థలంలొపరి భాగంమండి మెల్లగా ప్రసరించే తీరి వింతకువాసనా, నన్ను బాహ్యప్రపంచాన్నుంచి వి ద్దుట్టి చేశాయి. అది మాట్లాడినదానిలో నేను చా భాగం వినిపించుకోనేలేదు.

“మీరు పెండ్లిచేసుకుంటే చేసుకోండి, తోలే లేదుకానీ, యిల్లాంటి మాటలు అనకండి. గా దం యెవడు వెధవ — అన్నీ వొట్టిమాటలు. న కోడం యిచ్చందేక, యేదో తప్పించుకోదానికి యిల్లా వన్నీ కల్పిస్తారా? అవును ఆమధ్య రెండుకోణ లా సంగీతం చెప్పిపోయాడు. మాఅమ్మ వాడిని యేమనా ఆశపెట్టిందేనా, — వాడిపెండ్లాం ప్రసరించినప్ప బలవంతంగానాకోసం చంపేశాడని చెప్పకుంటారు.

“అల్లా రావోవలోకి, యేదో వుంది కదా తిరికే యెండుకు పుడుతుంది పుతారు?”

“అల్లాగంటే చూడండి మరేంచేస్తారో” అడతో నాకంతంపైవ కొడుకుంది. “ఒక్కో

అమ్మ లేవవ్వడు పన్ను భరే అల్లరి చేశాడు. అమ్మట్టా
మిరపకాయలకారం చేతులకు రాసుకుని కళ్ళల్లో
చొరిపోయాను. మళ్లా విల్లులేడం... మీరు
...” అని మళ్లా యేడుపు ప్రారంభించి, అట్లా
రం నాకంపించిన అనింది యెంతసేపు యేడ్చిందో
లేను...”

అభ్యాసం అయిదు; రాత్రి పదికొండు బాటించి
నూయింటి వీధిగదిలో కూర్చుని చదువుకుంటున్నా
తైట ఆకాశం విరిగి విరావపడేట్లు పిడుగుల
కు; హోదన వర్షం. కిటికెలుపు వేసా, దీపం
తోతానని ప్రతినిధిమం తెలియిస్తుంది. కాని చేసు
తిలో జరుగుతున్న కళ్ళలోం గ మ నిం చ లే కి
నన్నాను. దానికి చే చదువుకున్న గ్రంథమే కార
ఆకాశలో చేసు నినున్న పడ ఆటమేకాకుండా న
దివాల్లో యెదుర్కున్న సమాధ్యే గ్రంథాలలో
ధానం దొరుకుతుందాన్న ప్రత్యేకాధివానతో
చదువుకున్నా. "దయ్యాల... దయ్యాల...
గత్త... కెలుపులు వేసివున్నా, లోపలికి ప్రవేశించ
వు... అంగులో మందరమైన దయ్యాల మరీ
నవకడమైనవి... వాటిసొందర్యం వీయందు బహి
పడిది, నీలోపలికి ప్రవేశించి, నిన్ను పీల్చివెచ్చి..."
మీ, "హెన్రీ ఇ థెన్ కోర చించిన
య్యలు" అమ్మ వాటకంలోని వాక్యాలు చదువు
ంటే కెలుపు బిగ్గజా కెట్టుకున్న కట్టం వినిపించింది.
గా దయ్యాలేమోనని ఖంగారుపడి, లోపలి వత్స
మల్లా చదువుకుండగానే, కెలుపుపెద్దగా నుద్దిపట్టు
ంచింది. లేచి వెళ్లి కెలుపులిశాను. ఏకో నల్లగా
ంచగానే వాలుగడుగులు వెనక్కి వడిశాను. కడిపి
యన నల్లటిదీర, తెల్లటికెరిక, గవారా నీళ్లు
య్యతా, గుమ్మంలో, నుంచండి పువ్వు. మనివంలా
నీ, ముద్దయిపోయింది. లోపలికి రమ్మని కెలుపు
చి, మైనున్న కువ్వలు కలకుడుచుకోసునీ, చేతి
పును. నిజంగా కన్నీలో, వర్షపునీకో తెలియదు
), ముఖంలో కళ్ళలోని కెలుపు, పలుపుని యేకం
ంకటి విచారంతో నిండివున్నాయి. గోవవెంపు

తిరిగి, చెంద్రకలు కుడుదుకుంటోంది. ఏదో మాట్లాడు
తోతుంది. నే దగ్గరగా వెళ్లి చెవులో మెల్లిగా అడ్డు
గట్టిగా మాట్లాడకు, యిట్లో వార్డు లేవారు... ఉండు
నే లోపలికి, మా అత్తయ్య చీరదేహి వుంటే మా
మాస్తాను, అని, మెల్లిగా లోపలికి అరచాని కట్ట
చీర విప్పి వొచ్చి మెల్లిగా గొల్లెం తినిలించి, చెవకు
తిరిగేప్పటికీ, తుమ్మ వివస్త్రతయి, వాణిపోతో, గోడ
పైపు తిరిగి నిలబడివుంది. దీపం తగ్గింది, నేతస్థురూసు
గుని, చీర అందజేచాను.

నీర భరించి, తడిసినవాటిని పిండి కుప్పివీడ
నట్లే, రెండువరులు వాడుకలు వైద కప్పనని, తన
చేతులు వాలుకాలవీడ వేసి దీపంగా చూపింది.

“ఇట్లా అధర్వాణి వంటిదిగా మాయానికి రా
వచ్చునా? ఎవళ్ళకీనా తెలిస్తే యెంత రహస్య. ఈ
చీకట్లో, యావద్దంతా, నాకు వంటిగా మాయ
దానికే భయంగా వుండే... పైగా, నే నిక్కడ
మూర్ఖున్నాను కాబట్టి పరిస్థాయింది. లేకపోతే, తలుపు
తట్టి అందర్నీ, లేవే అల్లరిచేసేదానికేనా... అదిగాక
పోయినా, యెందుకు యింకా నాదగ్గరకి రావడం?”

“మిమ్మల్ని చూసి మూడు నెల్లు పైగా అయింది. మీరు కోపం వచ్చి రావడం మానేసి నా, నేను మిమ్మల్ని చూడకుండా వుండగలనా. ఇంట్లో వాళ్ళని లేపి అల్లరి చేసేదాన్నా? ఎవ్వడేనా అల్లారేకామా? మీరు మొదట నాకు ప్రేమించడం నేర్చి, పెండ్లి చేసుకో దానికి యిష్ట పడక, యేవో లేనిపోని అనుమానాలు పెట్టుకుని, నాకు అధికి కనిపించడంబూడా మానేస్తారా? నామనస్సుని, విచారాన్ని కొంచెం మేనా మీరు గమనించుకూడదు?”...

“ఎవర్లు గమనించాలి? వాళ్లే గమనిస్తారు. ఈ మధ్య ఎవరితోనో? లేదనిపించావుటగా...” అని వా మొఖంవూడ పడ నీరకొంగును అవతలికి తొలగించాను.

‘రామ, రామ... మా ఆత్మ సమ్మ మాయచేసి
తీసికట్టింది దాని కంఠపేత్రా, దబ్బిగ్గల—అవులే నే
వొచ్చునున్నావా? అరాత్రి వార్తందరితో నామా మీమా
వున్న నే వాం చెప్పేసి, నగలు తీసుకొని, నేను ఆత్మ

చక్కావోచ్చాం... నేను యింత అర్థరాత్రిరావడానికి కారణం వుంది, వినమా?...”

తరవాత మాట్లాడడం మానేసింది. ఆమాయకపు కన్నీటి మక్కలు కండ్లలో మెరుస్తున్నాయి. నేను ప్రేమన్న కువ్వలతో కుడుస్తున్నాను.

“నాలుగు నెలల్నికేం మీకు జ్ఞాపకం వుందా మాయింట్లో, యప్పుడొచ్చినట్లుగానే వర్షం రావడం; మీరు మల్లా యెల్లా యింటికి వెళ్లనా అనిర్భయపడటం; నేను వెళ్లనీయకుండా తెల్లవార్లు ఆపుకెయ్యటం...”

నేను అవి స్మరిస్తూ ‘ఓ!’ అనడంకూడా మానేశాను. తటానన లేచి కూర్చుంది.

“ఏళ్ళయం చేసుకున్నావండి, లేపు మీనాయన గారి పొదాలమీద పడి అడుగుతాను — ఒప్పుకోక పోలే మీకు చాలా యిబ్బమన్నారే—ఆ కౌశ్మీరదేశం పోదాం. మీరు వర్ణించిన ఆసరస్సులూ, ఆ పడవలూ, నీటిలోని చంద్రవీణలూ, అనిర్భయమైన ముద్దు...” అని నా అనరాలను తాకింది. ‘పోదాం, మనం కౌశ్మీరం పోదాం నాదగ్గలున్న నగ లమ్మిలే, నాలుగువందరేనా వస్తాయి. ఈమధ్య మా ఆమ్మ నాకు వీలకూడా నేర్పి పోంది ... పాటలు పాడుకుందాం. తరవాత చేసుడే...”

“అయ్యలూలో మావాళ్లతో చెప్పవేమే ... మనం కౌశ్మీరం పోయినా, నువ్వు సరిగ్గా వుంటావా - మీఆమ్మ వుండనిస్తుందా?”

“అల్లా అనకండి. అన్నీ పిచ్చి అనుమానాలు మీవి. నాకు మీరు తప్ప యేం కావాలి? ఆదేనా, నన్ను మీరే కోరుకున్నారు. మా ఆమ్మ అడ్డంపొస్తే చంపిపారెయ్యను! నేను మీకోసం యింత చేస్తున్నప్పుడు మీరు పురుషులయ్యవుండీ, యేమీ చెయ్యలేక పోతున్నారే...” మల్లా వాణరస్సుని తనవీరకొంసులో కప్పేసుకుంది.”

* * *

తరువాతి ఆధ్యాటాలన్నీ చాలా పెద్దవి. మైగా అవి మైపాటంతటి విశదంగాలేవు. అందులో నమ్మగూ నివి, రహస్యమైనవి ఆత్మవంచనతో కూడుకున్నవీ అవ

డంవల్లి, ఆ నాయకుడి ఉపాలోపై నా విస్మయం విహరించడంలేదు. వాటిట్లో కొన్ని మాత్రం, సత్యమే ఆకారం కలిగివున్నాయి.

“ఆధ్యాటం ఆరులో : నేను పెండ్లిమాట పెడలో పుస్త కట్టబొయ్యేముందు, అందరివెం చొక్కసారి పరకాయించి చూశాను. నాలోపలవు ఆడేవాన్ని యెవ్వరూ అర్థంచేసుకుని, నాకు తీర పొందావీస్తూ తలపంకించినవారు లేరు. పదిపే గబాలమారంలో, స్తంభం వెనకాల నిలబడిన పు నవ్వుతూ, ‘కానీ’ అన్నట్లుగా చేతులతో పండ్ల యీ సమయంలో యాడులాడేందుకు తగినంత దైర్య బలంకూడా సమర్పించి, తన చొడ్డునే నిలబడి చచ్చు కొట్టింది. బ్రాహ్మణ మంత్రాలు చదివారు; సన్యా సెగింది. నాకర్థంకాని యాదేదీప్యమానమైన చీకటి నాకు పువ్వునవ్వుచొక్కటే కనిపించింది...”

* * *

“ఆధ్యాటం ఏడు : “ఏనుడోయ్ మూయి భారసాలకి, మామావయ్య లగ్నంకొ టెట్టాడు. మీరు యెవరవరికీ రానుకోవాలో, త వాళ్లకి రానుకోండి...”

* * *

ఆధ్యాటం ఎనిమిది : “ఏనుడోయ్, “మనూ” స్కూల్ ఫైవల్ ఫరిక్ష ప్యాసయిదిట. హెడ్ మాస్టర్ దగ్గరనుండి తెల్లగావ పొది టీపాట్రి! సన్నాపాం కానీయండి...”

* * *

ఆధ్యాటం పది: “Complication వుంది. చెప్పడేం, రిసల్టు. ఎందుకేనా నుండి వాళ్లకు, intimation యివ్వండి” అన్నాడు. గుండె పగిలేటట్టు, డాక్టర్ కామర్. మంచంపై ‘ప్లస్’ ముట్టించి, పీవర్లీక్ తయారుచేస్తోంది. నేను పడకమర్చీలో చేర్చబడివున్నాను. దు వొచ్చింది పువ్వు.

“ఎట్లాగా యిప్పుడు పాపం, ఆపివెట్ట దగ్గరలేడే. మీరు విచారింపకండి. మనం చేతనయ వరకూ ప్రయత్నిద్దాం—తరవాత చేసుడిమిద

అదిగో, ఆయేడుపే వొడ్లన్నాకు. పాపం, అయిల్లా మొంత దిగులుపడుతుంది" అని పుష్ప కువ్వాయితో కన్నీటిని తుడిచి నన్ను కోదావించి...

2

తనవీరి గ్రంథంలోని యీ జరిగిపోయిన ఆధ్యాత్మిక యెన్నిమన్న తిరగవేసివా, ప్రస్తుతం నిర్ధారణకు కపోతున్నాడు జగన్నాథస్వామి. కవరు చించి రం తీపటప్పటికి, అందులోంచి వాడిపోయిన బిల్లుపుకేకలు క్రిందికి పడ్డాయి. ఆశేఖను చివర వచనానికి పాపాపించ లేకపోతున్నాడు. పాపంగా చదువుకుంటే తనకి సంతోషం కలిగించే మాట చాలా వుంటాయి, అందులో. కాని తన పోదలమకున్న సంగతులుమాడా వున్నాయి. లో కొన్ని భాగాలు—

“మైన మిమ్మల్ని డాక్టర్ అని సంబోధించాను. నేను డాక్టరులం కాదు. అప్పుడే మీకు ముప్పుయి గొండు పూర్తయ్యాయను కుంటాను. అట్లా క్రాయ కారణం, చిన్నతనంలో మీరు వేర్వేరు యింగ్లీషు లను, మల్లా సాధించి యిప్పటికి ఉత్తరానికి పొందిత్యం సంపాదించాను... ఎప్పుడూ గ్గలను నలూనిపుష్పలతో పోల్చేవాను మీరు; అం, ఆలేకలుమాడా, యిందులో పెట్టి మంపు ను... నన్ను స్వీకరించమని కోరడానికి కారణం దయ్యలేకా, తిండిలేకా కాదు. ఏదో వలుగులైదు లలకు మీ వేర్వేరు, రోజులు చెల్లదుచ్చగలుగు ను. నిజమైన విషయం యేమిటంటే, యిప్పుడు పుడున్న తీవ్రత వాకు వచ్చలేదు. వాసుభర్తతో, యిహంలో కాపురమండి, ఆందరిలాగా నిశ్చింతగా మని కోర్కెగావుంది. కోడ్లమీద వడిచే గర్భరల జంబలను చూస్తుంటే నాకు చాలా బాధ యీర్ష్యాగాను వుంది. సంపారంలోని స్త్రీకి, స్వేచ్ఛ, ఆదరణ, గౌరవం వున్నాయి. నా వీటిని నాకుమాడా, యెందుకు అర్పించమాడెదు? కులగ్రామ తననీ, లేనొచ్చినదాని మాకు అనేకపేట్ల పెట్టి, నన్ను అందరికీ మారం

చేకారు. నాకు నీతి లేదంటారు. టైటికి కనిపించేమంచి విషయాలు లేకపోవొచ్చు కాని నాలో, మీసావాసం వల్ల అప్పుడే కొంత నిజమైన మంచి వున్నది. చూడండి, మీరు భార్యతో కాపరంజేస్తున్న రోజులలో, మిమ్మల్ని కాదించి, పాపం, ఆదివసు యెప్పుడైనా, అమాము కలిపట్టు చేకానా? మీకు నిజంగా నన్ను స్వీకరించా లని వుందని నాకు తెలుసు. కాని పదిమంది యేమను కుంటాలోవని భయపడుతున్నారు...”

మల్లా చదవడం మాని ఆలోచించడం మొదలెట్టాడు, జగన్నాథం. భార్యపోయిన నాటి నుండి, వొంటిగా వుండి టెంగిపోతున్నాడు. అసలతనిది టెంగవడి, ప్రతిదానికి యెంతెగని ఆలోచనచేసే స్వభావం. అతనిని ప్రతినియమం, యెవరో ఆదరించి, స్వార్థంజేప్పేవాడు లేకపోలే, నిగులుతో ప్రంగి పోతాడు. అతనికున్న ముప్పుయిదు సంవత్సరాలలో, బాల్యంలోని పదేండ్లు తీసేసివా, మిగిలిన పాతికేండ్ల అనుభవం, విజ్ఞానం వున్నా కర్తవ్యానికి దిగలేకపోతు న్నాడు. పుష్ప మాదిపోయి తనకి విచ్చెల్లించేటంతటి సుందరాంగనగా తయారయింది. ఆమె బ్రావిన లేఖనుబట్టి చూస్తే ఆమె కున్నది వొక్కసాందర్యమే కాకుండా ఉన్నతాశయాలు, తన యెదురుగావున్న వొక్కరైవాన్నే ఆరాధించే అంతరాత్మమాడా వున్నాయి. భగవంతుడు, ఆమెను సృష్టించడంలో, భారం తలిచించులమీద పూర్తిగా బెయ్యకుండా ప్రత్యేకంగా శ్రద్ధతీసుకుని అతీతమైన కల్పచాతుర్యం చాటుకున్నాడు. అన్నివిధాలా ఆమె తనకు కావల సిందే. కాని ఆమె బెనుకటి చరిత్ర నీతిదాయకమైంది కాదు. ఆ సంగతులు యెల్లానూ మగిచిపోయి, పెండ్లి చేసుకొనో, లేకపోలే, పూరికే తనయింట్లో వుంచమని భార్యగా మానుకొంటోనో వుండామన్నా సంఘం అతని చర్యను విమర్శిస్తుంది. పూర్తిగా దున్నీతివరు డనకపోయినా, నీచమైన ఆదర్శాలు కలవాడని నింది స్తుంది. తన స్వంతసమస్యని, జగన్నాథం, ప్రపంచ సమస్యలోకి పెట్టి, అనేక ఆచారాలలో మరుగుపడిన పాత సమస్యలని లేవగొట్టాడు. పుష్పలా కులం, బాతీ లేని స్త్రీలు యెంచరున్నాలో హిందూ సంఘంలో.

మంచిగా వుండి, అమ్మివిధాల నిశేపంబూ వున్న వాళ్లవి, యింకా మంచిగా ఉండవలసి, యింకా ఆభివృద్ధి చెందవలసి కాగింబడికాని సంఘం, మంచిగా వుండేందుకు అభిలాషవున్నా అవకాశాలులేని అసహాయులకు ఆవకాశాలు కల్పించడే! ధనం, అవకాశం, కొంత లోకజ్ఞానం వున్న పుత్రుడు కుటుంబాలలోని యేకపరిమంది కోసమే సంఘం వైతిక దేవాలయాన్ని నిర్మించి, అందులో కెల్లి ప్రార్థించ మంటుంది. కొందఱు పుష్పలాంటి స్త్రీలు, స్వహస్తాలతో తయారుచేసుకున్న మట్టినిగ్రహాన్ని తవలాంటి విశాలభూమి యందు దేవాలయంలో ప్రతిష్ఠించడానికి ప్రయత్నించి నవ్వును సంఘం అతన్ని అప్పుకొనికొంద మానీ అతిని పునికిని బహిష్కరిస్తుండే! ఈనీతి, దేవాలయాలలోనే కాక మానవుల జీవితాలలో ప్రతినిత్యము గంతుచెయ్యాలన్న సంగతి గమనించడే. ఏదియెంతలేకుండా, సంగతులే చెందిపోయినావున్న ప్రతివ్యక్తి! సంఘానికి శత్రువే అంటాడు హెన్రీ డెల్ సెక్. సంఘం నిర్మించిన ఆదర్శాన్ని తవదిగా భావించుకుని దానికి అనుగుణ్యంగా ప్రవర్తించడవంటలే, లోకంలో యిన్ని ధిగ్గుజీవితాలు మృతకేటరాలు నిష్ఫలలో నాట్యమాడుతున్నాయన్న డెల్ సెక్ గోలరి లోకం పిచ్చివాని పుష్కలంగా పరిగణిస్తుండే. హిందూసంఘానికి మూలాలైన, బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర విభజన ప్రవృత్తి పరిశీతులలో యేంతవరకూ అర్హమైనదో అన్నది పెద్ద సమస్య. ఈవైతికసంఘ పరిపాలకులను, యావిషయాన్ని గురించి ప్రశ్నిస్తే, వారిలో పూర్వార్థదార పరాయణులైచ్చే సహధానం “అంతా నైవేది- వారివారికర్మ” అని; వారిలో కొంచెం సజీవభావాలున్న వారు చెప్పేది “ఆసమస్య మాది కాదు. అది ఆర్థికసమస్య. దేశానికి స్వతంత్రం లభిస్తేనే కాని, పరిష్కారం కాదు. పోష రిష్టాలను కనుక్కోండి...” అని. దీనిమాట యిట్లా వున్నా, తనబోటివాడు సంఘానికి అర్థంకాని, దానిని ఆతిథమైన నూర్గాన్ని అమడరించి ప్రవర్తిస్తే, లోకం చూసి ఓర్వలేక, నిరసిస్తుంది. “ఇతరు లందరికంటే కూడా, యెక్కువ ‘మంచి’గా వుండడానికి ప్రయత్నించినవ్యక్తి, అవినీతికరమైన నుమ్మంలో అడుగు

పెట్టడన్నమాటే! అని, తన జీవితంఅంతా ధారణ చేస్తు గలిగాడు పాశ్చాత్య సంఘసంస్కర్త బ్రాంకెన్ థనకర్తవ్యం వివాదాలు చెందడం కాదు; తను ఆవంచన లేకుండా, స్వవిమయాన్ని పాధించాలి; పుత్రుల తనతో వుండేమనవలయున్నాడు అఖిలీ జగన్నాథ మల్లా ఉత్తరం భద్రవం ప్రారంభిస్తాడు.

“... మీరు నన్ను మీగృహిణిగా అంగీకరింతుందా, మనం ముఖాముఖిని మాట్లాడటానికేని సంగతులు గమనించాలి. మీరు నన్ను వీధులో వదిలేసి గృహాభ్యుదయపట్టిమంచి, నాజీవితంలో కాంచిలేదు. పాస్టర్లపరుల మీపుత్రుడుకుటుంబీకులు, నన్ను వారి ఆనందానికి అర్థంగా చేసుకుని, నాసవనానికి వర్గా నిరవాచేకారు. నేమి చెయ్యలేను. దానికి కారణం చెప్పలేను. విద్యవ్యక్తులు వారి అభిరాతికి చట్టబూజును, నువ్వునూ నావీరానికి రాకారు. నే నవన్నీ అపహింసించుకుని, ఆకలిని వదిలేసి, కొత్తరూపం చాల్చదలుచుకున్నాను. మీరూ యివన్నీ అర్థంలేకుండు, మరిచిపోయి, బ్రాహ్మణ్య దాతృ నన్ను మీపాదాలముందు కూర్చుని, విజ్ఞానానికి పాలిడ్ చెయ్యివివ్వాలి. మీరు సర్వదానే ప్రేమితు. మీకెల్లని, తల్లిని మించిన ప్రేమతో పోషిస్తాను నన్ను తల్లిగా వుండవలసింది. ఆపనిత్రతా, ఆ శాంతి నాకు కావాలి. నాశరీరాన్ని చంపారు; నామనము నైవా వికసించవలసింది. నాకు స్థానం, ఆకాశానికింకాకుండా మీనీడగా యియ్యండి. నేడే వచ్చి మీ యింటిదీపం వెలిగిస్తా.....”

జగన్నాథంలో, విమరు ఆనేశం చెలరేగాయి ప్రతివాక్యంలోనూ, తనఅనుభవంలో వినలేకపోయిన సందేహాన్ని వివరించాడు. మహాకవులూ, నేదాగులూ చెప్పగలిగిన సందేశమే యీ రేఖలో. వోకనీవకుటుంబంలోని స్త్రీ, ప్రేమతో ముచ్చటించకలిగింది. మధ్య మంచితో వున్న తనూను పొందాలంటే, అప్పుడప్పుడు చెడుగా ప్రవర్తించాలంటాడు బ్రాంకెన్. వెలిగిన జ్యోతిని, చేతులారా ఆరుకోవాటంటాడు. సంఘానికి నీడినిగురించిన భావాలు తప్ప నీతి లేదు. పురుషులకు ప్రేమవినిగురించిన భావాలుతప్ప విజయైన ప్రేమ లేదు. ఆ ప్రేమని నీరాకరించి, అనేక మాయకారణాలతో సమర్థించుకుంటారు.

మనుకనింటి! రప్పించుకోదాని! ధైర్యం లేకపోదా
కారణం, పదిమంది యేమనుకుంటారో అన్నది
దు; దానికే కారణం అతని మనస్సు; అన్యాయో
యనస్త్రీని, తను యెల్లా అంగీకరించగలడు? "విదిత
ప్రేమ వారి అధరానికి పట్టిన బూజును వారేరానికి
తాను..." అని రాసి, దానికింది యెల్లాపరాతో గీత
దా గీసింది. ఆవాక్యమే అతనికి బాధ కలగజేసింది.
ధర్మతో కలిసివున్నప్పుడు, వైట యెల్లాంటి రవాన్య
వస్త్రవాళా యెల్లాదానికి పురుషుడు చెరవడు. ఆ
దర్శనంలో మనస్సులో, యేలోటూ, యే sentimental
scruple కనిపించదు. భార్యకు వొదిలి దూరంగా
న్నప్పుడూ, లేక ఆసలు భార్య లేనప్పుడు, పురుషుడు
మనగా ప్రవర్తించడానికి బంకుతాడు. కారణం?
ధర్మ పురికదా అని సంతృప్తి చెంది, సంఘనీతి అతని
ప్రవర్తనలని మన్నిస్తుంది. పురుషుడు తన స్త్రీలో
లే మానసిక స్వచ్ఛత, తనూ యెందుకు ఆలవరుడు
డు? చాలా irrational being. పుష్ప అన్నివిధాలా
కావాలి; సంఘాన్ని కూడా పొటించడు! మల్లా
మృత్యువార్యగా అంగీకారమైనది కాదు, irrational
being...

జగన్నాథం యంతవరకు ప్రేమిస్తానని
ప్రేమ అనే ఆకారంలేని వొకధూతాన్ని. దాన్ని
నింది వాదవివాదాలు పెంచుకుంటున్నాడు. తన
బుద్ధియంతో మామూలు కన్ను తెరిచి యదార్థం పరి
చించాడు. అన్యాయం చెప్పిన సందేహాలు, తర్కంలోకి
పు ప్రత్యేక కర్మకు అవయవంవవు. తనకు తాను
పు, యాలోకంలో యెవ్వరూ సహాయం చెయ్యరు.
ఎండ్లెస్ సతని వివాహావశతాన్న ఎవ్వరికీ ద్రిటివ్
ంతాంగం ఏంసహాయం చేయకలిగింది? సింపల్ కే
ధర్మపుత్ర పుష్పాదని చాలాకు తెలియదు?
తను అమాయకుడా? అతను ఆమె పూర్వగాథ
ంచది, మన్నించి, స్వీకరించలేదా? ప్రేమకోసం పెద్ద
పద్ద సామ్రాజ్యాన్ని త్యాగంచేసేప్పుడు, తను, వొక
న్ని అర్థంలేని Sentimental scruple ని త్యాగం
చెయ్యలేదా? సింపల్ కేలో ద్రిటివ్ సామ్రాజ్య త్యాగా
కి సమావేశమైన నీతి ఎవ్వరికీ కనిపించలేదు? విడు

ఖండాలవార, బోపేలు దింది ఆ చర్యని ఆమోదించి
చప్పుట్లు కొట్టలేదా?

బంటునే, తక్షణం బయలుదేరి రావలసిందని
కోరుతూ ఉత్తరం వ్రాశాడు జగన్నాథం. అందులో
చివ్వరి వాక్యాలు: "నేను నీ పూర్వపు విషయాలు
మన్నించి, మరచిపోయాను. మనం, అన్యాయంగా..."
ఎందుకో అగ్నిపుల్ల ముట్టింది, యారేఖని, అంటించి
వేశాడు. మరోలేఖ వ్రాశాడు. అందులో... "...నాకు
యే అలంకరూ లేదు. అవన్నీ మరచిపోతాను. విన్న
యింకనుంచి సంకయించను. నా కూతురు విషయం
మొదట్లో ఆనమానించాను. ఇప్పుడేది, పూనాలో
చదువుకున్న విషయం మొన్న చెప్పాగా నీకు. దాని కిది
బోధపడుతుంది. నీకు నీ!! యేఅడ్డూ అది చెప్పదని వా
నమృతం. నా కింక అన్యాయమగునంది ఆలోచించవలసిన
అవసరం లేదు. ప్రస్తుతం, నాకు నవ్వు తప్ప వేరే
ఆనందాలు లేరు. అదీ గాక, నా 'మనూ'లో పూర్తిగా
నీపాతిక నాకు కనిపిస్తుంది. అది చాలు దానిమనస్సుని
పొయిపరిచేందుకు ..... ఏదీ అనులాభీవుత్సేకలతో
వాదించ వృత్తం సాగించు..." ఇది కవల్లో పెట్టి అది
కిందాడు. కాలి పోయిన ఉత్తరాలనునీ గాలిలో పడి.
నీధంలోకి ముక్కలు ముక్కలుగా యెగిరిపోయింది.

3

పోట్టుబంట్రోతు అందజేసిన ఉత్తరం తీసుకుని,
హాలులో కుర్చీమీద కూర్చుంటుంది పుష్ప. గది చాలా
అలంకారంగా వుంది. గోడమీద జగన్నాథం తన
భార్యతో తీసుకున్న "ఫోటో"లూ, మనోరమని పెద్ద
Enlargement, కొన్ని రచితకళామృతాలూ వున్నాయి,
తను కుడుతోన్న చిరుగులాల్ని బల్లమీద పెట్టి, 'నా'లో
అని లేక పెట్టింది పుష్ప. నాలో యాలలేసుకుంటూ,
హాలులోకి ప్రవేశించి ఉయ్యాలబల్లమీద కూర్చుం
టాడు.

"మనమనోరమ పూవానుండి ఉత్తరం రాసింది,
నేను చదవనా?" అంది.

"ఏదీ యెల్లా యెయ్యి. ఇంగ్లీషులో వ్రాసింది,
నీ కేం తెలుస్తుంది?"

“ఓ యబ్బ - చూడండి ‘డియర్ ఫాదర్ యూర్ కిండ్ లిట్టర్ బూ హాండ్ ప్లీస్...’-ఉండండి, చదవనియ్యండి”- ఇంతలో, అతను లేచి, ఉత్తరాన్ని, లాక్కుని చదువుకుంటాడు. పువ్వు అతనివనకాల కూర్చుని, తొంగిచూస్తుంది. జగన్నాథం ఆవుత్తరం చదువుకుని పెల్లిగా నవ్వుతాడు.

“ఏమండీ, ఏమని రాసిందో చెప్పరూ? ఎందుకూ నవ్వుకున్నారు?”

“ఏమీ లేదు ఊరికేనే..”

“అంతా చిత్రమండీ మీది.. చెప్పరూ..”

“దానికి రూ. 50 మనియార్డర్ పంపమంటుంది”.

“అంతేనా మూడు పేజీల పుత్తరమాను?”

“ఈ పెలవలకి, యక్కడకు రాదుట....”

పువ్వు దిక్కుమొహం వేసింది.

“వాళ్ల న్నే హితురాలితో గడుపుతుందిట, యీ నెలకోజులా..”

“తరవాత, వా విషయం యేమని రాసింది?”

జగన్నాథం నవ్వుతాడు- “నవ్వు చాలా మంచి దావవని రాసింది.”

“ఈ పెదదురూ మీదన్న మాయమాటలు. నే పువ్వు నని యక్కడికి రావడం మానెయ్యలేదుకద” అని పువ్వు చీరకొంగు తనబొటనవ్రేలుకి చుట్టుకుంటుంది. వాళ్ల పుయ్యాలా దిగి, ఆమెబుజాలపై చేతులానింది, ముందుకు తోస్తాడు.

“మీ హాస్యాలకేగాని యేం వ్రాసిందో చెప్పండి.”

“చెప్పాగా. నవ్వు నమ్మకపోలే యేం చెయ్యను? నవ్వు చాలా మంచిదావవనీ, నాకు చాలా సహాయకారిగా వుంటావనీ, తనకి అందువల్ల చాలా జంతో మంగా వుందనీ, నిన్ను చూడాలనీ, నీచేతిఅన్నం తివాలనీ మరీమరీ వుందనీ-నొకటిమిటి, యీపుత్తరం అంతా నిన్ను గురించి ప్రారేమే...”

అతన్నికూడా ఉయ్యాలపైకి లాగింది.

౪

అది వేసంగికెలవలు. ఆ కోజుమధ్యాహ్నం మూడుగంటలబంటిలో, తనన్నీ హితుకుతో కలిపూనామంది వస్తున్నానని మనోరమ ఉత్తరాసింది. గోడలకి చెల్లవేసి, ఇల్లంతా అలంకరించులో మూడుకోజులు జరిగిపోయాయి. ఆ ఉదయ తలకి స్నానంచేసి కొత్తకుస్తులు ధరించుకుని, గోజుమన్న తనఫోటోమందు నిలబడి, కేలండర్లో పెనపడ్డదివాల కాగితాలు చింపుతోంది పువ్వు. ఆ కోజు అలంకారం మార్చింది. మధ్యపాటికి రేగి కళ్లమీద పొడిగా పడుతున్న ముంగురులూ, అలంకారా తీసేసినచెవులు, పెద్దకుంకుమబొట్టు, నాలుగంగురూ నెడల్యల నల్లందు సాదాఖద్దరుచీర, అదేరంగు గళ్లజాకెట్టు, నొంగరగా మెలితిప్పి కట్టిన సిగమీ అప్పడే తామరపవ్వులలో మెలుచుకొచ్చిన ముద్రప్యాలా అమర్చబడ్డ రెండు చామంతిపువ్వుల మునున్న గులాబిపువ్వుం - మొత్తంమీద, సిల్వర్ కళకుంకలలాగ వుంది.

జగన్నాథం వెనకాలె చెల్లి, పువ్వునేతలు చేతులతో మూశాడు. “ఏవరు చెప్పకో?”

“కాబోయ్యే అత్తగారిపియ్యడు, లేక దార్లిం అని చేతులు తొలగింది, వెనక్కి తిరిగి, చెక్కి అతనిపెదవులకు తగిల్చింది.

“చాలా అర్థంతోకావే?” అన్నాడు.

“మీరే చెప్పారుగా, మనోరమ వొక ఫ్రెండ్ తీసుకొస్తోందని. ఫ్రెండు, మీ రంగీకరిస్తే యే సేపులో లవరగా అవడు? అట్లాంటప్పుడు అత్తగార్ని కాను...?”

వాళ్ల, యీచమత్కారానికి నవ్వుకున్నా “ఇవారే చాలాయింపుగా పువ్వువు”

“కాదు, మీమనస్సు యింపుగా మారింది. న కోజుకోజు, యీప్రపంచం, వింతగాను, మందరంగా కనిపించవంతలేమా? కన్నీటిసముద్రం యీది, యిద్ద నొద్దుకి చేరుకున్నాం. మనస్సుహంలాకి, యీ

జ్ఞానపరిపాపం ప్రవేశించి, ప్రేమరాజ్యం యేలుకో
తున్నాను. నేను తల్లిగా వుండలయకున్న కోరిక
ఫల్యం కాబోతోంది. అత్తరికూడా కాబోతున్నాను.
తేలికం పళ్లం కాబోతోంది. దైవానికి మీకూ నానమ
గ్గరాలు. నా కింక మృత్యువంటే భయంలేదు...”
ది కిటిలోంచి చూస్తూ మాట్లాడింది తుమ్మ. వాళ్ళ
కాల నిలబడి ముందులును పదిరితున్నాడు.

“ఏం పుష్ప, యివాళ్ళ వేదాంతంలో పడ్డావ్
నువో ఇరవైమంది సిబ్బలుగల వృద్ధురాలుగా మాట్లా
తున్నావే...”

“కాకమనం చిన్నవాళ్ళంటుంటే. నిన్ను లెక్క
ట్టాను. నాతలలో అప్పుడే ఇరవైవారును పెరిగిన
ద్రుకలు కనిపించాయి. నవ్విస్తావు కళ్ళకింద గీతలు
నున్నాయి. కాని అవ్యోక్త్యంతోనిడిన మన
నయూ లింకా లేకనే...” అని, “కాదు?” అన్నట్లుగా
పాం చిట్టిస్తుంది. ఆత నేదో చెయ్యబోతాడు.

“అబ్బ వుండండి — చూడండి నానుండెలు
కోమంతో యెల్లా గొడవగా కొట్టుకుంటు
న్నామా?”

“దీనికేంగాని, యివాళ్ళ వేదాంతంలో పడ్డావే.”

“మీ కింకా తెలియకాబోయి. ఈమధ్య కోశా
రు అవతరికి వెళ్లగానే, భగవద్గీత చదవడం మొద
లైంది. ఆపుస్తకం యెద గ్రంథాకోగాని, భలేగా
కారండి. అన్నీ నే అనుకున్న సంగతులే. అది రాసి
యిరికి, మనం చేరులు తోడించొచ్చు...”

“అది శ్రీకృష్ణపరమాత్ముడు రాశాడు...”

ఆ, వొట్టిది. అన్నీ దొంగమాటలు. చేయడం
కోసం, చదువుకోండి నాయనా అని పుస్తకం
స్తాదా! ఆనేకకష్టాలు పడి, నుంచి నేర్చుకున్నవాళ్ళు
యెప్పుడూ మంచిగావున్న చేయడం రాస్తాదా,
సమయము.మీరిన్ని చెల్లెల్లప్రకారముచదువుతారుకాని,
దప్పడేనా సదివాడు? దానికిమాత్రం, వేదాంతం?
చెరుపెట్టాడు. వేదాంతం గాలిలో వుంటుందా?
మృత్యువు అర్థంకాని ప్రతిదానికి ‘వేదాంతం’ అని

చేరుచెప్పతారా? అది పెద్దపెద్ద పండితులు కొట్లాడుకో
దానికెళ్తప్ప మనబోటివాండ్లకు అర్థం యెందుకు
కాదు...” ఇంకా యేదో చెప్పబోతుంటే, గోపెనున్న
పుష్పలోలో క్రిందపడి, అద్దం పగిలి పెద్దచప్పు డవు
తుంది.

“వెళ్ళమిరిక దారాన్ని కొరికేసింది” అనుకుని
పగిలిన నాగముక్కలని అవతల పాతే, వొట్టిపూన్ని
ఆలమాట్లో వాడుంది పుష్ప. జగన్నాధానికి యిది జరగ
వం, అసభంగా తోచి, విచారం కలుగుతుంది.

“పడకపడక నీఫోలోయే పడాలి — చూడు నా
నుండెలు అగిపోయాాయి” అన్నాడు.

“పోనిద్దురు, వ్యవసయం, శరీరాతే శాశ్వతంకావ
స్తాడు. దీనికోసం, మనం దైవాన్ని మన్నించుకూడదు.
వాది అసలు ‘వాన్ లై వెస్స్ క్రీడ్’ అంటే గాంధీ
గారి తత్వమన్నమాట...” అంది పుష్ప అద్దంలో
చూచుకుంటూ.

“వాన్ లై వెస్స్ కాదు. వాన్ లై వెస్స్ క్రీడ్.”

“ఏదో వొకటి - అబ్బ వొడలండి కొంగు,
యిట్లో కల్లి పూసీలు వొట్టాలి...” అని లోపలికి
నిష్క్రమించింది.

* * *
చూడుకుంటల బండిలో, మనోరమ, స్నేహి
తుడు దిగుతారు. పెట్టాదగ్గలకు చెల్లి నిలబడ్డాడు
వాళ్ళ అవ్యయించే నిమిత్తం. పుష్ప వీధిగుమ్మంలో
నిలబడింది. సామాన్లన్నీ హాట్లోకి చేరేశారు. అంతా
తలోపర్చిలోను కూర్చున్నారు. పుష్ప గదిగుమ్మంలో
రేలుపువెనకాల నిలబడింది.

మనోరమలో కొంత పుష్పలోకి వుండడం
విటమే. కళ్ళలో వాళ్ళ తాటాకు చేరితనం కూడా
వుంది. బుగ్గవన్న దిన్నమచ్చతప్ప విశేషించి చెప్పదగ్గ
చేమీ లేదు.

“నాన్న గారు! ఇతనే వాక్లాస్ మేటర్, యెండో,
ఫ్రెండో, రంగనాథ్. వీరి తండ్రిగారు పార్వతీపురంలో
హెడ్ మాస్టర్. మొన్న క్రైస్తవంలో, బిల్లిపూట్లో
వారంకోశాలు గడిపాడు.”

“నాకు చాలా సంతోషంగా వుంది” అన్నాడు జగన్నాథం. ఇంతలో పక్కంలో పూలీలు ప్లేట్లలో ఆమర్చి, బల్లమీద పెట్టింది పువ్వు.

“మన పువ్వుమ్మ వొంట్లో కులాసాగా వుంటోందా?” అంది మనోరమ పువ్వుకేసి చూస్తూ.

“అ. మే మిద్దరం, చాలా కుటుంబాని వుంటున్నాం. క్రీస్తునకి నవ్వు రాలేదని చెప్పి, వారు చాలా యిడయాగ్యురు. వీలుపడలేదు కానీ, మే మిద్దరం నీదగ్గరకే వొడ్డామని బయలుదేరాలి మాదాను” అంటూ రంగవాణుని పరకాయించి చూస్తుంది పువ్వు.

కాసేపు ముక్కుటం, కాలేజీవిషయాలు, రాజకీయాలు ప్రసంగించి, కాఫీ తాగి కిల్లీలు విగించారు. రంగవాణ్ ముఖవర్షమ్మ సాధారణమైనదావా, నూటు బూటు చాలా కూడామూడిగా వుంటాడు. ఇరవై రెండేండ్లై నంటాడుకానీ, పారికమైనా పేవని చెప్పాలి. మొత్తంమీద బాగా రావీటి తగిలిన కరీరంలానే కనిపిస్తుంది. మొదట్లో కొంచెం ఖులాసాగా మాట్లాడి కలిగివా, చివరకి మానం దాల్చి, దేదో రేంగ పడ్డవానివలె, పరాకుగా మాట్లాడడం మొదలెట్టాడు.

స్నానాలు చేసి, కొత్తబట్టలు ధరించి, మనోరమ, తన స్నేహితుడితో, తోటలోకి పికానుకని వెళ్లింది. పువ్వు తలకాయ నొప్పిగా వుండన్న నెపం మీద జగన్నాథాన్ని కూడ, వెళ్లకుండా యింట్లోనే ఆపుకేసింది. వాళ్లు ఆనకలి కల్లంతర్యాక, వీధితలుపు ఘడియేసి వాళ్ల దగ్గరగా నువ్వి లాక్కుని మానుంది.

“ఏమండీ, యితనేనా, మనోరమ ప్రియుడు?” అంది అరివెల్లిగా.

“ఇతనే - బాగానే ఉన్నాడు కాదు? తెలివైన వాడిలాగే కనిపిస్తుంది...”

“ఇతని పేరు?”

“విన్నావుగా, ‘రంగవాణ్’; బహుశా దే రంగవాణరావో అయివుంటాడు.”

“ఏమో వాడితలకాయ వాళ్ల - నా కేవల నవ్వు లేదు, వాడితరస. కళ్లల్లో కవటం, మాయా, కనిపిం

చాయి. పైగా మన ‘మమ’ చాలా లేతది, మమ - యాదోర్నావ్యుకి కిక్కురిం దేమిటి - ఏడి - చూస్తే, తోగంకొంపల్లో తిరిగేవాడులా వున్నాడు.

“ఏం అతనిమీద పట్టించాన, నాల్గోచ్చి, పుంకాలేదు.”

పువ్వు అతనినెంపు కింకా దగ్గరగా జరిగి, చాస్తాన్నీ తనఆర చేతుల వుండుమని

“మీరు నన్ను విశ్వకీస్తారుకాదు?”

“అందుకు సాక్షి” అని, ఆమెను ముద్దెట్టి భోతాడు.

“అబ్బ, వుండండి... ఆవులే, నే చెప్పి చెప్తారు...”

“మంచిదని తోస్తే అల్లాగే.”

“అల్లాగైతే, మన ‘మమ’ని యితని సంపర్క నుండి తొలగించాలి...”

“కాతగం” అంటాడు, అశ్చర్యంతో.

“చాలా వుంది. నాచేత చెప్పించకండి; అలా జరిగిపోయిన విషయాలు; మనం యితరకరమా మరికొందరికని, చెప్పసంభవాలు... వానోటంట, ఆపాక రానియ్యకండి - నే ప్రత్యేకంలో రాసి కొంద గీతల బూజుపట్టిన ఆధరాలు, విచిత్రవస్తువులా జ్ఞాన పుష్పాయా... అంతే...”

ఈసంగతి విని, జగన్నాథం సేతాలు ముగిసి, వెక్కిరి పోగిపోయాడు. అతనిముఖాన్ని చేతులలో తీసుకుని, సమరాయించడం మొదలెట్ట పువ్వు. కొంతసేపటికి కండ్లు తెరిచాడు.

“నీతో... అతను...”

“అవును; వొడ్డు, పూర్తిగా అనకండి. నేన మీరుకూడా మర్చిపోయాం. మనమనని, చదుర్నావ్యుకి బాకెమండి తొలగించాలి... మీరు, తగ్గరంగా చెప్పండి.”

* * *

రాత్రి తొమ్మిదింటికి అంతా భోజనాలు చేసి కాసేపు కబుర్లు, గ్రామభోజ సంగీతం, అయితరా

అనుచున్నట్లు, మంచుమీదికి వచ్చుచును రంగ
పువ్వు వంటిట్లు వుంటుంది. జగత్సాగం
లలో, తనవడకగదిలోకి తీసికెళ్లి, రహస్యంగా
చూడతాడు. మొదట, తనకి రంగవాణ్ణవ్వవరకేరం
లేదనీ, ఆతనికి ఆమె యీదూ జోదూ కాదనీ,
యిట్లాగా, ఆతనిచైఖరి పువ్వుకూడా వచ్చలేదనీ
చూడు.

“వాన్నాగారు! మీరు ఆవిషమటలు పట్టుకుని,
అల్లా దూషించడం భావ్యంకాదు. ఒకవేళ,
వర్ణించినట్లుగానే, రంగవాణ్ణ వచ్చెవా, మీరిం
ఆటంక పెట్టడంలో వ్యాయంలేదు. మాయురుపురి
నిలగించి మీరు యిదివరకే ఉత్తరంలో రాకాను.
...” వినించండి. పదిమందితోనూ తిరిగిన, చోక నీడ
లో దానిమటలు అట్టుకుని, మావచిత్రప్రేమని విందిం
...” మనోరమ, కళ్లు కోపంతో స్పృహవతాయు.

“అది కాదు ‘మనూ’ నీకు చిన్నలేవం. పువ్వు
వంటిలో తిరిగివా, యిప్పటికైనా, స్థానం సంపా
దించి, సరిగ్గా వుండగలిగింది. దానిహృదయం, యెం
వరమైనదో ను వ్యవగ్రహం, మీరంగవాణ్ణ విషయం
కి తెలియకపోలేదు. అది నీమంచికోసం
ంది పలకా— దా న్నల్లా ఆస్నానని తెలిస్తే అది
వ్యవస్థ చేసుకుంటుంది. అది పిల్లలు లేకపోయినా,
గా ప్రేమించకలిగిన వైరాగ్యం పొందింది...”

“దాల్లండి నాన్నా! అన్నీ జరిగింతిర్యాకీ, ఉప
సాలంతో యిస్తారు. అదిట్లా యితనిమీద నేరాలు
నుమృత్తి విడకట్టాలన్న ప్రయత్నంలో మీ
మైండ్‌లోనన, దాని నీడమైన యాద్యోభావం
నున్నాయి. ‘మనకమును కనకపునీంహాసనము’ అన్న
మీరు జ్ఞాపకం వుండా..... వాకు విడలికగా
నీ విడతాను. ఇల్లాంటి యావిత భావ్లు,
కలలో ప్రవేశ పెట్టండి...” అని చాలులో ఉయ్య
న అనుచున్నట్లు పక్కమీద పడుండి దీపంతగించింది.

కంటిల్లు సద్దుమగి పువ్వు పడకగదిలోకి వచ్చే
వంటికి పడకొందు కొట్టింది. తలుపువేసి, దీపం తగ్గించి

పక్కమీదికి చేరింది. ఇద్దరు ఆతిరహస్యంగా మాట్లా
డారు.

“ఏమండీ, యేమంది?”

“చాలా చెప్పాను, లభం లేకపోయింది. మన
మేం చేస్తాం దానికర్థం దాంది: ను వ్యవంథగా విచారం
చకు.”

“కర్మ గిర్మ అవకండి. మనం కల్లారా మాస్తూ,
మన ‘మనూ’ పవిత్రతకి భంగంకలుగుతుంటే పూరు
కుంటామా? ఆచెనన మీరు నేను ప్రేమతో కట్టుకున్న
యిట్లా, ఇల్లరికం వుంటోంటే చూసి. నేను సహించ
గలవా? వాడితలంపే, నామనస్సులో ఉన్న లేద
దీపించే. అల్లాంటిది, పందంటి ‘మనూ’ని
నే సహించలేను.... దానివల్ల మీ కెంత బాధ
కలుగుతుందో నే సహించలేను. మన ప్రేమమధ్య
వాడి బింబంపడి మననీ ప్రేమనీ, లోకాన్నీ ఆపవిత్రం
గా చేస్తుంది... నే భరించ లేను...” అని మెల్లగా
యేడ్చు మొదలిడుతుంది. చేతవైవంతవరకు, పాపం,
జగత్సాగం పీడారుస్తాడు. నిజానికి పువ్వుకంటే, అత
నికే యీ విషయం విషాదకరమైంది. కాని యిప్పు
వరకు ప్రేమకీ, నీతికీ కూడా అతడు వయ్యాడు. తన
రంలో జనించిన ప్రేమ వికృతరూపం దాల్చింది. అల్లాగే
ఆమెచేరిని తన నుండెలమీద అడుముకుని విచారం
లొంది, అతను తన తీవ్రతప్పిని వెలుగులోకి వదిలించి,
కండ్లు మూసి, నిద్రలోకి జారిపోయాడు.

* * *

రాత్రి రెండు గంటలు దాటింది. పువ్వు లేచి
మెల్లగా తన హస్తాన్ని అతని శరీరంమీదమంచి తొల
గించి, నుదురుమీద ని సాదంతో వణికుకున్న
తన అభరాలను కాసేపు అనించి, పాదాలకి సమస్కా
రం చేసి, తేలికదగ్గరకల్లి తొందరగా పుత్రరం
రాసి, పిళిగదిలోకి వెల్లింది. రంగవాణ్ణ లుంగీతో
నిద్రపోతున్నాడు. దీపాన్ని కొంచెం వెద్దకిచేసి అతని
బుజులపట్టుకుని నుంజింది. ఖంగారుపడి లేచాడు.
దీపం వెకెత్తి చూసింది. అతనుకొయ్యరారిపోయాడు.

“జ్ఞాపకంవున్నావా, నేను... మల్లా యిక్కడ
లేరావా? ఇప్పుడు మనోరమని మోసం చెయ్యడానికి

నూట బూట వేసుకుని, చూకొంపతియ్యదానికి చక్కావొచ్చావా? ” అంది పెనువులను కోపంతో అడిగ్తూ.

“నోర్చుయ్యి తెగకట్టున్నావు ... నువ్వు చాలేదు మల్లా జగన్నాథం కొంప తియ్యదానికి? అల్లాగే నేను. నువ్వు పదికొంపలు తీస్తే నే నొకదానితోనే సంతుష్టిపడతాను... ఇల్లా యెందుకొచ్చావ్ అర్థరాత్రి? పాతబా! యేమన్నా వుంచా... వుంటే, ముద్దకి నొక రూపాయివొప్ప నిస్తాను” అని వెలిగి నవ్వుతాడు. పువ్వు కోపం పట్టలేక మొహంమీద పుమ్మేస్తుంది. దానికి సమాధానంగా అతను ముద్దుకోసం మూతి పెళుకుతు పెనుగులాడుతాడు. తెలు పెద్దగాలీవాసకల్ల యీ గండరనోళ్ళం లోపలవాళ్ళకి వినిపించడంలేదు. రెండు మూడు నిమిషాలు ఇద్దరూ పెనుగులాడతారు. తన అధరాలనిమూత్రం పువ్వు అతనికి అందినియ్యడంలేదు. అమెను పొధించడానికతను తీరుంగా ప్రయత్నిస్తూనేవున్నాడు. వాళ్ళకాళ్ళు తగిలి దీపంకూడా త్రింధపడి పరిలింది. ఆఖరికి, పువ్వు, తనపళ్ళతో అతనిబుగ్గని గట్టిగా పట్టుకుని కొరికింది. నాలుగైదు నిమిషాలదాకా పట్టు విడచలేదు. రంగవాఫ్ “అయ్యో, అయ్యో” అని కేకలు పెట్టాడు. చోట్లో లేచినట్లు చప్పుడయింది. పువ్వు పట్టువొడిచి బిధిలోకి పరిగెత్తుకు పోయింది.

మనోరమ లేచి యేబుట్ మాద్రామని గడి ముందుకు వచ్చి “నాక్” అని పిలిచింది. ‘నాక్’ మూలుగుతున్నాడు. దీపం తీసుకొచ్చి, అతనిముఖం మీదికి చూపింది. మడిబుగ్గ ఎట్లాగా లోతైన పెద్దకాల్లతో నిండివుంది. రక్తం ధారకింద కారిపోతోంది.

ఇంకలో జగన్నాథంకూడా లేచాడు. బల్లమీద ఉత్తరం కనిపించింది.

“నే యెన్నడూ మర్చిపోని రైవం జగన్నాథం గారికి పువ్వు కడపారి సందేశం.

“నేను జరిగిపోయిన చెడ్డసంగతులన్నీ మరిచిపోదామని చాలా ప్రయత్నించాను. కాని ఫలం లేకపోయింది. పాడుపురుషులు మకిచిపోదామన్నా మరుపు

రారు. నాస్వర్గంలోకి నొక సతీపుడైన పాపి ప్రవేశించాడు. అస్వర్గాన్ని అపాపికే వొడిచి నే తెలపు తీసుకున్నాను. ఇంకవరకూ జీవితం, నాకు పెద్ద సమస్య అోంది. కాని, నే మరచించిన తర్వాతైనా, నే జీవితానికి పెద్దసమస్యలా లోస్తానని నాఅభయం. నే కేలాంటి విచారం లేదు. జీవితంలో అనేకమృత్యువు అనుభవించాను. వాటికి నే విచారించను. నిజం వాటిల్లో మరిచిపోవడం ఘోరాలు యేమీ లేవు. ఏ మంచిమార్గంలో పడదామని ప్రతి అల్పప్రాణీ ప్రయత్నం చేస్తూనేవుంటుంది. నాలోటి కొందరు గలుపాని కొందరు అప్రార్థనపడతారు. మీరూ యేటెంగా పెళుకోవొద్దు. జీవితాన్ని అన్నీ తప్పలతో నూకట్టులతో పుష్పపాళంగా అంగీకరించాలి. మనం యీ ఆనంద మయ ప్రపంచంలో జన్మించినందుకే దైవానికి కృతజ్ఞులమై వుండాలి. వేటిని వేన్నీ కృణీకరించి నిరసించకూడదు. అదే వాసం చేకం. ప్రత్యేకంగా లోకానా నాదో చిన్న సందేశం వుంది. ఒకవ్యక్తిమానం, స్వచ్ఛ సౌందర్యం దున్నీ తిపాలుకాకుండా కాపాడగలిగా

నా అనుభవం ప్రాచీనే పోలేదు. ఒక్కవ్యక్తి కాపాడగలిగాను. నా స్త్రీబాటి చెందిన నొక ప్రాణి కోసం, నే చేసేత్యాగం, అదినీతికరమైన అనుభవమండి జనించినదై నా లోకం ప్రేమింపడనించే. నిరవ బ్రతికివున్నంతవరకూ, నాత్యాగం, నాడిబుగ్గ మీదే అందరికీ కనిపిస్తుంది.”

* * * *

రంగవాఫ్ ఆ మర్నాడు కట్టు కట్టుకుని, పూజ్లోంచి వెళ్లిపోయాడు. సాయంకాలం “మనం తండ్రిదగ్గల కొచ్చింది.

“నాన్నా! నేను నిన్నన్నమాటలకి నవ్వు తుమించండి. పువ్వుపొద్దయం గొప్పది.”

“దానిపొద్దయం కాదు; అది, నేను మరచిపోయిన అనుభవాలు, దాని పొద్దయానికి గొప్పతనం కలిగించాయి” అన్నాడు జగన్నాథం.

అద్దం కట్టిన పువ్వుపోటోని, “మను” గోడమీద తగిల్పింది.

అధునిక ఆర్థిక జీవనము

శ్రీ ములుగు వేంకటేశ్వరులు

మనునెనిమిదవ శతాబ్దమునుండి ఆర్థికంగా నొన్నత్యస్థితి నందిన వివిధదేశాలలో ఇంగ్లాండు దేశము తలమానిక మని అవచ్చును. దీనికి గారణము ఆవిరియంత్ర మ్మాణము, తదుపయోగము నాదేశమునకుఁ గొనఁబడుటయు, తద్వారా ఆధునిక రైతామికయుగ మవతరించి, యాదేశమున జవజీవముల నొనఁగుటయును.

ఈవిధముగా, నాధునికార్థికాన్నతి నందేశములలో నుత్తమశ్రేణిఁజేందిన ఇంగ్లాండుదేశమును జర్మనీదేశ మనుకరింపఁగలది. అమెరికాదేశముపైరము జర్మనీబాటు తన ఆర్థికజీవనమున బ్రతును సార్థమునే యనుసరింపఁజొచ్చినది. నేఁడీ గాఁడుదేశములును ఆర్థికాన్నత్యమున నుత్తమశ్రేణి నలంకరించినవి. ప్రాస్తుత్యముకూడ పైమూఁడుదేశములను అనుకరించుచున్నను, కొంచెము వెనుకబడినాత్రముండెను. వీనితో సుమారు సమాన నవైనను, చిన్నదేశము లగుటచే పైకిలేకపోయినదేశములు స్విట్జర్లాండు, బెల్జియం, నార్వే, స్వీడనులు. జపాను, రష్యా, లీదేశములు మధ్యమశ్రేణిఁజేందినవి. ఇటలీ, బాల్కను, ఇండియా మొదలగుదేశములు వానాటికి దివదివాభివృద్ధి నందునీయున్నవి, కాని, ఒకనాఁడు ఆర్థికాభివృద్ధిమయమున వెనుకబడిన దేశములు జేయొకనాఁడు ముందుముందుకు వచ్చు

టయు, ఉన్నతస్థితిలో నున్నదేశములు వెనుకబడుచుండుటయుఁ జూడనగును. ౧౮౭౫-వ సంవత్సరములో ఇంగ్లాండునకు తీసికట్టుగా నున్న జర్మనీదేశము ౧౯౧౪-వ వత్సరము నాటికి ఇంగ్లాండుతో సమానమై, దానిని త్రోసి రాజవఁబాలియున్నది. ఇదేవిధముగా, జపాను, రష్యాదేశములు మొదట వెనుకబడియున్నను క్రమక్రమముగా ఆర్థికోన్నతి నందగలిగియే యున్నవి.

ఆధునికార్థిక జీవనమునకును ప్రాచీనార్థిక జీవనమునకును, అనేకములగు వ్యత్యాసములున్నవి. ఆధునికజీవనమునందలి ప్రధానధర్మములలో కొన్ని యీక్రింద పరిశీలింపబడును.

౧. ప్రకృతిశక్తుల యుపయోగము.

మానవశక్తిని సాధ్య మైనంతవఱకు తక్కువ ఉపయోగించి, దానికిబదులు ప్రకృతిశక్తుల నెక్కువగా నుపయోగించి, వస్తుసంపదఁజేంది, ప్రజాసామాన్యమునకు సులభముగా నందఁజేయుట ఆధునికయుగము చేయు ప్రయత్నము. ఆవిరియంత్రమును గనుగొనుటతో నిది ప్రారంభమైనది. తదుపరి, క్రమక్రమముగా విద్యుచ్ఛక్తి, పెట్రోలు, మొదలగువాని యుపయోగములతో ఈ ప్రయత్నము సఫలము కాఁజొచ్చినది.

౨. చిన్న చస్తువులనుండి పెద్ద యువయోగము నందుట.

మానవునకుఁగల వివిధములగు వాంఛలకు సంసిద్ధిలుగుటకై, ప్రకృతిని వశమొనర్చుకొని, దాని నొక నేవకునిరీతి నుపయోగించుకొనుచుండుటయే నేటిమానవులు ప్రకృతిపై సంపాదించిన యాధిక్యము. అందుచే ప్రకృతిశక్తులను అన్ని పనులందును ఉపయోగించుటయేగాక, మానవుడు, చిన్నచిన్న ముడిపదార్థములనుండి సాధ్యమైనంత యధికమగు నుపయోగమును పొందుచున్నాడు. ఆధునిక శాస్త్రజ్ఞుల ప్రజ్ఞావిశేషముచే, మన తాతముత్రాతలు తలచియుఁగని వివిధ మార్గములలో వివిధవస్తువులను తయారు చేయుటకు ఎందునకు పనికిరాదని పారవేయు ముడిపదార్థములను ఉపయోగించుచున్నారు. బాగునుండి పలురకముల రంగుపదార్థములను, కట్టగుట్టనుండి సిల్కు మొదలగునవానిని తయారుచేయుచున్నారు. ఈవిధముగా, ఆధునిక పారిశ్రామికీకులకు, ఉపయోగించని వస్తువుగాని, పారవేయఁదగు ముడిపదార్థముకాని లేదు.

౩. పోటీ (Competition)

ఆధునిక పారిశ్రామిక జీవనమున పోటీ మంచిస్థాన మాక్రమించియున్నది. ప్రస్తుత ప్రపంచమున, బహుళములును, పలువిధములునగు పరిశ్రమల సంఖ్య యనల్పము. ఒక్కొక్కదేశమున, ఒక్కొక్కపరిశ్రమను వివిధములగు సంఘములు (Companies) నడపుచున్నవి. అందుచే ఈవివిధ సంఘములకు, అవి తయారు చేసిన వస్తువిక్రయవిషయమున స్పర్ధలు బయలుదేరుచుండును. ౧౯౧౨-౧౩ మహాయుద్ధానంతరము పారి

శ్రామికముగా వెలుగుచు, ఇదివఱకు వెనుకబడియున్న దేశములమూలమున పోటీ అధికమగుచున్నది. కార్మికులలోన పెట్టుబడిదారులలోను, వివిధదేశములలో కార్మికుల కొకవైపునను, పెట్టుబడిదారుల ఒకవైపుననుకూడ ఈపోటీ అత్యంతము వెలుగుచునేయున్నది.

౪. వివిధములగు సహకారములు—

అంతర్జాతీయ సహకారము

ఆధునిక ఆర్థికజీవనమున సహకారము కధికస్థాన మున్నది. కార్మికు లెల్లరు కార్మి సంఘములుగా నేర్పడుచుండుట మనఃపూర్వముగా విషయమే. పెద్దపెద్ద పరిశ్రమలు పోటీముఖమున నష్టముపొందునాశనమగుస్థితిలో నున్నపుడు, జాతీయసహకారమేకాక, అంతర్జాతీయ సహకారమునకూడ ఏర్పరచుకొనుచుండును. వివిధముల దేశములు వివిధములగు నార్థికసహకారముల మార్గములకై అంతర్జాతీయ సహకారము పొందుట నేడు మనము చూచుచున్నాము. నేడు మచ్చగన్న నానాజాతి సమితికూడ ఆర్థికసహకారము (Economic Co-operation) క్రిందనే వచ్చును. ౧౮౭౧, ౧౮౮౧, ౧౮౯౨ సంవత్సరములలో జరిగిన అంతర్జాతీయ ధనవిషయ మహాసభలు ౧౯౨౬ లో జరిగిన జనసంఖ్య కాంగ్రెసు మహాసభ (World Congress on Population) మొదలైనవి అంతర్జాతీయసహకారములే.

౫. యంత్రముల ఆత్మంకోపయోగము

ఆధునికయుగ మొక యంత్రయుగమని నేటి యంత్రశాలలో, ప్రతివస్తువు యంత్రములమూలముననే తయారుచున్నది. నేడు వెలువడు దినపత్రిక

యంత్రములచేతనే తయారై మనకు కొంది
 టలలోననే వచ్చుచున్నవికదా! ఈ యం
 త్రములు పనిచేయుతరి, మానవుడు చేతితో
 యవలసినది ఒక యంత్రమునందు వస్తువు
 పడిపదార్థమునుంచి, తుది యంత్రము
 నుండి తయారైనవస్తువును దీయుట. నేడు
 మక్రమముగా విద్యుచ్ఛక్తి యంత్రములను
 తయారీపయోగకరముగా నడుపుచున్నా
 మ. ప్రాంతయంత్రములశక్తి గూడ సాధికము
 యుచున్నది. ప్రతిపెద్ద దేశమునందును
 యంత్రనిర్మాణ పరిశ్రమ మిక్కిలి పేరుకాంచి
 నది. జర్మనీ దేశమునందలి యంత్రనిర్మాణ
 పరిశ్రమ ప్రపంచపరిశ్రమలలో మూడవది.
 దీని ౧౬ లక్షల కార్మికుల నుపయోగించు
 చుండును. జాతీయరక్తమును పరిశుభ్రపరచు
 తు యంత్రములే దివ్యోపధములు. ఒక
 శతము ఉపయోగించు యంత్రబాహుళ్య
 కనుబట్టి, ఆ దేశముయొక్క శక్తి, ప్రాబల్య
 ములను గ్రహింపవచ్చును.

౩. బహుళసంపద్యుద్ధి పరిశ్రమవిభాగము

పరిశ్రమవిభాగముచేతను, ఆదినుండి
 దీనివరకు యంత్రసహాయమున్ననూ అధిక
 మగు పెట్టుబడిచేతను వస్తుసంపద సత్యధి
 కముచేయుచున్నాము. పోటీని చంపుటకును
 పుష్కలయాధికారము నందుటకును వివిధ
 కార్యములకు కంపెనీలు వస్తువులను తయారు
 యుటయందును, బజారులో ప్రవేశపెట్టుట
 కందును, కలిసి పనిచేయుచు ఆర్థిక
 సహకారముగా నుత్పత్తి చేసిన వస్తువులవలన లభిం
 పడుచున్నవి. ఈపద్ధతినే 'ట్రస్టిఫికేషన్'
 అందురు. ఈపద్ధతి యున్నతస్థితిలో నున్న
 దిదేశమునందును గాననగును. ఏని కుడా
 పరిణామముగా జర్మనీదేశమందలి 'పక్షర్పు

యూనియను'ను దీసికొనవచ్చును. అమెరికా
 బ్రిటను మొదలగు దేశములనుండి యనే
 కము లగు దృష్టాంతముల జూడవచ్చును.

ఈ ట్రస్టిఫికేషన్ వలన ధరలు తక్కు
 వగుట, పారిశ్రామిక సంక్షోభమును చల్ల
 దుట మొదలగు నుపయోగము లున్నను
 ఇవి ఆర్థికరాజ్యమును స్థాపించి ధర లధికము
 చేయుట, కాలక్రమమున నిర్మాణశక్తుల
 నుడుగజేయుట మొదలగు చెడుగులను
 కూడ తెచ్చిపెట్టుచుండును. కాని క్రమక్రమ
 ముగా నిందలి చెడుగులను పోగొట్టి ఉప
 యోగముల నందుట కధిక ప్రయత్నములు
 జరుగుచునే యున్నవి.

౨. ఆధునిక వస్తునిర్మాణపద్ధతులందలి
 యన్యోన్య సంబంధములు

వివిధములగు సాధనముల సహాయమున
 వస్తువృద్ధి కలుగుచున్నది. (౧) సాంకేతిక
 ధర్మము: దీనివలన తయారుచేసినవస్తువులను
 మఱియొక విధమగు వస్తువులుగా మార్చుచు
 పనికిరాని ముడిపదార్థము లనునవి లేకుండ
 జేయుట; (౨) వర్తకధర్మము: ఇందు అమ్మ
 కము, కొనుబడి, వినిమయము మొదలగునవి
 యుచితరీతిని జరుగును; (౩) ఆర్థికధర్మము:
 ఒకవిధమగు వస్తువులను దయారుచేయుటకు
 ఎంతయో పెట్టుబడిధనము సంపాదించుటకు
 గాను వివిధములగు నాకర్షణములు చూ
 పుట మొదలగునవి ఇందు జరుగును; (౪)
 భీమా: వస్తువులయొక్క యు,
 మనుష్యులయొక్కయు జాగరూకత యావ
 శ్యకము. రద్దు, నష్టము, నాశనము మొద
 లగునవి జరుగకుండా వస్తువులను, కార్మికుల
 జీతములను రక్షించుటకును, వారి వివిధము

లగు దుష్ప్రభుత్వము, (ప్రమాదము, వృద్ధాప్యము, మరణము) రూపుమాపుటకును భీమా యంతయు నావశ్యకముగా నున్నది; (4) జమాఖర్చులు: ఎప్పటి కప్పుడున్న కార్మికుల జీతములు, వస్తువుల ధరలు, వస్తువుల చేయుటకగు తక్కువ ఖర్చులు, మొదలగునవి పట్టిలలో నుండియుండవలయును; (5) వివిధములగు సీ ధర్మములను సరిగా నడపుటకు ప్రభుత్వ మావశ్యకము. దీనికి న్యాయవంతులగు నుద్యోగులు నియామకము కావలెను. వారు తమతమ విధ్యుక్త ధర్మములను చక్కగా నెరవేర్చవలయును; (6) రసాయన శాస్త్రమును నేర్చిన ఇంజనీరులు నేటి వస్తు నిర్మాణ పద్ధతులలో మిక్కిలి స్థాన మాక్రమించుచున్నారు; (7) పారిశ్రామిక వస్తుపరిశీలనముకూడ నంతయు నావశ్యకము. ఆధునిక వస్తునిర్మాణ పద్ధతు లీ విధమున నొక పద్ధతితో నొకటి అవినాభావ సంబంధము కలిగియున్నవి. ఇం దేది లోపించినను వస్తువులయుత్పత్తికి ఆటంకము కలుగును.

౮. ఆధునికకార్మికజాతివికాసము

నేడు కార్మికులలో కలిగిన మహాసంచలనము ఆర్థికజీవనమున సువర్ణాక్షరములతో లిఖింపదగును. వీరితాతముత్రాతలు నిద్రాముద్రులై, వివేకహీనులై, వివిధపితాచావృతులై యుండిరనుట నిక్కువమే. కాని, నేడు వారిలోనున్న ప్రచారపటుత్వము, శిక్షణానైపుణ్యము కొనియాడదగినవి. అనేకములగు యంత్రములలో పనిచేయుచు దేశమును వస్తుసంపత్త్యవృద్ధిలో నింపుచు, వారివారి మనశ్శక్తులకు శిక్షణమొనంగి, సునిశిత మొనరించుట క్లాగునీయుము. నేడు అనేకములగు కర్మాగారములలో

కర్మాగారాధిపతులతో కూడి జర్మనీ, ఆస్ట్రీయా, జెకోస్లావేకియాలలో కార్మికులు వస్తునిర్మాణమును జరుపు శక్తిని సంపాదించియున్నారు. న్యూజీలాండుదేశమున కార్మికులు పారిశ్రామికజీవనమున లభించిన లబ్ధిని పెట్టుబడిదారులతోనూ పంచుకొనుచున్నారు. ఇటలీ దేశమునను బ్రతినునందునుగూడ, ఇట్టి పరిస్థితులు సక్రమముగానే వచ్చియున్నవి.

౯. పట్టణముల యభివృద్ధి

ఆధునికపట్టణముల సంఖ్యయు, వైశాల్యమును అధికము చేయుటయు, పల్లెకేంద్రములను పురపాలకపట్టణములుగా మార్చుటయుకూడ ఆధునికార్థికజీవనమునందలి విశేషము. పట్టణము లన్నియు ఆధునిక పారిశ్రామికాభివృద్ధితోపాటు విజృంభించినవి. దీనికి గారణము ఆధునిక పారిశ్రామికాభివృద్ధియే యనుటకు దృష్టాంతము మాంచెస్టరు మొదలగుపట్టణముల మహాభివృద్ధియే. ఇదేరీతి ఒకాపట్టణము ఆసియామాంచెస్టరుపిలువబడుచున్నది.

నేడు పట్టణములసంఖ్య యధికమైనకొలదియు, ఎన్నియో ఆర్థిక, సాంఘిక, ఆరోగ్యవిషయకసమస్య లెదుర్కొనుచున్నను, వాని పరిష్కారము త్వరలోనే జరుగుచున్నది. అమెరికాదేశము నందలి నేటి గృహనిర్మాణచాతుర్యమును, పట్టణ నిర్మాణకౌశలమును, పురపాలకసంఘము బులమువైదికొను వివిధములగు పనులను పరిశీలించినచో, ఎంతటి మహాప్రభుత్వము సంభవించినను భయములేదని నొక్కివక్కాణింపవగును. ఉదాహరణకు మాంచెస్టరు పురపాలకసంఘము నడపు ట్రాముబండ్లు, గృహ

రాజము, విద్యుచ్ఛక్తి సరఫరా, బాల
శాలికా సంరక్షణము, ఆవర్ణప్రాయములగు
పొట్ల సంస్థాపన మొదలగునవి చూచిన
చేరువు పొడమును.

ఈరీతి, ఆధునికార్థిక ఉన్నతికి ప్రధాన
కారణములు మూడుగా గ్రహింపవచ్చును.

అవి, (1) ప్రభుత్వముయొక్క మహాకృషి,
(2) బ్యాంకింగు కాంచిన మహాభివృద్ధి, (3)
సాంకేతిక, వ్యావసాయిక, వర్తకవిద్యలు
చక్కగా నభివృద్ధి నంది వివిధరీతుల వ్యాపిం
చుటయును. ఇవి క్రమక్రమముగా ముందు
విమర్శింపబడును.

లైమ్ జూస్ అండ్ గ్లీసెరిన్

చాల శ్రేష్టమైనది.

జిడ్డు పదార్థముండదు.

వెండ్రుకల ఆలంకారమునకు

చాల మనోహరమైనది.

బిరుసు జిట్టునుగూడ మెత్త

వఱచి అందము

చేకూర్చును.

BENGAL CHEMICAL :: Calcutta — Bombay.

వెంట్రుకలు:— యన్. బేకాయి గౌండ్లరు అండ్ కంపెనీ, 41, బండరు వీధి, మదరాసు.

హిట్లరు; జర్మను వ్యవసాయము

శ్రీ కొచ్చర్లకోట సత్యనారాయణమూర్తి

2

[నాజీప్రభుత్వములో, హిట్లరు పరిపాలనలో జర్మనీ ఎట్లా వృద్ధిపొందుతున్నదో జర్మనీ దేశపరిస్థితు లెట్లున్నవో శ్రీ సత్యనారాయణమూర్తిగారు అనేకవ్యాసాలలో వివరిస్తూవచ్చారు. వాటివ్యాసాలు పాఠకలోకాన్ని బాగా ఆకర్షిస్తున్నాయి; పాఠకుల ప్రశంస పొందుతున్నాయి.

‘హిట్లరు; జర్మనువ్యవసాయము’ అనే కవచినసంచికలో పడినవ్యాసముతరుచాతిభాగముది. దీనిలో వారు జర్మనురైతు సుద్ధరించడంకోసం నాజీప్రభుత్వం చేస్తున్న చర్యలను వివరించారు. దేశహితైషులైన ప్రతివారూ చదవవలసిన వ్యాస మిది.—భా. సం.]

వారసత్వపు హక్కుల పట్ల

కుటుంబపాలాలు పాలుపంపకాలవల్లా, తణఖావగైరాలవల్లా చీలిపోకుండాను, అన్యక్రాంతం కాకుండాను రైతు తన భూమిని విడిచి పట్న వాసమనే యెండమావులవెంట పరుగులెత్తకుండాను కాపాడడం ఈచట్టపు ఉద్దేశ్యం. దీనిప్రకారం ప్రతిరైతుకూ అతడి కుటుంబాన్ని పోషించగల పొలం కనీసం వక్కపైసా వుండాలి - అది ప్రత్యేకం రైతు యొక్క హక్కుభుక్తాలలో వుండాలిగాని ఏకారణాలవల్లా, ఏవిధంగాను అన్యక్రాంతం కాగూడదు. అతడూ అతడికుటుంబమూ కలిసి దానిలో వ్యవసాయం చేసుకోవాలి. పొలంవిస్తీర్ణం కనీసం రైతుయొక్క కుటుంబాన్ని పోషించజాలినదిగా వుండాలి. ఏవో కొన్ని సందర్భాలలోతప్ప 30౯ ఎకరాలకు మించి యుండరాదు, అంతకంటే పెద్దఅస్తు

లను ప్రభుత్వం తమ ఇష్టానుసారం వ్యక్తుల స్వాధీనంలో వుంచవచ్చును; లేదా చిన్న చిన్న ఖండాలుగా విభజించి బీదరైతుల కిచ్చవచ్చును. రైతు కొకపొలంవోవ్వన వుండాలి నాటిల ఉద్దేశ్యం. కాని చాలినంతమంది రైతులు దొరకనందువల్ల ఇప్పట్లో అంతకంటే హెచ్చునింఖ్యగల పొలాలను రైతు అర్జించుకోవచ్చును.

ప్రతిజర్మనురైతూ, తనవంశం మూడవతరాలనుంచి, అనగా ౧ జనవరి ౧౮౦౦ మొదలు నేటివరకు, “జ్యూ” మొదలైన అన్యజాతీయులతో రక్తసంబంధం లేకుండా పవిత్రంగా వుండని ప్రత్యేకకోట్లయెదుట రుజువుచేసుకోవాలి. రైతు తనపొలాన్ని ఎప్పుడూ మంచిస్థితిలో వుంచాలి. సమర్థతతో, సార్థకంగా, పాదుపుగా దానిలో వ్యవసాయంచెయ్యాలి. జర్మనుజాతికి అవసర

మైన పంటలను, అననర మున్నంతమట్టుకు మాత్రమే, పండించాలి. పట్టెలకూ పట్నాలకూ మధ్య పరిస్పర్శనంబంధాన్ని, సంఘము పట్ల తనపూచీలను గుర్తించాలి; తన స్వలాభంమాత్రము గమనించగూడదు. చిరకాలపు అష్టలలో పడిపోగూడదు. తన పొలంతనభూమిద అష్టలు ఏడాదికాలానికి మించ రాదు. అష్టమొత్తం ఏయేటి కాయేడు పంటమొత్తంలోనుంచి తీర్చగలిగి వుండాలి గాని అంతకు మించరాదు. పొలం తత్తువను పంటలను శాశ్వతంగా అభివృద్ధి చేయగల నూయిత్రవ్యూ, పంటకాలువలు ఏర్పాటుచెయ్యడం, మొదలైన శాశ్వత కనులకోసంమాత్రమే ఏడాదికాలమూ, ఏడాదిపంటలూ మించి అష్టలు చేయవచ్చును. అట్టి చిరకాలపు అష్టలను తీసుకోవానికి ముందు ప్రభుత్వాధికారుల వ్రాత ప్రార్థనమైన అనుమతి వుండాలి. 'ఎట్టికనుల కోసం రైతు దీర్ఘకాలపురుగాలు' తీసుకోవచ్చును? 'అన్నవిషయమై అధికారులలో తిథిప్రాయశ్చేదా లున్న ట్లగపడుతుంది. పొలంపనికి కావలసిన పరికరాలు, చిన్నచిన్న మంత్రాలు, పశువులశాలలు వగైరాల కయ్యే బాకీలను రైతు తన సాలుసరి ఆదాయంలో ఏంచి తీర్చిపెయ్యాలి. ఇదివరకున్న పాత బాకీల కోసం రైతుయొక్క భూమిప జప్తుచేసి కీలం పెయ్యగూడదు; అతన్నే భూమిలో ఏంచి లేవగొట్టగూడదు.

జర్మనవారసత్వపుహక్కుల చట్టప్రకారం భూమికి వారసులు క్రమంగా యీ కిందివరుసలో నిర్ణయింపబడ్డారు: పొలం గ్రామందుయొక్క (1) కొడుకు; (2) తండ్రి; (3) సోదరుడు; (4) కూతురు; (5) అక్క-

చెల్లెల్లు; (6) అడుసంతతి; వారినంతటి. దత్తపుత్రులను పుత్రికలను మొదటివంక్రి వారసులుగా అంగీకరించరు. ఉంపును కత్తెల విడ్డలు "అవమానకరమైన సంతానం" కాబట్టి వారికి వారసత్వపుహక్కులు లేవు. కాని విడ్డ జన్మించినపిదప తండ్రి ఆశ్రీని శాశ్రీయంగా వివాహ మాడినయెడల అ విడ్డకు వారసత్వపుహక్కు లేర్పడుతాయి.

వృత్తులూ ఆదాయమూ లేకుండా ఇబ్బందిపడుతూవున్న కష్టదినాలలో వ్యవసాయదానుని దగ్గరవారసులు, విడ్డలు, పెద్దవారు, చనిపోయిన రైతుభార్య, మొదలైన సమీపబంధువులు కుటుంబవ్యవసాయంలో పనిచేసి పొట్టిపోసుకోవానికి హక్కుగలదు. వ్యవసాయదారులు, అధికారులలను మతి లేకుండా, వైన చెప్పబడ్డ వారసులను తప్పించి తమభూములను ఇతరులకు విక్రయించరాదు.

ఇది మిక్కిలి అమూల్యమైన నిబంధన. ఈవిధంగా అనేకవేల రైతుకుటుంబాలు చితికిపోకుండా, వారిఆస్తులు అన్యాయక్రాంతం కాకుండా నిలుస్తున్నాయి.

ఈనిబంధన లన్నిటికి వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించిన రైతును "రైతుమర్యాద"ను అతిక్రమించినవాణ్ణిగా ఏంచి అతడిభూమినుంచి, దానిపై హక్కులనుంచి తొలగిస్తారు; ఏమంటే మనదేశంలో గ్రామకరణీకం మొదలైన గవర్నమెంటు ఉద్యోగపదవుల మోస్తరుగానే నాజీజర్మనీలో రైతుపదవికూడా కుటుంబానికి చెందిన ఒకఉద్యోగపదవివంటిది. ఏకాగరం వల్లవైనా ఆపదవికి ఆనర్హులని రుజువైన రైతులను ఆపదవిలోనుంచి డిస్మిసు, బర్లదపు,

చేసి ఆపొలాన్ని లీప్సు ప్రకారం తరువాతి వారముడి కిస్తారు.

వారసత్వపుచట్టం అమలుజరిచే అధికారం గవర్నమెంటు "జాతీయ ఆహార సంస్థ" యొక్క కేంద్రపరిపాలన శాఖచారి చేతులలో వుంది.

వారసత్వపుచట్టానికి సంబంధించిన తిగాయిదాలను తీర్చడంకోసం భూవనతికి సంబంధించిన ప్రత్యేకకోర్టు లున్నాయి. వాటిలో ఒకజడ్జి, ఇద్దరు వ్యవసాయ దారుల ప్రతినిధులు వుంటారు.

ఆకోర్టుల ప్రధానకర్తవ్యాలలో భూవనతుల జామీతాలు తయారుచేయించకటి. ప్రతిపొలాన్ని గురించిన పంగతి సందర్భాలన్నిటిని అంవలో సమోజాచేస్తారు. ఆ లెక్కలలో సమోజాచేయబడ్డ వ్యవసాయ దారు లందరూ జర్మనుకర్షకతరగతికి ప్రత్యేకంగా నిర్ణీతమైన విరుదునిశాపలను ధరించవచ్చును. ఈవిషయమై చట్టంలో విరివియైన నిబంధన లున్నాయి.

ఆకోర్టువారే, పడేళ్లకొకసారి, భూవనతులనుగురించిన లెక్కలను సరిచేస్తూవుంటారు. ఆసందర్భంలోనే, ప్రతిరైతు కడచిన పడేళ్లలో తనవ్యవసాయం ఏవిధంగా నిర్వహించాడో, పంటలు ఏవిధంగా పండించాడో పాలు ఏవిధంగా ఉంచుకున్నాడో పేర్కొనే రిపోర్టు వ్రాస్తారు. భూములను అశ్రద్ధచేయడం, వ్యవసాయం సరిగా చేయకపోవడం, మొదలైన నేరాలను విచారిస్తారు.

"జాతీయవ్యవసాయసంస్థ"ను జర్మను వ్యవసాయ పునరుద్ధరణకోసం ౧౯౩౩ లో

ఏర్పాటుచేశారు. జర్మను వ్యవసాయవృత్తిలో పనిచేస్తూవున్న వ్యక్తులూ సంస్థలూ యావత్తు అందులో సభ్యులుగా చేరాలని నిర్బంధం కలదు. ఈసంస్థ జాతీయకర్షనాయకుడి అధికారంకింద పనిచేస్తోంది. అతడు జర్మను ఛాన్సలరైన హిట్లరుచే స్వయంగా నియమింపబడి, స్వయంగా అతని బాధ్యతకు లోబడి పనిచేస్తాడు. ఈవిధంగా జర్మను వ్యవసాయం యావత్తు అందులో ప్రతి స్వల్పభాగమూకూడా, ప్రభుత్వాధికారం కిందకు వచ్చింది.

వ్యవసాయశాఖకు సంబంధించిన పాలనా కార్యక్రమాన్ని మూడుభాగాలుగా విభజించారు:- (౧) 'మనపుడు'; (౨) 'భూవనతి'; (౩) 'మార్కెట్టు'.

(౧) 'మనపుడు':— ఈ శాఖకు సంబంధించినవిషయాలు: వ్యవసాయదారుడు భూస్వామి, పనివాడు మొదలైనవారి మధ్య స్వరసంబంధం నిర్ణయించడం, ప్రతాంగాన్ని అభివృద్ధిచేసి పోషించవలసిన విధి, శరీరవాతావరణము, తల్లుల మాతృత్వశిక్షణ, పంటబిడ్డల సంరక్షణ, చంటిబిడ్డల వనతిగృహాల వగైరా.

(౨) భూవనతి:— పంటలను పండించడం, వ్యవసాయశాస్త్రం, వృత్తివిద్య, వ్యవసాయశాస్త్రకళాశాలలు, జర్మనీలో ఆహారపదార్థాలలోని తీర్చడం, వగైరా విషయాలన్నీ ఈ శాఖకిందకు వస్తాయి.

జర్మనీలో ఆహారపదార్థాలలోని తీర్చడంకోసం నాణీలు కొత్తగా వక ఉద్యమం ప్రారంభించారు. జర్మనీకి మనుష్యబలం భూవనతి అపారంగా పున్నప్పటికీ చాలినంత

హారసామగ్రి దేశంలో ఉత్పత్తికావటం దు. దానికోసం ఏటా విదేశాలమీద ధారపడవలసివస్తోంది. అందులో వెన్న, శువులమేత మొదలైనవి ముఖ్యమైనవి. ౧౯౩౮ లో జర్మనీకి కావలసిన ఆహారసామగ్రిలో, ఐదోవంతు విదేశాలనుంచి దిగుమతియింది. అటుపిమ్మట జర్మనులౌక్రమలు స్తారం అభివృద్ధిచెందుతున్నాయి. పనిపాలు లేనివారిసంఖ్య తగ్గుతోంది. పనివాళ్ల దాయమూ, తిండిసామగ్రికోసం వారు నే ఖర్చు అధిక మవుతున్నాయి. నాజీల నికడళాలకు, లేబరుకాంపులకు తిండిసామగ్రి స్తారం కావలసివుంది. పైగా యుద్ధకాలంలో ఇతర చాలినంత ఆహారసామగ్రి ఉత్పత్తియడం అవసరం.

కాని విదేశాలనుంచి రావలసినది ఆహారసామగ్రిమాత్రమే కాదు. ఇంతకాలం మూబడియున్న ఫ్యాక్టరీలలో దుమ్ము దులిపి నిచ్చేయడం ప్రారంభించారు. వాటికోసం మడిపదార్థాలు విస్తారంగా విదేశాలనుంచి వలసివుంది.

వీటికన్నిటికీ చాలిన ధనంగాని పరివర్తిని జర్మనీకి లేవు. ఇక చేయవలసిన పనిమి? తిండిగింజలనుమాత్రం దిగుమతిచేసి, రిశ్రమలను మూలబెట్టి, నిరుద్యోగసమస్య పూర్వంమోస్తరుగానే వుంచడమా? కి, తిండిసామగ్రిని దేశంలో పండించుకొని, రిశ్రమలకు కావలసిన ముడిపదార్థాలను దేశాలనుంచి తెప్పించుకోవడమా?

నాజీలు మొదటిపెద్దతిని త్యజించి, రెండో పెద్దతిని అవలంబించారు. కాని తిండిసామగ్రి దిగుమతిని తగ్గించడం అంత సులభమైన పయం కాదు. ౧౯౩౮, ౧౯౩౯ సం.

లలో పంటలు చెడిపోయి తిండిసామగ్రి ధరలు పెచ్చాయి. కొన్ని ప్రదేశాలలో చాలినంత మాంసము, కోడిగుడ్డు వగైరాలు దొరకలేదు. ఈ ఇబ్బందులను కొంతకాలం ఓర్పుతో సహించవలసినదనీ, జాతీయపునర్నిర్మాణంకోసం ఈ కష్టనష్టాలను భరించక తప్పదనీ, ఆహారసామగ్రిలోపించినంతమాత్రాన జర్మనీదేశం లొంగి పోరాదనీ నాజీనాయకులు ప్రజలను పెచ్చరించారు.

(3) "మార్కెటు" :— ఇది మిక్కిలి ముఖ్యమైనశాఖ. ఉత్పత్తి మొదలు విక్రయం వరకు, పంటసరకుల వ్యాపారం యావత్తు ఈశాఖకు సంబంధించినదే. వ్యవసాయపరివర్తనంపూలుకూడా ఈశాఖకిందకే వస్తాయి. వ్యవసాయదారు లందరూ తమ సమీపంలోవున్న పరివర్తనంపూలలోను వ్యవసాయ సంస్థలలోను నిర్బంధంగా సభ్యులుగా చేరాలి. అంతేగాని మన దేశంలో మోస్తరుగా రైతుల ఇష్టాయిష్టాలమీద ఆధారపడియుండరాదు. పైగా ఈసంఘాలన్నింటిలోను సెక్రటరీ, ప్రెసిడెంటు, మొదలైన ఉద్యోగులను మన దేశంలోమోస్తరుగా సభ్యుల వోట్లవల్ల ఎన్నుకోరు. వైయధికారులే వారిని నియమిస్తారు. దక్షతతో వ్యవహారాలను చక్కబెట్టవలసిన ఈయద్యోగులు తమపదవులకోసం, సభ్యుల వోట్లపై ఆధారపడి వుండడంవల్ల ఆ ఉద్యోగాలసమర్థత చచ్చి పోతుందని నాజీల నమ్మకం. పైనుం కింది వరకూ నాజీఉద్యోగులు తమవైయధికార్లకే గాని కిందివోటర్లకు బాధ్యులు కాదు. సర్వాధికారియైన హిట్లరు- భగవంతుడికి, తనఅంతరాత్మకూ బాధ్యుడు. దేశసంరక్షణమే, ప్రజా

హిట్లరుగాని, మన దేశంలో అధికారుల మోస్తరుగా తమజీతాలు, లంచాలు, మోటారుబండ్లు, తమబంధువులకు ఉద్యోగాలు, భార్యబిడ్డలకు నగలు, నాణేనాయకుల పరమోద్యోగాలు కావు. సర్వాధికారియైన హిట్లరు మొదలు కిందివరకూ నాణీలు తమ ఉద్యోగధర్మాలను అతికఠోరమైన మిలటరీ డిప్లీతో నిర్వహిస్తున్నారు. అసమానమైన, అకుంతితమైన ప్రజాహితచర్యయే వారిని ఆపదపులలో నిలబెడుతూవున్నది. అట్లు కాని నాడు నాజీప్రభుత్వం చిట్టచేకతో కట్టిన సాధమువలె నేల కూలుతుంది.

నేటి ప్రజాప్రభుత్వాలలోవున్న గొప్ప లోపం మార్కెట్టుపరిస్థితులు. ఏయేటి కాయేడు ఏయేవరుకు లెంతమట్టుకు దేశంలో అవసరమో, ఎంతమట్టుకు విడుదల కాగలవో తెలిసేసాధనం లేనందువల్ల పాడిపంటలలో అతివృష్టి, అనావృష్టిలోపాలు సర్వసామాన్యమై, అనేకకుటుంబాలు కూలిపోతున్నాయి. ఒక రొకపంటను పండిస్తే మిగిలినవారందరూ ఆపంటనే పండించడం, మిగిలిన పంటలు అవసరమైనప్పటికీ చాలినంత పండించకపోవడం సంభవిస్తోంది. ఇది మన దేశంలో నిత్యానుభవం. ఎప్పటి కప్పుడు ఏపంటలెంతమట్టుకు పండించవచ్చునో రైతులకు తెలియజెప్పి, వారానియమం అతిక్రమించకుండా చూసేసాధుడు లేకపోవడమే ఇందుకు కారణం. ఈవృత్తిలోకూడా అనేకమంది మధ్యవర్తులు బైలుదేరిధరలకూ పంటలకూ ఒకరినీ, నీనీ, నియమమూ, లేకుండా వర్తక స్వతంత్రంపేర అతివిచ్చలవిడిగా వ్యాపారం నడుపుతున్నారు. అందుకు ముఖ్యకారకులు జ్యోజాతి వ్యాపారస్థులు. నాజీప్రభుత్వం ఈవద్ద

తులను పూర్తిగా మార్చివేసింది. ఏయే కాయేడుజర్మనువ్యవసాయదారులలో ఒక్కొక్కరు పండించవలసిన పంటలపేర్లు, వామొత్తం, వాటిని అమ్మవలసిన ధరలు, మవర్తుల లాభాలు, ఈవిషయా లన్నిటినీ విలంగా నిర్ణయిస్తోంది.

మన ప్రజాప్రభుత్వాలలో, పంట మర్చుమరొజలలో చవకధరలకు తిండిగింజలకొని, బీదసాదల కొకగింజయైనా దొరిక్కుడా దాచివుంచి, అవి దొరకనిరోజులలో ఎక్కువధరల కమ్మడం 'భావ్యంవ్యాపారం' అంటారు. అందులో జూదంపా మూడువంతు లుంటుంది. ప్రజాప్రభుత్వాలలో ఘరానా పెద్దమనుష్యు లందరూ ఈ పంటంగా ఈజూదాలు నడిపి, బీదసాదల దోచుకోవడం, — వర్తకస్వతంత్రంపేర — చాలా మర్యాదవృత్తిగా పరిగణింపబడుతోంది. అది మనకు నిత్యానుభవం.

నాజీజర్మనీలో అట్లు కాదు. ప్రతియేడు ప్రతివ్యవసాయదారుడూ, ప్రతివర్తకుడూ ప్రతిపిండిమర రొట్టెలమరయజ మానుడూ నాజీప్రభుత్వంచే నిర్ణయింపబడ్డ ఆయాతేడీలోగా, ఆయాధరలకు, ఆయాపంటవృత్తులను, మార్కెట్టులో అమ్మకానికి వదిలించాలి. అంతే కాదు, ఏయేప్రదేశాలలో ఏవరుకు ఎంతమొత్తం అమ్మవలెనో ఆకారులే నిర్ణయిస్తారు. ఒకవోట పంట లకంగా వున్నయెడల అదనంగావున్న భారాని అవసరమున్నచోట్లకు ఎగుమతిచేస్తారు. విదేశవర్తకాన్ని గురించికూడా అకలివమైన ఏర్పాట్లు కలవు.

ఒకటి రెండు ఉదాహరణలు:—

(౧) ఇర్మీలో హాపు అనే మొక్కల
 ది బీరుసారాయిని తయారుచేస్తారు.
 33 లో ఈ పైరు ధరలు పడి
 యి ఇర్మీను వ్యవసాయదార్లకు చాలా
 కలిగింది. ఇకముందు అట్టిసప్తాలు
 గకుండా ఆపంటను నడపడానికి ప్రత్యే
 గా ఒక కమిషనరును నియమించారు.
 తడు పరిస్థితులను గమనించి ఏయేటి కా
 డు ప్రతిరేతు పండించడాని పంట మొత్తం,
 క్కప్రదేశంలో నిలవపుంచడాని పంట
 త్తం, ధరలు నిర్దేశాలను నిర్ణయిస్తాడు.
 నిరకుయొక్క క్రయవిక్రయాలు మధ్య
 ద్వారా జరిగినా, వ్యయంగా వ్యవసా
 దారులవల్ల జరిగినా అధికారిచే నిర్ణయం
 డ్డ ధరల నతిక్రమించరాదు. ఇందును
 రించి ఎన్నో విరివియైన నిబంధనలున్నాయి.
 టిని అతిక్రమించిన వ్యాపారస్థులకు, వ్యవ
 యదార్లకు తీరిక ఆవ్యాపారం చేయడానికి
 మతి సేయరు. ఆ అధికారి తనకు కావల
 విషయాలను పైతులవద్దనుంచి నిర్భం
 గా అడిగి తెలుసుకోవచ్చును. తన ఉత్త
 పుల నతిక్రమించిన వ్యవసాయదారుల
 దా, వ్యాపారస్థులమీదా పదివేలమా
 లవరకూ జరిమానా విధించి పండిన పం
 తన స్వాధీనం చేసుకోవచ్చును.

ఇదేవిధంగా ఉన్ని, బంగారాదుంపలు,
 రాయి, పంచదార, బీటుదుంప, పెన్న,
 లు, పశువులమేత, తోటపైరులు మొద
 ఆహారసామగ్రినిగురించి ఏర్పాట్లు
 యి. పాలఅమ్మకం మరియుక ఉదా
 రణగా చెప్పవచ్చును.

ఇర్మీలో పాలకు సంబంధించిన సమస్య
 లన్నిటిని పరిష్కరించడంకోసం ఒక
 కమిషనరు కలడు. పాలనుగురించి దేశాన్ని
 గగి జిల్లాలుగా విభజించారు. జిల్లా కొక
 డైరెక్టరుచొప్పున గలడు. ఒక్కొక్కప్రదేశే
 శంలో పాలను సమైచేయడానికి ఒక్కొక్క
 రికి లైసెన్సు ఇస్తారు. ఈవిధంగా చిల్లరవర్త
 కుల, మధ్యవర్తుల లాభాలు, ఖర్చులు తగ్గి
 పోయాయి. పాలధరలీటరుగిం పెన్నింగుల
 నుంచి గి పెన్నింగులవరకు తగ్గింది.

పంటనరుకుల ధరలను నిర్ణయించడంలో
 నాజీగవర్ని మొట్ట ప్రయత్నాలు వ్యవసా
 యదారులకు చాలా అనుకూలంగా పున్నట్లు
 త్వరలోనే వృష్టమైంది. ౧౯౩౩ జనవరి
 మొదలు ౧౯౩౪ డిశెంబరు ఆఖరులోగా
 వ్యవసాయపు పాడిపంటలధరలు నూటికి
 ౧౯.౯ వంతులు హెచ్చినట్లు తెలుస్తుంది.
 అందులో ముఖ్యంగా పశువులధరలు ౧౦౦కి
 ౨౨.౩ వంతులు, పాలు, కోడిగుడ్డు, పెన్న
 ధర ౧౦౦కి ౨౨ వంతులు, పశువులఆహారం
 ధర ౧౦౦కి ౨౩ వంతులు, కూరగాయల
 ధర ౧౦౦కి ౨౬.౨ వంతులు హెచ్చాయి.
 అందుకుతోడు వ్యవసాయదారులకు మును
 పటిమోస్తరుగా అప్పులు పుట్టడంలేదు. గవ
 ర్న మొట్టనిర్బంధంవల్ల వారు పాతబాకీలను
 క్రమంగా తీర్చుకుంటున్నారు. ఈపరిస్థితులన్నీ
 వ్యవసాయదారులకు అనుకూలంగా పున్నా
 యని చెప్పకతప్పదు.

పంటనరుకుల టోకుధరలు హెచ్చడా
 నికి కారణం ప్రభుత్వంవారు ధరలను నిర్ణ
 యించి, ఇన్నాన్సో మధ్యవర్తులవర మపుతూ
 పున్న లాభాలను వ్యవసాయదారులవరం
 చేయడమే అనిన్నీ, టోకుధరలు హెచ్చాయి

గాని చిల్లరధరలు హెచ్చలే దనినీ, అందువల్ల నరుకులను వాడుకునే వినియోజకులకు నష్ట మేమీ కలగలేదని నాజీ ఆధికారుల వాదము. నరుకుల బోకుధరలు హెచ్చడంవల్ల చిల్లరధరలుకూడా హెచ్చాయనీ, నాజీ గవర్నమెంటు విదేశాలనుంచి తిండి సామగ్రి దిగుమతులను తగ్గించడంవల్ల ప్రజలకు చాలినంత ఆహారసామగ్రి దొరక్కోవారు చాలా ఇబ్బంది పడుతున్నారనీ, అందులో పశువులమేరదిగుమతి తగ్గిపోవడంవల్ల గాడిద లో జర్మను వ్యవసాయదారులు తమ పశువులను నిర్బంధంగా చంపివేయవలసి వచ్చిందని విమర్శకుల వాదము. నాజీ ప్రభుత్వం కొత్తబో, అనగా గాడిద-కిగలో తలవని తలంపుగా పంటలు చెడిపోయి ప్రభుత్వపు అంచనాలు తాడుమారై వ్యవసాయదారులకు ఇబ్బంది కలిగినమాట నిజమే. కాని ఒకటి రెండేళ్ల అనుభవాలను బట్టి ఈపద్ధతిని నిరసించడం భావ్యం కాదు. క్రమక్రమంగా పరిస్థితులు మారి యిప్పుడనుకూలంగా వున్నాయి.

గ్రామాలలో పనిపాటులు లేనివారికి భూవనతు లిచ్చి స్థిరనివాసం ఏర్పాటు చెయ్యడం నాజీకార్యక్రమంలో వక భాగం అని వైన చెప్పుచున్నాము. తూర్పుజర్మనీలో పెద్దపెద్ద ఎస్టేట్లు కలవు. ఆవైపున జర్మను సామ్రాజ్యసంరక్షణార్థం అవి పూర్వం ఏర్పాటు చేయబడ్డవి. యుద్ధానంతరం ఆ ఎస్టేట్లు ప్రాప్రయిటర్లు ఆర్థికదుస్థితివల్ల అప్పులలోపడి చితికిపోయారు. హిట్లరుకు పూర్వం వాటిని ఉద్ధరించడంకోసం ప్రయత్నాలు జరిగాయి గాని కొన్ని ఎస్టేట్లు పూర్తిగా దివాలా తీసి అమ్మకానికి వచ్చాయి. నాజీప్రభుత్వం ఆ

ప్రాప్రయిటర్లకు వర్షాశనా లిచ్చి, వారిదేట్లను స్వాధీనం చేసుకొని, వాటిలోను, ఇటువంటి రిజర్వభూములలోను చిన్నచిన్న గ్రామా లేర్పరచి 'పవిత్రమైన ఆర్యుల' తతి వీధవ్యవసాయదారులకు భూములన్నాడు. ఇదిగాక మిక్కిలి కృషివల్ల సంద్రంలోనుంచి భూమిని స్వాధీనం చేసుకొనాగులో పెడుతున్నాడు. ఈవిధంగా పాతికేళ్లలో సుమారు 700 లక్షల ఎకర భూమిలో సుమారు 3 క్రి లక్షల మంది పాటులు లేని జర్మను పౌరులకు వృత్తు కల్పించవచ్చు నని వారి నమ్మకం. ఇంతకాలం అలక్ష్యంగా వదిలివేయబడ్డ ప్రాంతాలలో ఇప్పుడు వృత్తులు వర్తకవ్యాపారాల అభివృద్ధి అయినాయి. ఈప్రయత్నాలవల్ల ఈప్రాంతాలలో ప్రతిదేహా సుమారు 10 కోట్ల మార్కులు ద్రవ్యం చెలామణిలో తిరుగుతోంది. ఇందులో ప్రతినాడెవ సార్థకంగా వినియోగమవుతోందని చెప్పనికీ సందేహం లేదు.

వైన చెప్పబడ్డ వారనత్వపు హక్కు చట్టం ఈ భూములకుకూడా వర్తిస్తుంది. ఒక్కొక్క పొలం విస్తీర్ణం వ్యవసాయరుడి కుటుంబపోషణకు చాలి ఉండాలి. ఇంత్రాకూడా, అంతకంటె తక్కువ పొలమున చోట్ల మిగత భూమిని కొని ఇస్తున్నామని పొలం పనిని సాధ్యమైనంతవరకు వ్యవసాయదారుడూ, అతడిభార్య పిల్లలూ స్వయంచేసుకొంటారు. ఇదిగాక నిద్యార్థి విద్యార్థి నుల సేవాదళాలు వ్యవసాయదారులకు, వారిభార్యలకు పొలంపనిలోను, ఇంటిపనులలోను ఉచితంగా సాయం చేస్తున్నారు. దీనినే విద్యార్థుల

ఈయ కార్యక్రమం అంటారు. దీనిని
రించి మరో సందర్భంలో వివరంగా వ్రాసి
న్నాను. ఇందుమూలంగా విద్యార్థులకు,
వ్యాధినులకు చదువుతోపాటు పనిపాటుల
ప్రత్యక్షమభవం కుదురుతోంది. వ్యవ
యవృత్తిలో ప్రవేశమూ, అభిరుచి
గలుగుతున్నాయి. విద్యార్థులు, విద్యార్థినులు
సంస్కరణహాయమూ, నలుగురితో కలిసిమె
పనిచేయడమూ నేర్చుకుంటున్నారు.
తర్ఫీతును బాలురకు, బాలికలకు
మానంగానే ఇస్తున్నారు; అందరూ వర్ణ
ించి పని చేయాలి గాని విక్రాంతి
ను, వేడుకలలోను కాలం వ్యర్థపుచ్చ
దు. పట్నవాసస్థులకు, పల్లెటూరివాటికి
పాటులలో ఈ విధంగా మిక్కిలి దగ్గర
బంధం ఏర్పడుతోంది. పల్లెటూరి రైతు
టుంబాలు, పట్నవాసపు విద్యార్థులు ఒకరి
వద్దనుంచి, మరొకరు అనేకకొత్తసంగతులు
ర్చుకుంటున్నారు. వ్యవసాయదారుల తివి
న్నిగురించి, దృష్టినిగురించి జర్మను
వ్యాధి ఎంతో అనుభవం సంపాదిస్తున్నాడు.
సందర్భంలో అతడికి నాజీస్థాంతాలను
ర్పడానికి అవకాశం కలుగుతోంది. వ్యవ
యదారుడికి ఉచిత మనుష్యసహాయం
రుకుతోంది.

ప్రభుత్వంవద్దనుంచి కొత్తగా భూమిని
ందే వ్యవసాయదారుడు వయస్సులో పాతి
ళ్లు దాటివుండాలి. ఇదివరకే వివాహితుడై
యిందాలి, లేదా కావడానికి సిద్ధమైయుం
లి. ఇదివరకే పిల్లలు గలవాడైయుండాలి;
దా పిల్లలను కనడాని కిస్తుండైయుండాలి.
త్తవ్యవసాయదారు లందరివిషయంలో ఈ
ంధనలను అతికఠినంగా అమలులో

పెడుతున్నారు. భూములనీయడంకోసం కావ
లసిన ధనాన్ని జర్మనుప్రభుత్వమూ, రాష్ట్రీ
యప్రభుత్వాలు, స్థానికప్రభుత్వాలు కలిసి
ఇస్తున్నాయి. కొత్తభూములను స్వాధీనం
చేసుకొని అందులో నివాసా లేర్పరిచి, పాలా
లను శాశ్వతంగా అభివృద్ధిచేయడంకోసం
ప్రత్యేకంగా కంపెనీలను ఏర్పాటుచేశారు.
అందుకోసం ఒక బ్యాంకుకూడా కలదు. వ్యవ
సాయదారులు తమపనిముట్లను పశువులను
తామే కొనుక్కోవాలి. వ్యవసాయంలో
అభిరుచిగల పట్నవాసస్థులకుకూడా ఈ
పరతులవైన భూము లిస్తున్నారు.

ఒక్కొక్కకమతంలో వ్యవసాయంచేయ
డానికి కావలసిన పెట్టుబడిలో నూటికి ౯౦
వంతుల ద్రవ్యాన్ని, ప్రభుత్వము దీర్ఘ కాలపు
అప్పులకింద ఇస్తోంది గవర్నమెంటు అప్పుల
మీద నూటికి ౪ చొప్పున వడ్డీరేటు. అరవై
ఏళ్లలో గవర్నమెంటుబాకీ తీరిపోయి భూమి
పూర్తిగా రైతు స్వాధీన మయ్యేపద్ధతుల
మీద ఆ బాకీని వసూలుచేస్తున్నారు. నాజీల
అధికారానికి పూర్వం లక్షలాది పాలాలలో
వ్యవసాయం సరిగా జరిగేదికాదు. అది పూ
ర్వపు పనిముట్లతో, పురాతనపద్ధతులమీద
జరుగుతూవుండేది. ఫలసాయం తగ్గినప్పుడు
రైతు తనఖర్చును తగ్గించుకుంటాడుగాని
పాడిపంటల సభివృద్ధిచేసుకోడానికి
ప్రయత్నించడు. వ్యవసాయంలో మార్పులు
నిదానం మీద వస్తాయిగాని వెంటనే
రావు. కాని అనంతంగా వేచియుండడానికి
నాజీలకు ఓరిక లేదు. తమ ఆశ్రద్ధను,
అలెక్సాన్ని వదలి పెట్టవలసిందని
రైతులను బలవంత పెడుతున్నారు. పంటల
సభివృద్ధిచేనే కొత్త పద్ధతులను

వారికి నేర్పుతున్నారు. ప్రతిప్రదేశం లోను అనుభవంగల వ్యవసాయదారులకు కొంతమందికి పాటా లిచ్చి వారిచేత కొత్త పద్ధతులలో వ్యవసాయంచేయించి, ఆవిధంగా వాటిని రైతులకు నేర్పుతున్నారు. రైతు, తోడిరైతుల ప్రత్యక్షమనుభవంద్వారా నేర్పు కోవడం వకయెత్తు, అధికారులు నేర్పడం మరోయెత్తు.

కొత్తపద్ధతులమీద వ్యవసాయంచేయ దానికి ఇంకా అనేకవిధాల రైతులకు ప్రోత్సాహ మిస్తున్నారు. వారి పాటాలను పంటలను పరి శీలించి బహుమతులు, యోగ్యతాపతాలు, బిరుదులు ఇస్తున్నారు. కొత్తరకం విత్త నాలను బలవంతంగా వాడుకలో పెట్టిస్తు న్నారు. మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైన పశువులనేగాని వ్యవసాయంలో వాడనీయటం లేదు. పాడి పశువులను మిక్కిలి జాగ్రత్తతో పెంచవల సిందని రైతులను బలవంతం చేస్తున్నారు. వ్యవసాయవృత్తిని పాడిపంటలను అభివృద్ధి చేసే పద్ధతులను గురించి రైతులలో ప్రజోధం కలిగించడంకోసం ప్రతియేడా శీతాకాలం లో దేశమంతటా వ్యవసాయశాఖామంత్రి అధ్యక్షతకింద వేలకువేలు సభలు జరుగుతు న్నాయి. అవిగాక రేడియో, సినిమా, వార్తాపత్రికవగైరా సాధనాలను విరివిగా ఉపయోగిస్తున్నారు.

ఈ ప్రయత్నం లన్నిటివల్లా పాడిపంట లభివృద్ధి చెందుతున్నాయి. ౧౯౩౩-౧౯౩౬ లోగా మొత్తం వ్యవసాయపు ఆదాయం రెండుబిలియనుమార్కులు హెచ్చింది. ఒక్కబంగళాదుంపలపంట ౪౧ మిలియను టన్నులనుండి ౪౫.౭౨ మిలియనుటన్నుల వరకు హెచ్చింది. (మిలియను అనగా పది

లక్షలు). వ్యవసాయపు యంత్రాలకోసం వ్యవసాయదారులు చేసిన ఖర్చు ౧౯౩౪-౧౯౩౬ లోగా ౮౪ మిలియను మార్కుల నుంచి ౨౪౦ మిలియను మార్కులవరకు హెచ్చింది.

మొత్తంమీద నాజీప్రభుత్వంలో మిక్కిలి సమర్థతతో నిర్వహించబడుతున్న అధికారశాఖలలో వ్యవసాయం వకటి విదేశస్థులుకూడా అంగీకరించారు.

ఈశ్రమ, ఖర్చు, యావత్తూ రాజోయే యుద్ధానికి ప్రయత్నాలని వాదించేవారు కొందరు. అట్లు కాదు, దేశాభివృద్ధియే నాజీల షరమోద్దేశమని వాదించేవారు మరొక కొందరు. ఆచరణతోటిగాని, నాజీనాయకుల ఆంతర్యాలతోగాని మన కిప్పుడు పని లేదు. వాటిని చర్చించడం అప్రస్తుతప్రశంసా ఇది స్వాతంత్ర్యమా? మనఅర్థంలో నాజీలకు వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యం అంటే అభిమానంగాని గానీ పంగాని లేవు. “వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యమే అంటే ప్రధానవిషయమా?” అని మొన్ననే వాదన నాజీమంత్రి అడిగాడు. జర్మనీకి సంబంధించిన సంతవరకు ప్రతివిషయంలోను జర్మనురైతుకు ఎట్టి ఆలోచన లుండాలో, ఎట్టి నడవడి వుండాలో నాజీనాయకులే నిర్ణయించి ఆజ్ఞా పిస్తున్నారు. ఇది నాజీజర్మనీలో ప్రజలను భవిష్యత్తున్న స్వాతంత్ర్యము. జర్మనుప్రజలకు నాజీవృద్ధి, నాజీభావాలు ఏర్పడ్డకొద్దీ చరిష్ఠితులు క్రమక్రమంగా మారవచ్చును వారు అధికారానికి వచ్చి ఇంకా ౬ ఏళ్ల దాటలేదు.

కాని నేటి సోవియటురమ్యలోను, నా జర్మనీలోనున్న నిరంకుశాధికారాలకి

కొన్ని కేదా లున్నాయి. వ్యవసాయము, వర్తకము మొదలైన దట్టమైన పాఠాన్ని అన్నిటిని ప్రజలందరి ఉమ్మడిలాభంకోసం ప్రభుత్వమే నడపడం సోవియటు రష్యనువద్దకి. దేశక్షేమార్థం, ప్రజాహిత్యార్థం, ఏర్పడు ప్రభుత్వనియమాలకు నిబంధనలకు లోబడి ప్రజలు తమ స్వలాభంకోసం వర్తకవ్యాపారాలను వృత్తులను స్వయంగా నడుపుకోవడం నాజీజర్మనుల వద్దకి. ప్రజాస్వాతంత్ర్యం విషయంలో ఇద్దరూ దోషులే అయినప్పటికీ నాజీజర్మనులే తక్కువదోషులని చెప్పవచ్చును. ప్రజాస్వాతంత్ర్యం అన్ని వోల్టా ప్రజాహిత్యంకీ విషతుల్యంగా పరిణమించడమే నాజీ నిబంధనలకు కారణం.

ఈమార్పులు జర్మనురైతుకు ఇప్పుడేనా? "కాదు! జర్మనురైతు వాడే అధికారం అను తిరస్కరిస్తున్నాడు. తన వ్యవసాయం తగ్గించుకుంటున్నాడు. పశువులకు మేత చాలక వాటినిచేతులూర చంపుకుంటున్నాడు. తన పంట నరుకులను ఏక్కువధరలకు

రహస్యంగా ఇతరుల కమ్ముతున్నాడు" అని విరోధుల విమర్శనలు.

ఇవి ఎంతవరకు యథార్థము? ఇతర దేశస్థులకు తెలియడం కష్టము. కాని తమ లోటుపాట్లను సవరించుకోడానికి, వర్ధిల్లులను మార్పుకోవడానికి, ఆశయాలను, ఆచరణను పూర్తిగా నమస్వయం చేయడానికి నాజీనాయకులు అహోరాత్రులు విసుగుచేసేవాళ్ళు లేకుండా పాటపడుతున్నారు. అవిషయమై వారు నిద్రపోవటం లేదు; జర్మనీదేశాన్ని నిద్రపోయేటట్లు లేదు. నిద్రానందగోడగానినిజం తెలియదు. ఈలోగా పక్షిసాతమునప్పులలో దూషణ భూషణలు పెక్కు. నాజీప్రభుత్వమున జర్మనులు తిండి లేక మాడిపోతున్నారని చెప్పడం కేవలం అవ్యత్యోక్తి. ఏనంపూరిణలోనైనా తాత్కాలికమైన ఇబ్బందులుండకమానవు. అంత మాత్రాన జాతి యానత్తు చేడిపోయిందని నిశ్చించడం అతిశయోక్తియని నిస్సందేహంగా చెప్పవచ్చును.

...మార్పులు... ప్రజలందరి... ఉమ్మడిలాభం... కోసం... ప్రభుత్వమే... నడపడం... సోవియటు... రష్యనువద్దకి... దేశక్షేమార్థం... ప్రజాహిత్యార్థం... ఏర్పడు... ప్రభుత్వనియమాలకు... నిబంధనలకు... లోబడి... ప్రజలు... తమ స్వలాభంకోసం... వర్తకవ్యాపారాలను... వృత్తులను... స్వయంగా... నడుపుకోవడం... నాజీజర్మనుల వద్దకి... ప్రజాస్వాతంత్ర్యం... విషయంలో... ఇద్దరూ దోషులే... అయినప్పటికీ... నాజీజర్మనులే తక్కువదోషులని... చెప్పవచ్చును... ప్రజాస్వాతంత్ర్యం... అన్ని వోల్టా... ప్రజాహిత్యం... కీ విషతుల్యంగా... పరిణమించడమే... నాజీ నిబంధనలకు... కారణం.

కుట్రతనమా? మానవస్వభావమా?

శ్రీ పాలగుమ్మి వద్ద రాజు

అబ్బ! పాడుకోటు! ఇంత ఇరుగుగా ఉంటేనే కింత చేసినా? ఈ కోటు వుట్టించినంతవరకే తమ రాగా రావు ఎక్కడో, తేకోపాదే రాగలిఖులమీద వరిసి ఇది మరద అయిపోయిందో రాముడికి పరిగా వుండకలేదు. కోటుకేబులో పరున్న, కేబురుమాటా రాక్కా తేయలో వేసుకుని కోటు విడుగ్గా విప్పి చెంబిమీద పడ వేసాడు. ఆ చేపని ఎంతలో వేయవంతా మార్చుపోయి వట్టుగా ఉంది. ఏమూలో, 'సుడా అండీ! సుడా! అంటున్నా దొకడు నీరసంగా. కొంతమంది చెంచీల మీద నిద్రపోతున్నారు. కొంతవల్లి బొమ్మలరాట్టు ఎవరూ కొనినవే దైర్యంచేత గోడకి కేర్లపడి మూర్చిని కుమిపొట్టు పడుతున్నాడు. ఉన్న! రైలు ఆర్యంగా వస్తుందటరాదాను! రాముడికి చాలా దిర మగ ఉంటే నెమరుకల్ల రాక్కా తడిసి కొంత చల్లగా ఉన్నా తాపంమాత్రం తగ్గలేదు. ఆవ్తేమమలో ముఖమెల్ల సవ్యదులు నీరసంగా చాలామారాన్నుంచి విసబడుతూ ఉన్నట్టుగా చెబిమీద పడుతున్నాయి. ప్రపంచక మంతా మరుతుండు పుచ్చుకున్నట్టుగా ఉంది.

చేమలో పుస్తకాలపట్టి, ఇంకలో పుస్తకాల చొంతరా పెట్టుకుని, రామవాధకాశ్రీ క్రావుల ఒక మనిషి, రాముడివంక కొంతవేపు ఎగారగా మారి, 'వాబెల్లు కావావాండీ! పావో! వాబెల్లు! అని అడి గాడు. అక్కరలే దన్నట్టు తిల చూపాడు రాముడు. వెన్నువాబెల్లు! చదువుకున్నావాల్లే కేం నవ్వుతాయి ఇదో! కాని వాబెల్లువాడిది మాడ్డంతోలే రాముడి కేవో జ్ఞాపకంవచ్చింది. చటుకుని లేచి ప్రక్కనే ఉన్న పిసికరాతమ్మ బుక్ ఛార్ డిగ్గరకు చెల్లాడు రాముడు.

రాముడు పుస్తకాల విషయంలో అంత తేజస్ వయ్యి. చేరు మారి, అతనికి తల చూపడానికి తానాడు

గల పుస్తకాలు నక్కపెట్టలేం. కాని అతడు గ్రంథం చదివిన పుస్తకాలు చాలా తక్కువే. పుస్తకాల మీద అతడు అభిప్రాయం ఇచ్చేటప్పుడు మీరు వింటే అతడు మాట్లాడే ధోరణి, పరిశీలనాదృష్టి, అతని ఉపమానంచే పరిభాష చూసి, అతడు చదవనిపుస్తక ప్రపంచకంమీద ఉండవని మీరు అనుకుంటారు. కా అదే మీపొరబాటు. ఒక్కపుస్తకాల విషయంలో కాదు, తక్కిన అన్ని విషయాలలోనూ రాముడు అంతే

అవాడు అతని అభిరుచి తెలుసు కనికర్తంమీద బోయింది. భారతి చేతులోకి నీడుమని పుటలు తిర చేయన్నాడు. ఆందులో 'కుమార' అనే ఎవరినో ఒక పద్యం ఉంది. చేరు చూస్తేనే అది చదవా లనిపించింది

కుట్రతనమా? మానవస్వభావమా?

విరులగుర్తుల పరిమళముతో
విరియబూచిన ప్రకృతియంతా
కలకలవెనే—నీ సత్వం
పులకెంపులతో—

ఘోషధోలుల కలిక కట్టిన
ఘోషసాధాంగము లన్ని
ఘోరుమనెనే—నీ సత్వం
మారు మ్రోతలతో—

ఆ మమీరపు ఆకాశంలో
అపురింపిన నీలిలోతులు
విండిపోయెనె—నీ సత్వం
పండు వెన్నెలతో—

నీరునీరుల నిద్రపోయిన
నీవైతన్యంబు మేల్కొని
పరులెంతెనె—నీ సత్వం
తలకవేగముతో—

ఒక్కసారి ప్రపంచమంతా పోయింది. మమ్మ
 న్న పాములా పడుకున్న ఆతని ఉద్రేకం ఉచ్చైశ్రాగా
 దింది. ఈ భావం ఆతనికి చాలా పరిచితమయినదే.
 ఒక్కడన్నా ఇదివరకు చదివాడా? కాదుకాదు. ఇది
 వ మనస్సులోనిదే. చాలా కాలం నుంచి మోస్తూ ఉన్న
 వస్తు ఒక్కసారిగా దీని పోయినట్లు అనిపించి వదలికే.
 మోతరంగాల మారిగానే భౌతకరంగాలు కూడా
 నన్ను నుంచి వ్యాధిస్తాయిగావును; లేకపోతే ఈ భావ
 యోషానికే ఆర్థం ఆతనికి కనిపించలేదు. ఆతనిదూ
 ంతవరకు కనే. అప్పుడప్పుడు పద్యాలు వ్రాస్తూ ఉం
 చు. కానీ ఆ పద్యాలు కేవలం తన వ్యక్తిగత మయిన
 భుగళానికే సంబంధించినవి అవడంచేతనూ, వాటిలోని
 ంతరార్థం ఇతరులు గ్రహించలేకపోవడం వల్లనే
 తనూ, వాటిని ఇంతవరకూ పత్రికలకు పంపలేదు.
 త్రం! ఈ పద్యం కూడా కేవలం తన వ్యక్తికే సంబం
 దించినదే! పత్రికలో పడడంతోనే ఇది అనంతమయిన
 పంచామభవంగా మారిపోయింది. అసలు అన్ని ఆనుభ
 వాలూ అంతేనేమో! దీనినిబట్టియే తన పద్యాల
 న్నింటిని పత్రికలకు పంపవచ్చు.

రైలు 'రైంయి' మని పూసింది.

రాముడు అవనిపడి వెనక్కి తిరిగి చూశాడు.
 లు కదులుతూఉంది. ఆరే! రైలు వచ్చి అగినబాడే
 వలే వదలను. చేతులో భారతి అక్కడే పడవేసి
 ందరగా పరుగెత్తాడు. అదృష్టవశాత్తు ఇంటిరు తర
 పెట్టి ఎదురుగానే కనబడింది. ఎల్లాగో రెండు ప్రోసు
 లోపలికి దూరాడు. వెంటనే చెంచీమీద మరచి
 యైన కొటుకలగతి పూజకం వచ్చింది. రైలు ప్లాటు
 రం దాటిపోయింది. అతడు తన పరధ్యానాన్ని
 దించుకున్నాడు. 'సరే! ఏం కేస్తాం?' అనుకుని కూర్చు
 న్నాడు. జేయిమూలూ, పద్మ, చొక్కా జేయిలో వేసు
 న్నాడుగాని లేకపోతే మరీ ఆభాసయిపోతు. మొగం
 ద చెమట తుడుచుకుని, దవడపై కొట్టుకుంటూ ఉన్న
 డెలపద్మ అవచదానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడు.

'మృతినమా? మానవస్వభావమా?' - తనలో
 న వత్సవన్నాడు.

ఇంతలో ఏవో రెండు కళ్లు తన వెనకనుంచి
 రబేకీక్షతో తనపైనే చూస్తూ ఉన్నట్లు అనిపించిం
 దతనికి. వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. తన కూర్చున్న
 నీటుమీదనే ఒక యువతి కూడా కూర్చుని ఉంది.
 పెట్రెలో ఇం కెవరూ లేరు. ఆలోచించుకోకుండానే
 ఆతడు లేచి ఎదురుగా ఉన్న నీటుమీదికి పోయి కూర్చు
 న్నాడు. అతనిచ్చివ్వి తనమీద పడడంతోనే ఆమె తన
 చూపులు ప్రక్కకు తిప్పి కిటిలోనుంచి అవతలికి
 చూస్తూ కూర్చుంది. అతడు వెజ్టివానిలా ఆమెవంకే
 తెల్లతోయి చూస్తున్నాడు. ఆ చూపులకు చలనం
 లేదు. పెట్రెలో ఇం కొక యువతి ఉంటుందని అతడు
 అనుమానించినయినా లేదు! ఆమె మళ్ళీ సన్నగా తన
 చూపులకు ఆతనివైపు తిప్పి అతడు తనవంకే చూస్తూ
 ఉండడంచేత వెంటనే ముఖం తిప్పుకుని మొదటివలె
 కిటికీవంక చూస్తూ ఉంది. ఆమె చెక్కులు కొంచెం
 ఎత్తిబడ్డాయి. ఆమె తనవంక తిరిగి చూడడంతోనే
 ఆతనికి చైతన్యం కలిగింది. ఎల్లాగో క్షమార్పణ చెప్పి
 లనుకున్నాడుగాని ఏమి చెప్పాలో ఆతనికి తోచలేదు.

'ఇది...ఇది...ఇది ఆదవారిపెట్టా?' అన్నాడు
 కంగారుగా.

'కాదు.' ఆమె కిటికీ దగ్గరగా వెళ్లింది.

ఆతని మనస్సు కొంత కుదులుబడింది. కానీ
 ఆమెకు కేవలం ఎదురుగా కూర్చుని ఉన్నమూలంగా,
 ఒకదిగమయిన ఆంధోకన కలిగింది అతనికి. తన దుస్తుల
 వంక చూశుకున్నాడు. పంట్టాంచుడత నరిగిపోలేదు.
 తెల్లని మల్లికార్జునాంటిచొక్కా నిజంగా ఆందంగానే
 ఉంది. చొక్కా పంట్టంలోపలికి ఉంది. అంత
 వరకూ బాగానే ఉంది. కానీ కొటుకేకపోవడం చాలా
 వెలిగిగా కనబడింది. దాన్ని నురించి ఆమెకు చెక్కుకపోతే
 పిలులేదనుకున్నాడు. వాగరకలక్షణాలలో గలిగిన ఈ
 లోపం క్షమించడానికి పిలులేనిది. తననునురించి ఆమె
 ఏమనుకుంటుందో!

'నే నింత వెలిగితనంగా రైలు ఎక్కడం చూస్తే
 గొంతు వత్సవస్తోందేమో!' అని ఆతడు తనంతటనే వత్స
 వానికి ప్రయత్నించాడు. ఆమెముఖం కొంచెం ఎత్తి

బారింది. వచ్చేవత్సరి బలవంతంగా ఆవుమని, ఆమె కిటికీ దగ్గరగా జరిగి, కిటికీవీధి గడ్డం అనుమని బయటకు చూస్తూఉంది.

‘ఏవో పరధ్యాన్నంగా ప్రేమనులో పుస్తకాలు చూస్తూ నిలబడ్డాను. రైలు వచ్చి ఆసనపడే వాడు నివరించేడు. కదిలేటప్పుడు కూత వివరించింది. బల్లమీద పడే వేషకోటు మరిచిపోయి గబగబా ఎల్లాగయి లేచింది. రైలు ఎక్కాను’ అన్నాడు. మాట్లాడేటప్పుడు మాత్రం ఆమె తనదైత్రు చూడకపోయినా, అత దామైత్రు చూడకుండా ఉండడేక పోయాడు.

ఆమె ప్రత్యేకంలో అతడు తన స్వభావవిధి మయిన మనస్థైర్యాన్ని నింజెట్టుకో లేకపోయాడు. తన స్వరూపలవాడులలో వైకల్యం ఏమన్నా ఉండేమానని అతనికి పూర్తిగా అనుమానం.

ఎల్లాగయినా ఆమెతో మాట్లాడాలని కోరిక అతని మన్నా, సంభాషణ ఎల్లా మొదలుపెట్టాలో అతనికి తెలియలేదు. కాని వారిద్దరిమధ్యా ఆమానం, కేవలం మానంగా లేదు. ఏవో అస్పష్టమహాహాయి ఇటు అటు ప్రవహిస్తూనే ఉన్నాయి. ఆ రైలు పెట్టెలో ప్రతిఅణువు సజీవంగా సంచరిస్తూఉంది. అంత సజీవమయిన వాతావరణం అతన్ని ఆవరించడం, అతని కింతవరకూ అనుభవంలోకి రాలేదు. అందులో అతడు ఉక్కిరిబిక్కిరయిపోతున్నాడు. అల్లా ఉక్కిరిబిక్కిరి అవడంలో ఎంతో కులాసా, మైకం ఉన్నాయి.

ఆమె వాతావరణాన్ని అవతారం. ఆనాడులో దౌర్భల్యం ఏమీలేదు. ఆమె అంగభావనం పరిపూర్ణం. గుల్లెలలో మొలిచిన వీరపాదులా ఉంది ఆమె. తనకారేకీకావేట్లల్లలో అంతపూకం ఎవరికీలేదు. కున్నీరమయిన ఆమె కిరీటపు మృత్యుత్వంలో ఆవుదర్శమయిన శక్తి ఉంది. మట్టుకుంటే వాడిపోయే సూకు మార్గంకాదు ఆమెది. ఆమె అనుకూలం ఎదుగుతూనే ఉంది. రాముడికళ్లకి ఆ ఎవగడం కనబడుతూనే ఉంది. గాలితాకుడుకి పులకరించే నవకం ఆమెది.

‘ఆమె తనవున పులక లభిదిక్కడా
గాలికరటాలపై కదలి వ్యాపించింది!’

ఆమెను చూస్తేనే కవిత్వం పుట్టుకువచ్చుంది ఈపద్యం తను ఇదివరకు వ్రాసిందా? కాదు. అప్పు కప్పుడు అకస్మాత్తుగా తన భావనలో పుట్టింది. ఇది నిజమయిన కవిత్వం.

ఈమాట నిజంగానే గాలి పులకరించింది.

ఆమె ఒకవారి లేచింది. లేవడంతోనే వీర కిరీటం లాగింది. ఆమెనుట్లా ప్రదేశం అంతా ఒకసారి జలదరించింది. పైటచెరకు సరిగా మోకాళ్లపైనుండి తీసుకుని చేతిలో పుస్తకం ప్రక్కన బల్లమీద పెట్టుకుని కూర్చుంది.

అతని హృదయంలో ఎవరో గిరిగిరితలు పెట్టాయి. ఆమె పాంకాన్ని చూసి, అతనిలో ఉద్వేగం ఉద్వేగంగా లేచింది. ఆమె చూస్తూనే అతని గాయరా కొంతగిరింది.

‘ఏదండీ! ఆవు పుస్తకం చూసి ఇస్తాను’ అని అతడు.

ఆమె ఆ పుస్తకాన్ని అతడు కూర్చున్న బల్లమీదికి గిరితేసింది. అది తీసుకుని మొదటికి చివ్వాడు. ఆమె చేరు వానిమీద ఉంటుందనుకున్నా కాని అతనిఒక విధలమయింది. కేవలం ఆమెనే అతడు చూసుకున్నాడుగాని దౌర్భల్యం చాలిందిగాదు. ‘అదేమిట? ఏమింది?’ అనుకుని చివరకి సమాధానపడ్డాడు.

పుస్తకం ఒక ఇంగ్లీషుపద్య సంగ్రహం. ఇంటిమీదిమీదికి అది ఆ ఏడు పెట్టెలు. ఆమె ఎక్కడి ఇంటిరు చదువుతూ ఉండి ఉంటూ దివి అనుకున్నాడు.

‘మీరు కవిత్వంలో ఏమన్నా ఆభిరుచిఉందా అని అడిగాను. ఆ ప్రశ్న అంతసహజంగాగాని సందరానికి తగినట్లుగాగాని లేదని అతనికీ అనిపించింది.

‘నేను వ్రాయలేనగాని కవిత్వమంటే నా ఇష్టమే.’

ఆమెపన్నని కంకభ్యరం సంగీతం మ్రోసింది. అది ఈ ప్రపంచకాన్నుంచి రాలేది దిబ్బించేలానికి అవతలప్రక్కనుంచి ఏగంధర్వగాన మ్రోలో అతనిచెవుల్లో మ్రోగినట్లుగా అనుకున్నా వేరది.

‘నా అభిమానకవి మేన్ ఫీల్డ్’ అన్నాడు పుస్తకంలో చేతులు రింగవేస్తూను.

ఈపాతి ఆమె చిలువవృత్తి అత్యుత్తేజసాయించి.
 'వీడు ఏ కాలేటిలో చదువునున్నాడు?' అని
 ప్రశ్నించె ఆమెవంక మౌనము. ఆమె చిలు
 వృత్తి కొంత అతన్ని తలచిందుచేసింది. ఇంకాకటిపద్యం
 తనకి అప్రయత్నంగా భావకం వచ్చింది.

'నీమనీమల నిద్రవోయి
 నీవైతర్యంబు మేల్కొని
 పగురువైతె - నీ వప్రస
 తచరేవేగముతో' -

'మృతమనా? మానవస్వభావమనా?' అతనికి
 వచ్చింది.

'కాలేనావకాలేటిలో' నని ఆమె చెప్పిన సమా
 నం అతడు వినిపించుకోలేదు.

'మన ఆధునిక ఆంధ్రకవిత్వంలో కొన్ని
 పాటలు లేకపోలేదు.' తను ఈ అభిప్రాయం ఇవ్వడం
 వద్దన మేమానని చెప్పిన అనుభవాన్ని.

'వీడు కవిత్వం వ్రాస్తారా?' ఆమె కిటికీ దంక
 ప్రశ్నించింది.

అతడు తెచ్చిపెట్టుకున్న చిలువవృత్తిలో కొంత
 తీరవం లేకపోలేదు. 'కొంచెం వ్రాస్తామనాని
 తీగలకు పంపలేదు.'

ఆమె ఇంకేమీ మాట్లాడలేదు. తను సంభాషణ
 తీరికతో అర్థంలేని ముగింపుకురావడం అతనికి ఇష్టం
 ఉంది. మల్లీ ప్రశ్నించాడు. 'భావకవిత్వంయొడ మీ
 ప్రాయం ఏమిటి?'

'నేను చదివించి చాలా తక్కువ. చాలామట్టుకు
 కేమీ అర్థం గాదు.'

రాముడికి కొంత సంభాషణక అవకాశం దొరి
 కింది. తన సహజభేదణిలో మొదలుపెట్టాడు. 'వీడు
 మధురతీతం చే అర్థం గాకపోదు. వీడు కవిత్వంక
 భవనంలోకి వెళ్లడానికి ప్రయత్నించాలి. కాని మన
 పంథాలో కవిత్వాన్ని అర్థంచేసుకున్నట్లుగా దీనిని
 అర్థంచేసుకోడానికి ప్రయత్నిస్తే మీ ప్రయత్నం
 విఫలమవుతుంది.'

'ఇంగ్లీషు కవిత్వంలో ఆ భాగం ఎందుకు రాదు?
 వ్రాసేవారిలో మాదా ఉంటుందనుకుంటాను.'

'నిజమే! వ్రాసేవారిలో గొప్పతనాన్నిబట్టే
 కవిత్వానికి ప్రసాదముగల ఉంటుంది. కాని తెలుగులో
 ఈ కొత్తకవిత్వం మొదలుపెట్టి అట్టే కోసం కాలేదు.
 ఇంగ్లీషుకవులు భారతీయ అలోచించడం మనకి అలవా
 దయిపోయింది. అందువల్ల ఇంగ్లీషుకవిత్వం అర్థంచేసు
 కోవడంలో మనకంత కష్టం ఏమీ ఉండదు. కవికి
 పరిభాష ముఖ్యం. అది విద్వంసునికోడానికి కొంతకాలం
 పడుతుంది. అది ప్రజలు గ్రహించగలగడానికి ఇంకా
 కొంతకాలం పడుతుంది.

ఆమె దీనికి జవాబుగా కిటికీ దంక వృత్తి
 మార్చి ఉంది.

కొంత తన చేష్టలలో వెకలితవం ఉన్నా సంభా
 షణిలో మాత్రం వైతర్యం తనదేననుకున్నాడు రాముడు.
 తన వాగ్దానియినా అతనికి మంచి వైతర్యం, సమస్య
 ఉన్నాయి. కాని ఆమె సంభాషణక తాను ఇవ్వడం
 లేదు. ఆమె తనతో మాట్లాడానికి సంకోచిస్తూఉందా?
 లేక మాట్లాడడం ఇష్టంలేక మాట్లాడడం లేదా?

పుస్తకంలో చేతులు తిరగవేస్తున్నాడుగాని ఒక్క
 అక్షరమయినా అతడు ఆనవాలు వుట్టలేదు మన
 స్వల్ప అర్థంలేని ఆంధ్రకవిత్వం. అతనియట్లు వాతావరణం
 అతనియొడ అపరిమితమయిన ఒత్తిచేస్తూ ఉంది. అతని
 మనస్సు ఆ ఒత్తిలో ఉక్కిరికిక్కిరి అయిపో
 యింది. నేనని ఎంత అతనికి జ్ఞప్తిలో లేనేలేదు. అసలు
 తను తెలుతో ఉన్నట్లుగానీ, తెలు ఇవ్వడే తాడేవల్ల
 గూడెం వాటిపట్టుగాని అతనికి నచ్చలేదు. ఆమె తనకు
 అంత దగ్గరగా ఉన్నా వారిద్దరిమధ్యా కొన్ని సమప్రా
 లభిస్తాయి, ఆ సమప్రాలభ తనకు తనదానికి ప్రయత్ని
 తున్నాడు.

వైతర్యం ఎంత అతన్ని ఎంతమాత్రం కాధించడం
 లేదు. అసలు ఆసంగలే మరచిపోయాడు అతడు.
 ఎక్కడో అందులేని ససంత ఋతువులో, అకుల
 పండితాలని ఆరామసీమల్లో, తీగలతో పెనగన్న
 ధూమపాచ్ఛానులలో పువ్వులతో దిండ్లు ఆమర్చబడిన

మౌనముగూర్చుకొని తనకు ప్రాణము ప్రాణమైన
చెలి ప్రక్కని మీద్యంవగా తాళుకోతున్నాను. దున్నా
న్ని అందుకుంటూ, జోలికా సొళ్ళాన్ని అనుభవిస్తు
న్నాను. అప్పు డెరివి మనస్సులో ఉన్నది, మించి
గంధాబూ, మల్లెపువ్వుల చల్లతావులూ, కోయిలకం
గానాలూ, మంచినీటి చుక్కలూ, తళతళమెరసే
పచ్చికలూ, మంచమల గూనిలూ, పండు
చెన్నెలూ, ఇంకా ఇల్లాంటిది ఎన్నో, ఎన్నో.

రైలు దీర్ఘంగా కూతవేస్తూ ఆగింది. నిద్రవోలు
ప్లాటుఫారంమీద. ఆమె తొందరగా లేచి బల్లమీదిపై
చింపుకోవోతోంది.

అప్పుడే ఆమె దిగిపోవడమే? ఆసంభవం!
ఆసంభవం! ఇంత... ఇంత... ఇంక ఆరెని? ఆలోచన
మీదా పోలేదు.

ఆరెని కాసందర్భంలో ఏమిచెయ్యాలి? బోధ
పడలేదు. ఆమె కూలివాడిని నిలవకయిందే ఆమె సామా
నులు దిగి క్రిందపెట్టాడు. ఆమె వద్దని ఒకటి రెండుసార్లు
అందిగాని ఆరెన్ని ఆపకలికేటంత గట్టిగానూ నిక్కొగ
నాటించానూ చెప్పలేకపోయింది. ఆసామాన్య నతకు
చాలా సున్నితంగా ముట్టుకున్నాడు. ఆమె సామాన్యకు
మీదా ఆమె మృదత్వం ఉంటుందనే ఆరె వివకున్నా
డు. ఆరెనితోరనే మాసి ఆమె ఇంకో ప్రక్కకు తిరిగి
చిలుగువ్యవసరి.

ఆమె దిగిపోయింది. రైలు ఆమె లేకుండానే
కదలిపోయింది.

నేపదిఉక్క మల్లి ప్రారంభమయింది. చూట్టు
కాళ్లని నలసివేస్తున్నాయి. గబగబా విప్పి అల్లా ప్రక్కకు
పొరవేళాదు. కాళ్లకి కొంచెం గాలి తగలవద్దోలే
ప్రాణం లేచివచ్చింది. అమ్మయ్యో! కాని మల్లి మొదటి
వీరసమే. ప్రపంచం మల్లి నిద్రపోతూ ఉంది.

'ఆమెవంటిది బోయే నానంద మంతయము.'
తనప్పడో వ్రాసినపద్యం జ్ఞాపకం వచ్చింది.

కాళ్లు ఎదురుగా ఉన్న బల్లమీదికి బాతుకుని
బెట్టి కొంచెం జేర్చబడ్డాడు. బండి వేగంగా పోతూ
ఉండడంచేత రాగా కలిరానికి గాలి తగులుతూ ఉంది.

ఈ వేచిరసంలోనుంచి మల్లి ఆరెనిలో వెనుక
ఆలోచనలు పుట్టుకొచ్చాయి.

'బాబువు పెదలోన వ్యష్టములు మిరియే,
దుఃఖభారములోన మాధుర్యమొదలె,'

ఇదీ తను వ్రాసిందే! ఏ నాటికో ఈ పద్యాన్ని
ఈ పరిస్థితికి అది ఎంత రాగా సరిపోతున్నాయి!
పద్యాన్ని వ్రాసినప్పుడు తనకు ఈ అనుభవం ఉందా
ఏమో. ఆనలు ఏసంవత్సరంలో వ్రాసినవో ఈపద్యాన్ని
ఆరెని స గా జ్ఞాపకం లేదు.

ఆమె ఆసలు ఎరలో? ఏ పొరుగుంచి వచ్చి
ఉందో? ఏ రెజినావయిందో వచ్చాఉంటే ఉంటుంద
తను ఏయారులో ఎక్కడుగా మరి. తను ఎక్కడు
ఆమె రైలులో ఉంది. ఆరెలే! ఆవగడం మరి
పోయాడు. ఆమె నిద్రవోలులో మరి. ఒకతేళ వర
పురంరైలులో ఎక్కడుంటాడు!

ఆరె సంతోషమే. పోనీ ఆమె ఎక్కడుంటా పోలేనా
ఏమి? ఆమె చేరయినా అడగవలసింది. ఏదీ ఇం
తొందరగా దిగిపోతుం దని అనుకోలేదు.

మల్లి ఆమెవెప్పువయినా కలుసుకోగలనంతా
కలుసుకోలేకపోవడమేమి? రిప్పకుండా కలు
కుంటాడు. కోలా కలుసుకుంటాడు ఆమెటకొస్తే.
వైకెల్లి ఆలోచిస్తున్నాడు.

ఆమె రోజూ ఆదాగినే, ఆరైలులోనే ఉం
టుంటుంటు. ఆరైలులో తను ఏయారులో ఎక్కడు
ఆమె ఆరైలులోనే ఉంటుందట. రోజూ ఆమెకొరై
లో ఆనేలేత రావలసిన అవసరం ఏమి ఉంటుందో అ
కక్కరలేదు. తను రోజూ ఏయారు ఎందుకు వస్తా
అంతకం రెజినావయిందే. తను ఆమెఏయారువయిందని
వోలుదాకా కలిసి, ఆరైలులోనే ఇంకెవరూ
లేకుండా వచ్చాఉంటారు ఆరె. రెండుకోటియన.
ఆరై పరిచయంగాడు. మూడోనాడు ఆరెను వైర
చేసి ఏదో మాట్లాడిస్తాడు. ఆమె మాతృభాషకం
కొంచెం చెప్పరానే జవాబు చెపుతుంది. ఆనాటి వ
సంభాషణలో చాలావిషయాలు దొర్లిపోతాయిట.
తను కొవ్వూరిని ఆమె నొకసారి రిప్పకుండా రను

డు. ఆమె వీలులేదని మృదువుగానే చెప్పుతుంది. ఆ ఆశకులన్నీ ఒకటే! వా రిద్దరికి పరిచయం చాలా మృదువ అయినా వారిద్దరూ పరస్పరం కొన్ని తపాలాల వంటివి ఎరుగుదురు. తన కవిత్వమంతా ఆమెకు చదివి నివ్వడాడు. ఆమె ఆశ్చర్యపోతుంది. ఇటువంటి కవిత్వం అంతవరకూ ప్రపంచకంలో తుట్టలే దంటుంది. ఆమెగ క్షేత్రం సంతోష పెట్టడానికి ఉద్దేశించబడినా, తన విశ్వాన్ని ప్రపంచకంలో ఎవరయినా అర్థం చేసుకో తీరలే, ఆమె ఒక్కడే అర్థంచేసుకో గలరుతుంది.

నాలుగోవాడు ఆమెకు కొవ్వూరు రమ్మం వాడు. ఆమె వెంటనే తొందరగా 'ఓ వీలేడు. కుమిల వంటి' అంటుంది. నిద్రపోవాల్సివను వచ్చేదాకా మామూలుసంభాషణే. కాని ఆమె మామూలుగా నిద్రపో వలలో దిగదు. ఇంక పైకి ఎక్కడికీ పడుతుందా, అను టంట్లాడు. కొవ్వూరుప్రేమను వస్తుంది ఆతిడు దిగు తాడు. ఆమెనుమాడా దిగమంటాడు. ఆమె దిగనం తుంది. పోనీ ఒక సోదా అయినా త్రాగమంటాడు. తేలే వంటుంది. సోదా పావుగంట త్రాగుతుంది. రైలు దిగిపోతుండేమోనన్న తొందర ఆమెకు ఉందదు. రైలు పారి వేళే కదలిపోతుంది. రాయుడు కంగారు పడుతూ అయ్యో! రైలులో సామానన్నా దింపలేదే! అంటాడు.

'ఈవేళే నే నేమీ సామాన తీసుకురా లేదు' అం తుంది ఆమె. ఆమెముఖంవంక తీక్షణంగా చూస్తాడు. ఆమె చిలువవపు నవ్వుతుంది. ఆతినికి నవ్వుకస్తుంది. ఆమె గజంగా తనకో కొవ్వూరు రావాలని ఘంటసీసీయించు పన్నట్టు అంతవరకూ ఆతిడు గ్రహించలేకపోతాడు.

ఇద్దరూ రైలుగట్టువెంటి గోదావరి రైలువంతె దాకా పోతారు. వంశేనక్రింద ఇసుక తిప్పమీద ఏతరూ లేనిచోటికి పోయి కూర్చుంటారు. గోదావరి బాదినుంది చల్లనిగాలి వీస్తూ ఉంటుంది. సాయంకాలం వుంటుంది. ఎండవేడిమి తగ్గిపోయింది. రెల్లు దుబ్బులు గుమగుగా తలలు ఆడిస్తూ ఉంటాయి.

ఇద్దరికీ ఏమి మాట్లాడానికి, ఏమీ తోచదు. ఎవరి కలాంచనలు వారి మనస్సులలోనే అల్లుకుపోతూ ఉం

టాయి. 'కోలా అంత చివవుగా మాట్లాడుకునే వాళ్లం గదా, ఇప్పుడు మాటలే తోచవేం?' అనుకుంటూ వేరెదు. ఆమెకు కొంచెం వ్యగ్రగా జరుగుతాడు. ఆమెజేహం కొద్దిగా అతినికి తగులుతుంది.

ఆతినితల నిమ్మొక్కిపోతుంది. తేరంగం ముచ్చె నులులూ పోతాయి. చేతులతో తల ఒకసారి తడుము కున్నాడు.

తనతల వెనకబట్టి ఇంసుమని తిగినిట్టు క్రమంగా ఆతినికి తెలిసింది. లేచి సరిగా కూర్చున్నాడు. రైలు వెనక్కి ఒక గుంజా గుంజి వెమ్మడిగా పాగుతూ ఉంది. ఒక్కసారి ఆపురించి ఒకలు విరుచుకుంటూ పెట్టై తలుపు దగ్గరకు వచ్చాడు. ప్రేమమలో నీవేమిదా 'కొవ్వూరు' అని అప్పుడుగా కనబడింది. కళ్లు నలుపుకుని మళ్ళీ చూశాడు.

కొవ్వూరు!

ఆతిలే! ఏమిటి ఈ పరధ్యాన్నం? పెట్టెతలుపు ఎల్లా తెరిచాడో ఆతినికి తెలియదు. కంగారుగా పెట్ట మీద ఒక ఆడుగునేసి క్రిందికి మాకాడు. రైలుకరులుతూ ఉన్నమూలంగా ముందరకు బోగ్గపడ్డాడు. మోకాళ్లకు కొంచెం చెబ్బితిగింది. లేచి చులుపుకున్నాడు. పంట్టం మడతమాత్రం నలిగిపోలేదు! ప్రేమను చాటి తొందరగా ఇంటికి పోవా లనుకున్నాడు.

రెండేమినులు వెయ్యడంతోనే కాళ్లు తేలికగా ఉన్నాయి. చూసుకుంటే కాళ్లకి బూట్లు లేవు. వెంటనే రైలువంక చూశాడు. రైలు ప్లాటుఫారం చాటి ముందుకు పోయింది. కొంతసేపటివరకూ ఆతినికి ఆలోచనా పోలేదు. దుస్తుల వంకచూసుకున్నాడు. ఇంక చొక్కా పంట్టంలోపలికి ఉండవలలో అర్థంలే దను కున్నాడు. పైకి తీసివేశాడు. 'ఛీ! బయలుదేరినవేళే మందిది కాదు' అనుకున్నాడు. అప్పు దతినికి జ్ఞాపకం వచ్చింది.

'మట్టతనమా? మానవస్వభావమా!'

ఆతిడు పకపకముని పైకి నవ్వుకున్నాడు.

హిందూ దేశపు బట్టలతానుల వ్యాపారము

ఉత్పత్తి : దిగుమతులు

శ్రీ సి. వి. దీక్షితులు

జరిగిన పదిసంవత్సరములలోను (అనగా ౧౯౨౭ మొదలు ౧౯౩౬-వ సంవత్సరము ఆఖరువరకును) బట్టలతానుల వ్యాపార మందు మన దేశమున కలిగిన మార్పులను పరిశీలించుటయే ఈ వ్యాసముయొక్క ఉద్దేశము. అనేక కారణములవలన ఈ పది సంవత్సరముల కాలమును చాల ప్రాముఖ్యమైనది. ౧౯౧౪-వ సంవత్సరమునుండియు విధింపబడుచుండెడి ఉత్పత్తి పన్ను ౧౯౩౬-వ సంవత్సరమున తొలగింపబడుట చే దేశీయపరిశ్రమలపై భారము కొంత తగ్గినది. ప్రభుత్వాదాయము పెంచుట చేతను, బ్రిటనునుండియు, విదేశములనుండియు వచ్చు దిగుమతులపై రక్షణ సూకములు విధింపబడుట చేతను ౧౯౩౦-వ సంవత్సరమునుండియు దేశీయపరిశ్రమకు లాభము చేకూరజొచ్చినది. కొంచె మించుమించు ఆ సమయముననే ప్రారంభింపబడిన శాసనోల్లంఘనోద్యమమును, దాని ననుసరించిన విదేశవస్తు బహిష్కారోద్యమమును, అందునను బ్రిటనునుండి వచ్చు దిగుమతు

లపై ఈబహిష్కారము తీవ్రముగా నడపబడుటచేతను—మన దేశపు బట్టల తానుల వ్యాపారమందు కొన్ని ముఖ్యమగు మార్పులకు కారణమైనది. పైన వివరించిన లాభదాయకములగు విషయము లన్నియు దేశీయపరిశ్రమ కెట్లు తోడ్పడినదియు ఆ పది సంవత్సరములలోను మన దేశమునందలి ఉత్పత్తిలను, మన దేశమునకు వచ్చిన దిగుమతులను సూచించును. ఒకవంక లాభదాయకములగు పై సందర్భము లట్లుండగా, ఇంకొకవంక జపానునుండి వచ్చు చౌకరకపు బట్టల పరిమాణము అసాధారణముగా పెరిగిపోవుననుచు మన దేశమునందలి ముంచెత్తుచుండుట ప్రభుత్వ ము విషయమున ప్రత్యేకచర్య తీసుకొనవలసినవచ్చినది. అదికాక పై పది సంవత్సరముల కాలము తుదను, ఇంగ్లాండులో లాంకపైరు వ్యాపారస్థులు తమ సరకుల దిగుమతి పన్నులు తగ్గించవలసిననని గొప్పచేయ సారంభించిరి; వారి ప్రయత్నములవల్ల కొంతవరకు ఫలించుట ౧౯౩౬-వ సంవత్సరమున వారికి

1. ఈ వ్యాసము ౧౯౩౦-వ సంవత్సరమున ప్రాయబడినది.
2. బట్టల తానులు అనవచ్చును ఈ వ్యాసమునందు 'పీస్ గుడ్స్' (Pieca.goods) అను ఇంగ్లీషు పదమునకు మారుగా ఉపయోగింపబడినది. ఇందు, కోరాతనలు, మల్లుతానులు, చొక్కానడ్లు, ధోవతులు, లాంగ్ క్లాత్ (Long cloth), డ్రిల్లుబట్టలు, రంపుబట్టలు మొదలగునవి చేరును.

క్కువ తగ్గింపులకై యలజడి ప్రారంభించిరి. ట్టి పరస్పర విరుద్ధములగు పాటు పోలుల లితము ఆ కాలమునందలి ఉత్పత్తి, దిగు తుల లెక్కలను జాగ్రత్తగా పరిశీలింపి ట్లయిన మనకు వ్యక్తమగును.

పై కాలమున మన దేశమునం దుత్పత్తియైన ట్టలతానుల లెక్కలు ఈ క్రింది పట్టికయం యలజిసవి.

౧-వ పట్టిక

హిందూదేశపుమిల్లులలో బట్టలతానుల ఉత్పత్తి

సంవత్సరము	ఉత్పత్తి, కోట్లగజములలో		
	కోరా, తిలపు	రంగులు	మొత్తము
౧౯౨౬	౧౬౮	౬౮	౨౩౬
" ౨౮	౧౪౧	౪౮	౧౮౯
" ౨౯	౧౮౨	౬౦	౨౪౨
" ౩౦	౨౦౮	౫౬	౨౬౪
" ౩౧	౨౩౧	౬౮	౨౯౯
" ౩౨	౨౪౨	౭౫	౩౧౭
" ౩౩	౨౨౬	౬౮	౨౯౪
" ౩౪	౨౬౪	౭౬	౩౪౦
" ౩౫	౨౭౭	౮౦	౩౫౭
" ౩౬	౨౭౬	౮౧	౩౫౭

పై వివరములనలన తేలున దేమనగా, ౧౯౨౭-వ సంవత్సరమున హిందూదేశము లకు మొత్తము ౨౪౦ కోట్ల గజముల తానులు తయారుకాగా ౧౯౩౭-వ సంవత్సర లో ౩౬౦ కోట్ల గజముల తానులు తయారుకావెనవి; అనగా ఈ పదిసంవత్సరము లో దేశీయోత్పత్తి నూటికి ౫౦ వంతున కిగినది; ఈ పెరుగుదలలో ఎక్కువ గము ౧౯౩౦-వ సంవత్సరమునకు తరు తనే సంభవించినది. ఇంకొక విశేష

మేమున, ఈ కాలమున కోరా తానుల, తెల్ల తానుల ఉత్పత్తిసూరింట్ల అరువదిపాళ్లు పెరు గగా, రంగు గుడ్డలలో పెరుగుదలమాత్రము సూరింట్ల ఇరువదిపాళ్లకు తక్కువగా నున్నది. అయినను కోరా, తెల్ల తానులు మొత్తము ఉత్పత్తిలో సూరింట్ల ఎనుబది పాళ్లు ఆక్రమించుకొన్నవి; ఎక్కువ పెరుగు దల కూడ ఈ విషయముననే కాన్పించు చ్చునది. దిగుమతి లెక్కలలో చూపించి నట్లు ఉత్పత్తి లెక్కలలో కూడ కోరా, తెల్లతానుల వివరములు వేరు వేరుగా చూపించి యుండినట్లయిన ఎక్కువ ఉపయో గముగా నుండెడిది. అప్పుడు కోరాతానుల ఉత్పత్తి ఎంత అధికమయినదో, తెల్లతానుల ఉత్పత్తి ఎంత అధికమయినదో మనము సులు వుగా తెలుసుకొనుటకు వీలయ్యెడిది. ప్రస్తు తము ఈ వివరములు ప్రత్యేకముగా లభిం చుటలేదు. అయినను ఈ విషయమున విస్తా రము అనుభవము కలవారు కోరాతానులే ఎక్కువగా తయారుకైనవని చెప్పుచున్నారు.

దిగుమతి వ్యాపారము

దిగుమతివ్యాపారమును మనము సరిగా అర్థము చేసుకొనవలె ననిన దిగుమతులను మూడు విధములుగా విభజింపవలసి యున్నది; అవేవన (౧) కోరా, (౨) తెల్ల తానులు, (౩) రంగు తానులు - ఇట్లు విభ జించిన పిదప ఈ సరకులను మనకు ముఖ్య ముగా పంపించుచున్న బ్రిటను, జపానుదేశ ములు ప్రత్యేకముగా ఎంతెంత దిగుమతి చేయుచున్నవో ఏర్పాటుగా తెలుసుకొన వలసియున్నది.

3-వ పట్టిక

కోట్ల గజములలో వివిధరకముల బట్టలకాసల దిగుమతులు

సంవత్సరము	కోరా తానులు			తెల్ల తానులు			రంగు తానులు		
	సీ	బి	గ్రీ	సీ	బి	గ్రీ	సీ	బి	గ్రీ
౧౯౨౭	౮౮	౬౫	౨౨	౫౭	౫౩	౧	౫౧	౩౫	౧౦
౧౯౨౮	౮౪	౫౮	౨౬	౫౫	౫౩	౧	౫౧	౩౪	౧౧
౧౯౨౯	౯౩	౫౨	౪౦	౪౭	౪౪	౧	౪౮	౨౮	౧౫
౧౯౩౦	౩౭	౧౪	౨౨	౨౭	౨౩	౩	౨౫	౧౫	౭
౧౯౩౧	౨౫	౬	౧౯	౨౮	౨౧	౬	౨౨	౧౧	౧౦
౧౯౩౨	౭౬	౧౧	౨౪	౪౧	౨౮	౧౨	౪౩	౧౯	౨౧
౧౯౩౩	౨౩	౯	౧౪	౨౬	౧౮	౮	౨౭	౧౪	౧౨
౧౯౩౪	౩౦	౧౦	౧౯	౨౯	౨౪	౪	౩౬	౨౧	౧౪
౧౯౩౫	౩౭	౯	౨౫	౨౬	౨౦	౬	౩౫	౧౬	౧౯
౧౯౩౬	౨౬	౫	౨౧	౨౨	౧౬	౫	౨౮	౧౨	౧౬

పై పట్టికను బట్టి తెలుస దిది. ౧౯౩౦-వ సంవత్సరమునకు పూర్వము హిందూ దేశము నకు సగటున ౮౪ కోట్ల గజముల కోరా తానులు దిగుమతియగుచుండెడివి. ప్రారంభమున ఈ వ్యాపారములో నూరింట ౭౫ పాళ్లు బ్రిటను చేతులలోను, శేషించినది జపాను చేతులలోను ఉండెడిది. కాని రాను రాను ఆ సంవత్సరమున కాసంవత్సరము జపాను దిగుమతులు బ్రిటను దిగుమతులను త్రోసిరాజిని వానిస్థానము నాక్రమించుకొచ్చినవి. అయినను కొన్నాళ్లపాటు జపాను నుండి వచ్చు దిగుమతులకంటె బ్రిటను నుండి వచ్చు దిగుమతులే హెచ్చుగా నుండెడివి. ౧౯౩౦ - వ సంవత్సరమునదికి దిగుమతులు నూటికి అరువదిపాళ్లు పడిపోయినవి. ఇందు వలన రెండు దేశములును దెబ్బతినినప్పటికి ఆ దెబ్బ బ్రిటనుకే ఎక్కువగా తగిలినది;

జపాను బ్రిటనుయొక్క ప్రథమస్థాన మాక్రమించుకొన్నది. అన్ని విధములచేతన ౧౯౩౦ కంటె ౧౯౩౧ లకు సంవత్సరము ఎక్కువ చెడ్డ దనిపించుకొన్నది. అటు సరిపెత్తనమున వ్యాపారము కొంచెము ముందజ వేసినను ఆ పిమ్మట మరల దిగుమతులు పడిపోవుచునేవచ్చెను. కోరా దిగుమతుల విషయమున బ్రిటను స్థానము నీచమై తుదకు గణనకు రాకుండపోయినది.

ఇక తెల్లతానుల విషయ మాలోచించిచో ౧౯౩౦-వ సంవత్సరము తరువాత దిగుమతులు పడిపోయినను వీనిపీటి కోరా తానులపీఠియంత చేటుగా లేదు. ఈ రకమున బ్రిటను ఆక్రమించుకొన్న స్థానము నుండి జపాను దానిని కదపలేకపోయినది. కాని జపాను తెల్లతానులను అదివరకుకంటె ఎక్కువగానే దిగుమతి చేయుచు వచ్చినది.

రంగు తానుల విషయమున కూడ ౧౯౩౦-వ సంవత్సరము తరువాత పై తగ్గుదలయే కనిపించినది. ఈ రకముందు మొట్టమొదటిసారి ౧౯౩౩లో బ్రిటనుయొక్క ఆధిక్యము పడిపోయినది. ౧౯౩౪లో బ్రిటను తిరిగి ప్రథమస్థానము నాక్రమించుకొన్నను అటుపిదప తా నా స్థానమును నిలుపుకొనజాగ్రహించినది.

పై విషయములనుబట్టి ౧౯౩౦-వ సంవత్సరముతరువాత హిందూ దేశములోనికి విదేశపు తానుల దిగుమతులు చాలవరకు తగ్గిపోయిన వనియు, మిగిలిన కొలదిపాటి దిగుమతులలో కూడ బ్రిటను తన స్థానమును నిలుపుకొనజాలక జపానుకు పదతి వేసిన దనియు స్పష్ట మగుచున్నది.

దిగుమతులు పదిహేనుకు కారణములు

జాతీయోద్యమము:— ౧౯౩౦-౩౧ సంవత్సరములో గాంధీమహాత్ముడు ప్రారంభించిన శాసనోల్లంఘనోద్యమము జాతీయ పనులను లెప్పగా పురికొల్పినది. దానికి ఈయభూతముగా ప్రారంభించిన విదేశ ప్రభుహిస్కారము ముఖ్యముగా బ్రెజిలునుండి వచ్చు దిగుమతులపంకజే కేంద్రీకృతమున జరిగినది. పాఠశాలములును, ముఖ్యముగా పాఠశాలస్థానములలో (markets) విదేశపుస్తకాలను నమ్మడి కొట్లముంగట పికెటింగులును (boycotting) తరుచు జరుగుచుండుటచేత పాఠశాలము ప్రభుత్వంబిచ్చివచ్చినది. తరువాత పాఠశాల ఈ ఉద్యమము తగ్గిపోయినను ప్రజాపదయమున నది స్వదేశాభిమానమును సాక్షాత్కారముగా రేకెత్తించినది. అంతేకాక స్వదేశీ ఉత్పత్తి మన మామ్రెట్టలో పాతుకొనుటకు అది అవకాశము కలుగజేసినది.

అర్థిక పద్ధతులలో మార్పులు:— ౧౯౩౦-౩౧ సంవత్సరమునకు పూర్వము అన్ని పద్ధతుల నూలుసరకులపైను వానివిలువ నూటికి ౧౧ వంతున దిగుమతిపన్ను వేయబడుచుండెడిది. ౧౯౩౦-౩౧ సంవత్సరమున యెబడిన రక్షణ చట్టము ప్రకారము (Cotton protection Act of 1930) ఈ దిగుమతి పన్ను బ్రెజిలుసరకులపై నూటికి ౧౫.౭ వరకును, బ్రెజిలుసరకులు కాని విదేశపుస్తకాలపై నూటికి ౨౦వరకును హెచ్చింపబడుటయు, కోరాతానులపై పానుబరువుకు పానున్నర అణాలకు తక్కువగాని కోసినపుడు విధింపబడుటయు జరిగినది. ఈవిధముగా బ్రెజిలునుండి వచ్చుసరుకులు ఎక్కువ వరమును బడయజొచ్చినవి. అట్టి ఆదరము

తరువాత సంవత్సరములలో కూడ చూడబడుచునే వచ్చినది. ౧౯౩౧-౩౨ సంవత్సరము మార్చి నెలలో దేశముయొక్క అర్థిక పరిస్థితులవలన బ్రెజిలుసరకులపై పన్ను నూటికి ఇరువదివరకును, ఇతర దేశములనుండి వచ్చు సరకులపై పన్ను నూటికి ఇరువదియైదువరకును హెచ్చించుట అవసరమైనది. అంతేకాక ౧౯౩౧-౩౨ సంవత్సరము అక్టోబరు నెలలో తియూరుకాబడిన ఆత్మవసర బడ్జెటులో అప్పుడున్న పన్నులపై నూరింట యిరువదియైదుపాళ్లు అదనపుపన్ను విధింపబడుటచే బ్రెజిలుసరకులపై పన్ను నూటికి ౨౫ వరకును, ఇతర దేశముల సరకులపై పన్ను నూటికి ౩౦ వరకును పెరిగినది. అటుపిమ్మట ౧౯౩౨-౩౩ సంవత్సరములో జపాను తన కర్రస్పీ విలువను తగ్గించినట్లుటచే దాని భారతమున సరికట్టటకుగాను ఇతర దేశపు సరకులపై దిగుమతిపన్ను వాటి విలువలో నూరింట ఏబదిపాళ్లు వరకును హెచ్చింపబడినది. మొదటినుండియు, బ్రెజిలుసరకులపై పన్ను ఆదాయముకొరకు మాత్రమే అనియు, ఇతర దేశముల సరకులపై పన్ను రక్షణ నిమిత్త మనియు ఇండియా ప్రభుత్వము నొక్క చెప్పించుండెడిది. దిగుమతి సుంకములకు కారణ మేదైనను ఈ పన్నులు దిగుమతులను తగ్గించుటకు మిక్కిలి యుపయోగించినవి. మొట్టమొదట తాత్కాలికమే యని భావించిన ఈ దిగుమతులయొక్క అపారమైన తగ్గుదలకు కలవరపడి, ఇండియా ఆఫీసు ద్వారా లాంకమైదు తన పలుకుబడిని ఇండియా ప్రభుత్వముపై వినియోగించుటచే, ౧౯౩౫ వ సంవత్సరపు ఇండియా టారిఫ్ బోర్డు (Indian Tariff Board) సూచ

నల ప్రకారము బ్రిటిషు సరకులపై పన్ను ౧౯౩౬-వ సంవత్సరమున నూటికి ఐదుపదిపరకును తగ్గించబడినది. అయినను ఈ తగ్గింపు మన దేశపు బట్టల తానుల వ్యాపారములో అంత మార్పేమియు కలుగజేసి యుండలేదు. ఈ మధ్య జరుగుచున్న బ్రిటను ఇండియా లయొక్క పరిస్థిరవ ర్తకమును గూర్చిన సంభాషణలలో ఈ సూచకములను బాగుగా తగ్గించవలెనని బ్రిటిషు వర్తకులు చేయుచున్న ఒత్తిడి ఒడంబడిక పరకులు రివరగా మరలకుండుటకు కారణమైనది.³

ప్రజల కొనుగోలు శక్తి:- హిందూ దేశము లో నూలు తానుల చెల్లుబడి ముఖ్యముగా వ్యవసాయదారుల కొనుగోలు శక్తిపై నాధారపడియున్నది. మన దేశమున ప్రజలలో నూటికి ౭౫ గురికి వైగావ్యవసాయమే ముఖ్యాధారముగా గలవారు. వారి కేవల నష్టము వాటిల్లిన నూలుబట్టల చెలామణి తగ్గిపోవును. ౧౯౩౦-వ సంవత్సరము తరువాత ధరలు విపరీతముగా పడిపోవుటచే, మడిసరకులయొక్కయు, తయారైన సరకులయొక్కయు వెలలో తేడా అధికమై వ్యవసాయదారుల కొనుగోలు శక్తి మిక్కిలి క్షీణించిపోయినది అందువలన ప్రజా బాహుళ్యముయొక్క దృష్టి వెల అధికమగు సరకులనుండి వెల తక్కువ యగు సరకులపైకి మరలినది. ఆ హేతువువలననే హిందూ దేశములో తయారగుచున్నట్టియు, జపానునుండి దిగుమతి యగు

చున్నట్టియు చౌకరకపు బట్టలు విరివిగా చెలామణి యగుచుండగా, బ్రిటనునుండి దిగుమతి యగు వెల అధికమగు సరకులను కొనువారి సంఖ్య తగ్గిపోయినది.

మూడవ పట్టిక

హిందూ దేశపు మార్కెట్లలో చెలామణియగు మడిసరకులలో దిగుమతులు, దేశీయ సరకులు—వీరి వివరములు

సంవత్సరము	కొట్ల గజములలో				
	వ. శ. ప. ౧౦	దేశములో తయారైన సరకు		దిగుమతి	మొత్తము
		మిగులు	చెలి		
౧౯౨౭	౧౨౦	౨౩౬	౧౨౭		౫౧౭
" ౨౮	౧౭౭	౧౨౯	౧౦౩		౪౪౫
" ౨౯	౧౭౯	౨౧౩	౧౩౫		౫౩౭
" ౩౦	౨౦	౨౫౬	౧౩౪		౪౫౧
" ౩౧	౬౭	౨౯౯	౧౪౬		౪౯౧
" ౩౨	౧౧౩	౩౧౭	౧౬౬		౫౩౬
" ౩౩	౬౯	౨౯౫	౧౪౦		౪౦౪
" ౩౪	౨౫	౩౪౦	౧౪౩		౫౦౮
" ౩౫	౨౫	౩౫౭	౧౬౧		౫౪౩
" ౩౬	౬౬	౩౫౭	౧౪౫		౫౬౮

ఈ పట్టికను బట్టి ౧౯౩౦-వ సంవత్సరమునకు ముందు మన దేశములో ౫౦ కొట్ల గజముల నూలుగుడ్డలు ఖర్చుగుడుదుట చూడ నగును. ఇక్క ౧౯౨౮-వ సంవత్సరమున మాత్రము దేశీయోత్పత్తి తక్కువగా నున్నది; అందులకు కారణమే ఆ సంవత్సరమున బాంబేయలో చాలాది

3. ఈ మధ్యనే ఇండియాకును బ్రిటనుకును ఒడంబడికతో పాసింపు వర్తకమును గూర్చి ఒక ఒక ఒక ఒక జరిగినది.

† ఈ లు దిగుమతులవగా, దిగుమతులలోనుండి తిరిగి దిగుమతి చేయబడిన భాగము పోగా కేవలం ౭౫

లు నమ్మె జరుగుటయే. ౧౯౩౦, ౩౧-వ సంవత్సరములలో సరకు చెల్లుబాది తక్కువగా ఉండటము ఆ సంవత్సరములలో ఆర్థికదురస్థితిని, వ్యాపారమును ప్రభావితపరిచిన దేశవస్తు బహిష్కారమును హేతువులు. సమతుల్యంలోని విస్తారమైన తగ్గుదలను మరింత కాలమునరకును దేశీయోత్పత్తిని తగ్గించేయలేకపోయినది. దిగుమతుల తగ్గుదలవలన గలిగిన లాభములో చాలభాగం దేశమందలి మిల్లులకే చేకూరినది; చేతివస్త్రములు పొందిన లాభము చాల స్వల్పము. ఈ కాలమున మిల్లుల ఉత్పత్తి సూటికంటే ఎక్కువ వంతున పెరుగగా చేతివస్త్రముల ఉత్పత్తి సూటికి ౧౦-౧౫ వరకు మాత్రమే పెరిగినది. పై పట్టికవలన స్వదేశీ మార్కెట్

ట్లో జరుగుచున్న మార్పు - అనగా దేశమందలి మిల్లులలో తయారైన సరకులు క్రమముగా విదేశీ దిగుమతుల స్థానము నెట్లాక్రమించుకొనుచున్నవో - చక్కగా విశదము కాగలదు.

ముఖ్యమగు రకముల బట్టలలో - అనగా ధోవతులు, చొక్కా-గుడ్డలు, డ్రెస్సులు, రంగుబట్టలు, వీనిలో - చేతియోత్పత్తి ఎంతయో, దిగుమతులెంతయో తెలుసుకొనుటవలన కొంత యువయోగ ముండునచ్చును. ఈక్రింది పట్టికలో ఆ వివరము లియబడినవి.

ఈక్రింది పట్టికవలన స్పష్టమగున దేశమనగా మొదటలో మన దేశమున ఖర్చుచేయు

ర-వ పట్టిక

రకరకముల బట్టలలో దిగుమతులను, దేశీయోత్పత్తిని సూచించును

కోట్లగుజులలో												
కోర్, తెలుపు తామల										రంగు తామల		
సంవత్సరము	ధోవతులు			చొక్కా-గుడ్డలు, లాంగ్ స్లాట్ *			డ్రెస్సులు, రీసీ ముద్దలు* ఇతరములు					
	దిను మతులు	ఉత్పత్తి	మొత్తం	దిను మతులు	ఉత్పత్తి	మొత్తం	దిను మతులు	ఉత్పత్తి	మొత్తం	దిను మతులు	ఉత్పత్తి	మొత్తం
౧౯౨౭	౬౦	౬౮	౧౨౮	౩౫	౬౨	౯౭	౧౮	౯౧	౧౦౯	౫౦	౬౮	౧౧౮
" ౨౮	౫౩	౬౨	౧౧౫	౩౮	౪౭	౮౫	౧౮	౭౬	౯౪	౫౧	౪౮	౯౯
" ౨౯	౫౫	౮౪	౧౩౯	౪౪	౫౯	౧౦౩	౨౦	౧౦౦	౧౨౦	౪౮	౬౦	౧౦౮
" ౩౦	౧౯	౮౯	౧౦౮	౨౪	౬౪	౮౮	౬	౮౧	౮౭	౨౫	౫౬	౮౧
" ౩౧	౯	౧౦౨	౧౧౧	౨౧	౭౯	౧౦౦	౭	౧౦౩	౧౧౦	౨౨	౬౮	౯౦
" ౩౨	౧౪	౧౧౬	౧౩౦	౨౯	౭౫	౧౦౪	౫	౧౦౮	౧౧౩	౪౨	౭౫	౧౧౭
" ౩౩	౧౦	౧౦౪	౧౧౪	౧౯	౭౩	౯౨	౭	౯౭	౧౦౪	౨౭	౬౮	౯౫
" ౩౪	౧౨	౧౧౭	౧౨౯	౨౨	౮౬	౧౦౮	౪	౧౧౫	౧౧౯	౩౬	౭౬	౧౧౨
" ౩౫	౧౩	౧౩౦	౧౪౩	౨౬	౮౪	౧౧౦	౬	౧౨౯	౧౩౫	౩౫	౮౦	౧౧౫
" ౩౬	౧౦	౧౧౮	౧౨౮	౨౨	౯౦	౧౧౨	౪	౧౩౭	౧౪౧	౨౮	౮౧	౧౦౯

౧౩౦ కోట్ల ధోవతులలోను ౨౦ కోట్ల గజము లిచ్చటనే తయారగుచుండగా శేషించిన ౨౦ కోట్ల గజములును విదేశముల నుండి దిగుమతి కావలసివచ్చెడిది; అనగా నూరింట ౫౫ పాళ్లు దేశీయోత్పత్తి, ౪౫ పాళ్లు దిగుమతులు. కాని రానురాను ప్రతి సంవత్సరమును దేశీయోత్పత్తి అధికమై దిగుమతులు పడిపోవజొచ్చినవి; ఈ పడి సంవత్సరముల తుదకు మొత్తములో నూరింట తొమ్మిది పాళ్లకు దిగుమతులు పడిపోయినవి.

చొక్కాగుడ్డలు, లాంగ్ క్లాత్ వీని విషయమున దేశీయోత్పత్తి మొదట మూడింట రెండుపాళ్లతో ప్రారంభించి తుదకు నూరింట ఎనుబదిరెండు పాళ్ల వరకును దేశీయవి. అయితే ఈ విషయమున పెరుగుదల ధోవతుల విషయమునం దంత తృప్తికరముగా లేదు.

డ్రెస్సు గుడ్డలు, షీర్స్ అనబడునవి :— వీని దేశీయోత్పత్తి ప్రారంభములో నూరింట ౮౩ పాళ్లనుండి తుదకు నూరింట ౯౭ పాళ్ల వరకును పెరిగినది.

ఈవిధముగా కోరాతానులు, తెల్ల తానులును అన్ని రకములు మొత్తముమీద దేశీయోత్పత్తిలో నూటికి ౫౦ నుండి ౮౫ వరకును పెరుగుదల చూపినవి. కాని రంగు గుడ్డల దేశీయోత్పత్తి నూరింట ౫౪ నుండి ౭౪ వరకుమాత్రమే పెరిగినది.

ఇట్లు ధోవతులు, డ్రెస్సు గుడ్డలు మొదలగు కొన్ని రకములవిషయమున, ఏకొద్ది మొత్తపు ప్రత్యేకమైన సరకుల యవసరమునో మినహాయించినచో, హిందూ దేశము తనమీదనే యాధారపడి నిలువగల స్థితికి

వచ్చినది. కాని చొక్కాగుడ్డలు, లాంగ్ క్లాత్ విషయమునను ముఖ్యముగా రంగు గుడ్డల విషయమునను హిందూ దేశము పరామేలేకుండ నుండవలె ననిన, ఇంకను చాలాభివృద్ధి పొందవలసియున్నది. హిందూ దేశము స్వోత్పత్తిపై సాధారపడియుండవలెనని చెప్పవచ్చును రెండు సంగతులు ముఖ్యముగా గుర్తు పెట్టుకొనవలెను. అవే వనగా (౧) స్వదేశీ పరిశ్రమ ఎంత సమర్థతతో పడవబడినను కొన్ని ప్రత్యేకతరగతుల ప్రజావాంఛలను తృప్తిపరచుటకు ఏదో కొన్ని రకముల బట్టలు సాధారణముగా ఎప్పుడూ దిగుమతి యగుచునేయుండును; (౨) బ్రిటన్ సకును జపానుసకును హిందూ దేశము మున్నెత్తని ఏగుమతి చేయుచుండుటచే దాని బదులుగ ఆ దేశములనుండి ఏదో కొంతవరకును కొన్ని బట్టలు దిగుమతి చేసికొనలేవనిసరి యగును.

హెచ్చు దిగుమతి సుంకములవలన లాభముల

౧౯౩౦-వ సంవత్సరమును అంతకు ముందు సంవత్సరములతో పోల్చి చూచినట్లయిన అన్ని రకముల బట్టలలోను దేశీయోత్పత్తి బక్కసారిగా పైకి గంతువేసిన దని విశదమగును; తరువాతి సంవత్సరములలో కూడ ఈ యభివృద్ధి కనిపించుచునేయున్నది. ౧౯౩౦, ౧౯౩౧-వ సంవత్సరములలో జాతీయోద్యమము విదేశపు సరకుల దిగుమతులను చాలవరకు అరికట్టిన దనుట నిర్వివాదాంశము. అయినప్పటికిని ౧౯౩౦-వ సంవత్సరమునుండియు విదేశవస్తుములపై వేయబడిన హెచ్చు దిగుమతి పన్నులు దేశీయ పరిశ్రమ జాతీయోద్యమమువలన తానపొందిన లాభములను నిలుపుకొని కాల

లువద్రొక్కుకొని, తనస్థితిని బలపరుచు
నుటకు బాగుగా ఉపకరించిన వని మా
తము చెప్పక తప్పదు. బర్మాకు విదేశముల
నుండి సుంకములకు లోనై దిగుమతి మైన
తయ్య, హిందూ దేశమునుండి సుంకములు
లేకుండా దిగుమతి యగునట్టియు బట్టలతా
నుల లెక్కలను పోల్చి చూచితీమని ఈవిష
యము మనకు సులభముగా తెలియగలదు.
మన రాజకీయముల సంబంధ మేమియును
లేదు; ఏమన ఆరోజులలో హిందూదేశ
మున కలవరము కలుగజేసిన జాతీయోద్య
మము బర్మాలో అణుమాత్రమును పాడ
మాసియుండి లేదు.

౫-వ పట్టిక

బర్మాకు బట్టలకానుల దిగుమతులు

సంవత్సరము	కోట్లగజములలో			
	దిగుమతులు			దిగుమతి మొత్తము లో హిందూదేశము కుండినదీయ దానిని పోల్చి
	హిందూ దేశమునుండి	ఇతర దేశములనుండి	గీతా నీ	
౧౯౩౩	౩౨	౧౩౨	౧౬౪	౧౯
" ౩౪	౩౨	౧౨౧	౧౫౩	౨౧
" ౩౫	౨౯	౧౪౫	౧౭౪	౧౭
" ౩౬	౨౭	౧౦౫	౧౩౨	౩౦
" ౩౭	౫౧	౯౯	౧౫౦	౩౪
" ౩౮	౪౮	౧౪౦	౧౮౮	౨౬
" ౩౯	౭౭	౮౦	౧౫౭	౪౯
" ౪౦	౯౯	౮౦	౧౭౯	౫౫
" ౪౧	౬౯	౯౯	౧౬౮	౪౧
" ౪౨	౮౩	౭౩	౧౫౬	౫౩

౧౯౩౦-వ సంవత్సరము వరకును
బర్మాకు ఇతర దేశములు ౧౩౨ కోట్లగజముల
గుడ్డను ఎగుమతి చేయుచుండగా హిందూ
దేశము ౩౦ కోట్లగజముల గుడ్డనుమా

త్రమే ఎగుమతి చేయుచుండెడిది.
౧౯౩౦-వ సంవత్సరము తరువాత ఒక
సంక ఇతర దేశములనుండి బర్మాకు
వచ్చు దిగుమతులు తగ్గుచుండగా హిందూ
దేశమునుండి బర్మాకు వచ్చుచున్న
దిగుమతుల సంఖ్య క్రమముగా
హెచ్చినది. బర్మా, హిందూదేశముల వ్యా
పారచరిత్రలో మొట్టమొదటిసారి ౧౯౩౪-వ
సంవత్సరమున హిందూదేశమునుండి బర్మాకు
వచ్చు దిగుమతుల పరిమాణము ఇతర దేశ
ములనుండి బర్మాకు వచ్చు దిగుమతుల పరి
మాణమును మించినది. ౧౯౩౫-వ సంవత్స
రమున ఈస్థితి తాగుమార్చైనను, ౧౯౩౬-వ
సంవత్సరమున హిందూదేశమునుండి దిగు
మతుల పరిమాణము తిరిగి హెచ్చినది.
హిందూదేశమునకును, బర్మాకును ఇతర దేశ
ములనుండి వచ్చు దిగుమతులపై హెచ్చు
పన్నులు వేయుటవలన హిందూదేశము
లోని మిల్లులు పొందుచున్న లాభము విశ
దము కాగలదు; దిగుమతిపన్నులు
హెచ్చు చేయబడిన కాలముననే వ్యాప
రముకూడ అభివృద్ధి చెందినది.

వర్తమానము

పైన చెప్పబడినదానినిబట్టి తేలున
దేమనగా : దేశీయోత్పత్తియొక్కయు,
జపానునుండి వచ్చు దిగుమతులయొక్కయు
తీవ్రమగు పోటీకి తాళలేక బ్రిటను హిందూ
దేశపు మార్కెట్లలో తానిదివరకు వహిం
చిన ప్రాముఖ్యమును పోగొట్టుకొన్నది.
జపానునుండి వచ్చు దిగుమతులపైకెట్ల
బ్రిటనునుండి వచ్చు దిగుమతులపై సుంక
ములు చాల తక్కువ మైనను జపాను జయ
ప్రదముగా బ్రిటనుతో పోటీ చేయుచున్నది.

వ్యవస్థాపకములను, ధోవతులు, డ్రెస్సులు, గృహోపయోగములగు ఇతర రకముల బట్టలు — వీనిలో జరుగుచున్న వ్యాపార మంతయు కైవసమొనర్చుకొనినవి. లాంగ్ క్లాత్ లోను, చొక్కాగుడ్డల లోను జరుగు వ్యాపారములో నూటికి ఎను బదిపాళ్ల వరకును, రంగు గుడ్డలలో నూరింట డెబ్బదిపాళ్లును దేశమునందలి మిల్లులే తయారుచేయుచున్నవి. కాని వ్యవస్థాపకములను, సన్ననిరకములబట్టలలోను, కొన్ని ప్రత్యేక రకములలోను విదేశపు వరకులతో పోటీ కాగలేకపోవుచున్నవి.

జనుల కొనుగోలుశక్తి తగ్గుటచేత వ్యవసాయదారుల దృష్టి ఎక్కువ నెల గల బట్టలనుండి చాకరకపుబట్టలపైకి మరలి నది. వ్యవస్థాపక అభిమానము విపరీతముగా పెరిగిపోయినది. హెచ్చు దిగుమతిసుంకముల వలన దేశీయపరిశ్రమకు రక్షణ చేకూరినది. ఈమూడు కారణములచేతను దేశీయ పరి శ్రమ మంచి లాభమును పొందినది. పరి శ్రమ అభివృద్ధికి వై మూడింటిలో హెచ్చు సుంకములే ప్రధానకారణ మని చెప్పవలసి యున్నది.

౧౯౩౨-వ సంవత్సరమున నూలు పరి శ్రమ విషయమై నియమింపబడిన టారిఫ్ బోర్డు వారు (Cotton Tariff Board of 1932) ఈపరిశ్రమరక్షణనుగూర్చి సాంగోపాంగ ముగా చర్చించి అధమము పదిసంవత్సరముల పాటైనను ఈపరిశ్రమకు రక్షణ నొనగవలె ననియు, అట్లు చేయకపోవుట ప్రజోపయోగ మునకు హానికర మనియు సహేతుకముగా నిర్దేశించిరి. అట్లు చేయుట బట్టలు కొని ఉపయోగించువారలపై అనవసర భారమును

మోపుట యగు నను వాదనకు వారికి సమాధాన మిచ్చిరి: “ఈసరికే దేశములో కొన్ని చిన్న మిల్లులు చూపిన సమర్థతగినంత రక్షణ నిచ్చినవో సాధారణ మిల్లులను ఇంకను మంచి ప్రయత్నమున పురికొల్పియు, బండ్లంతా పోటీపల అనవసరములును అనుపయోగములును అగమిల్లులను రంగమునుండి తొలగించియు క్రమముగా పరిశ్రమయొక్క మామూల స్థితిని అభివృద్ధిపరచగలను. దేశముపై మోపబడు భారము చాలకాలము అనవసరముగా పొడుగింపబడదనియు, పరిశ్రమయొక్క పెట్టుబడిదారుల చర్యలనన ఈ భారము విపరీతముగా పెరుగ దనియ మే మాశించుచున్నాము. ” పై మాటల యధార్థములనుసంగతికి అటుపిమ్మటి సంవత్సరములలో పరిశ్రమ పొందిన నవ్యరాభివృద్ధియు, దేశములో వివిధ పారిశ్రామిక కేంద్రములకును పోటీ పెరుగుటచే కలిగిన ధర తగ్గుదలయు నిదర్శనములు.

వైభోరణి లాంకపైరువారలను చాల కాలము వరపెట్టినది. వారు పెద్దగోల చేసి ౧౯౩౬ సంవత్సరములో దిగుమతి సుంకమును కొంత తగ్గింపబడునట్లు చేసినారు. బ్రిటన్ నుండి వచ్చుదిగుమతులను అభివృద్ధి చేయడందేశములో ఈమధ్య ఇంజో - బ్రిటిష్ వ్యాపార రాయబారముల సందర్భము లాంకపైరువారు దిగుమతిపన్నులను ఇంక తగ్గించవలె నని పెద్ద యులబడి గావించుచున్నారు. ఈదేశములో వారు బాగు నుపయోగించు సాధన సామగ్రి బ్రిటన్ ఇకముందు మన దేశమునుండి ప్రత్తివిగుమ లభికము కాగల ననునది.

సందర్భమున ప్రతి ఎగుమతుల
 వయమున బ్రతునుకంటె జపానే మన
 తవరకును మంచి కాతాదా రనియు, బ్రతి
 కనుకూలమైన యేర్పాటులకు మన
 ముడంబడినయెడల జపానుకూడ ముందు
 ముందు ఇట్టికోరికలనే కోరవచ్చు ననియు
 యర్థము కొనవలెను. ఇండియా
 భుత్వము తనచర్యవలన బట్టల
 కొనుల దిగుమతులు అధికము చేసినట్లయిన
 శ్రమలోని సాధారణపు రకపు మిల్లులను
 న్న మిల్లులను నష్టపెట్టి పరిశ్రమకు ప్రో

త్సాహకు లగు పెట్టుబడిదారులకును నష్టము
 కలిగించిన దయితీరును. ఈపరిశ్రమ దేశము
 నకు చాల ముఖ్యమైనది. మంచి కట్టుబాటు
 లకు లోనై ఇందు పని చేయుచున్నంత మంది
 కార్మికులసంఖ్య మరి యే ఇతిరః పరిశ్రమ
 యందును లేదు. కాబట్టి ప్రభుత్వము దిగు
 మతిసుంకములను ఎక్కువగా తగ్గింప
 బూనుకొనుటకుముందు తత్పరితముగా రా
 బోపు కష్టనష్టములను గుర్తించవలసియు
 న్నది.

4. ఈమధ్య జరిగిన ఇంకో - బ్రిటిషు వ్యాపారపు బొడంబడిక పూర్తి యగుటకు చాల మందుగనే
 వ్యాపకము వ్రాయబడినది.

సాంప్రదాయము

జయప్రదముగ పనిచేయుచున్న సం
 స్థలకు సాంప్రదాయమే పెన్నెముక.
 అట్టి సాంప్రదాయబలమే లేకున్నచో
 మానవులవలెనే గొప్ప సంస్థలుకూడ
 నశించును. సమర్థసియమగు గత ముప్ప
 దియొక్క పరిపాలనా విశేషమువలన
 "నేపనల్" సాంప్రదాయము వన్నె
 తక్కినది. ఈనాటికి ఈసంస్థ ఈదశలో
 నుండుటకు అట్టి సాంప్రదాయమే ము
 ఖ్యకారణము.

నేపనల్ ఇన్నూరెన్ను కంపెనీ లిమిటెడ్.
 (హెడ్ ఆఫీసు: కలకత్తా)
 నేపనల్ ఇన్నూరెన్ను విల్డింగ్
 యెన్టర్ప్రైజ్. మద్రాసు.

ఆ
 రో
 గ్య
 సు
 ద
 ధ

సమస్త మేహవ్యాధులకు

డాక్టర్

(శ్రీసాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి
 బెజవాడ.)

విధి నాటకం

‘అనూరాధ’

అబ్బ! ఏం ఎంతా - దీ నమ్మకదువుకాలా - , ఏం మాడ్చేస్తోంది! విధిరేక బహుపోయి యింటి కొస్తున్నాను.

కిందకాళ్ళూ పైన కళ్ళూ ముందుకూ వ్వా, ఎల్లాగో అల్లా వళ్ళ దిగిని యింటి కొస్తూన్నాను.

ఏమరుపాటుగా ఉండగా, కాశీ, వెన్నంటి ఉరిమింది మోటారుకారు.

- ఉక్కిరిక్కిరిచై, చారి తప్పుకుంటూ వ్వాను! నామెహానా, కోడ్లంటూ యింతరుమ్మెత్తి, ముందేమిటో ముందుకు పోతున్నట్లు - తనదారిన తాను గురుమంది మోటారు!

ఏం పాపం, ఏంభర్యం చేశానని వన్ను ముందు తెవరగొట్టారే? చారి తప్పుకుంటూ వ్వా, వైచోలనకూ వ్వా, నామెహానా దుష్టత్వారే? చెప్పండి.

ఈ వున్న వాళ్ళతో యిదే చిక్కు. వాళ్లు మన ముందున్నా - నెనక్కెల్లివా, మనప్రాతాలు నియానా తోడందే పోరు!

... ..

చైతన్యకవులు ఉజ్జ్వలమధురభావనలకు కలబాది, గాంధీ రవీంద్రుల భావ-వాక్యానంద పరంపరలకు నాతలను రేడియోప్రేమకాచేసి కాలంగనువుకుంటూ వొస్తున్నాను. పెళ్లొమా బిడ్డలూ మలమలమాడుతూంటే - ‘సభిషతంగ మతాపురివాటినీ...’ అంటూండడం భావ్యం కా ధని పిస్తోంది.

అ-బ్బ-! ఎంత మండిపోతోంది! ఏంఎండ...! తలుపెదలో దవదగా పగలబడుతున్నారు. ఎవరో...? ‘వొస్తున్నా ఉండండి. వొసేయ్! ఎవరో తలుపుకొడుకు వ్వాను కాస్త పెల్లితియ్యి. పో...? లే! వొస్తున్నా వుండండి...’

(అపర్ణ వెల్లి తలుపుతీసింది. అపర్ణ మా ఆం... సేరు...)-

ప్రసాదరావు!

‘రావోయ్’ రా! అదేమిటి - అల్లా వున్నావో ప్రసాదరావు చెమటలు కారుతూ, కోజకుంటూ వొచ్చాడు. డిస్సివున్నాడు. కళ్ళల్లోవున్నై ప్రాతాలు

“ . . . . . ”

“కాళ్లు కడుక్కో, సహం తగ్గుతుంది”

“కాళ్లే కాదోయ్ - ఖ్లా కడగారి! నె... దుమ్మ”.

అపర్ణ కాళ్లుకడుక్కో ఉప్పనీళ్ళూ, తాగ మం... నీళ్ళూ తెచ్చి యిచ్చింది: కాశీని మంధినీళ్లు తాగి అప్పుయ్య అని ఈజవైరులో నోడిగాడు అతను.

“ఏమాయి! యింత ఎంతో వొచ్చావు! న... తగిలే?”

“ రేపటికి రెండూ. ”

“ ఛీ! అసూయిత్వం చూటలు అనకూడదు! ”

“ఎన్నై కేసేం-నాయనా...మీరు కవులు... చకోరపక్షి, యింత చెన్నెలా వుంటే చాలు. అటలూ పొటలూ పాడుతూ ఆడుతూ వుంటారు.”

- పొడిచినట్టైంది. (కొత్తరకం సోటకా... రాయమనీ, అవి అదాలనీ; ఆడి దేశంలో సంధలన నెయ్యాలనీ, ప్రసాదరావు నేను పారెడిట రాస్తూనా వాటి నుంచీ పోరుతున్నాడు. ప్రసాదరావు నటుడూ కవిలాప్రియుడూ; చదరంగంమీద కాశీని పద్యా రాశి తాను కవిని కానని తేల్చుకున్నాడు. Ban వొడలగానే చదరంగం సామానో, చక్కనికవిత్వం ఏదో వొకటి వుందాని అతనిక. —

ఏదవలేక నవ్వాను. "నిత్యతావ నాయూ; మహారాజావి. కవిశ్యురుడిది."

"వంపకోయ్; రాస్తామి!"

"ఈ మానవుడు అప్పటికి బతికివుంటాడా?"

- కలకత్తానుండి.

"మాదవోయ్! వారంగోనాలు!"

"నై?"

అత్యున్నట్టు మామెరు యాలవేళాదు: కత్తెర కల్లులు చెకోటి ముట్టించాక, పొగ కలయాలగా, అంతా, నిలయాలగా తిరుగులాన్న పొగను మామూలంత రసపిచ్చి ఇలే-యికికెట్లా? అనుకున్నాను. అలాగొస్తే వాకు లేమా రసపిచ్చి...! కలకత్తాలో నుంచిన రమ్యక నాటకాన్ని వర్ణించాడు వర్ణించూ కొట్టికోలాహలం చేస్తూన్నాడు: కలకత్తా అనే ప్రాంతం మహాభారతం వున్నట్టు భావించే నేను వర్ణన దీరకెట్లుకు వింటున్నాను. వాళ్ల ఆర్మిస్తా, మ్యాగిక్, వోకేటేమిటే—వాకు మామెర వున్నాడు!

- నేను చూచిన ప్రావేద్వీల్, ముందు చూచిన- (Firy music) కలుపుటూ రసరాజ్యకోలాహలం వూగున్నాను. గ్రాండ్ బాట్, లాప్టేడ్ ఆఫ్ పొంపే; కెప్టెన్ బ్లడ్: నున్నాడు తెలుస్తాడు!

బానిసలకు డాక్టర్ బ్లడ్ మందులు పెయ్యడం కొచ్చింది! ఏడుచోస్తోంది... తెలియదానే -

"హై: దురియామే: పాప నులూవి,

నవ మే శీవన హోరావా!"

అన్నానుట. వాకు తెలియదానే నామకు మలు కవి పెడకుందాటి మరి ప్రసాదరావు!

అర్యుల అధికారమనం, అనార్యులబాప; అనార్య ప్రమాదస్వల్పం: అందులో కూడా విషయం.

"వాగబా అరకీ కునో

నో: పొంపం ఆరావలేనే!"

అది చేపవినశీ - అన్నీ నున్నావై! వాకు పిచ్చి మొహం పడ్డది! వేళకు అవర్ణ కాఫీ లేకపోలే - అకాఫీస్వానుమందధారలు కోల్లో పడకపోలే, అఫ్లెవర్ మామాడకపోలే, అది యింత గొంతు తడవక పోలే, యింకా ఏం ఏం పలకరింది; ఏడుస్తావుం దునో...?

- రెండు వోల్టిగ్రుక్కలు తాగాము.

"మాదవోయ్! ప్రహలాదపాటకం..."

"ఉం!"

"ప్రహలాదోయ్!"

"ఎవరూ?"

"నాడవ! రాఘవాచారీ మాచిత్రాడినాళ్లా!"

"క్రీయా! ఆదా! వాకు మహాయుద్ధమాయ్:

ప్రతేమా రామకృష్ణకామ్రీగాయా నేనూ, నిలవుతీరం కురున్నకునీ తెల్లగ్నూ చూచిపోస్తాం. నిరుకు కల్ల టూర్ కూడా వచ్చాడు:"

"సరే! అవన్నీ కట్టిపెట్టు - విశేషాక్షంశే క్లేటూలా వాగుతావు."

—కులిక్కిపడ్డాను. "ఏమి టంటూ?"

"హి:హి: 'అనార్య- అర్య' వివాదంగానానీ, భవిక, క్రామికవర్గ దారుణాలుగానానీ నీవు ఇంటర్ ప్రెట్ చెయ్యాలి!"

"ఉహూం!"

"విదితంగా భోరంగా వుందాటి!"

"క్లూసిక్కు అవి: మళ్లీ వాటిని మనం నిర్వహించ లేకూయి!"

"అందుకే యింటర్ ప్రెటేషన్!"

"హై! ఆను—ఆను—!"

'ఉమా పోతోంది: మామకుపోతోంది: అం!'

'నెల్లూలాదాకా పోయింది: హిరగ్గ-కళిపుడా?'

'కొడుకు ప్ర-హ్లాదుడా?' భార్య లీలావతా?'

'ఏం కేజ్లోయ్: మహాచక్రగా అమిరై...!'

దబ్బువీడ ఆశో, యజ్ఞాలు చేశోనాట నో భవం వుంటుంది గనుక వాటికోసం పోట్లాడి, వాటిని

పొరింది యజ్ఞాలు పొడుచేశావా... మతస్వేయం
కాదువాడికి...! Capitalist ... కృంగారీ...! యం
కేం- పెట్టాం లీలలు గలదీ? — అప్పు య్యో. వో దమ్ము
తీశాను; కుతీతిరా యింకోదమ్ము తీశాను; జనామరంజన
మా కొడుకుపని-ప్ర-హ్లాదుడా? యింట్లోనే సంఘర్షణా-
చంకామార్కులు కొడు, చందీమార్కులు. మగ్గ
సన్నాసులగోల ఎందుకు? — చివరీ? — శ్రీ ధూనీరా
స్వామి ఐవ 'వర-పింసా' స్వామి వొచ్చి, రాజ్యం పగల
గొట్టి, ప్రజాపరం-ప్ర-హ్లాదపరంచేస్తామా... భేష్! —

సిజరు పూర్తిగా కాలేటప్పటికి, పూహ చక్క
గా వొచ్చింది; యింకోసారి కలబోసి చూసుకుని,
ప్రసాద రావుతో ఆకేళంతో చెప్పాడు:

“కాగితంమీద పెట్టా!”

... ..

“సొగసుంటావేం—కాగితం కలం పుచ్చుకో.”

“అప్పుడే?—ఉహా కాస్త మాగవొద్దా?”

“మందు నోట్సుగా రాయవోయ్!”

మందు Plan గా రాయాడు చెయ్యబోతే;
కాగితం కలం పుచ్చుకోవోచ్చేదీ! చిలవలు పలవలై,
వన్నెలుచిన్నెలుగా రయ్యారైంది.

అంత చదివి - ప్రసాదరావు,

“ఎన్నాళ్లలోగా రాస్తావు?”

“ఎంతోయ్యో; ఫినిష్ అయ్యే?”

“కాదు, వారంలో రాయాలి.”

— ఇంకవరేం! అట్లా అంటేనేగాని, పెట్టాళ్ల

కానా రాయనని.

“సరే లే!”

“సరే లే అన్నావు—? ఇంకేం - వోరెట్టెల్లు
పట్టచ్చు.”

“కాదోయ్ బాబూ! సరే - అంటే సరే -
రాస్తామగా.”

“నిజం?”

“కర్మధూమి కాదుటోయ్ నుండి? మాప్కా.”

“కాదోయ్ -- కర్మధూమి!”

— నువ్వుకుంది. సప్రయోగం తప్పించాను.

౨

కృష్ణసాస్త్రి రాసిన:

“జయ జయ జయ ప్రతిభారత

జనయిత్ర దివ్యధాత్రి!

జయ జయ జయ శతసహస్ర

సరసాస్పదయశేతి:

పాట పూర్తి కాగానే—మందు తెర తీశారు.

మెరుపుదీపాలు లిగిలిగి మంటూంటే - మెరు
నింపిన పూటించెల ఘమఘమమ్మల్లోంచి, నక్కదారాల
గరగరల్లోంచి, ఈ గిరజాల హిరణ్యకశిపుడు లీలావతిని
చూస్తూ మోసపుకొవల్లో సప్రయోగంపడేమా, చూచాను.

‘అన్నంలో? బంగారుకేసులు తే!’ అని దర్జా
ప్రేమలో, మాధుర్యంలో అవడేమా చిన్నాను.

— నిప్పటిదాకా కిల్లిల కొట్టుబాటలు తీర్చలేక
భోతకపిత్త, దారులు తప్పిస్తూ తిరిగిన నేను, నేను పాటకం
రాయడం, దాన్ని వెంకటే - అడవి, నేను నానాట
కాన్ని చూస్తూవుండెడిమా ... మహాకవి పాశ
(పిసపాలవారి అబ్బాయి : యిత్రాక్షి మేం మహాకవి పాశ
అంటాం ఎక్కడింతకి) నామీద పద్యాలు రాయడేమా,
(ఎవరో వోమాడు రాయలిగామరీ!) ఏం చెప్పనూ, వొట్ట
తెలిపంటేను వైచాననుంది శ్రీ.శ్రీ. మద్రాసు నుంచి
రానుకృష్ణసాస్త్రిగారూ రాశిదే అన్నకించి తప్పిస్తే...
అంత సలక్షణంగా వుంది; తెత్తర చిత్తరతో పాంగా
మాతో చూస్తూన్నాను.

... ..

ప్రహ్లాదుడు ఆరాధనం పుగిల్చుకున్నాడని
దండనాయకుడు ప్రభువు అడ్డ ప్రకారం చాచి విశ్వా
కొట్టిస్తాడు! ఉరిలోకిన్న జడమంతా, స్పృహవున్న
ప్రహ్లాదుణ్ణి చేతులమీద మోసుకొని - తల్లియింటిదగ్గర
కు తీరికల్గబోతాడు. స్పృహ కొంచెం తెలిసి ప్రహ్లాదుడు
అక్కడికి పోవంటాడు: ఎల్లాగయివా మాతృయూర్తి
లీలావతికి తెలుస్తుంది...

హిరణ్యకశిపుడు కళ్ల తప్పిలోలో మండిగుండె
వైశ్యంతో అరుచుకుంటా వస్తాడు! లీలావతి ఎదురు

శ్రీ - తీర్థాశ్రమం: పాఠశాల, తుమ్మలపాడు - రేల ఎక్క
గూర్చుంటూ భావిస్తున్నావుంటారు.

మాతృకూర్తి గమక విభాగములు పాఠశాలకు,
అనుబంధములు పాఠశాలకు:

హిరణ్యము నవ్వుచొప్పున, కాని అది పికాచు
వ్వు...లా...లా కుములుకూర్చా, చింకాని! నైతి
నడు.

శ్రీరామలింగం—ఏమిటి! పెద్దవంశజుల పోలే ఏమిటి
నా నాయకుని పేరు చాలు... ఎక్కడ నన్ను కన్న
దున్నాడు యిట్లా అప్రకృష్టంగా పెట్టతాగా?

హిరణ్య—(మాటాడు.)

అనే మాత్రమే కాదు. — ఈ విషయం ఎక్కువ
వ్యాఖ్య — ౧.

కౌరవ— (మహాద్వు.)

“రీలా—నే మాశ్లేయ. (నిట్టూర్చి) నువ్వోయో
? నువ్వో మామకుంటావా? (ఏమిట్తుంది...)

అగదాని, అందులోనూ భార్య కన్నీళ్లు
సూతాను పొరగి, అరిచివచ్చి వీరబాహుదేవ:

“దోస్తీయి! ఇటు చూచు—”

రీల నూపహాసుని. కళలా నీర్లు అడవి
మీసే.

“నీ, ఏమిస్తావు! పిచ్చిదావా! ఏమీ - అబ్బాయి
నాద ప్రేమ లేకనా - వాడి మొంకిపట్టుదల పోయి
ఏమిదు బుద్ధి వొస్తుందో అనిగానీ-”.

రిల: ఏమండమ్మా! లేకలేక వాళ్ళ వలనను.
 గాల్గి రాచి రంపానపెట్టి, వాడినక్తురుతో నా పిల్ల
 వా అంటారు మీరు. (ఎక్కిళ్ళి మాట్లాడలేక
 గారుంది.)

హిరణ్య: (కళ్లలో నీళ్లు తిరుగుచుండగా) -
 హూ! వాణివాడవడ వొక్కొక్క దెబ్బయితే!
 యీ వాళ్ళు దయచేసి వాళ్లను వేరే గుంటున్నావే
 వివరణింకాని - మైకి ఏవవల దేదాగానీ -, (ఆపుర
 మంటాడు.)

—నాకళ్ళంబునీ నీకు వాడుక.

నానందమును పొందిన హరిశ్చంద్రుని కృత్యములు గురించి
 వివరించుచున్నాము !

హామినింకెమలు మల్లీ ఏమిమనె: బైట పెద్ద
గోలా జులగిన్నీ— హేం బయటకు పోయినా; పో పెద్ద
కాంగ్ హామినింకె రెండేమిమనె!

—పోలీసులు అదమయించ మామమనాదులు:
 పల్లి యధార్థం కనుక్కుంగామని, పోలీసుల్ని ఆరి
 వేసే పల్లి వాకలుచేకాను. అచ్చాఫీసుల్లో పనిచేకే
 వాళ్ళు, వాళ్ళు, అంత కార్మికులు టిక్కెట్టు
 కొనుక్కొడానికి లేదు: లోపలికి రోవరు. వాటకం
 మాదాలివుందీ, పాపం...అన్నంకోసమేకాక రసం
 కోసం పోట్లాడుతున్నాడు! ఏం చేసేదీ — వాడేలూ
 లోంచి పోరెందుమామాయలు తీర- నలుగురికి టిక్కెట్టు
 కొనిపెట్టాడు! లోపలి కదా—మరిగోల!

వాటకం నిండుకాగానో పుండీ పట్టుకొని,
 రాల్లేటి అల్లరి చేస్తున్నారు: (కేమ కనిగా మారింది
 వాళ్ళకు: మేం అనుభవించని రసాన్ని, మానవు అందరినీ
 సమానమైన వాక్కుభుక్తుల్లో పుండారినరసాన్ని,
 దత్తేట్టి కొడుకుని, అందరూని మానిపండ్లు చేస్తున్నారు
 అనేకకష్టపుతో హాలూద వాళ్ళు రాల్లేస్తున్నారు
 నామనా! నెడగొడ్తు అని బతిమాలకుండావుని మళ్ళీ
 చెట కెళ్ళాను: వాళ్ళు చొక్కలేముక్క!

—మమ్మల్ని చూపండి చూపండి !

—పాతకం మాపేజికోను చెల్లి అడిగాను...!

పిల్లే దమ్మడు ! అలగాజవానిది సామంతుని
 ఏమిటమ్మడు ? నిజమే ! నిజమే ఏమిటి వాడిండా
 కుడు... వారివారి మనస్సు అంతకువృద్ధింపి వాళ్లు నాళ్లు
 గ్రహిస్తారు ! టిక్కెట్టుకొన్న అందరూ రసగ్రహంపా
 రేవలూ ఏమిటి... కళ్లమమ్మలు విడిపోయిస్తే : వల్లి మళ్లి
 అడిగాడు : కని రించమమ్మను : పిల్లే దమ్మడు మా
 జరు, లోపల వా కో పరకం పెట్టమని పగలి రసలు
 కొంటోంది : మా వాగేంద్రరావు వచ్చి ఆమ్మమా !
 నిశ్చయంగా నాకుం జరుగుతుంటే - కానవాళోన

విచారించేం? మేం ఎన్ని నాటకాలాడం! పోలీసులు
పట్టిస్తారే ఆ! నాకు దారుణ మనిపించింది!...

—నాటకం వొడిలాను, హోలు వొడిలాను, స్నేహి
తులనాటలు వొడిలాను, స్నేహితుల్ని వొడిలాను,
నాశండ్లరావునీ విసిరించుకో లేదు: లాభీచేతులు
ఎగిడినీ కేటుయివరిలి కొచ్చాను: కార్మికులు అక్క
కుపో హోలుమీద రాక్షేస్తున్నార: నేనూ కలిగినా!...
రాళ్లు కనికొట్టి హోలుమీద వేస్తున్నాను.

సవినప్పైర్లు వొచ్చాడు! చూచాడు, నేను!!
ఇండాక పూలదంప నేనీ చివట్టు కొట్టి మెచ్చుకున్న
వీళ్లే — నన్ను చూచి చెడుతున్నార!

తెక్కలేకుండా రాక్షేస్తున్నాను!
దగ్గర కొచ్చాడు సవినప్పైర్లు:
“శాస్త్రిగారూ!”
“ఏం”

—రాయి తీసుకుంటున్నాను:

సరి— నానాట వివండి! గౌరవంగల మీరు
చెయ్యదగ్గపని కాదు; మీనాటకానికి మీరా విఘాతం
కలిగించేది?

“వీళ్లునుమాడా చూళ్లేవ్వండి!”

“లోకం అంతా వొక్కటి చెయ్యగలనుటండి!”

‘తనయందు నిశ్చలభూతమలందు సమదృష్టి’గుర్తు
కొచ్చింది: దొరుకున్నాను: ఏమీ జరాలు చెప్పలేదు.

“మర్యాదకాదు; లోపలికి రండి! పుళ్ళఆవేశం...!”

అని పరుగున్నాడు:

నాకు తిక్కరేసింది! రాయి హోలురేకులమీద
విసరచూస్తున్నాను:

“శాస్త్రిగారూ!”

“మిత్రులు మానకపోలే - విమ్మమ్మి తురాత్రినీ
వకాతు తీసుకొనిపోతుంది!”

“తయారు!”

సవినప్పైర్లు, సర్కిలూ, మువ్వమ్మలో ఇదవు
తూనే నన్ను, నా అనుచరులనీ - వీధిమధ్య దీని
కూడ!

—మిగిలినరాత్రి గమ్మరాళ్లమీద మట్టు
లాగు గవపాలిపొద్దింది!

—ఆలోచిస్తున్నాను: పోలీసులం లేదు,
లైం పాల్యకావటం లేదు! పోనీ పోకునాకైవా:
బండేదు! గతవికా వుంది!

“అర్చితానందయన పు ధివా న్నా
యనో మే గతి!” శ్రీరంగం, నుడీ గుర్తుకొచ్చాయి: గ
సిర్యాణం ఎంత చక్కగా వుంది... ఒకహావోతో అవ

‘ల్యాన్నీ - కళ్ళన్నీ కేంద్రీకరించి - మరం పేరు
మాడులేనీ దేవాలయం అన్నారూ!—

అన్నికళలకూ, పరమావధి దేవుడే నన్నారూ
ఇహపరాలను రెంటికి, దేవాలయం కూ
అన్నారూ.—

అందుకేనా— అంత శిల్పపవ జ్ఞులంగా నుడు
కట్టడం, నుల్లో పానకాలలు పెట్టడం; ఉత్సవాలు
పటం... ఉత్సవాల్లో నాటకాలు ఆడడం... అం
బహిరంగంగానే కదూ? ఉన్నాన్నావా దెల్లా త్వ
పట్టానీ!...

చిక్క విడిపోయింది; ప్రాణైం పాల్యకావయి
యిహ అన్నిరసాలూ, వారివారి తాహకునుబట్టి
వ్వయపడేటట్టుగా చెయ్యటానికి కంకణం కట్ట
న్నాను. నీకును రామమూ ద్రిపంతులవాడుకథామ
దానికియిదా కలకం? రామమూ ద్రిపంతులుగారూ
అగిర్యదించండి!...

... ..

—తైటపడ్డాను.

నా నాశండ్లరావు ప్రసాదరావు వొ
కప్పియాచారు: నాటకం మాంచి ఎక్కట్లయిద్దించిట

యింకోపారి ఆడితామన్నాను ... తెరల
వారికి—(అన్నికొత్త పంపిణీ: ఇందుకోసం తయ
చేకాం;) ఖర్చైవీ రెండోదలూ పూకుతై అన్నా

నాటకం బహిరంగంగా వేయమన్నాను: న
వీలు లే దన్నార!

ఎంచేత నీలు లేదు? — నీలుంది!

అలవపాడులో వుత్సవాలు చేస్తారు. ద్వితీయం
వెంకటకృష్ణారెడ్డి ధర్మశర్త. ఉత్సవాలుకు రావల
సినది కాళాక్ష: వీరియినవైశాఖం ముందుగా ఈ
ప్రయోగం తయారై వాడు.

వెంకటకృష్ణారెడ్డి శ్రోతయిందారు...

విశా—

ఈవా విప్లవవాటకాన్ని విని- మిన్నించి....

ఉత్సవాలుకు నీన్ని ఆడించ ప్రయత్నం చేశారు...

కాని అంత తొందరలో నీలు దిక్కలేదు...

కాని—

“ఆ ప్రహలాదవాటక మీ ఆసాది ఆడించారు!...

“ఆ పందిట్టో—

“రాజు పెదల రవిశేషము పెదలగ” అని వంత

టగాడు అంటాంటే—తాళాలు చెవుల్లో మోసు
గాంటే — రాజువేమగాడు కత్తి సహస్రముఖ
గా, సహస్రకణాలుగా తిప్పకూర్చాడు!....

మి నాలుక కు లంచము ఈయవలదు

పాపాన్యపు ఇంనుకల రికములు కట్టి రుచికొట్టే
తయారు చేయబడినవి. వాటి వాడుకలన ఆలో
గ్యమునకు ఆలోచయనకు ఎట్టి ప్రయోజనమును
ఉండదు. తక్కువ లంచముయిచ్చి ఆగుకో
లేట్టుట మంచిపనియో? బుద్ధిమంతులు తమ
ఆలోచనపదార్థములను కొనుగట్టకు బాగైతగా
నందుకు. వారు కాస్త్రీయముగా తయారు
చేయబడిన

“టి.టి.” మిస్కి- యింగువనే

అంగీకరింతురు. టి. టి. యింగువను మాత్రం
కొని, వాటి, కొనియాడుదురు. ఎందుచేతనంటే
వారెరుగుదురు:—ఇది 16 సంవత్సరముల పరి
శోధనశీలితముగా తయారుచేయబడిన పరిపూర్ణ
మును పదార్థమునట యదార్థమని.

కాస్త్రీయమును “టి. టి.” యింగువలో రసా
యనిక పదార్థములు యిమిడియున్నవి (22, 20%
లోనాము). ఇంతేకాక మువాసవయు, మరుది
యు నిండియున్నవి.

ఈ యింగువ చేర్చిన వంటలు చాలా రుచిగా
నందును. బాసుగా తినగలము.

జీర్ణ శక్తిని సులభముచేయును

సెంటిఫిక్
టి.టి. యింగువయని
తనకు తానే దెవుకలుగును

మీ కొనుగట్ట
యా 1-14-0

బహుమాన బిక్రీయంతో
అమ్మబడును

సా రూ ప్య వై ద్య శాస్త్రము

శ్రీ డాక్టరు తోలేటి పేర్నాజు (నరసాపురం)

(గతసంచిక తరువాయి)

సూక్ష్మ జీవులు

ఒకక్షయరోగి నీవద్దకు వచ్చిన, చానిని పరీక్షించి ఊపిరితిత్తులు చెడిన వనియు, అందు మాత్మజీవులు కల వనియు గుర్తింతువు. ఊపిరితిత్తులు చెడుటయు, మాత్మజీవు లందుటయు కేవలము "రుగ్మూత"యొక్క ధాతులుగాని "రుగ్మూత" కాదు. మాత్మజీవులను గురించి భితిల నవసరములేదు. మీదమిక్కిలి అని రోగిమేలే కోరును. నీవు బాగ్మతగా పరిశీలించినచో అవి ఎప్పుడు అంకురించునో నీకు తెలియగలదు. వండు కుల్లిననుక పురుగు చేరినట్లు ఊపిరితిత్తులు చెడి నవి కనుకనే ఈమాత్మజీవులు ప్రవేశించుచున్నవి. కుల్లిన మామిడిపండునందు పురుగులుచేరి అపక్వము తిని పండు శీఘ్రముగా కుళ్లకుండ ఆవుచేయును. ఈ క్రిమిలవల్ల మామిడిపండు శీఘ్రముగ కుళ్లుటలేదు. కుళ్లు టకు పూర్వమే ఈక్రిమి లందు లేవు. ఇది శాస్త్రజ్ఞులు అంగీకరించిన విధాంతమే. అట్లులే ఊపిరితిత్తుల యందలి రోకములు చెడినతరుపరినే మాత్మజీవులు చెడిన పదార్థమును భక్షించి ఊపిరితిత్తులను త్వరితముగా చెడుకుండ ఆవుచేయుట గమనింపవలయును. కాన మానవుడు క్షయవ్యాధిచే బాధపడుటకు క్రిమి లెంతమాత్రమును కారణముకాదు. ఈక్షయకుపేతువు నీకంటికి కానరావంత లోతుకలది. కాని నీకు గోచ రించు క్షయమే కారణమని ఎంచి వాటిని ధ్వంసము చేయుటకు చికిత్స ప్రారంభించుదు. నీవు ఇట్లే ఇతర రుగ్మూతలకుకూడా పేతువు నీమహోజ్ఞానముచే చూడ గలవు; బాహ్యోక్తములతో చూచునది రుగ్మూత కాదు. రుగ్మూత ప్రథమమున మానసికముగా ప్రారంభమై

క్రమముగా శరీరోపరిభాగమునకు వచ్చునని తెలి కొంటివి. కాన దీనికి సంబంధించు చికిత్సమూల ప్రథమమున మనస్సునందు ప్రారంభమై శరీరమువై పోవలెను. కాన మనస్సే రుగ్మూతకు చా చికిత్సకు పేతువు. యధార్థ చికిత్స విధానము సారూప్య కాప్రాచార్యులు, ఆదిపురుషులు, శామ్బూల్ హానిమన్ మహాకీర్తయులు ఒకరుగ్మూత ఒకమంగును నిర్ణయించువప్పుడు రోగి లక్ష సమదాయములో మానసికలక్షణములకు ప్రాధాన్య మొసంగవలెనని సెలవిచ్చియున్నాడు. రోగి "నా న బు"గా మన్న దన్నప్పుడు "నేను" "నాకు" అని చెప్పటలో ప్రస్తుతము మనమనస్సు అంగీకరింపవచ్చును. మనము ఇంతకుమించెల్ల నవసరము లేదు. "నేను" అను పదమున మనస్సు అని మనము అన్వయించుకొని మనవిధా మందు మందు నిర్ణయించుటకుగాను మానసిక లక్ష మనకు ప్రాధాన్యమొసంగినచో మనసంకల్పము చేరును.

మనము 'రుగ్మూత' నిదానము (Diagnosis) సూక్ష్మ చాలదురము చర్చించియుంటివి. ఇంకా దీనివిషయము మనము పూర్తిగా గ్రహించవల యున్నది. నీవు సారూప్యవైద్యుడవు. నీపని రోగి స్వస్థతచేకూర్చుట, రుగ్మూతతోగాని రుగ్మూతయొక్క చేరుతోగాని నీకు నిమిత్తములేదు. నీవు రోగిని స్వస్థముగా చూడవలెను. రోగికి సంబంధించిన అన్ని విషయములు నీవు అవగాహన చేసికొనవలయును.

ఉదాహరణ :— నీవద్దకు ర గురు రోగులు న హాజరకు వచ్చినవారే.

(౧) వైరూప్య నామకరణప్రకారము ఒకనికి ఒకచోట చూచుట.

(౨) మరొకనికి జ్వరము, పండ్లపాటు.

(౩) వేరొకనికి ఆరిసారము.

(౪) ఇంకొకనికి సన్నిపాత జ్వరము.

ఈ నలుగురియందును మాంసిక ఆరాటము, తరచు రరి దాహము, ఉష్ణవాంఛ, అర్ధరాత్రి ఉద్రేక ముండినచో ఈ నలుగురుకీ సాయూప్యవైద్యుడు పాపము (Arsenic Album) ఇచ్చును.

వేరొక నలుగురు కలరాచే బాధపడుచున్నారనుచు, (వైరూప్యవైద్య ప్రకారము) ఒక్కొక్కరి యందును లక్షణములు వేరువేరుగా నుండును. అప్పుడు ఒకరికి Arsenic Alb; రెండవవానికి Veratrum Album; మూడవవానికి Camphor; నాల్గవవానికి Euphophyllum అవసరము. ఈ విధముగా నీ ముందు వర్ణించుచుటలో రోగముయొక్క పేరుతో నిమిత్తము లేదు. వ్యక్తియొక్క వింతలక్షణములనుబట్టి వేరువేరు యందులు నిరూపింపబడును. ఇట్లు రోగము ఒకటియైనను నీలయందలి వ్యక్తిగతమార్పులవల్ల వేరువేరు మందులు అవసరమైయున్నవి. ప్రథమ ఉదాహరణమందు వ్యక్తుల యొక్క విశ్వలక్షణములు ఒకేమందును నిరూపించుచున్నవి. ఇట్లు నీరు గుగ్గళయొక్క పేరుతో నిమిత్తము లేదు సరికదా అది నీరు ఏ విధముగాను సాయపడదు. గురుమిక్రిలి చెనుక నీవు ఈవిధమగు గుగ్గళకు ఫలానా మందు వాడితివని స్ఫురణమవచ్చి లక్షణములను సాకల్యముగా వివర మందిచ్చుటచే నీవు రోగికి తీరని అపకారము చేసినవాడ వగుదువు. కాన నీవు రోగిని సాకల్యముగా గుర్తించి, అతనికి గల లక్షణములు చెప్పిన వన్నియు వ్రాసుకొని తనియందు నీవుచూడగలిగిన వింతలు వివరితములు హించి రోగభూయిష్టుడైన ఆహవపురికి మందీయవలె కాని గుగ్గళకు కాదు. సాయూప్య ఔషధవిత్తకు ది మరువరాని అమూల్యమగు ప్రధాన మాత్రము.

మన్యప్రాంతమునందు గల ప్రజలు అచ్చట మన్య జ్వరము ప్రాబల్యముగ నున్నను ఆ జ్వరముపాలు ముందుటయొ, కొంతమంది ఎంత బాగతూకతగా

మందు తీసుకొన్నను దానిచే చాల బాధపడుటయు మనము తరచు చూచుచున్నాము. మన్యజ్వరము చాలా అపాయకరమైనదని యందుము. వెంటనే ఆ ప్రాంతమునుగూర్చి నిందించెదము. కాని ఒకరికి ఈ జ్వరము రాకుండుటను, వేరొకరు దీనిబాధనుండి తప్పించుకొనలేకుండుటనుగూర్చి మనము యోచించ వలయును. అట్లు చేయక ఆ జ్వరముచే బాధపడువానికి, రోగికి, వైద్యునకు ప్రాణము వినుగునంతవరకు హేతాదును హెచ్చుచేయుచు క్వేనా ఇచ్చెదరు. క్రియకు నిరాశతో వైద్యుడు రోగిని తీవ్రోష్ణస్థితిగా ర్చవసరము. ఎచ్చటకైన పోమవి సలహా నిచ్చును. ఇది రోగిపై ప్రయోగించు విద్య పూర్తియైనదనుటకు నూనన. అందుచే వైద్యునియొక్క బాధ్యత నివారణచేసుకొనుటకు, రోగి తన్ను పెట్టెడిబాధనుండి తప్పించుకొనుటకు కేవలము చెప్పనది. సరిగా యోచించినచో ఈ జ్వరము అతనిని విడుచుట లేదనుట పొరపాటు. యథార్థముగా రోగ జ్వరమును విడుచుటలేదు. తీవ్రోష్ణస్థితియొక్క ఈతని కేమి సాయముచేయును? వానియందలి చైతన్య శక్తి తిరిగి ఆతని యథార్థ ఆరోగ్యస్థితికి రాలేనంత చెడినది. కొందరియందు చైతన్యశక్తి ఏదగ్ధతయై తాకలేని దగును. ఒకచేత ఏదగ్ధతయైనను వచ్చినను అనతికాలములో దానిసాక్షములనుండి విడిపడును. కొందరియందు ఒకసారి గుగ్గళ వచ్చిన తిరిగి రోలుకో లేనంత మోన్యములో చైతన్యశక్తి యుండును. ఈ వ్యత్యాసములకు కారణమేమి? దయామయుడగు ధగ వానుడు ఇట్లు మానవులయందు హెచ్చుతగ్గులగుల చైతన్యశక్తి నొసంగెనా? ఏమి భగవానుడు ఒకనిని రోగిగాను ఒకనిని నుంచివానిగాను సృష్టించెనా? కాదు. మనమే చైతన్యశక్తులను ధ్వంసముచేసుకొనుచున్నాము. మనము కర్మలద్వారా వాటిని నిర్వీర్యము చేయుచున్నాము. ఏ కర్మము? ఎట్లు? నిజముగా మనకర్మలే ఈ చైతన్యశక్తియొక్క వ్యత్యాసములకు కారణము. దీనినిగూర్చి తెలిసికొందము.

రుగ్ధత - మనస్సు - శరీరము

శరీరమునకు సంబంధించిన బాధలకీ మామూలుగా గుగ్గళయని పేరు ; దాని నివారణకు సాధారణముగా

చైతన్యము సహాయము వశమైయుండును. సాధారణముగ మానసిక దుష్కృతలను గమనించుము. కాని మానవుడు తన నిత్య కర్మము చేసుకొనలేనప్పుడు పిచ్చయైక్కినవని భావించి వాని విశేషము ఆలోచించెదము. ఎంతవరకు వాడు తనమీద ఆధారపడినవారి పనులు నెరవేర్చుచుండునో అంతవరకును మనస్సు ఎంత ఆందోళన - వికృతావస్థ చెందినను లక్ష్యము చేయము. మనము సాధారణముగా యోచించినచో మనచుట్టునుండు మనుష్యుల మనస్సును, వాని లోతును తెలిసికొనగలిగినచో నూటికి ఒకడుమాత్రం ఆరోగ్యమైన మనస్సుగలవారు కన్పించరు. కాని ఒక్కడుమాత్రం తన మనస్సు సరిగా లేవని గ్రహించరు. ఇది చాలా విచారకరమైన అంశము.

విద్యార్థుల ప్రవర్తన - ఉపాధ్యాయులు ఎంత శ్రమపడినను బాగుచేయలేకుండుట అందఱరిగినదే. కొందరియందు నయాన్ని - బుజ్జగించి - భయాన్ని - క్రియకు శిక్షించినను లాభములేదు. వారందరును ఒకే పాఠశాలలో - ఒకే ఉపాధ్యాయునివద్ద - ఒకే పాఠమును చదువుచున్నారు. కాని వారి ప్రవర్తనలు, యోగ్యతలు వివిధవిధముల నుండును. ప్రతివానికీ ఒకే అంశము "సత్యము మాటలాడవలెను" - "ఒరులసాక్షు దొంగిలించరాదు" అనునదే పాఠము. ఈ నీతులు వివిధచాలుర యందు వివిధరీతుల పరిణమించును. ఏల? దొంగను - దొంగిలించకుము, దోచుము అనిన మామనా? మానడు - అతను దొంగతనము చేయునందు ఉండవలయు. ఇది సాధారణముగా వానికి అలవాటుండును. దొంగ అలవాటు పడుటచే దొంగిలించకుండ నుండలేడు అంగుము. అతనికి ఈ దొంగతనము ప్రారంభమున ఎట్లు అలవడినది? ఆతనికి ఎల్లరకు ఉపకారము చేయవలెనన్న అలవాటు ఏల కలుగవూచదు? అందుచేత అలవాటుపడెను అని చెప్పట సరికాదు. ఒకవని తరచు చేయుచుండిన అది అలవాటులోనికి దిగుట సహజమే. కాని తాను చెడ్డదని తలచుకొనిన అలవాటు చేసుకొనుట ఎట్లు? దొంగకు యథార్థముగా దొంగిలించుట తప్పని తెలియును. అతను పట్టుపడినచో వైదు ప్రాప్తించునని, అందుచే మానివేయవలెనని అనుకొనును. కాని దొంగతనము మానలేదు. దీనికి కారణమేమి? దానిని

మానలేకపోవుటే; అనగా అతని మనస్సు సరిగా లేదు. మనస్సునందు ఒకదగుతే కలదు. చక్కని ఆరోగ్యముకల మనస్సు ప్రశ్నమునున దొంగతనము అనిననే కిట్లు. ఇక అలవాటు మాటుచేలేదు. ఆరోగ్యమైన మనస్సు అబద్ధమాడవలెననిమాత్రా ఒప్పుకొనదు. తలదండ్రులు, ఉపాధ్యాయులు, వారు చేయు పిచ్చిబోధ, పాఠములు, చెదరింపులు, క్రియకు కొట్టుబడుచున్నతనను మాన్పించునని ఎంతుక. కాని నీటివల్ల ప్రయోజనములేదు; వీనివలన బుడతే చెడినవారిని మనమెరుగుదుము. ఈరోజులలో తరచు చిన్నపిల్లలు ముష్టిమైకునమును చేసుకొని తన అమాల్మ ఆరోగ్యమును కోల్పోవుచున్నారు. వారి కేవలము మానసికముగా దుష్కృతపాలై అది మానలే ఎవరికంట పడకుండ ఈ దుష్కార్యములు చేయుచున్నారు. కొందరు చెడున్నవామచే నేర్పుకొని ఇంద్ర ఆనందించును. కొంతమంది ఇది చెడ్డదని తెలిసిన బంటు మానివేయుచున్నారు. కొంతమంది చెడ్డదని తెలిసిన మానలేదు. ఇట్టి వర్షియు యథార్థముగా మనస్సుచెడుటచే కలుగుచున్నది. చెడుఆలోచన, చెడుపని ఆరోగ్యమైన మనస్సుగలవానికి అసంభవము. మన మిది మనజీవిములో ప్రతియంశమున గమనించవలయును.

ఒక కుటుంబములో ఏదైన విషక్తు, అనగా ఒక మరణము సంభవించిన ఆకుటుంబములోనివారందరును ఒకేవిధముగా విచారము పొందకుండుట మనము తరచుచూచుచుండుము. ఒకడు దైర్యముతో నుండును నేరోకడు కృంగి కృశించును. ఈ మొదటివాడు రెండవవానికంటే మానసికముగా ఆరోగ్యవంతుడు. అందఱు చేతనే తాను ఈకష్టమును భరించకలిగినా. దుర్వ్య అనారోగ్య మనస్సులయందు ఇట్టి విషమైదు ఎక్కువ ఆందోళన కలిగించును. మనస్సు ఆరోగ్యముగా నుండువారి కిట్టి చేమయు చేయవలెను. చీకటియంద తాడును త్రొక్కి పోమని భీతింది మరణించినవార కలరు. అమితమున విషాదానందములు అకస్మాత్తుగా తెలిసినప్పుడు మరణించినవారు కలరు. కారణము అనారోగ్యమైన మనస్సు.

౧౦ మంది మనుష్యులు ఒక యజ్ఞమాని ఏమైన నిందించిన - కొందరు లెక్కచేయకుండుట, కొందరు

య్యకొనుట, మరికొందరు మిక్కిలి చిన్న పోవుట
 తగును. ఇట్లు విశేషాటాడినప్పుడు వివిధరీతుల
 రాధపడుటకు కారణము వారియందలి మనస్సుయొక్క
 ఆరోగ్యమే కారణము. అదేమట యొకటియే; మనస్సులు
 తరు. (మనస్సులులేదు) దానిభరితము వివిధముగావచ్చు
 వనరులలోని తేడాగాక మరేమీ? కాన ఈ మనస్సుల
 లోని తేడాయే ఆరోగ్యములలో తేడా. ఒకప్పుడు
 దుఃఖమాని ఇంటి అవసారి వస్త్రయ లన్నియు చించి
 చి చెడినందులకు వాళ్ళపై శేకలు వేసెడివాడు. ఈ
 విధమునీ, అన్ని విధముల ఆరోగ్యముగానే యుండెడి
 వాడు. దైవవశాత్తు పన్ని పాఠము వచ్చుటచే నేను మం
 ద్వితిరి. అతడు ఈపన్ని పాఠమునుండి కొలకొన్న పదప
 తకు నావద్దకు వచ్చి తనకున్న దురలవాటు చెప్పి ఇంటి
 పడవారిపై ఏదో ఒకందుకు కోపపడుట అలవాటనియు,
 అది తప్పించుకొనుట దుష్కర్మముగా నున్నదని ఘటకొ
 గారు తమ అనుభవమును చిత్రీంచుచున్నారు. బహుశః
 ఆరోగి మండిచుటలో ఏదోయొక ఘాటుమందు
 (Deep acting) పడుటచే ఈ అలవాటును మానకలి
 గును. ఇంతకు ఆ రోగియొక్క మనస్సు బాగా
 చెడినదని తెలియవచ్చును. పసిపిల్లలు తరచు మారాము
 రీయుట, ఏడ్చుట. ఈ మొదలగున వన్నియు వారి
 ఆరోగ్యతమ తెలియజేయును. హానిమన్ మహా
 యయులు Every man is a moral lepor అనెను;
 ఇది యథార్థము. దుగ్ధత ప్రథమమున మనస్సునందే
 ప్రారంభించునది వెనుకనే చర్చించియుంటిమి. చెడు
 లంపులు భౌతికశరీరముపై పరిణమించి కర్మలో
 పరిభరించుటచే దుగ్ధతలు కలుగుచున్నవి. ప్రథ
 మమున చెడుతలంపు, తదుపరి చెడుపనులు. అంతే
 కాని చెడుపనులు ముందు, చెడుతలంపులు తర్వాత
 సంభవింపవు. మనస్సే శరీరమునకు ఆకారము నిచ్చును.
 మనస్సుయొక్క ప్రతిబింబము శరీరము. మనస్సునుబట్టి
 శరీరముండును. మనస్సు చెడిన శరీరముకూడా చెడక
 మాదు. కాన నీవు శరీరమును ఆరోగ్యముగా నుంచ
 దలచినచో నీవు మనస్సునివయములో బాగ్ధతపడ
 వలయును. శారీరమును ఆరోగ్యముగా నుంచుకొనుటకు
 ఇంతకు పై వేరుమార్గములు లేవు. ఈ పోతువుచేతనే
 మేధాసంపన్నులగు మనశ్చార్మములు పిల్లలను, యువ

కులను తరిగ్గిరుచేయుటలో తమ ఆశ్రమమునదే యుండు
 కొని తమ శిష్యులకు ఆధ్యాత్మిక, ఆధిభౌతికముల
 యందు తరిగ్గిరుచేసి తమ నియమములను నియోగించి సరి
 యైన ప్రవర్తన కలవారినిగా చేసిరి. అది శేవలము మాన
 ససంబంధముగా జోసంగబడిన తరిగ్గిదే. భారతవర్షమున
 ఎంతకాలము ఇట్టి వాతావరణ ముండెడిదో అంతవరకు
 మానసిక భౌతికఆరోగ్యము కలవారై ప్రజలు సుఖించి
 యుండిరి. కాని అట్టి దినములు గలిగించివి. ఇప్పుడు
 ప్రస్తుతము ఎవరను తమమనస్సును అరికట్టలేరు.
 అందుచే శరీరము చెడుటలో ఆశ్చర్యము లేదు. కాని
 ఇప్పుడు శరీరము వివిధగుగ్ధతలకు ఆలవాటుకాగా,
 చాటిని ఎప్పుటి కప్పుడు మాపుకొనుచు మాయవాదము
 లాడి క్రియకు నివారణాసాధ్యములైన ఘోరగుగ్ధతల
 పాలై మరణించుచున్నారు.

శరీరముయొక్క ఆరోగ్యము మన స్సు
 యొక్క ఆరోగ్యముపై ఆధారపడి యుండుటచే—
 మనస్సును ఆరోగ్యముగా నుండునట్లు చేయుట ఎట్లు?
 దీనికి సమాధాన మిచ్చుటకు ప్రార్థము—ఎందుకు మనస్సు
 ఆరోగ్యమునుగో తెలుసుకొనవలెను. మనస్సుకూడా
 శరీరమువలెనే చెడుచున్నది. మనస్సు శేవలము
 నిరాకారము, అతిసున్నితము - శరీరముయొక్క
 పదార్థరహితమును ఆధ్యాత్మికస్థితి. భౌతికశరీరము
 మనస్సుయొక్క నిర్మాణము. శారీరగుగ్ధతలు మనస్సు
 నుకూడా చెరచును. ప్రస్తుతము ఈగుగ్ధతలను
 గూర్చి చర్చించుట మనపని కాదు. కాని ఏరీతిగా
 మనస్సు ఆరోగ్య మునుచున్నది, దాని నివారణ
 ప్రస్తుతంశము. సోరా (ఉలారము) మొదలైనవి
 మనకు వచ్చుపెక్కు దుగ్ధతల నుద్బవించజేయుటకు
 కారణములు-మానసికముగాను, శారీరకముగాను. ఏము
 దైనను శరీరముపై పనిచేయుటకుముందు మనస్సుపై
 నది పనిచేయును. నేను నిన్ను ఒకవిషయములో
 మందలించిరి ననుకొనును. ఆమందలంపు ఎక్కడ
 ప్రథమమున పనిచేయును? తప్పక ప్రథమమున
 మనస్సుపైని, తదుపరి శారీరముపైని. ప్రథమమున
 ఆసిందావాక్యము మనస్సును భేదించును. తర్వాత
 భౌతికముగా ఏడ్చు, గుండెదడ, ముచ్చెముటలు;

కొన్నియెడల సృహతప్పట తటస్థియను ఈ విధముగా ఏదైన మనమును బాధించుటకు పూర్వము మనస్సుకు వైపరీత్యము తెచ్చును. ఇది పురస్సిద్ధిమయ నిధాంతము. ఒకవిషయమును గమనించవలయును. మాత్మము, నిరాకారమైనదిగాక పదార్థపూరితమైనది పనిచేయుట తటస్థించినచో పదిమనమునుమాత్రము తాకలేదు. మనస్సుపై ప్రసరించవలెను, లేక పనిచేయవలయునన్నచో అదికూడ మనస్సువలె, కంటికి కావరానిదై అతిమాత్మమై కున్నదియుగా నుండవలెను. కారణము పదార్థముతోకూడిన వస్తువులు ప్రభవమున శరీరములో ప్రవేశించి అతిమాత్మవర్ధనము చేరలేవు. ఉ॥ మనము తిను ఆహారము ఈ భౌతిక శరీరమునందా లోనికి ప్రవేశించి జీర్ణమై మాత్మముగా మాత్మవర్ధనము కేంది, అప్పుడు మనస్సును, చేరి దానికి అలోచించుటకు నిర్విలంబము చేరినట్లయింపదున్నది. మన మిప్పుడు ఈ పదార్థములగుర్చి మాట్లాడుటలేదు. ఉలారము, కిగ, సవాయి తత్వములు అతిమాత్మములు. మనస్సుతల కున్నదియు ఆ హేతువుచే అవి ప్రభవమున మనస్సుపై పనిచేయును. లఘుశక్తికరణ (Low Potency) హిరూష్యావధములు మనస్సుపై పనిచేయజేరవు. ఎక్కువ ఉన్న శక్తికరణ (Higher Potency) బొమ్మలు మూత్రమే ప్రభవమున మనస్సుపై పనిచేయును. ఈ హేతువుచేతనే మాతృద్రావకము (Mother Tincture) నేవించి రుజువుచేయువారికి భౌతికశరీరముపై వైపరీత్యములు కలుగుటయు, అనే ఎక్కువ శక్తికరణ బొమ్మలు మానసికముగా ప్రభవమున పనిచేసి తరుపరి భౌతికశరీరముపై పరిణమించుటయు సంభవించును. ఈ వైపరీత్యహానించిన ద్రివోమములు నిరాకారముచే మనస్సును చెరచుచున్నవి. ఇదే ప్రభవమున మనస్సునకు అంటుదోషము తలగుట హేతువు. ఇంకను వివిధములు కలవు. వాటినిగుర్చి ముందు యోజింతము. ఒకవిషయము—సృష్టియొక్క ఆద్యంతములు తెలుసుకొనుట దుర్లభము. చెట్టు ముందా విక్రమముందా? అమనట్లుండును. ముందు మేఘము తిడుపరి వర్షమా? లేక మేఘమునకు హేతువు వర్షమా? ఇది మానవ మాత్రులబుద్ధికి నిర్ణయము కేల్పలేని భగవానుని

సృష్టిరహస్యము. మనస్సును ఏదో విషయము చూచును. తిరిగి ఆమనస్సే తన్ను చెరచు ఈ విషయమును సృష్టించును. మనము భగవానుని సృష్టిరహస్యమును వైవిధ్యమున నుద్రించినచో మన కుత్కర్తవ్యమునకు అకాశము లేదు. ప్రభవమున చెడిన మనస్సును ఎప్పుడు దిద్దగలిగినచో అప్పుడే దాని దుర్మయము అంత్యమునుకొని ఎప్పుడు అట్లు జరుగదు. పాపము తన ఉద్యోగమును చక్కగా నిర్వహించుకొను ఒక యువకుడై ఎట్లు తేగ తగిలించుకొనునో భగవంతుని తెలుకయభార్థముగా అతను సత్యవాది, యోగ్యుడు. కా॥ పెగ తగిలిన నాటనుండి ప్రతివిషయమునందు అబద్ధముదగా. ఇది అనుభవముగల ప్రతిసాయాప్యవై ద్యునకు తెలివదే. అత నొక్కడే దీనిని విచారింపగలడు. దురదృష్టమున వాటిడు ఒక వైరూప్యవై ద్యునివర్ధ కే అయ్యవాకు మాత్రనాలోచించు బాధ, మాత్రముపోయనప్పుడు మంట. ఇట్లు కొన్ని దీనములమంచి బాధపడచున్నాను. బహుశా వాటిట్టికొరతై రైక్షకై తరచు ప్రయాణముచేయుటచే సంభవించియుండును. దీనియందు ఏదైనను ఇంతెక్షన ఇచ్చి మామృదని కోరనునెంటునే ఇంజక్షను ఈయబడినది. కుగ్రుత అణచిపెట్టుబడినది. ఇక నోగము పదిరినదినికోగిని పంపేయును. నీవు ఏంతో సంతోషముగా ఆతని ఉద్విచ్చెదవు. వివిధనామములచే పిలువబడు పెక్కు భయంకర రుగ్రుతలను ఇట్లు అణచిపెట్టుటకు తానిచ్చుచున్నావు. కాని ఎవరు చెది యొగివివదలరచిదుము అణచిపెట్టుబడుటచే ఉబ్బసము వచ్చుననిక ఎదైన విత్యసించెదరా? చిదుము పైకి ముందువానిన ఏమహాని? చిదుము చరవ్యాధి; ఉబ్బసము—హిపిరిక్యుబబ్బు—దీనికి దానికి ఏమి సంబంధము? ఈ విధమై విమర్శన ప్రారంభమగును. ఎవరును తనివయము లోత ఆలోచించదు. నీవు సాదాప్యవై ద్యుడవై నవో నీ పునీవు చేయవలసియున్నది. నీవు సత్యమును వెల్లడిచేయవలసియున్నది. సత్యము ఏనాటికైనను బయల్పడుచున్నదు.

వైమనాహరించిన పెగకోగి నిజముగా సరియని విశిష్ట (అణచిపెట్టుటకాదు) పొందినచో మనస్సునెంటునే ఈమాలిన్యమునుండి విముక్తిచెంది పెక్కు

వైద్యుల వైద్యులు ఇచ్చు ఒక ఇంజక్షనుకు ౫౦ లేక ౬౦ రూప్యములు చెప్పించుటమహాదా నెను దీయరు కాని తీర్థ వ్యాధులందు రోగిని పరీక్షించి ప్రథమ మున నుం దిచ్చుటకు పది, పదిహేను రూప్యములు సా రూ ప్య వై ద్యుల నీయవలెనన్న బహుకప్తముగా పెంచె నను. కేవలము ఈ పరీభాగమునగల లక్షణములు లేనిచేసి గుగ్గళును అంతర్మూఖముచేయుచికిత్సకు ఎంతయేని చెప్పించెదరు. సత్యమునకు అవరణ లేదు. సత్యమును ప్రేమించెదరు. మేలు మెరుగులు గుర్తించు వాగుడు లేడు. మేలిమిగంటె మెరుగునకే సేసు అవరణ మెండు. ఈ త్రితత్వముల చికిత్సా విధానమునుగూర్చి తెలిపియుంటిని. గుగ్గళుల నిర్మూలించు చికిత్సకు పొంద మండినచో క్రమముగా మానవులు చెడుట సిద్ధము. ఉన్న రోమములకుతోడు మాత్రమే గుగ్గళులు చిలవలు, పల వలుగా పెరిగి వీరిని బాధ పెట్టుట తద్వయము.

సా రూ ప్య వై ద్యములు అపాయకరమా?

మనవారు "హోమోపతిమందు చేస్తే ఉపకారము చేస్తుంది, లేకపోతే లే దనుట" కద్దు. ఇది కేవలము సత్యమారము. ఇట్లు చెప్ప పెక్కిండు సా రూ ప్య వై ద్యులనుకూడా కే నెరుగుచును. ఇది కేవలము వంచన.

ఉ! నన్ను ఒక మిత్రుడు తన బావమరదికి పెను గొండ్లలో చాలా బిల్బుగా నున్నది. ఒకసారి వచ్చి చూడ మని కోరినా. నాటిసాయంకాలము మే మిరువురము పెనుగొండ్ల రోగిని చూచుటకు పోతిమి. ముందుగా అప్పట్లో నుం దిచ్చుచున్నవారిని నిలిపించితిమి. వారు అసలు ఆయుర్వేదవైద్యులు. గత ౬ మాసములనుండి హోమోపతి వైద్యము చేయుచున్నట్లు వింటిని. వారు ఈ రోగికి ఫాస్ ఫరస్ (Phosphorous) ౧౦౦౦ శక్తికరణ(Potency) ఔషధము ౫ మోతాదులు ౧౦ దినములక్రిందట ఇచ్చితి ననియు, నాటినుండి రోగి యనుబాధపడుచుండె ననియు చెప్పిరి. గత మాడురోజులనుండి అమితముగా విరోచనములగుట తెలుసుకొంటిమి. రోగిది లేవలేనినీతి. అపరిమితముగ ఆయాసము. అరిసారము. అంత అవైద్యునితో విరోచనములు ఆపవలదనియు ఆపినచో రోగి వెంటనే మరణించు ననియు, రోగిపడు యనుబాధ చూడలేక టరెంటులా (Tarentula) ఈయ

వలసిన దని చెప్పి వచ్చితిని. పాపము! అవైద్యుడు సా రూ ప్య వై ద్యకా త్ర ము పూర్తిగా చదువుకొనకుండుటచే ఈ అవరకము వాటిల్లెను. ఫాస్ ఫరస్ (Phosphorous) క్షయవ్యాధికి చాల బాగ్ధైగా వాడవలయును. ఒకచో అవసరమువచ్చి వాడినను తిరిగి మోతాదు ఈయవలెదు. మిరుమిక్కిలి రోగియందు వైతస్యశక్తి క్షీణించి యుం డెను.

కాన సా రూ ప్య వై ద్య ప్రయోగమందు చాలా నిదాన మవసరము. రోగియొక్క మానసిక లక్షణములు, ఇతరలక్షణముల సముదాయ మేమూలికను గుర్తించునో అమూలికను ఈయవలెనా. ఔషధశక్తి (potency) విషయములో రోగి వైతస్యము (vitality) ను బట్టి గుగ్గళు దీర్ఘతమబట్టి, అతని యోగ్యతనుబట్టి నిర్ణయించవలసి యున్నది. నీరగులకు, దుర్బలమునకులకు, మోటారువారికి, ఘనశక్తి (higher potency) కరణ ఔషధము వాడుట అపాయకరము. దీనివిషయము సాకల్యముగా చూచుకొ టుచు ప్రోక్టరబుస్ ఆర్గనాన్ అనుసా రూ ప్య వైద్యునివలె సర్దులు వల్లించి జీర్ణించుకోవలసియున్నది. తెలివిలేకున్నవగా వాడినచో సా రూ ప్య వైద్యుల బాధ కలిగించుచుండుట వేరొందు లేవని నానమ్మక. ఈ విషయములో కెంటు మహేశ్వరులు చెప్పినట్లుకొండ విషయములు గమనార్హములు.

"మనమందులు జనులను చంపకలిగినంత శక్తి కలిగినది కానిచో అవి భయంకరగుగ్గళులకు వుదర్భగ శక్తిని కలిగియుండవు. ఘనశక్తి (Higher potency) కరణ ఔషధములను ప్రయోగించుట అపగా వాడిగొ కత్తులతో చెలగాటము వంటిది. ఒక డజనుమంది వీన్ బాతివారు నన్ను గదిలో బంధించి కత్తులతో పోడినను అంగీకరింతుమగాని తెలివిలేకున్నవగా ఘనశక్తి కరణ ఔషధములను వాడునట్టి తెలియని సా రూ ప్య వైద్యుల చేతులలో నుండుటమూత్రము అంగీకరించను. అప్రకృమముగా వాడిన వాటంత ఉపకారము చేయవనియు లేవు. క్రమముగా వాడిన వాటంతటి అపకారము వీనియు చేయజాలవు."

కెంటువంటి మేధావి అనుభవముపై నుడివిన త వాక్యములు చాలావిలువైనవి. సా రూ ప్య వైద్యుల నిరపాయకరమనుట శిక్షార్హము.

సారూప్యము - మన ఆచారములు

“ఉష్ణం ఉష్ణేనశిత్రం” అన్న ఆయుర్వేదసిద్ధాంతము మన సిద్ధాంతములకు చాల సన్నిహితము. ఎండపడి వచ్చినవాడు వెంటనే చల్లగా నీళ్లు తాగును. పూర్వము చేసిన తప్పుక వద్దొట్టును. అందుచేతనే మన కార్మికులు ఎండ కాలము పనిచేసి వచ్చిన తరువాత ఉడుకునీళ్లు పోసుకొందురు. వాడు అనుభవముతో దాని అమూల్యతను గుర్తించిరి. ఈపాటుకపుజనము గాడ్చులప్పుడు చేడిసీగుత్రాగుదురు. పెళ్ళిమంది చలివేండలయందుమాడ చేడిసీగుకావలెననినారు. మిక్కిలి చలికాలమగు కార్తికమాసమునందు తెల్లవారకముందు వదిలో చల్లినట్లు పూర్వమాడుట సహితవాచారము. ఈ కార్తికమాసము తెలివినములు పూర్వముచేయుట పుణ్యముని మనవారి యభిప్రాయము. పుణ్యమునూట ఎట్లుంచినను ఈ మాసము చల్లినట్లు పూర్వము చేసిన ఆ సంవత్సర మంతయు ఆరోగ్యముగా నుండును. మన ప్రాచీనులు ఒక పని వలన రెండుకార్యములు నెరవేరునట్లు ఆచారములు పెట్టియున్నారు. లోతు తరచిన ప్రాచీనమగు ఆచారములలాభములు గోచరించును.

సారూప్యము - వ్రక్కతి

వ్రక్కతిని అవలోకించిన సారూప్యసిద్ధాంతము యొక్క సర్వము గోచరించును. ముందుచేసినకాలమగు వైశ్రవతి కౌముదమాసములందు పసపవండ్లు, మామిడికాయలు కాయును. ఈ రెండు ఫలములు తినిన వారుగా ముగా చేడిచేయునని మనసిద్ధాంతము. ముందుచేసినలో ఇంత చేడిచేయుఫలములను పుష్టించుటలో పుష్టికర్త అభిప్రాయ మేమి? శీతకాలములో శీతాఫలములు, జామి, నేలేడు ఈ మొదలగు శీతఫలములను భగవానుడొసంగుచున్నాడు. ఆయాకాలములలో ఫలించు ఫలములు మానవుడు తప్పక భుజింపవలెనని మనవారి కాశ్రయము. దీనివిజ్ఞప్తి యోచించినచో దయామయుడగు భగవానుడు మానవప్రపంచముయొక్క ఆరోగ్యమును కోరియే చేసినకాలమందు చేడిచేయు ఫలములను, శీతాకాలములో శీతఫలములను పుష్టించియున్నాడు. ఇదియే సారూప్య సిద్ధాంతము (Like Cures the Like). సారూప్య ఔషధములు సారూప్యవ్యాధులను నివారణచేయును.

సారూప్య వైద్యసిద్ధాంతముయొక్క అమూల్యత లోకమునకు చాటుటయే ఈ వ్యాసకర్తయొక్క పంకల్యము. సహజము—కాశ్రయమొకటేమను ఈ చికిత్సావిధానమునకు తగుప్రాత్యాన మొసగుట ధర్మము.

అనుకొన్న దానికంటె

నా వెండ్రుకల అందము ఎక్కువైనది.

వీర్యము కామినియా నూనె వాడెందున కలిగిన ఫలితమే ఇది.

యదార్థమైన పొందర్థము... నిగనిగలాడు త్రి మెరుగు... సహజముగా ఏర్పడు వంపులు... మురియు వెండ్రుకల రంగు మీరు వాడే నూనెపై ఆధారపడియుండును. పోషణకు, పెండ్లుదలకు, రంగుకు అనుకూలించు పదార్థము లుండిన కామినియా నూనె మాత్రమే మీ వెండ్రుకల అందమునకు తోడ్పడును.

కోర్కెరనూనె మొదలగు నూనెలలో నువాసన పదార్థములు, అత్తెరు మున్ననవాటిని చేర్చు తడితర నూనెలకు, కామినియా నూనెకు పోలిక ఏమాత్రము లేదు. అత్తెరుచేర్చిన నూనెలవలన మీ వెండ్రుకలకు అనుకూల ఫలితముండుదు. మీరు మిక్కిలి చోని కలుగును.

విజయల నవమూలికలతో తయారైన కామినియా నూనె (రిజిస్టర్డ్) మీ వెండ్రుకలకు తప్పక అనుకూల ఫలితమును చేకూర్చును. ప్రస్తుతము దీనిని వాడుచుండిన లక్షలకొలదిమంది కిట్టి అనుకూల ఫలితము కలిగినది.

భరిదు సీసా గు 1/-; గి సీసాలు రు 2.10-0.

వి. పి. చార్మి ప్రత్యేకము. మాడు కామలు స్థాంత్ర పంపినవారికి సాంప్రదించి చితిరము.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ, బొంబాయి 2.

కాలమానము - క్షీణమాసము

(శ్రీ కొంపెల్ల లక్ష్మీనారాయణ)

సూర్యకుటుంబములో సూర్యుడు పెద్ద గ్రహకూటంనడుమ నిశ్చలంగా ఉన్నాడు. నవగ్రహాలు (ఇటీవల 'ప్లూటో' అనే దశమ గ్రహాన్ని కూడా శాస్త్రవేత్తలు కనిపెట్టారు) తమతమ ఉపగ్రహాలతో తమ పెద్దచుట్టా తిరుగుతున్నాయి. ఇలాంటిగ్రహాల్లో భూమి ఒకటి. ఈ భూమిచుట్టా తిరిగే ఉపగ్రహం చంద్రుడు. భూమి దినమున కొకమారు తనచుట్టా తాను తిరుగునూ 3౬౫ దినముల గెగంటల రర నిముషముల ౪౬.౦౮ సెకనులలో (3౬౫.౯౮౨౨ దినములు) ఒకమారు సూర్యునిచుట్టా తిరుగుతోంది. ఈ క్రిభ్రమణంవల్ల సూర్యుడు భూమిచుట్టా తిరుగుతున్నట్టు కనిపిస్తుంది. సూర్యుడు ఒక సత్త్రమువద్దనుంచి తిరిగి ఆసత్త్రంవద్దకు వచ్చేసరికి, భూమి సూర్యునిచుట్టా తిరుగుటకు పట్టే కాలము పడుతుంది. ఈ భూమార్గం సరియైన వృత్తము కాకపోవుట చేతను (elliptic ecliptic), భూమితనచుట్టా తాను తిరిగే ఇరుసు (axis of the earth's rotation) భూమార్గమునకు లంబముగా నుండక వంగియుండుటచేతను (obliquity of the ecliptic) ఋతువులు, శీతోష్ణపరిస్థితులు కలుగుతున్నాయి.

ఇదంతా ఆనంతరవిశ్వంలో, ఆద్యంతరహిత కాలగర్భంలో జరిగే ఒక చిన్న చిత్రం. ఇందులో ఒక గ్రహములో ఒకమారు

ఉండే మాసపుడికి ఈ కాలమానం అవసరమైంది. ఇది రెండు విధములు; ఒకటి సూర్యమాసము, రెండు: చాంద్రమాసము. సూర్యకుటుంబములో పెద్దయై, మధ్యస్థతయన్న సూర్యగమనాన్ని (apparent motion) అనుసరించి గణించేది సూర్యమాసము. భూమికి అత్యంతసన్నిహితంగా ఉన్న చంద్రగమనానుసరణమైంది చాంద్రమాసము.

సమస్తము వ్యవహారంలో ఉన్న థింగ్స్ కేలేండరు సూర్యమాసమనుసరించి ఉంది. ఇందు ఉద్దేశించిన ముఖ్యవిషయాలు రెండు: సంవత్సరమున దినములు పూర్ణసంఖ్యలో నుండుట, ఋతు ధర్మము లేదీల ననుసరించి యుండుట. ఇందుకు సంవత్సరమునకు 3౬౫ దినముల నిర్ణయించాడు. ఈవిధంగా గణించి మార సంవత్సరములలో సుమారు ఒక దినవరకు వ్యత్యాసం అవుతుంది (౨౪౨౨ X ౪ = ౯౬౮౮). అందుచే అద్దనంఖ్య ౪ నిశ్చయముగ భాగించబడితే అది లీపు సంవత్సరమునకు (leap year), దానికి 3౬౬ దినములని నిర్ణయించారు. ఈవిధంగాకూడా ౪౪౦ సంవత్సరములలో 3 దినముల ఎక్కువ వస్తున్నాయి. (1-౯౬౮౮ = ౧౦3౧౨). ౪ సంవత్సరములలో ౧౦3౧౨ దినములు ఎక్కువ; ౪౦౦ సంవత్సరములలో

౧౨ దినములు ఎక్కువ). దీనికి ఈనవ
ప్రవేశపెట్టారు: శతాబ్దసంఖ్య ౪ చే
శతాబ్దముగ భాగించబడినకాని, శతాబ్దము
(century year) లీపు సంవత్సరం కాదు;
సగా ౧౦౦౦ సంవత్సరం ౪ చే నిశ్చేష
యగ భాగించబడినప్పటికి, ౧౯ (century)
చే నిశ్చేషముగ భాగించబడదు కాన
౧౦౦౦ లీపుసంవత్సరం కాదు.

చంద్రుడు భూమిచుట్టూ తిరుగుటకు
సమారు ౨౭ ౩ దినములు పడుతుంది. కాని,
సూర్యునివద్దనుండి తిరిగి సూర్యునివద్దకు
వచ్చుటకు ౨౯.౫౩౦౬ దినములు పడు
తుంది. నక్షత్రములకు పరస్పరముగా సూ
ర్యుడు తిరుగుచున్నట్లు కనిపించడంచేత
ఈ భేదం కలుగుతోంది. సూర్యునకు పర
స్పరముగా (relative to the sun) చంద్రుడు
కచుట్టు తిరుగుటకు పట్టే ఈ కాలము
(౨౯.౫౩౦౬ దినములు) చాంద్రమాసము
(lunation) అంటారు.

ప్రస్తుతం ఆంధ్రదేశమున ప్రచార
యందున్న పంచాంగము చాంద్రమాస
నితమే! ఇందులో ఋతుధర్మం మాసాను
సమముగ నుండుటకు చేసిన ప్రయత్నం కన
పడుతుంది. ౧౯ సూర్యమాస సంవత్సర
ములు లేక ౨౨ సూర్యమాస మాస
ములు ౨౩౫ చాంద్రమాసములకు
మాసం (౨౨ × ౩౬౫.౨౪౨ =
౮౦౩౦.౬౦ ; ౨౩౫ × ౨౯.౫౩౦౬ =
౬౯౩౯.౬౯). ఈ సవరణ నిమిత్తం సుమారు
సంవత్సరాల కొకమారు అధికమాసం

వస్తుంది. నిజానికి ౧౯ సంవత్సరాలలో ౭
(౨౩౫ - ౨౨౨) అధికమాసాలు ఉంటాయి.

సూర్యుడు క్రమంగా ద్వాదశరాసులను
ప్రవేశించడం సంక్రమణం అంటారు. సాధా
రణంగా ఈ సంక్రమణం ప్రతిమాసంలోను
ఉంటుంది. సంక్రమణం లేని మాసం అధిక
మాసం అవుతుంది. ఇంకా, పూర్ణిమనాడు
చంద్రుడున్న నక్షత్రనామం ఆమాస నా
మానికి చెంది ఉంటుంది. వైశ్ర పూర్ణిమ
నాడు చంద్రుడు చిత్రా నక్షత్రంలో ఉంటా
డు; వైశాఖ పూర్ణిమనాడు విశాఖా నక్ష
త్రంలో. ఈ విధంగా కానినాడు ఆమాసం
అధికమాసంగా గణిస్తారు. సంక్రమణ రహిత
మైన మాసాలు, నక్షత్రమాసములు ఏకం
కాని మాసాలు ౧౯ సంవత్సరములలో ౭
ఉంటాయి.

అధికమాసం అందటకు తెలిసిన విష
యం కాని, క్షీణమాసం అని మరియొక సవ
రణ ఉంది. ఇది చాలామందికి తెలీదు.
కారణం: అది సుమారు ౬౨ శతాబ్దాలకు
ఒకమారు సంభవిస్తుంది. ౨౩౫ చాంద్ర
మాసాలు ౧౯ సంవత్సరాలకంటే ౦౯ దిన
ము ఎక్కువ (౬౯౩౯.౬౯ - ౬౯౩౦.౬౦
= ౦౯) ఈవిధంగా ౧౯ సంవత్సరములలో
౦౯ దినము హెచ్చు ఉంటే, సుమారు ౬౨
శతాబ్దాలలో ఒక మాసం అధిక మాతుంది.
శీతోష్ణాది పరిస్థితులు కాలమానాన్ని అనుస
రించి ఉండాలంటే, ఈమాసం తగ్గించవలసి
ఉంటుంది. దీన్నే క్షీణమాసం అంటారు.
ఇది కొద్ది శతాబ్దాలకు పూర్వమే సంభవించి
నట్లు తెలుస్తోంది.

చి త్రి

శ్రీ రామచంద్ర అప్పారావు

గామపులో నెదో కదలి కాల్చుచు నున్నది చావుమేళమే
నా? లలనా వియోగ హృదయానల భీషణ రక్తధారలే
నా? లలితా! జగమ్ము తన అస్ఫుట చిత్తములోన గాలిపె
జోలికలోన నూగుచు అనూనముగా నిడురించు మత్తులో.

చితి కాలుచున్నది, శిశిర శీతాచల
శిథిలవాయువులచే శిఖలు విరిసి;
అది ప్రేతభూమి, దినాంత, మేకాంతమ్ము,
మునిచీకటివిషాలు ముసిరికొనియె.

చితి మండుచున్నది, చెంత వింతవృత్తి
విరహావీణ వరాధిపార స్పృశించు
అది హృదయమ్ములో వాగి మాక్రొగి ఎ
టో పాప మాకాంత నూరడించు.

చితి రగులుచుండె చిటచిటా సెగల రొదల
ఆమె అట నిరాశా స్వచ్ఛమైన యెడద
నిలచినది, సాగసాక్కుటే కలగి వింత
వింత తలపుల ముంచి ఏడ్పించు నన్ను.

కదలవు శుష్కహస్తములు, కంపిల దామెనుమాధరమ్ము, వా
యదరను, వెల్లిగా వరయు నక్షుల వంత వభోంజనాల నే
యదొ ఒక మేళనం గని నిజాత్మను జూచి బామలో కదల్చు, సో
క దిగి కత్తెకకాంక్షలె రగిల్చిన ఆచితి హోమగోళకున్.

చితి రగులుచుండె, ఎర్రని వెతల పొగల
వలలు నవ్వుచుక్కల వట్టె పట్టి విడచు;
పాడు తావి కళా సౌరభమ్మువలెనె
రేగి నాకన్ను లదిమి లాలించు గలల.

కడలుచున్నవి శబ్దభండము లేనాడో
 పాలసిన ప్రియురాలి స్ఫురణచేత ;
 ఎలయెడత్య దోడు ఆయెద మంటలోకూడ
 సీరవమ్ముగ పాట నేదో పాడు ;
 ఈమంచుర కమ్ము లే నా కళావీధి
 వ్యావోర్మి నవ్యవిధి నటించె
 అమి నేడు పొగపొగలై నగ్నముగ విశ్వ -
 మును ముంచి పణకించి పొవు నెటకొ.

అబ్బ ఓయీ కళోపాసకా ! నశించె
 మామరణలోచనములకు నీ మహాత్మ్య
 చంద్రు డెప్పటియట్లు శ్రీ పాండ్రు డయ్యె
 భవి యధావధి సుఖనిద మునిగిపోయె.

ఈదితి నాది లాగె నణకించును నన్నిపు; డాదినాంతవే
 భావణయోజనాబలవలాన్యము లెర్రవిపూలవాసతో
 పూచిన వేల్పుకన్నె కల ముద్దులతో ననుఁ బిల్చు నోహా దే
 వీ ! చలియించు వీనము, నటించు పళించును నేటిపాటతో.

కీర్తి శేషులైన యేమూరి వెంకట్రామయ్యగారు

వెంకట్రామయ్యగారు మొన్న జూన్ ౧౯ - వ తేదీ సోమవారం మధ్యాహ్నం 3 గంటలకు విజయనగరంలో దివంగతులై రన్న ఘోరవార్త విని చాలాదుఃఖపడ్డాను.

వెంకట్రామయ్యగారు తెనుగురల్లి కనుక్కున్న మహారత్నాల్లో ఒక మహారత్నం. విజయనగరం కాలేజీలో చాలా కాలం కెమిస్ట్రీ ప్రొఫెసరుగానున్న, తరువాత ప్రిన్సిపాలుగానున్నా, ఆపివృత్తి ఎట్టేటు దివానుగానున్న ఉండి పింఠను పుచ్చుకున్న శ్రీ యేమూరి నరసింహం పంతులుగారి కుమారుడు. ఇప్పుడు ర.౨ సంవత్సరముల కంటే ఎక్కువ వయస్సులేదు. మాతమ్ముడు తిరుమలరావున్ను, వెంకట్రామయ్యగారు న్ను సహాధ్యాయులు. బి. ఏ. కెమిస్ట్రీబ్రాంచి

పేనయిన తరువాత వెంకట్రామయ్యగారు చాలాకాలం పరిశోధనలుచేసి, అనేకశాస్త్ర విషయాలు కనుక్కుని ప్రకటించారు. ధాతుశాస్త్రంలో వారు చేసిన కృషికి మెయి కొని వెంకట్రామయ్యగారు ప్రాన్సు వెళ్ళి నప్పుడు (Special Convocation) ప్రత్యేకంగా కాన్వోకేషన్ మహోత్సవం పారిస్ యూనివర్సిటీవారు వారొక్కరికోసం జరిపి డాక్టర్ ఆఫ్ సైన్సు D. Sc. బిరుదం ఇచ్చారు. కొంతకాలం హైదరాబాదు నైజాం కాలేజీలో ధాతుశాస్త్రాధ్యాపకులుగా ఉండి ఆరోగ్యం బాగులేక అనికి ఆయన రానామా ఇచ్చేశారు. జనసామాన్యానికి కూడా (Scientific knowledge) శాస్త్రవిజ్ఞానంబో పడడానికి ఉపన్యాసాలు ఆయన ఇచ్చేవారు. వెనక ఒకమారు ఎలమంచిలి హైస్కూల్ లో వారు యిచ్చిన ఉపన్యాసం ఇంకా నచ్చెపులలో ప్రతిధ్వనిస్తూనే ఉన్నది.

ఇటీవల జ్యోతిషంలో ఆయన చాలా ప్రవేశం కలుగజేసుకున్నారు. ఋగ్వేదంలో ఉపస్సు సంబంధమైన ఋక్కులు Aurore Borealis తో సమన్వయం చేస్తూ గ్రంథం గ్రంథం తయారుచేస్తున్నారు. లోకమాన తిలకుగారి ఒరయన్. (Orion-Arctic Hon of the Vedas) వలె జగత్ప్రసిద్ధి కావలసి ఈ గ్రంథం పూర్తిగాకముందే—ర.౨ సంవత్సరాల నడియూవనంలో హృద్దోగం పాబడి ఆయన ప్రాణాలు విడిచారు. శ్రీ వి

యనగరంరాణివారికి కూడా ఈయన చేసే
 పరిశోధనయందు చాలా ఆదరం కలదు.
 లోకానికి మంచి విజ్ఞానాభివృద్ధిని, తెనుగు
 దేశానికి కీర్తిని తేగల యీవ్యక్తి యిట్టే
 కాలగర్భంలో చేరిపోయింది. వార్ధక్యదశలో
 తిండిగారికి పుత్రశోకమున్ను, గర్భవతిగా
 నున్న సతీమణికి భర్త్యవియోగమున్ను,
 పలుగురుకు మార్తెలకు పితృవియోగమున్ను
 కలిగిస్తూ వెంకట్రామయ్యగారు అస్తమించి,
 కుటుంబమునకూ మిత్రలోకమునకూ ఆంధ్ర
 లోకముకుకూ ఆరణ్యకాంతవాటిల్ల చేశారు.
 విజయనగరం మునిసిపల్ శాసనకు వైసు
 వైర్మనేగా ఉండికూడా వీరు ప్రజాసేవ చేసే
 వారు.

పరమేశ్వరుడు ఆయన ఆస్కాకు శాంతి
 ని, ఆయన వియోగమునకు దుఃఖించే
 బంధుమిత్రులకు ఉపశమనమున్ను కలిగించు
 గాక.

టాంగన్యిక

మండిటక రాష్ట్రమునందు దంతములు,
 సింహములు మొ పల్లు, అపవిత్రులవారు
 లేకున్నచో అట్టి రాష్ట్రీయచక్ర సంపూర్ణ
 మైనదరి చెప్పుటకు వీలులేదు. జర్మనులను,
 మరొకవల ఇంగ్లీషువారిని యువకులలో ప్రేమ
 పుకు ఒకప్పుడు యెందులకు శేర్వలదినచో వారికి
 తెలియనే తెలియదు. వారిదీవితము మిక్కిలి అన
 నీతి కరముగ పరిణమింపక తప్పినది కాదు. ఇట్లే
 వల అమెరికాలో ప్రచురింపబడిన "వ్యాక్ ఆండ్
 బ్యాటిపుల్" అని పిలువబడే పేరియస్ ఫాస్ట్
 గారి గ్రంథమునందు ఈ విషయము చూసగ
 పొందుపరచబడింది.

టాంగన్యిక రాష్ట్రమున పిలువబడి ప్రదేశము
 నందు గ్రంథకర్త కేటగొలిదిమైట్ల ప్రయాణ
 మునచ్చెను. వివక్షపటులగు ఈ ఆఫ్రికనులకు
 తనవ్యదేశమంటే దేదెమియన నందనది మరొక
 గ్రంథమునందు యెక్కువ విపులముగ గన్పించదు.
 వారిలో కేటగొలిది మంచి మలేరియానే బాధ
 పడిరి. ప్రపంచ యుద్ధమువలన ఇన్ ఫ్లుయెంజా
 ప్రబలముగా నుండెను. ఈరెండు బాధ్యములకు
 క్విన్సెను పరమావగము. పంపిషట్టులకు తనవద్ద
 క్విన్సెను సమృద్ధిగ నున్నంతవరకు తన పంచా
 రము యెంత దిగ్విజయముగా సాగినచో, క్విన్సెను
 లేనప్పుడు యెట్లు నివారించబడినచో గ్రంథకర్త
 వ్రాసియున్నాడు.

వారుమిషనరీ కాదు. అయితే పదియేండ్లు
 మధ్య ఆఫ్రికాలో క్విన్సెనుగూర్చియు, ప్రేమను
 గూర్చియు వారు ప్రచారము సలిపిరి. వారి
 పనుతి మలేరియా కమిషనువారు మూచించి
 నట్లుగా మలేరియా వచ్చినప్పుడు 5 మొదలు
 7 నిమిషాలవరకు 15 నుండి 20 గ్రెయిసులు
 చొప్పున, మామూలు దినములలో 6 గ్రెయిసులు
 చొప్పున ఆయన క్విన్సెను నొసగెను. వారికి
 క్విన్సెను యెట్లుపరిచేసినదీ, మరెవరు అంతకంటె
 పుష్టముగ వ్రాసియుండలేదు. M. E. No. 64

ని వా ర ణ

శ్రీ రోమకూచి సుబ్రహ్మణ్యకావ్య

(శివరహస్యం గమనకు పోకోవునన్న మన్మథునితో కలిసి—)

పోజనదు నానాధ! పోజనదు నానాధ!
 వేక్క లిగురొత్తగా వీణియను మీమనసు:
 గానప్రపంచమున కన్మరగి నిద్రింప
 వేళ అయ్యెడ గాన వెనలకును నానాధ!
 ఎంతో కాలమ్మయ్యె, ఏల పోదును, స్వామి
 స్వప్నదృశ్యమై నవ్యమై దోచెను!
 మిగుమిట్లు గొల్పేటి మెరపుతీగల గుంపు
 తొంగిచూచుచు నేకు ద్రోహమని పట్కినవి!
 పూర్తిమార్చినెల్ల పొలచె సమేఖాలు
 ఈ యుధకారమున ఏదారు లందెదరా
 క్షణమైన మిము వీడి కదలజాలను నాధ!
 ప్రాదెక్కినను గూడ పోదు నని యనరాదు
 ఏకామై మీర లేకితి పోమెదరు
 సాహాయ్య మొసరింపచనుడెంతో మీతోడ...
 ఈమామమండేలొ హృదయభారముమిగుల
 కప్ప నేసెను నన్ను, కదలిపోకును నాధ!
 కార్యభారమైన కడలరా దేవేళ
 ఆదూరదేశాల కరుగవల దో నాధ!
 శుష్కించి శుష్కించి పోయగము కోల్పోయి
 తెల్లతెల్ల వారేటి కళ్లనే తేరినవి.
 శమ్యకస్మృత మీరు చదుట శుభమేకాదు:
 పవరించగారాదె భార్యకొగిలిలోన!
 ప్రాకృర్యకమ్ములో పలవించి పలవించి
 పాలిపోయిన మూర్తి పడిపోవుచున్నాడు;

దూరదేశమునుండి తొంగిచూచిన దివ్య
 తిమిరమ్ములను పంప నెలియలేరే నాధ!
 శివరహస్యం గమ్య చేయజోకును నాధ!
 జగములకొరకొన వల్లు వాడు తపస్సు.
 ఇంద్రునాసతికి మీరేమి లోబడరాదు!
 మీకృత్యములు నెల్ల మీరిపోవును శివుడు
 పరవశేత్యకవ్య పరిణయంబగువాడు.
 గళలాంఛనము చూచి కంపింతు రోయేము.
 ఉగ్రతాపశిశక్తి మాహింశగాజాల.
 శివకేశవులు, నాధ! స్నిగ్ధ లోడుగుగాన
 చెలరేగగారాదు శివరహస్యము గాంచి:
 దేవముఖ్యుడు పంప దివిజగాణిక్యమ్ము
 సంయమింద్రులచేత శాపనగ్ధం బయ్యె.
 ప్రియురాలి పల్కులను పెడచెవిని బెట్టకుడు;
 అదియేలకోగాని అంతరంగమునందు
 సంభ్రమం బుబువైన శాంతిపాకున్నయది,
 కిన్నెరల గానమ్ము, కన్నెకామినినోము,
 చిన్నెలండనప్రేమ, నన్ను తిరుచు శివుడు:
 శ్రమకెందకును నాధ! శ్రాంతిపు డిట మీరు
 ప్రాదెక్కినను గూడ పోదునని యనరాదు!
 వెనలుదము ననిలోకి విహరింపనుదయాన!
 పరిమళమ్ముల నొసగి ప్రత్యాపకాంతిలో
 విరులు క్రొత్తవి నేడు విరిసియుండును నాధ!
 భూపించెదను మిమ్ము పుచ్చమాలిక శోడ.

నాపుత్రీగలలోన పొందియుండగ పూల
 వముఖుడు మనల తెలిసికొనలే డచట.
 తిండునదియేమొ చెప్పరాదా నాకు?
 ధిగుమ్మములోన వేదియున్నవనంతు
 టి కంపుడు నాథ, ఏను రానని చెప్పి—
 రాణసంశయవేళ బంధు ముఖ్యునికైన
 వ్యత్రమే పల్కినను అన్యాయమే గాదు!
 ల సందేహింతు రేల మాటాడదు?
 విశేష్యరి పల్కు శిరసావహింపరా?
 యత్నమును వీడి ఆరామవాటిలో
 వవిగ్రహము నిల్చి చేయదగు కృత్యమ్ము.
 యుదేవుని గొల్చి వాయువుల దెప్పింతు:
 రావిమొగ్గల సతడె మరలించు శివువైకి!
 యురాలి ప్రార్థనల వినిపించుకొనకుండ
 దియేల ప్రాణేశ, అట్లు పోయెద రే?

మీదృఢవ్రత మరసి మీమాట తెనురాడ
 జాలకున్నా నిపుడు, మీణ మాగుఱో స్వాయి!
 శ్రేయస్సు నివ్వగా శీఘ్రమ్ముగా నిదే
 శుభనిమిత్తమ్ములకా చూచి వత్తును నేను.
 పోవలదు, పోవలదు, పోవలదు, ప్రాణేశ!
 శకునమారయకుండ చనరాదు, చనరాదు!
 అత్యేత్యరిని మీర లాలింగవమ్ములో
 ప్రమదభరితనుజేసి బయలుదేరుడు నాథ!
 అయ్యయో నామాట లాలకింపక శ్రుతిని
 కైలాసగిరి జూడ కదలిపోతిరె నాథ!
 ఏమి కానున్నదో, ఏమి అనుభోగ్యమో?
 అశుభచింతలె వెల్లి సంతరంగమునందు
 ఏకాకినిగ నేను ఇచట నిల్వగలేను
 తోడు నీడగ నిదే తోడ్కోనె అరులెంతు.

నాటకకళ: లక్ష్మయ్యగారు

శ్రీ అద్వైత సూర్యనారాయణ

(రవీంద్రసారస్వతసమాజము)

కళాపీఠం ప్రకటించి, ముగ్ధులైన భావ
కుసుమాలపరీమణాన్ని నింపి, మూర్తిదర్శనశక్తిని పొందిన
కరణాలలో శ్రీ లక్ష్మయ్యగారు స్నాన
లయ్యారు.

లక్ష్మయ్యగారు 'బొమ్మ, బొరుగు' అయిన
వటన, నాట్యకళాసరస్వతికి 'కొండ తిరిగి కోన
తిరిగి' ఏర్పి మార్పారు కుసుమాల. ఉపాహారంగా
'ఆవు నడిగి, అడవి నడిగి, పూలగిన్నెల' పొందుపర్చారు
'గుమ్మపాలా, కొమ్మలేనే' యున్ను. 'రాతిబొమ్మ
నన్ను రాతికల్లా వక్ష' పని 'తృప్తలూరా చెదకి' తికదా,
అన్న 'కృష్ణాధిపారిక' పంతుట్టిలో తీవితాన్ని పూల
బాటగా చేసుకుంటున్నాడు.

కవి, నటుడు, కళాసేవకుడు, నాటకసమాజ
నిర్వాహకుడు, ప్రచారకుడుగా ఆయన చేస్తూన్న సేవ
యిట దిద్దుత్రనూచితం.

చిన్నవాడు:— ౧౮౮౯ నాటి భీమవరంలో
జననం. వీరిప్రథమవిద్యార్థిత్వంతోనే భీమవరాని
ఉన్నతపాఠశాల ప్రథమంగా—మిషనరీ హైస్కూలు—
ప్రారంభమవుత. విద్యార్థిగా ఉండే కాలంలో పా
శాలలో నాటకాలు చేయించటానికి కారకుడయ్యా
రంటే ఆపట్లో సంచారరీత్యా భీమవరంలో నాటక
ప్రదర్శనాల నెలకొని శ్రీ గోవిందరావుగారి మర
కం పెరియే ప్రోత్సహ మిచ్చినది. స్కూలు ఫ్రెండ్
పార్శ్వపై దత్తమండలాల్లో స్కూల్ యిన్స్పెక్టర్లు
ఆఫీసుకుమాస్తాగా, అయిదారేళ్లు పనిచేశారు. తాన
పెట్టుకొన్న లక్ష్యానికి వైరుధ్యమును ఈ ఉద్యోగాని
పుష్కర్త్య మిచ్చి, గోవిందరాయ మరళి నాట్యమండలి
ప్రధానకార్యదర్శిగా నియమింపబడటం, ఆయన
కంటూకచ్చిన నాటకకళ సర్వాంగముందరత్వస్వప్నా
ల్ని యదార్థం చేయకపోతాడూ అన్న ఆశయము
చిగుళ్లు తోడిమింది.

కవి:— ఉద్యోగస్థాయంలో, బాలికలపాఠశాల
రంగస్థలానికి అనువైన 'భరతపట్టాభిషేకం', 'కులవీ
రవించి, ప్రదర్శించింది, విద్యాభ్యాసాధికారుల అభి
మందనప్రశంసల నందుతూ వచ్చారు.

సమాజకార్యదర్శి:—నన్ను వేదించుటా; ఆనన్నిక
మోసకదవీని, యింటివోని ఆవరణ తీసి జలవల్లువ
పాటించుటా, పార్శ్వలక్షణాలు. ఎప్పుడు ఏమాట
రానీ, గోవిందరాయుడూ, మరళికంపెరి అనే
లక్ష్మయ్యగారి ప్రతిజీవకణమూ విద్యాసక్తేమిపూరితము.

నాటక కళాసేవలో తన యజమాని యొనర్చిన పనులకు, అనవ్యజన లభ్యమును కలగించున ప్రతిష్ఠానునర్చి, ధన్య పర్యాయుల లక్ష్యయ్యగారు.

పండిత, కవి, విమర్శకుల సేరి, తమ ప్రదర్శనలకు అహ్వనించి, లోటుపాట్లు తెలిసికొని, సమాజకోటివృద్ధికి తోడ్పడు ముఖ్యాంశాన్ని ఆములు జటిలది యానాట, లక్ష్యయ్యగా రొక్కరే అన్నది విచారణకు కాసేరదు.

అంతకుమున్ను పురాణసీక్ష్మ సేన సమాజనాటకకు 'తాత్త్వికాటలు పాదుకామృత'మి—కొత్తనాటకాలే!— మీర పాంథిక నాటకాలు రచియింపజేసి ప్రదర్శింపించుటే.

అనేకమంది కవులు, ప్రతికాధిపులు యీపేటి ప్రి సంపాదన గోవిందరాయునికి కూర్చి పెట్టినది శ్రీ లక్ష్యయ్యగారే అని ప్రమరించారు. ఒక్క పాదచరణ గ్రాస్తరి, ఒక్కకోట పట్టిచ్చిన మెలకువకు, మన సంప్రద్యుపకులు అగ్రహార పారిపోషికమో, గండ సంపాదకమో, అక్షరలక్షలో యిచ్చిన యితిహాసము అన్నది!

వివిధనాట్య మండలములకు ప్రోత్సాహము, తన తీతచే గల్పించి, వారి 'నాట్యకళాధారక'విరుదుకు కారణం లక్ష్యయ్యగారు.

నాట్యకళా పరిమళేనః— "చలన చిత్రాలూ, పట్టాడే ఫీలుంటూ విరివిగా ఒకొక్కటే వచ్చేస్తూ నాటకాల్ని, నాటకరంగ ప్రాశస్త్యాన్నీ అణగద్రోక్కి జనుకు పెట్టేస్తూన్న యీరోజుల్లో, నాటకరంగ పరిమళతా, దాని ప్రాశస్త్యం నిలబెట్టి, ముందంజ కీయుటలో తనకదా, ప్రోత్సాహ సహాయాలూ అధి పున్నాను" అనే మీ ఆవేదనాపూర్వక విజ్ఞప్తికి ఫలితంగా ౧౯౫౯లో, మహామహాపాధ్యాయ ఆచంట హంభాయనశర్మ, చేకోధారక కళాప్రపూర్ణ విశ్వకాశ — కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులు, పట్టి చినపూర్ణయ్య పంతులుగార్లు అగ్ర్యుతమ సూదుకోలు తెనాలిలో ప్రథమ నాట్యకళా పరిమ

త్తును జరిపించుటకు శ్రీ గోవిందరాయుని ప్రవ్యవహారము కారణమైనది.

శ్రీ నిలంరాజు వెంకట శేషయ్యగారి సంపాదకత్వమున వర్ధిల్లిన 'నాట్యకళ' అను పరిమత్సర్గమున వెలువడిన త్రైమాసికపత్రిక జననానికి లక్ష్యయ్యగారు హిరణ్యగర్భులు; దాని స్థిరత్వానికి లక్ష్యయ్య శేషయ్యగారలు రమాధాపులు. సంచి యివాన్ని చేపకొని పంచానామకొరకై తిరుగు లక్ష్యయ్యగారి నప్పట్లో చాల మంది ఎత్తివన్న చే! అట్టికులశీతమను పత్రిక విలయ మొందుటకు, నటుక, లోక ఆనాదరణా విషమశీత్రపు చుటుకులే కారణము. లోక శివతాంపవాని కదరి యొదిగి అణగిన దీ 'నాట్యకళ.' ఆకళలో, దానివల్ల సుఖించి, ఆనందించువారల నిర్ణయ్యత వట్టి ఉదాసీనత అనకొన నీదేమో అనే సంకయము.

పరిమత్సర్గవర్ధిగా నాట్యకళాపోషణ కనువను పద్ధతుల నూహించుచు కలల వెళ్లెయ్యుకున్నా డీనాటికి దీర్ఘ పవర్ణమ లక్ష్యయ్యగారు.

వైఖాం ప్రభువుగారి రజతజూదిలో ఉత్సవాల్లో ఆంధ్రనాటక ప్రదర్శనావళ్యకల నిరూపించుటకై డాక్టరు కళివూ, సర్. రాధాకృష్ణకాగార్లు చే బంప బడి, అచ్చట ప్రచార మొచ్చి, తెనుగు నాటకప్రదర్శనాల్ని పొగించి ఆంధ్రుడు. తెనుగువారు గుప్పలిపు యిగానున్న ఆదేశాన్న తెనుగు ప్రదర్శనాలకై మహా జర్నా !!

పశ్చిమగోదావరి జిల్లాలో యీపరిమత్సర్గ స్థాపించారు, లక్ష్యయ్యగారు.

ప్రచారకుడు:— ప్రచారకులుగా నాటకకళకై పీఠోనర్చిన త్యాగాన్ని ప్రశంసితూ శ్రీ పింగి లక్ష్మీ కాంతకవిగారిల్లా వ్రాశారు (౧౫-౫-౩౭ కృష్ణపత్రిక):

"...మీ ప్రచారము చాల బాగుగా నున్నది. ఇట్లే చేత మెల్లడల పొగిన ఎంతో ఉపయోగముగా నుండును. గ్రామములలో భరతనాట్యము, తోలు బొమ్మలు, పూర్వమువలె ఆదరింపబడు వట్లు చేయ వలెను..." ఈ ప్రశంస లక్ష్యయ్యగారు పరిమదుద్ధము

ఆదర్శాన్ని, పరిమితులకు- తీర్చానాల్సి పశ్చిమగోదా నదిజిల్లాలో ప్రచార మొనర్చినతరి కల్గినది.

నాటకకళాభివృద్ధికి ప్రభుత్వచట్టముల ప్రతిబంధ కము లెట్లున్నవీ పలుచోట్ల ఉపవృత్తియిది, తుదకు ప్రస్తుతపు మంత్రుల ఎదుట విన్నవించి, ఆచట్టాల్ని రద్దుచేయించుటలో మొదటి మెట్టు ఎక్కారనే చెప్పాలి.

నటుడు:—ఈ న్యాయాల్లో చుక్కలవెలుగు విలువ భావనాపటిమచే ఉహించి మెళుకువల నొదిగి పద సంకీర్తన మొనర్చిన కవిస్సృష్టిగల రసవత్ఫలాలను, కలిపితె సంగ్రహించి- కాదు, అప్యాయించి తేమకల ప్రజల కందిచ్చు నటు దుంటేనే ఆకవిబ్రహ్మసృష్టికి చరితార్థత.

ఆ నటుని బాహ్యంతర ప్రకృతిబట్టి పాత్రల పైక నుగుట సంభవిస్తోంటుంది. తన్ను తెలిసికొన్నవ్యక్తి వానందమయని 'రసో బై బ్రహ్మ'గా అంగీకరించుట- అంగీకారాన్ని కోరేదేరకు. అయిపోతున్నప్పుడు- బైవాని తెల్సో, కవికి అట్లే.

మహారాజు కోపముగాని, ఆదరణగాని కనుగొలు కుల తోచికిసలాడుతుంది. మధ్యమజమడు, వాచిక ప్రస్ఫుట మొనరుస్తాడు. ఇంకను తక్కువ కేసినచో, ఆతనిమన:ప్రకృతి క్రియావాచికద్వంద్వాల నలుగుతుంది.

విషయం, కాలం, సమయస్ఫూర్తి సందర్భ శుద్ధి ఎత్తి, నిరంకుశా: కవయా: అనిపించుకొన్న కవివాతల ఒంటబట్టించుకొని, అందుకు తగ్గ పాత్రోచితాన్ని పోషిస్తూ కళారాధనచేసిన నటుడు రసపరిష్కరుడు.

ఆతని తీటు గమనించి, లోతులెడిగిన, తెలిపి కోవాల్ను సభికులూ తన్మయులే!

చారిత్రాత్మకములను, సాంఘికములను ప్రదర్శించునటుడు, ఆకాలాన్ని, ఆచారాల్ని, పరిస్థితులను గమనించుట విధి.

అంగ్రకవిశేఖరులు శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారి 'వేవరాజు' రంగస్థలాన్ని ప్రసితంచేయలే దిప్పటికి అంటే, ఓరిక శేర్లుకొన్న రసభావప్రాధాన్యాన్ని మనస్సు అంగీకరించి అమలుచెట్టు సిద్ధాంతులగు నటులు తరనేచెప్పాలి.

బాబ్బిలి నాటకంలో 'మస్సీ'వంటి పాత్రాత్మక వ్యక్తిని మీ కెలుకచెయ్యాలంటే, ఆనాగరికత సాంప్రదాయవసరా తైత్తిరి ప్రవర్తించుట అవసరం ఈ వేవరాజు, పలుకుఉచ్చారణలలో లక్ష్మయ్యగారు కొన్నిపట్ల నా. గోవిందరాజుల చెంకట ముచ్చారాన గారిని ఖండిరని వ్రాయుట సాహస మనుకోను.

మన తెనుగునాట హాస్యం, నాటకాలల్లో విదూషకునిచో, లేకపోలే ప్రత్యేక గాంధోలిగానిగ అయిపోయింది. కాని ప్రధానపాత్రలలో నున్నితమ 'వెదవుల్ని విడిచుకోవాల్నుకోనే' పెద్దల కదలింప పాత్ర పుష్పించిన నాటకాలు అరుదు.

శ్రీ విశ్వనాథ కవిరాజుగారి 'మహానంద నాటకమున కన్పించి ఓ విదిత, 'ఇయాగో'ను సృష్టి చారు. తనశేర్లున ప్రజల మెప్పుకో'బాటు కవిని అ రించి 'శేను హాస్యం చేస్తున్నాను, మీ రంతా నవ్వండి' అన్నట్లుగా గాక, బహు ఆమహషీగా తీసి చతురత వాచికాభినయస్ఫూర్తి మెలుగుపెట్టారు లక్ష్మయ్య గారు 'చైరవ క్లాస్త్రిగా'.

వీరిని యుక్త్యంగా 'శ్రీ పాత్రాజ్యం'లో వక్రిత గా చూడాలి లక్ష్మయ్యగారిని. ఈనాటకప్రదర్శన ప్ర లలో ఈకాల, భావాలమార్పులో ఏపరివర్తన తెచ్చుకొ పందియమే! శ్రీశ్రీశ్రీనారవాన్ని శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ నాటికలు ప్రదర్శనాలు బహుజనహాస్యపాత్రాలూ కాలక్షేపాల మూత్రమే. అయినా యీనాటకాన్ని ప్రత్యేక ఆప్ర ర్శనమాత్రదృష్టిలో లక్ష్మయ్యగారు అర్థమ నర్చుకొన్న "వాచికాంగిక సాత్త్విక ఆహార్యాభినయ లని ఆరాధించి పవరించుటలో Master Hand అయినారనే చెప్పాలి.

శ్రీ లక్ష్మయ్యగారి పాత్రధారణను గూర్చి నాటక విశార్థం తెలిసిన ఉత్తమ నటులని లక్షణ శ్రీ దా! గోవిందరాజుల చెంకటముచ్చారావుగారు వ్రాసి పదాలు లిఖించి, అశన్న లక్ష్మయ్యగారి స్వంతసాము లయినాయి అన్న ముక్కతో విరమిస్తాను.

"ఉత్తర్య అతిక్రమించని స్వాస్థ్యత్యాగి. ని తాన్ని నటించి, యితరల స్థలాల్ని ఆక్రమించక ప్రవ హాని కెదురీదక, ధోరణినిబడి combined effects Successful overtureను పాటుపడేవాడు."

మానసబోధము

డాక్టరు చిలుకూరి నారాయణరావుగారు

దేవాలయములోని దేవు డేదొ పోయె
రీవాలు లేనేమి, మనసా !
చిమ్మచిమ్మని చిమ్మచీకట్లుల లోపలను
దేయాలు ఆడనే, మనసా !

శ్రీ వేంకటేశ్వరుని చెలువైన ఒకరాతి
బొమ్మగా తీర్చితివె, మనసా !
లలమేలుమంగ నొక ఆటవస్తువు గాగ
లంగడికి ఈడ్చితివె, మనసా !

దేవతలు నరులతో, నరులు దేవతలతో
తిరిగి రీదేశాన, మనసా !
దేవతలు తమ విమానాలలో పెడలగా
దిక్కుమాలిరి జనులు, మనసా !

పండ్లలో ఉండేటి ఇలువేల్పు లందరును
ఎచ్చటికొ పగిలే, మనసా !
వరితోవై వారు ఎగురుతూ ఉన్నారు,
ఏమానో తెలియదే, మనసా !

గతతోవలలోను పాదాలు మెట్టితే
భద్రమని మరచితివె మనసా !
తదారులు పట్టి, కోరి అడవులు చొచ్చి,
కూలిపో నేలనే, మనసా !

దలోను పదిలముగ కుదురుకొన్నట్టి నీ
చదువులన్నీ యేవె ? మనసా !
చదువులన్నీ విడిచి కొడువపడి మరిజగరి
సరసచేరితివేమె ? మనసా !

నీవన్నె చెడిపోయె, నీ చిన్నె మరుగుపడె,
నీ యంద మేమయ్యె ? మనసా !
నీవారిదారి సరివారిలో తలమెత్తి
నిలువలేవేమె ? ఓ మనసా !

ఆలు ఆడుదియట, మగడు మగవాడట
అది లోకమర్యాద, మనసా !
ఆడుదియు మగవాడు అందరను ఒక్కటైన
అది యెట్లు పొనగునే ? మనసా !

వెలగలుగు రత్నాల విలు వెరుగ కున్నావు
వెరివై విడిచితివి, మనసా !
తభుకు బెభుకులరాళ్ల తలపైని పెట్టుకొని
తబ్బిల్లు పడనేల ? మనసా !

నీ తెలివితేటలను, నీ నీటుగోటులను
నీ వెరుగకున్నావు, మనసా !
నీతిమాలిన యితరరీతులను చేపట్టి
నిక్కి-నీలైదవేమె ? మనసా !

పరులు పన్నినయట్టి ఉదలలో తగులుకొని
పరుగాడకున్నావు, మనసా !
పంజరములో పడ్డ పంచవన్నెల చిలుక
వరుసయ్యె స్త్రీబదుకు, మనసా !

ఉన్నదంతా ఊడె, కొన్న దొక్కిందైన
కుదురుపడకున్నదే, మనసా !
చన్నదానికివై విచారించనేల ? యిక
సరసమార్గము గొనవె, మనసా !

పుస్తక సమీక్ష

రఱుకు బిడ్డ

కర్త: ప. వెంకటరత్నం, దానవాయి
పేట, రాజమహేంద్రవరము. వెల అర్థ
రూపాయ.

ఈ పుస్తక మెనిమిది కథల సంపుటి. ఇందులో
రైతుబిడ్డ, సంశృతదోషము, పరివర్తనము పెద్దకథలు.
తక్కినవి చిన్నవి. మొదటికథపేరే గ్రంథనామముగా
వొనర్పబడినది.

ఆంగ్ల విద్యావంతులను గ్రామములలో నివసించు
మని కొంగెనువాయకులు చెప్పినప్పుడు చాలామంది
కా యుపదేశము గురింపదు. పట్టణములలోని యాహార
ముల కలవాటుపడినవారికి గ్రామజీవనము రుస్సుపా
మనిపించక మానదు. గాంధీమహాత్ము డీబోధ చాల
కాలమునుండి చేయుచున్నను ఆ సాగరిక గ్రామములు
బాలాబ్రాహ్మణ్యజీవుల నాకర్షింప లేకున్నవి. మహా
త్ముని యుపదేశముయొక్క కార్యసాఫల్యము 'రైతు
బిడ్డ'లో చూపబడినది. కాశీలో ప్రాశసకుగానున్న
యతడు ఆంగ్ల విద్యార్థుడైన భార్యతో గ్రామములో
నివాస మేర్పరచుకొని ఆదర్శప్రాయమైన జీవనము
చేయుచుండును. వీరు హరిజనబాలకు నొకనిని చేరదీసి
నందున గ్రామములో కూడ వీరికి బహిష్కారము సంభ
వించినది. పట్టణముండి వ్యవసాయములో నిమగ్నులై
యున్నను వీరు వార్తాపత్రికలను గాని, రాజకీయ
చర్చలనుగాని విడిచిపెట్టలేదు. వానితోపాటు వీరిని
సి. వి. డిలుకూడ వదలిపెట్టలేదు. ఆ దంపతుల
రాజకీయపరిజ్ఞానము పురుషుని మాటలనుండి గ్రహింప
వచ్చును. తీవ్రమైన సంస్కారవాంఛతో ఆచార్య
పత్నితోట పెడలివ క్రింది వాక్యములు మన చేకియు
లందరును గమనింపవలసిగలిగెను.

"దేశ మంతా మూర్ఖులు. మాటికి తొంబది
తొమ్మిండుగురు పరమపశువులు. ఎవ్వరైనా
ఒక్కవ్యక్తి మానవుడుంటే ఆతడు నిద్రపోతూ
వుంటాడు. ఈ తొంబదితొమ్మిండుగురకే సంఘా

న్ని దేశాన్ని నడుపుతున్నారు. ఆ వొక్కడు
తెలిసివుండేవాడా 'పడుగు రాదుమాట' అని
చెప్పి తానుమాడా పశువులలో చేరిపోతాడు.
ఇదంతా మార్పుకొవడానికి కొంతకాలము
పడుతుంది."

కథ లన్నిటిలో మానవహృదయపరివర్తనము
సహజముగా చిత్రింపబడినది. 'సంశృతదోషము'లో
భార్యభర్త లనోవ్యక్తిమతో నున్నను భార్య
యొక్క చిన్నవాటిమిత్రుడు వచ్చినంతనే భర్త
అవసరముగా నమమానపడి, తిరిగి తనతప్పు తా
దిద్దుకొనును. పరివర్తనములో జీవితములోని ఒడుదుడు
కులవలన మానవుడు విరాగియై ఆనస్థాంతరములో
సంసారి యగును. ఇట్టికథలు సంఘసంస్కారమునకే
భానుగా తోడ్పడగలవు.

వెం. శ్రీ.

UNPASSED UNTOUCHABILITY (English)

కర్త: పి. వెంకయ్య, వెల ఎనిమిదణాలు.

గ్రంథకర్త తన ఏబదియేండ్ల యువభవముచే
ప్రస్తుతము ప్రౌంచవశిష్టవిద్యాలయములలో జరుగ
ఆస్థాయమును తొలగించుట కీపుస్తకమును వ్రాసెను
అన్నితరగతులలోను, ముఖ్యముగా స్కూలు ప్రెసల
పరీక్షలోను కొందరు విద్యార్థులు తప్పి మరల నాత
గతియే చదువవలసివచ్చుచున్నది. ఏవో కొన్నివిషయ
ములలో నియమితమైన మార్కులు రాలేదని విద్యార్థు
పురోభిగమనము నరీకట్టుట మంచిదికాదని గ్రంథక
యభిప్రాయము. ప్రత్యేకవిషయములలో నెక్కు
అభిరుచితో బనిచేయుటకు స్కూలు ప్రెసలపరీక్ష అడ్డ
తగులుచున్నది. పాశ్చాత్య దేశములలో ననేకవిషయము
లలో ప్రసిద్ధిగాంచిన వాషింగ్టను, ఈక్వెస్టిక్ మొదలగు
వారిట్టి పరీక్షలను గడవలేదు. ఈపరీక్షలు విద్యార్థుల
గాక, బీదవారై ఇంట్లు చాలము లమ్మి చదువుచెప్పించ
తల్లిదండ్రులకుగూడ నష్టదాయకములుగా నున్నవి

పున, ప్రతివిద్యార్థియు సక్రమముగా పాఠశాలకు
వచ్చి, హాజరునకు సంకల్పింపకముగా చదివిన
విద్యార్థుల సంవత్సరాంతమున పరీక్ష యవసరము
కానే పైతరగతికి విద్యార్థిని పంపవలెనని గ్రంథకర్త
చేయును. విద్యార్థి చదువుచున్నప్పుడు శ్రద్ధవహింపక
యినయెడల తండ్రికి మూడుపర్యాయములు తెలిపి
పాఠశాలనుండి తొలగింపవలెననిగాని తప్పించునాడుదు.
అంతగాక విద్యార్థులు సోమరిపోతులు గాకుండుటకు
విద్యార్థాభిధికారులు విద్యార్థులకొకటిలో మార్చి లాస
పంపవలెను. ఈమార్పులొకటే దేశమంతటను ప్రచా
రించుచేసి కాషాసప్తంలో చట్ట మొనరింపవలెనని గ్రంథ
కర్త శ్రమముగా వాదించినాడు. ఈపుస్తకము విద్యార్థి
సంఘముల కుచితముగా బంపడును.

వెం. శ్రీ.

వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రి సంస్కృతి

కర్త : గుత్తి వేంకటసుబ్బారాయ్య,
యస్. ఏ., నెల్లూరు. వెల పన్నెం
డచాలు.

ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో తీవ్రచరిత్రలు చాల
తక్కువ. ఆంధ్రులలో మహాపురుషులు తక్కువగుటచే
గాదు ; మన గ్రంథకర్తల కీ విషయమున వాదరము లేక
పోవుటయే కారణము. కవులైనను స్వీయ చారిత్ర
రచనయందు ముందంజ వేయుటలేదు. ఒకటి రెండు
స్వీయచరిత్రములకన్న నెక్కువ ఆంధ్రలోకమునం
దుద్భవిల్లేదు. తీవ్రచరిత్రమందు పేరు ప్రతిష్టలు గాంచి
మహాపురుషు లనిపించుకొనినవారిలో వేదం వేంకట
రాయశాస్త్రి గా రొకరు. శాస్త్రిగారితో గలిగిన
ఇరువదేండ్ల పరిచయములో వారు తెలిసికొనిన విష.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్రవ్యాధులకును శగ
(గనేరియా) వ్యాధికిని క్రొత్తగా కనిపెట్టబడిన దివ్యాషధము

గో నో కి ల్ల ర్ (రిజిస్టరు)

కృత్రిములు చూచి మోస
పోకుడు. మందును ఖరీదు
చేయునప్పుడు పొక్కుటపై
గోనోకిల్లర్ చేయుచు, 'కోడి'
మార్కు నీలముగనునింపుడు.

ఇంగ్లీషుమందుల దేశీయబౌషధములను పుచ్చుకొనినను గుణము కలుగనియెడ
లను, యుజ్యులవలనను వాక్రిమలవలననుగూడ లాభము లేకపోయినయెడలను,
కడపటిప్రయత్నముగా మా గోనోకిల్లరుగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కు
యెండ్లనుండియున్న లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏరకము శగ సంకటమైనను
మరెట్టి మూత్రవ్యాధులవైనను స్త్రీలైనను పురుషులైనను గోనోకిల్లరు తప్పక
మరుద్దును. మూత్రము జారీగా వెడలును. మూత్రము పోవుచున్నప్పుడు కలుగు
మంట తగ్గిపోవును. మూత్రవాళమునందలి వాపు తీసిపోవును, సగవ్యాధి (గోనో
కోకు)వలన మూత్రము బొట్టుగావడుట, పేపరాకోగమువలన మూత్రద్వారము
నుండివాపు తెచ్చుట, మూత్రద్వారముయొక్క వాపు మూత్రద్వారముయొక్క
చుట్టువుందు పోకయొక్క వాపు, మూత్రాశయముయొక్క వాపు లేక మూత్ర
తిత్తియొక్క వాపు, వరములజబ్బు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురు
షులకును గూడ గోనోకిల్లరువలన మరుదును. వీర్యము (సెమను) పోవుట, మూత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ
దీనివలన మరుదును. ఖరీదు 50 మూత్రలుగల సీసా రు. 3-0-0. కృత్రిములు చూచి భ్రమ కేందవలదు. మా
పుంజమార్కు గమనింపుడు. వీ. పి. చార్జ్ ప్రణేయము.

అడ్రసు:—డాక్టరు డి. యస్. జస్సాని, గిర్గాను వెనుక రోడ్డు, బొంబాయి 4.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay 4.

Madras Agents:—DADHA & Co., 52, Nainippa Naick St., P. T. Madras.

యము లీ పుస్తకములో సుబ్బరామయ్యగారు ప్రకటించినారు.

కాస్త్రోగారికి నాటకకళయం దమిత స్థితి. వీరు చిన్నప్పటి నుండి నాటకముల నత్యంత శ్రద్ధతో పఠించి, అతడు వ్రాసినన్ని నాటకములను వ్రాయ సంకల్పించుకొనినారు. నాటకములను వ్రాయుటతోడనే వీరు సంతృప్తి చెందక, నాటక సమాజములను స్థాపించి వానిచే స్వీయ నాటకములను రంగస్థలమునందు నటించజేయజేసెదవారు. వీరి నాటకములన్నిటిలో నాంధ్రదేశమున ప్రసిద్ధి కెక్కినవి ప్రతాప రుద్రీయనాటకము. ఏ చరిత్రాధారము లేకనే జన ప్రతిపదసరించి దీనిని రచించినారు. ఈ నాటకములోని పాత్రలు, పేరిగాని హాస్యము కాస్త్రోగారి జీవిత సంఘటనములనుండియే సృష్టింపబడినది. ఇదిగాక బొబ్బిలి, ఉప మొదలైన పుస్తకం ప్ర నాటకములను, కాకుంజిలము, విక్రమార్కములు మొదలగు సంస్కృతానువాదములను రచించిరి.

కాస్త్రోగారిలో కవిత్వాశక్తి కన్న పాండిత్య పటిమ ఎక్కువ. అందువలననే వీరి కావ్యములకన్న వీరి వ్యాఖ్యానము లెక్కువ పేరుగాంచినవి. కొరుకరాని కొయ్య యగు ఆముక్తమాల్యదకు వ్యాఖ్య రచించి కాస్త్రోగా రాంధ్రులకు చిరస్మరణీయులై నారు. వీరు మేఘసందేశమునకును శృంగారనైషధమునకును, విజయవిలాసమునకును అమూల్యమైన వ్యాఖ్యానములు రచించినారు.

వీరు జీవితమునందు చాలా సన్మానములను బొందినారు. 'మహామహాపాఠ్యాయ', 'కళాప్రపూర్ణ' ఇత్యాది విరుదాంకికులై నారు. కాని, పూర్వకపుటతోచాటు వీరికిని అంతిమదశయందు దారిద్ర్యము తప్పలేదు. మిత్రసాహాయ్యముచే నెట్లో ఋణముకులై ఎనుబదియారవయేట కాస్త్రోగారు పరమవదించినారు. ఆంధ్రవాఙ్మయమున కపారసేవ చేసిన కాస్త్రోగారి జీవితమును స్మరింప చేసిన శ్రీ గుణ్ణం వేంకట సుబ్బరామయ్యగారు ధన్యులు.—

వెంచటి శ్రీనివాసమూర్తి.

గ్రంథ స్వీకారము

సినిమా పరిశ్రమ— గ్రంథకర్త శ్రీ కం. కృష్ణమూర్తిగారు. పితాపురం కృష్ణమూర్తిగారు కావయందు ముద్రితమైనది. గ్రంథకర్తగారికి వ్రాసిన పుస్తకముల తెప్పించు కొనవచ్చును. వెల రు. ౧-౦-౦.

తరిదాలుపు దళసరి — ఇది విష్ణు మాహాత్మ్యమునూర్చిన గ్రంథము. మొదటి భాగము. అచట తెనుగు ప్రబంధము. గ్రంథకర్త, శ్రీ పోతల ప్రగడ కృష్ణమూర్తిగారు, పల్లెగిమిడి అవ్రాహీం గ్రంథములు దొరుకును.

చిత్రకేతూపాఖ్యానము (హరికథ) — రచయిత శ్రీ సన్యాసప్రసన్న భాగవతార్గారు. పాదాష్టకము; ఎయిడెడ్ ఎలిమెంటరీ స్కూలు వసాది, గంటూడ పోస్టు: విజయనగర తాలూకా, విభానుపట్టణం జిల్లా: వెల రు. ౦-౬-౦.

మన బిడ్డలు — రచయిత: శ్రీ బుర్రా వెంకటాచారయ్యగారు. వెల రు. ౦-౬-౦.

వ్రవంచవీరులు (రెండవ భాగము) — రచయిత: శ్రీ కొత్తపల్లి శ్రీరామమూర్తిగారు. దీనికిని వైపుస్తకమునకున్న ప్రకటనకర్తలు, శ్రీ జమినమూర్త్యారం. పోస్టుబాక్సు ౨౫౧. మద్రాసు వెల రు. ౦-౬-౦.

రాజాబహద్దరు వెంకటరామారెడ్డి ఓ. బి. గారి జీవితచరిత్ర: గ్రంథకర్త: శ్రీ సురవర ప్రతాపరెడ్డిగారు. ప్రకాశకులు: చారిత్రిక ఉన్నత పాఠశాల కమిటీ, వారాయగూడెం మైదరాబాదు (దక్కన్) వెల. పేలు ప్ర రు. ౦-౧౨-౦, సాదా ప్రతి రు. ౦-౬-౦.

పత్రికా స్వీకారము

మాతృభారతి—దక్షిణ హైదరాబాద్, వారాణసి
 గూడయందలి బాలికల ఉన్నత పాఠశాలపక్ష
 మున “మాతృభారతి” యను పేరుతో ఒకలిఖి
 తమాసపత్రిక ప్రకటింపబడుచున్నది. అందలి
 ప్రధాన వ్యాసముల గొన్నింటిని ఏరి తత్సాకా
 లాధికారవర్గము వారు ప్రత్యేక సంపుటంగా
 ముద్రింపించి వెలివర్చుచుండుట, అట్టి సంచికలు
 ఇదివరకు మూడు ప్రకటితములయినవి. ఇప్పుడు
 చతుర్థసంపుటము మా కార్యస్థానము చేరింది.
 శైధవారలు వ్రాసినవి ఏవో రెండు మూడు
 వ్యాసాలు తప్ప తక్కినవన్నీ మాడవపూరం
 మొదలుకొని మెట్రిక్యులేషను గల బాలికలచే
 వ్రాయబడినవి. శ్రీమతి సేమాని భారతిగారు
 వ్రాసిన గద్యపద్యరచనలు మిగుల పృథక్రంగము
 ములై ముందుముందు ఆమె మంచి వ్యాసకర్త్రి
 గాగలదని గూడించుచున్నది. శ్రీమతి ఇందిరా
 దేవిగారు ఆంధ్రభాషాభివృద్ధికొరకు కొన్ని
 ఆవశ్యకములైన మాచనలను గావించి యున్నా
 రు. ప్రాచీన హిందూనాగరికతను గూర్చిన
 వ్యాసము చదువుతూవుంటే హరవిలాస కారణ
 గారి “హైందవాధిక్యత” అనే గ్రంథము పూర్
 ణమవుతుంది. పత్రికలోని కథలూ, వ్యా
 సాలు వక్క విషయానికి కేంద్రించికావు. ఇదా
 నీంతన మాసపత్రికల్లోని ౯౦ పాళ్లు కథలూ
 స్త్రీ పురుషుల ప్రేమయే ప్రధానవిషయంగా
 గలవి. కాని ఈ మాతృభారతిలో భక్తి, ప్రేమ,
 మద్యపానవిషేషం, విద్యా ఇత్యాదివిషయాలు
 ప్రధానంగాగలవి వ్యాసాలూ, కథలూ అన్నీనీ
 సంపుటంలోని కథలను చదువుతూవుంటే
 బాలికాప్రపంచంలో వున్న మనవిస్తుంది కాని
 ప్రాథమికతన తరుణప్రపంచంలో గారు.
 ఇందులో వ్రాసినవారందరూ ముస్లింలు

ఆదర్శప్రాయలైన రమణులు కాగల రని భావ
 మేర్పడుతుంది. విద్యార్థిమల నిట్లు కాలాను
 నుగుములైన కర్తవ్యముల నవలంబించులాగు
 చేయుచున్న తత్పాఠశాలవ్యవహారాలు అభి
 వందనీయులు.

ఆదర్శప్రేజరు వార్షిక సంచిక — రాధాకృష్ణ
 చిత్రాలగల పైటిలుపేజిలో, మిస్. మార్గ్య
 కుమారిముఖపటంలో, ప్రాఫెసర్. కె. రామ
 మూర్తియొక్కయు, అఖిలభారత, ఆంధ్ర
 రాష్ట్రీకాంగ్రెసునాయకులయొక్కయు, త్రిపుర
 కాంగ్రెసుయొక్కయు చిత్రములతో మంచి
 ఆకర్షణీయంగా వుంది ఈ వార్షికసంచిక.
 కేవలం చిత్రపటపరిధవం మాత్రమేకాదు ఇందలి
 వ్యాసాలూమా పకీయములు. ఇది ఆంధ్రాంగ్ల
 భాషామిత్రపత్రిక యని చాలామందికి తెలిసే
 వుంటుంది. వార్షికసంచికయు నదేవిధంగా
 రెండుభాషలవ్యాసాలతో నలరారుతూ వుంది.
 కాని ఆంధ్రానికే ఎక్కువ ప్రాధాన్యము.
 నాల్గింటిమాడువంతులు ఆంధ్రభాషావ్యాసాలు.
 రకరకాలవ్యాసాలున్నూ ఎక్కువ సంఖ్యలో
 మందికథలున్నూ వున్నాయి. వీటికితోడుఅరంభం
 లో శేషపద్యరచనలుగలవు. ఇకఆంగ్ల భాషారచనలు
 సమయానుకూలము లైనవి. సోపరిజం అనే
 వ్యాసం ప్రతిపూలురను గూడ తన కనుపూలు
 రనుగా చేసికొడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. సినీమా
 ఇండస్ట్రీ రచనలో దాని భూతభవిష్యత్తుల
 చరిత్ర బాగుగ వర్ణితమైనది. ఒకచిన్నరచనలో
 హిట్లరు రహస్యం వెలివర్చారు. కథారూపంలో
 ప్రస్తుత ఆయురోపాపరిస్థితి వివరిత మైంది.
 ఈపత్రిక ఇట్లు సమయానుకూలంగా ప్రవర్తింప
 గడంనుటచే చిరకాలం వర్ధిల్లుతుందను ఆశగలదు.
 సంపాదకులు కె. శ్రీనివాసరావుగారు. పత్రిక
 విజయవగరం, శ్రీ శేషవ్యాసప్రెస్సులో ముద్రి
 తమైనది. సాలువందా పోస్టేజి సహా ఒక రూ
 పాయ మాత్రమే.